

หน่วยเชื่อมโยงปริเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

นางเทพี จรัสจรุงเกียรติ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๓

ISBN 974-346-726-2

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DISCOURSE CONNECTORS IN THAI FROM THE SUKHOTHAI PERIOD
TO THE PRESENT

MRS. DEBI JARATJARUNGIAT

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy in Thai

Department of Thai

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-346-726-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ หน่วยเชื่อมโยงปริเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน
โดย นางเทพี จรัสจรวงเกียรติ
ภาควิชา ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ วงศ์วิภาณนท์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ติงศภัทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ วงศ์วิภาณนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ อัญชลีนุกูล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ พุกผาสุข)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นววรรณ พันธุเมธา)

เทพี จรัสจรุงเกียรติ: หน่วยเชื่อมโยงปริศนาภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน (DISCOURSE CONNECTORS IN THAI FROM THE SUKHOTHAI PERIOD TO THE PRESENT) อ.ที่ปรึกษา : อ.ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ผศ.ดร.เพ็ญศิริ วงศ์วิภาณนท์, ๑๗๖ หน้า. ISBN 974-346-726-2

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาหน้าที่และความสัมพันธ์ทางความหมายของหน่วยเชื่อมโยงในปริศนาภาษาไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารที่ตีพิมพ์และเผยแพร่แล้ว ของ แต่ละสมัย

ผลการวิจัยพบว่าหน่วยเชื่อมโยงในปริศนาภาษาไทยจำแนกตามหน้าที่ได้ ๒ ประเภท คือ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและ หน่วยเชื่อมโยงมหภาค หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคจำแนกประเภททางอรรถศาสตร์ได้ทั้งหมด ๑๓ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง แสดงเงื่อนไข แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงทางเลือก แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดงเหตุ แสดงวัตถุประสงค์และผล แสดงการเปรียบเทียบ แสดงตัวอย่าง แสดงการขยายความ แสดงการสรุปความ และแสดงวิธีการ ส่วนหน่วยเชื่อมโยงมหภาค จำแนกประเภททางอรรถศาสตร์ได้ทั้งหมด ๖ ประเภท คือ บอกการเปลี่ยนประเด็น บอกการเพิ่มความ บอกการแจกแจงความ บอกการสรุปความ บอกความเป็นเหตุเป็นผล และบอกความขัดแย้ง

ข้อมูลสมัยสุโขทัยประกอบด้วยปริศนา ๒ ประเภทคือ นิทานปริศนาและปฏิบัติปริศนาพบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด ๕๐ หน่วยเชื่อมโยง จำแนกเป็นหน่วยเชื่อมโยงจุลภาค ๑๑ ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง แสดงเงื่อนไข แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดงเหตุ แสดงวัตถุประสงค์และผล แสดงการเปรียบเทียบ แสดงตัวอย่าง แสดงการขยายความ และแสดงวิธีการ จำแนกเป็นหน่วยเชื่อมโยงมหภาค ๒ ประเภท คือ บอกการเปลี่ยนประเด็นและบอกการแจกแจงความ ข้อมูลสมัยอยุธยา ธนบุรีและ รัตนโกสินทร์ตอนต้นประกอบด้วยปริศนา ๔ ประเภทคือนิทานปริศนา ปฏิบัติปริศนา ปราศรัยปริศนาและทัศนปริศนา พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด ๙๐ หน่วยเชื่อมโยง จำแนกเป็นหน่วยเชื่อมโยงจุลภาค ๑๒ ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง แสดงเงื่อนไข แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดงเหตุ แสดงผลและวัตถุประสงค์ แสดงการเปรียบเทียบ แสดงการขยายความ และแสดงวิธีการ จำแนกเป็นหน่วยเชื่อมโยงมหภาค ๔ ประเภท คือ บอกการเปลี่ยนประเด็น บอกการเพิ่มความ บอกการแจกแจงความ และบอกความเป็นเหตุเป็นผล ข้อมูลสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมาเป็นปริศนา ๔ ประเภทคือนิทานปริศนา ปฏิบัติปริศนา ปราศรัยปริศนาและทัศนปริศนา พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด ๑๙๘ หน่วยเชื่อมโยง จำแนกเป็นหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคทั้งหมด ๑๓ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง แสดงเงื่อนไข แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงทางเลือก แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดงเหตุ แสดงผลและวัตถุประสงค์ แสดงการเปรียบเทียบ แสดงตัวอย่าง แสดงการขยายความ แสดงการสรุปความ และแสดงวิธีการ จำแนกเป็นหน่วยเชื่อมโยงมหภาคทั้งหมด ๖ ประเภท คือ บอกการเปลี่ยนประเด็น บอกการเพิ่มความ บอกการแจกแจงความ บอกการสรุปความ บอกความเป็นเหตุเป็นผล และบอกความขัดแย้ง

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด ๔ ด้าน คือ จำนวน ขนาด และรูป หน้าที่และความหมาย จะพบว่า หน่วยเชื่อมโยงมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของจำนวนและขนาดมากที่สุด เพื่อให้สามารถแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วยเชื่อมโยงมีเพียง ๖ หน่วยเชื่อมโยงเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงคือ ด้วย ต่อ แต่ เท่า เพื่อ หาก หากแต่การเพิ่มขึ้นของหน่วยเชื่อมโยงในแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์กลับมากขึ้นทั้งหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาค มีหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคที่แสดงวิธีการเท่านั้นที่มีจำนวนหน่วยเชื่อมโยงลดลง ๑ หน่วยเชื่อมโยง

ภาควิชา.....ภาษาไทย.....
สาขาวิชา.....ภาษาไทย.....
ปีการศึกษา.....๒๕๔๑.....

ลายมือชื่อ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C810010 : MAJOR THAI

KEYWORD : THAI DISCOURSE CONNECTORS / SUKHOYHAI PERIOD TO THE PRESENT DEBI JARATJARUNGIAT : DISCOURSE
CONNECTORS IN THAI FROM THE SUKHOYHAI PERIOD TO THE PRESENT. THESIS ADVISOR : NATTHAPORN
PANPHOTHONG, Ph.D., ASSIST. PROF. PEANSIRI VONGVIPANOND, Ph.D. 176 PP. ISBN 974-346-726-2

This research is a diachronic study of discourse connectors in Thai. The discourse connectors elicited from documents dated from published documents dated from the Sukhothai period to the present are examined in terms of their function, structure, as well as meaning.

It is found that discourse connectors in Thai can be classified according to their functions into two types – the micro and the macro level connectors. The micro level connectors are then subcategorized according to their meaning into 13 subtypes. They are contrastive, conditional, conjecture, alternative, additive, temporal, causal, purposive and resultative, comparative, exemplificatory, restatement, conclusion, enablement. The macro level, on the other hand, are divided into 6 types. That is transitional, additive, elaboration, conclusive, causal and adversative.

There are 50 connectors found in the sample documents in the Sukhothai period. These 50 connectors are of eleven types of micro level and two types of macro level. The micro level are contrastive, conditional, conjecture, additive, temporal, causal, purposive and resultative, comparative, exemplificatory, restatement and enablement. And the macro level are transitional and elaboration. There are 90 connectors found in the sample documents in the Ayudhya period. These 90 connectors are of twelve types of micro level and two types of macro level. The micro level are contrastive, conditional, conjecture, alternative, additive, temporal, causal, purposive and resultative, comparative, exemplificatory, restatement, and enablement ; whereas the two types of macro level are elaboration and causal. There are 198 connectors found in the sample documents in the Ratanakosin period. These 198 connectors are of 13 types of micro level and 6 types of macro level. The micro are contrastive, conditional, conjecture, alternative, additive, temporal, causal, purposive and resultative, comparative, exemplificatory, restatement, conclusion and enablement while the six types of macro level are transitional, additive, elaboration, conclusive, causal and adversative.

Among 254 connectors found, only six have been semantically changed. They are /duay/ , /tɔː/, /tae/, /thaw/ , /phia/ and /haak/. The new genres of discourse found since the period of King Rama IV result in new connectors which as are phrase.

The development of the connectors in terms of number, form, function, as well as meaning are also looked into. The study reveals that the change in term of number and form are the most apparent. This is due to the fact these connectors are needed to express feelings and opinions. The change in terms of meaning, on the other hand, is not significant. It is found that only six reveal semantic changes. Nevertheless, the number of connectors of almost every semantic type became larger.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....**Thai**.....
Field of study.....**Thai**.....
Academic year.....**2000**.....

Student's signature.....
Advisor's signature.....
Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี วิงศ์วิภาณนท์ และอาจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง ที่กรุณาให้ความรู้และความคิดอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ความเอาใจใส่ ความเมตตา ความอดทนและความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านของอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ อัญชลีบุญกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ พุกผาสุข และรองศาสตราจารย์ ดร.นworรณ พันธุมเมธา ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะและข้อแก้ไขอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยที่กรุณารับภาระงานสอนและงานอื่นๆ ของภาควิชาตลอดช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ลาศึกษาต่อและทำวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณภา เกรียงไกรเพ็ชร ครูผู้ให้โอกาสตลอดจนความช่วยเหลือและกำลังใจจนกระทั่งผู้วิจัยได้มีวันนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณะนิยานาวิน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันมีค่าและเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณ อาจารย์ประไพพรรณ พึ่งฉิม อาจารย์วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ และนางสาวมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ ผู้มีส่วนช่วยเหลืออย่างสำคัญในการจัดทำตารางและรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้อง เรียบร้อย และสวยงาม

ความรักและกำลังใจจากบุคคลแวดล้อมในแวดวงชีวิตของผู้วิจัย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว การงาน และการเรียนเป็นส่วนสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นลงด้วยดี ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณอย่างลึกซึ้งไว้ ณ ที่นี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๒
สมมุติฐานในการวิจัย.....	๒
ขอบเขตของการวิจัย.....	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
๒ ทบทวนวรรณกรรม	๔
๒.๑ ปริจเฉท	๔
๒.๑.๑ คำจำกัดความของปริจเฉท	๔
๒.๑.๒ ชนิดของปริจเฉท	๔
๒.๑.๓ เอกภาพ.....	๕
๒.๒ หน่วยเชื่อมโยง.....	๕
๒.๒.๑ การศึกษาหน่วยเชื่อมโยงของนักภาษาศาสตร์.....	๖
๒.๒.๒ หน่วยเชื่อมโยงภาษาไทยของนักไวยากรณ์ไทย	๑๒
๒.๒.๓ การศึกษาหน่วยเชื่อมโยงภาษาไทยในเชิงประวัติ	๑๖
๒.๒.๔ สรุป	๑๙
๓ การรวบรวมข้อมูลหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทในภาษาไทย	๒๐
๓.๑ เกณฑ์การรวบรวมและการแบ่งสมัยเอกสาร	๒๐
๓.๑.๑ การแบ่งสมัยของเอกสารข้อมูล.....	๒๐
๓.๑.๒ ประเภทของเอกสารข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย	๒๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๓.๒ เกณฑ์การเลือกเก็บข้อมูลหน่วยเชื่อมโยงในเอกสาร	๒๕
๓.๓ การจำแนกหน่วยเชื่อมโยง	๒๕
๔ หน่วยเชื่อมโยงมหภาคและจุลภาคในสมัยต่างๆ	๓๓
๔.๑ หน้าที่ของหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาค.....	๓๓
๔.๒ การวิเคราะห์หน่วยเชื่อมโยงจุลภาค	๓๕
๔.๓ การวิเคราะห์หน่วยเชื่อมโยงมหภาค.....	๓๗
๔.๔ ความแตกต่างทางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยง	๓๘
๔.๔.๑ การจำแนกความสัมพันธ์ระดับจุลภาคตามเกณฑ์อรรถศาสตร์.....	๔๐
๔.๔.๒ การจำแนกชนิดทางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยงมหภาค.....	๖๒
๔.๕ สรุป.....	๗๐
๕ วิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยง.....	๗๑
๕.๑ วิวัฒนาการด้านจำนวน	๗๑
๕.๒ วิวัฒนาการด้านขนาดและรูป.....	๗๕
๕.๓ วิวัฒนาการด้านหน้าที่.....	๗๙
๕.๔ วิวัฒนาการด้านความหมาย	๘๔
๕.๔.๑ หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลง	๘๔
๕.๔.๒ หน่วยเชื่อมโยงที่เพิ่มขึ้นในแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์	๘๙
๖ สรุปและอภิปรายผล	๙๒
๖.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๒
๖.๒ อภิปรายผล	๙๓
๖.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๔
รายการอ้างอิง.....	๙๕
ภาคผนวก	๑๐๐
ภาคผนวก ก	๑๐๐

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ข	๑๑๕
ภาคผนวก ค	๑๒๖
ประวัติผู้เขียน.....	๑๗๖

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๑	ตารางแสดงประเภทของปริเฉทในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน.....	๒๓
๒	หน่วยเชื่อมโยงที่พบทั้งหมดตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน.....	๒๖
๓	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคที่พบในข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน	๓๖
๔	หน่วยเชื่อมโยงมหภาคที่พบในข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน.....	๓๗
๕	ตารางสรุปรายละเอียดประเภททางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยง ตามการจำแนกของนักภาษาศาสตร์	๓๙
๖	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงความขัดแย้ง	๔๑
๗	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงเงื่อนไข	๔๓
๘	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ.....	๔๕
๙	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงทางเลือก	๔๖
๑๐	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการเสริม.....	๔๗
๑๑	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงเวลา.....	๔๙
๑๒	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงเหตุ	๕๑
๑๓	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงวัตถุประสงค์และแสดงผล	๕๓
๑๔	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการเปรียบเทียบ	๕๔
๑๕	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงตัวอย่าง.....	๕๖
๑๖	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการขยายความ	๕๗
๑๗	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการสรุปความ	๕๘
๑๘	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงวิธีการ	๕๙
๑๙	ภาพรวมหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคที่จำแนกประเภททางอรรถศาสตร์.....	๖๑
๒๐	ภาพรวมหน่วยเชื่อมโยงมหภาคที่จำแนกประเภททางอรรถศาสตร์	๖๙
๒๑	หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคที่พบในสมัยต่างๆ	๗๒
๒๒	หน่วยเชื่อมโยงมหภาคที่พบในสมัยต่างๆ.....	๗๓
๒๓	จำนวนหน่วยเชื่อมโยงทั้งสามสมัยจำแนกตามรูปภาพ	๗๔
๒๔	จำนวนหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาคทั้งสามสมัยจำแนกตาม การประกอบรูปคำ.....	๗๗
๒๕	จำนวนหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคทั้งสามสมัยจำแนกตามประเภททางอรรถศาสตร์ ..	๘๙
๒๖	จำนวนหน่วยเชื่อมโยงมหภาคทั้งสามสมัยจำแนกตามประเภททางอรรถศาสตร์ ..	๙๐

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในการศึกษาวิเคราะห์ปริศนาแนวหนึ่งนั้น สิ่งสำคัญที่นักภาษาศาสตร์สนใจศึกษาคือ เรื่องของเอกภาพในปริศนา เนื่องจากเป็นคุณสมบัติสำคัญทางอรรถศาสตร์ที่ทำให้ปริศนามีใช้ เป็นเพียงกลุ่มประโยคหรือกลุ่มข้อความที่เรียงกันไปเท่านั้น จากการศึกษาของนักภาษาศาสตร์ หลายกลุ่มที่วิเคราะห์ปริศนาพบว่า นักภาษาศาสตร์เหล่านั้นได้แสดงความคิดเกี่ยวกับเรื่องของ เอกภาพว่าเกิดจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น Halliday และ Hasan (๑๙๗๖) ได้กล่าวไว้ว่า เอกภาพในปริศนาเกิดจากปัจจัยหลัก ๓ ประการ คือ การบอกว่าอะไรเป็นอะไร (identification) การเชื่อมโยง (conjunction) และการใช้คำร่วมกลุ่ม (collocation) ส่วน Werth (๑๙๘๔) เห็นว่า เอกภาพนั้นเกิดจากการเชื่อมโยงด้วยรูป (formal connectivity หรือ formal cohesion) การใช้คำ ร่วมกลุ่ม (lexical connectivity หรือ collocation) และการใช้หน่วยเชื่อม (logical connectivity หรือ connectors) ในขณะที่เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์ (๒๕๓๓) สรุปว่าระบบเอกภาพในปริศนา ภาษาไทยเกิดจากการเชื่อมด้วยศัพท์ (collocation) การอ้างอิง (reference) การเชื่อมโยง (cohesion) และ Wipah Channawangsa (1986) ได้สรุปเกี่ยวกับเรื่องของเอกภาพในภาษาไทยว่ามี ๖ ประการ คือ การอ้างอิง (reference) การแทนที่ (substitution) การละ (ellipsis) การเชื่อมโยง (conjunction) การใช้คำร่วมกลุ่ม (lexical cohesion) และการซ้ำ (repetition)

จากการศึกษาของนักภาษาศาสตร์ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า วิธีการหนึ่งที่ทำให้ ปริศนามีเอกภาพคือหน่วยเชื่อมโยง แม้ Wipah Channawangsa จะได้ศึกษาเรื่องของ หน่วยเชื่อมโยงไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง Cohesion in Thai (1986) แต่ก็เป็นการศึกษาภาษาไทย ปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาเรื่องหน่วยเชื่อมโยงในปริศนาก็ยังไม่มีผู้ใดศึกษาในเชิงประวัติ วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสันธานในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบันของ จิราพร โชติเชิยวงศ์ (๒๕๒๔) และวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยเองเรื่องการใช้คำสันธานในสมัย รัตนโกสินทร์ (เทพี พันธุมเมธา, ๒๕๒๘) ก็เป็นเพียงการศึกษาเรื่องการใช้คำสันธานในสมัย สุโขทัยไล่ลงมาจนถึงรัตนโกสินทร์ว่า ปรากฏใช้ในสมัยไหนและในความหมายอย่างไร หากแต่ มิได้วิเคราะห์ในระดับปริศนาและพิจารณาวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับมาตั้งแต่สมัย สุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า รูปภาพที่แสดงการเชื่อมโยงตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานั้นมี การเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะเมื่อหลังจากที่ประเทศไทยมีความเจริญ

ทางการพิมพ์มากขึ้นแล้ว การเผยแพร่และรูปแบบที่หลากหลายขึ้นของปริจเฉทมีผลให้หน่วยเชื่อมโยงมีรูปภาษามากขึ้นและหน้าที่เพิ่มขึ้นด้วยหรือไม่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. ศึกษาและรวบรวมหน่วยเชื่อมโยงที่ปรากฏในเอกสารแต่ละสมัย
๒. วิเคราะห์และจำแนกหน่วยเชื่อมโยงตามหน้าที่ในปริจเฉทและโครงสร้างของหน่วยเชื่อมโยง (morphological structure) ว่าเป็นคำเดี่ยว กลุ่มคำและวลี
 ๑. วิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อดูวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงในภาษาไทยจากสมัยหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง
 ๔. ศึกษาวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วยในด้านรูปและหน้าที่ในปริจเฉท

สมมติฐานในการวิจัย

๑. หน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉท (discourse connectors) ที่พบในแต่ละสมัยจะมีจำนวนต่างกันและมีหน้าที่ในปริจเฉทที่แตกต่างกัน
๒. หน่วยเชื่อมโยงใหม่ที่พบตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมาจะเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นวลีหรือคำประสม
 ๑. ประเภทของปริจเฉทที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยที่ทำให้มีหน่วยเชื่อมโยงใหม่ในภาษาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. คำอธิบายศัพท์ที่ปรากฏในงานวิจัย

หน่วยเชื่อมโยง คือ รูปภาษาที่สร้างเอกภาพในปริจเฉทโดยการเชื่อมโยงประโยคหรือกลุ่มประโยค ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะหน่วยเชื่อมโยงที่ทำหน้าที่ในการแสดงความสัมพันธ์ของอนุภาคหรืออนุปริจเฉทที่เรียงกันอยู่ในปริจเฉทเดียวกัน หน่วยเชื่อมโยงเหล่านี้ต้องไม่ใช่องค์ประกอบของหน่วยที่ทำหน้าที่เป็นภาคประธานและภาคแสดง และต้องมีตำแหน่งอยู่ต้นประโยคเชื่อม ถ้าไม่มีประธาน แต่ถ้ามีประธาน จะปรากฏหน้าประธานหรือหลังประธานก็ได้

ปริจเฉท คือ หน่วยภาษาในระดับสูงกว่าประโยค เกิดจากการเรียงต่อเนื่องกันไปของประโยคอย่างมีเอกภาพ ซึ่งเกิดจากกลไกหลายประการ เช่น การอ้างถึง การแทนที่ การละ การเชื่อมโยง การใช้คำร่วมกลุ่ม และการซ้ำ (Wipah Channawangsa , 1986)
๒. เอกสารและข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารจริงที่ตีพิมพ์และเผยแพร่แล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยจะแบ่งประเภทของข้อมูลออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้ บันทึกทางประวัติศาสตร์ เอกสาร

ราชการ จดหมายที่มีการเผยแพร่ หนังสือประเภทสารคดีและความเรียง เรื่องแต่งที่เป็น
บันเทิงคดี

ส่วนการแบ่งสมัยของข้อมูลนั้น ผู้วิจัยกำหนดใช้ทั้งตามการแบ่งทางประวัติศาสตร์และตาม
เวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ เกิดขึ้น กำหนดเป็น ๓ ช่วง ดังนี้ คือ

๑. สมัยสุโขทัย เรียกว่า สุโขทัย
๒. สมัยอยุธยา ครอบคลุมถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ ในราชวงศ์จักรี เรียกว่า อยุธยา
๓. สมัยรัชกาลที่ ๔ ในราชวงศ์จักรีจนถึงสมัยปัจจุบัน เรียกว่า รัตนโกสินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีปริจเฉทวิเคราะห์ แนวคิด
เกี่ยวกับเอกภาพในปริจเฉท แนวคิดเกี่ยวกับหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉท และงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
หน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทในภาษาไทย

๒. สืบค้นและเลือกเอกสารที่นำมาเป็นข้อมูลจากเอกสาร ๕ ประเภท คือ บันทึกราย
ประวัติศาสตร์ เอกสารราชการ จดหมายที่มีการเผยแพร่ หนังสือประเภทสารคดีและความเรียง
เรื่องแต่งที่เป็นบันเทิงคดี

๓. ทำปริจเฉทวิเคราะห์ห้องคำประกอบและการเชื่อมโยงในปริจเฉท
๔. รวบรวมหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความสัมพันธ์ตามเกณฑ์หน้าที่ในปริจเฉท
๕. วิเคราะห์ว่าหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วยที่พบในแต่ละสมัยทำหน้าที่ในปริจเฉทแตกต่าง
กันอย่างไร

๖. นำหน่วยเชื่อมโยงแต่ละสมัยมาเปรียบเทียบว่ามีจำนวนแตกต่างกันหรือไม่ แล้วนำ
หน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วยมาศึกษาโครงสร้างทางหน่วยคำและหน้าที่ในปริจเฉท

๗. ศึกษาเปรียบเทียบว่าหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วยที่พบนั้นเปลี่ยนแปลงด้านหน้าที่ใน
ปริจเฉทหรือไม่ อย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รับความรู้เกี่ยวกับหน่วยเชื่อมโยงในภาษาไทย
๒. ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงในแต่ละสมัย
๓. ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วย
๔. เป็นแนวทางการศึกษาปริจเฉทในภาษาไทย
๕. เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาเชิงประวัติ

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเรื่องหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานต่าง ๆ ที่มีผู้กล่าวถึงหน่วยเชื่อมโยง แล้วพบว่าการศึกษาภาษาไทยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาหน่วยเชื่อมโยงในระดับคำและเป็นการเชื่อมโยงในระดับประโยค ดังนั้น จึงเริ่มทบทวนวรรณกรรมด้วยการศึกษาเรื่องปริจเฉท แล้วต่อไปยังเรื่องของหน่วยเชื่อมโยง

๒.๑ ปริจเฉท

๒.๑.๑ คำจำกัดความของปริจเฉท

ปริจเฉท (discourse) เป็นหน่วยภาษาในระดับสูงกว่าประโยค เกิดจากการเรียงต่อเนื่องกันไปของประโยค โดยมีเอกภาพทางความหมายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ปริจเฉทแตกต่างจากกลุ่มประโยคที่มาเรียงต่อกันไว้ Halliday (1977) ได้กล่าวถึงปริจเฉทว่าเป็นหน่วยในระดับสูงกว่าประโยค

...some postulated unit higher than the sentence, for example the paragraph, or some larger entity such as episode or topic unit.

ซึ่งแสดงว่า ปริจเฉทนี้นับเป็นหน่วยภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เป็น functional unit และเป็นหน่วยทางความหมาย (semantic unit) ในด้านโครงสร้าง แม้จะจำแนกองค์ประกอบภายในปริจเฉทได้ แต่ไม่สามารถจะบอกขอบเขต (boundary) ของปริจเฉทได้อย่างชัดเจน ต่างจากประโยคซึ่งเป็นหน่วยในวากยสัมพันธ์ สามารถบอกได้ทั้งองค์ประกอบและขอบเขตของหน่วยได้

๒.๑.๒ ชนิดของปริจเฉท

Longacre (๑๙๘๓) ได้แบ่งปริจเฉทออกเป็น ๔ ประเภท โดย Longacre ได้ใช้หลักเกณฑ์ ๒ ประการในการแบ่งประเภทของปริจเฉทตามเนื้อหาและความหมาย คือ ความสำคัญของการมีตัวละครและความสำคัญของการเรียงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ไปตามมิติของเวลา ประเภทของปริจเฉทที่ Longacre จัดแบ่งไว้มีดังนี้

๑. นิทานปริจเฉท (narrative discourse) ที่มีการเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเรียงลำดับไปตามเวลา มักจะประกอบไปด้วยตัวละคร เช่น นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย เป็นต้น

๒. ปฏิบัติปริจเฉท (procedural discourse) ซึ่งเป็นการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามเวลาพร้อมกับบอกว่าควรทำอะไร อย่างไร แต่ไม่จำเป็นต้องบอกว่าใครเป็นผู้กระทำ เช่น ตำราทำกับข้าว คู่มือ เป็นต้น

๓. ปราศรัยปริจเฉท (behavioral or hortatory discourse) เป็นการแนะนำชักชวนหรือโน้มน้าวใจ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ จึงเน้นความสำคัญของตัวละคร แต่ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับไปตามเวลา เช่น คำปราศรัย เป็นต้น

๔. ทศนปริจเฉท (expository discourse) เป็นการเสนอเรื่องราวไปพร้อม ๆ กับการแสดงความคิดเห็นของผู้พูดและผู้เขียนต่อสิ่งนั้นควบคู่กันไปด้วย เช่น บทความทางวิทยาศาสตร์ ข้อเสนองบประมาณ เป็นต้น

๒.๑.๓ เอกภาพ

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ลักษณะที่สำคัญของปริจเฉทคือการมีเอกภาพทางความหมาย Halliday and Hasan (1976) ได้พูดถึงเอกภาพว่า

The concept of cohesion is a semantic one ; it refers to relations of meaning that exist within the text, and that define it as a text.

เอกภาพในปริจเฉทนั้นอาจแสดงได้ด้วยกลไกหลายประการ Halliday and Hasan (1976) กล่าวว่า เอกภาพในปริจเฉทเกิดจากปัจจัยหลัก ๓ ประการ คือ การบอกว่าอะไรเป็นอะไร (identification) การเชื่อมโยง (conjunction) และการใช้คำร่วมกลุ่ม (collocation) ส่วน Werth (1984) เห็นว่า เอกภาพนั้นเกิดจาก การเชื่อมโยงด้วยรูป (formal connectivity หรือ formal cohesion) การใช้คำร่วมกลุ่ม (lexical connectivity หรือ collocation) และการใช้ หน่วยเชื่อม (logical connectivity หรือ connectors)

๒.๒ หน่วยเชื่อมโยง (connectors)

Werth (1984) เรียกหน่วยที่ใช้เชื่อมโยงเพื่อให้เกิดเอกภาพในปริจเฉทว่า หน่วยเชื่อมโยง (connectors) Halliday and Hasan (1976) เรียกหน่วยเชื่อมโยงว่า cohesive device เป็นหน่วยภาษาซึ่งให้ความหมายบอกการเชื่อมโยงองค์ประกอบในปริจเฉททั้งในระดับอนุพากย์และอนุปริจเฉท

การศึกษาเรื่องหน่วยเชื่อมโยงนั้นมีผู้ศึกษาไว้มากทั้งนักไวยากรณ์ไทยและนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตก สิ่งที่น่าสนใจก็คือว่า หน่วยเชื่อมโยงหรือ connectors นั้น อาจปรากฏในชื่อเรียก

ต่าง ๆ กันไปตามความคิด เหนือ หรือคำจำกัดความของนักภาษาแต่ละคน ดังจะได้สรุปความคิดสำคัญ ๆ เกี่ยวกับหน่วยเชื่อมโยงออกมา ดังนี้

๒.๒.๑ การศึกษาเรื่องหน่วยเชื่อมโยงของนักภาษาศาสตร์

ในภาษาอังกฤษได้มีผู้ศึกษาหน่วยเชื่อมโยงไว้ต่าง ๆ ดังนี้คือ

Halliday and Hasan (๑๙๗๖) ได้กล่าวถึง สันธาน (conjunction) ไว้ในหนังสือ Cohesion in English ว่า

สันธานเป็นการเชื่อมโยงที่เป็นกลไกแสดงเอกภาพในปริจเฉท ด้วยการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของข้อความในปริจเฉท โดยทั่วไปแล้วหน่วยที่แสดงการเชื่อมโยงนี้มักจะปรากฏต้นประโยคจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. adverbs ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ชนิด คือ

simple adverbs เช่น but, so, then, next

compound adverbs ที่ลงท้ายด้วย ly เช่น accordingly, subsequently, actually

compound adverbs ที่ขึ้นต้นด้วย there และ where เช่น therefore, thereupon, whereat

๒. other compound adverbs เช่น furthermore, nevertheless, anyway, instead, besides

prepositional phrases เช่น on the contrary, as a result, in addition

๓. prepositional expressions ที่มี that และอื่น ๆ

พ้องทั้งได้แบ่งชนิดของสันธานออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

๑. การเสริม (additive) ซึ่งจัดแบ่งเป็นดังนี้ คือ

Simple additive relations

Additive : and, and also, and...too

Negative : nor; and...not, not...either, neither

Alternative : or, or else

Complex additive relations (internal) : emphatic

Additive : further(more), moreover, additionally, besides that, add to this in addition

Alternative : alternatively

Complex additive relations (internal) : de-emphatic

Afterthought : incidentally, by the way

Comparative relations (internal)

Similar : likewise, similarly, in the same way, in (just) this way

Dissimilar : on the other hand, by contrast, conversely

Appositive relations (internal)

Expository : that is, I mean, in other words, to put it another way

Exemplificatory : for instance, for example, thus

๒. การแย้ง (adversative) ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

Adversative relations ‘proper’(‘in spite of’) (external and internal)

Simple : yet, though, only

Containing ‘and’ : but

Emphatic : however, nevertheless, despite this, all the same

Contrastive relations (‘as against’) (external)

Simple : but, and

Emphatic : however, on the other hand, at the same time, as against that

Contrastive relations (‘as against’) (internal)

Alowal : in fact, as a matter of fact, to tell the truth, actually, in point of fact

Corrective relations (‘not...but’) (internal)

Correction of meaning : instead, rather, on the contrary

Correction of wording : at least, rather, I mean

Dismissive (generalized adversative) relations (no matter...,still’) (external and internal)

Dismissal, closed : in any/either case/event, any/either way, whichever...

Dismissal, open-ended : anyhow, at any rate, in any case, however that may be

๑. การเป็นเหตุเป็นผล (causal) ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

Causal relations, general (‘because..., so’) (external and internal)

Simple : so, thus hence, therefore

Emphatic :consequently, accordingly, because of this

Causal relations,specific

Reason :(mainly external) for this reason, on account of this

(internal) it follows (from this)< on this basis

Results :(mainly external) as a result (of this), in consequence
(of this)

(internal) arising out of this

Purpose :(mainly external) for this purpose, with this in
mind/view, with this intention

(internal) to this end

Reverse causal relations, general :for ; because

Conditional relations ('if...then') (external and internal)

Simple :then

Emphatic :in that case, that being the case, in such an event,
under those circumstances

Generalized :under the circumstances

Reverse polarity :otherwise, under the circumstances

Respective relations ('with respect to') (internal)

Direct : in this respect/connection, with regard to this; here

Reverse polarity :otherwise, in other respect; aside/apart from
this

๔. การบอกเวลา (temporal) ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

Simple temporal relations (external)

Sequential :(and) then, next, afterwards, after that, subsequently

Simultaneous :(just) then, at the same time, simultaneously

Preceding :earlier, before then/that previously

Complex temporal relations (external)

Immediate :at once, thereupon, on which; just before

Interrupted :soon, presently, later, after a time; some time earlier,
formerly

Repetitive :next time, on another occasion; this time, on this
occasion; the last time, on a previous occasion

Specific :next day, fives minutes later, fives minutes earlier

Durative :meanwhile, all this time

Terminal :by this time; up till that time, until then

Punctiliar :next moment; at this point/moment; the previous moment

Conclusive relations (external)

Simple :finally, at last, in the end,eventually

Sequential and conclusive relations (external) : correlative forms

Sequential :first...then, first...next, first...second...

Conclusive :at first...finally, at first...in the end

Temporal relations (internal)

Sequential :then, next secondly...

Sequential :finally, as a final point, in conclusion

Temporal relations (internal) : correlative forms

Sequential :first...next,first...then,first...secondly...;in the first place...; to begin with...

Sequential :...finally; ...to conclude with

‘Here and now’ relations (internal)

Past :up to now, up to this point, hitherto, heretofore

Present :at this point , here

Future : from now on, henceforward

Summary relations (internal)

Culminative :to sum up, in short, briefly

Resumptive :to resume, to get back to the point , anyway

Wipah Channawangsa (1986) ได้ศึกษาสันธาน (conjunction) ในภาษาไทยโดยใช้กรอบความคิดของ Halliday and Hasan (1976) แล้วสรุปจำแนกความสัมพันธ์ได้ ๑๖ แบบ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง Cohesion in Thai คือ

๑. ความสัมพันธ์ที่แสดงการเสริม เช่น และ ก็ รวมทั้ง อีกประการหนึ่ง
นอกจาก...ยัง นอกจากนี้...ยัง นอกจากนี้แล้ว...ยัง
๒. ความสัมพันธ์ที่แสดงรายละเอียด เช่น ประการแรก สอง สุดท้าย
หนึ่ง..สอง..สาม

๓. ความสัมพันธ์ที่แสดงทางเลือก เช่น หรือ หรือว่า
๔. ความสัมพันธ์ที่แสดงการเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเสมือน ในทำนองเดียวกัน ราวกับ
๕. ความสัมพันธ์ที่แสดงความตรงกันข้าม เช่น ส่วน ขณะที่ แต่ ในทางตรงกันข้าม ในขณะที่ แต่ทว่า
๖. ความสัมพันธ์ที่แสดงการยอมรับ เช่น แม้...ก็ตาม ถึงกระนั้น แม้ว่า ถึงแม้ว่า ทั้งๆที่
๗. ความสัมพันธ์ที่แสดงตัวอย่าง เช่น เช่น
๘. ความสัมพันธ์ที่แสดงการอธิบาย เช่น คือ
๙. ความสัมพันธ์ที่แสดงเหตุ เช่น เนื่องจาก เพราะ ด้วย
๑๐. ความสัมพันธ์ที่แสดงความมุ่งหมาย เช่น เพื่อ เพื่อว่า
๑๑. ความสัมพันธ์ที่แสดงผล เช่น จึง ก็ ดังนั้น เพราะฉะนั้น
๑๒. ความสัมพันธ์ที่แสดงเงื่อนไข เช่น ต่อเมื่อ ตราบใดที่ ถ้าหาก หากว่า ถ้าหากว่า
๑๓. ความสัมพันธ์ที่แสดงการลงความเห็น เช่น ถ้าอย่างนั้น ถ้าจั้น มิฉะนั้น ไม่อย่างนั้น หาไม่
๑๔. ความสัมพันธ์ที่แสดงเวลา เช่น แล้ว ก็ ต่อมา ต่อจากนั้น หลังจากนั้น ในขณะเดียวกัน พร้อมกันนั้น
๑๕. ความสัมพันธ์ที่แสดงการเข้าสู่ประเด็นใหม่ เช่น แล้ว ทีนี้
๑๖. ความสัมพันธ์ที่แสดงความต่อเนื่อง เช่น ซึ่ง ก็

Mann and Thompson (1983,1985) ได้จำแนกวรรณคดีของความสัมพันธ์ในปริจเฉทในข้อมูลภาษาอังกฤษที่เขานำมาศึกษาทั้งหมดเป็น ๑๕ ความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. การเสนอทางแก้	๒. การยกตัวอย่าง
๓. การยกข้ออ้าง	๔. การใช้แรงจูงใจ
๕. การใช้เหตุผล	๖. การเรียงลำดับ
๗. การแสดงวิธีการ	๘. การแจกแจง
๙. การกล่าวซ้ำ	๑๐. การแสดงเงื่อนไข
๑๑. การแสดงความสนับสนุน	๑๒. การแสดงสาเหตุ
๑๓. การยอมรับ	๑๔. การแสดงความเป็นมา
๑๕. การแสดงความตรงกันข้าม	

Halliday and Hasan, Mann and Thompson และ Wipah Channawangsa ได้ศึกษาหน่วยเชื่อมโยงในภาษาอังกฤษและไทยด้วยการจำแนกเกณฑ์ทางความหมาย แต่ก็มื่อนักภาษาศาสตร์ที่สนใจศึกษาหน่วยเชื่อมโยงด้วยเกณฑ์ทางหน้าที่ด้วย คือ

Werth (1984) ได้จัดแบ่งหน่วยเชื่อมโยง (connectors) ในหนังสือ Focus.Coherence and Emphasis ออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

๑. S-connectors เป็นหน่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางความคิดระหว่างข้อความหรือกลุ่มประโยค เช่น however, therefore, moreover, for example

๒. Conjunctions ส่วนใหญ่ใช้เชื่อมประโยคกับประโยค แยกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ เชื่อมประโยคความรวม เช่น but, and, or และ เชื่อมประโยคความซ้อน เช่น although, after, because

๓. Attitudinal disjuncts ใช้เชื่อมเพื่อแสดงทัศนคติของผู้พูด เช่น unfortunately, of course ,in fact, actually

๔. D-connectors ใช้เชื่อมในระดับโครงสร้างข้อความ เช่น firstly, in conclusion, the latter, above, on the one hand...on the other hand, to digress

เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์ (๒๕๓๑) ได้กล่าวไว้ใน รายงานการวิจัย : การวิเคราะห์โครงสร้างความในภาษาไทย ข้อเขียนประเภทแสดงความคิดเห็นในสาขามนุษยศาสตร์ว่าการเชื่อมโยงในปริจเฉทว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดเอกภาพในปริจเฉท โดยได้แบ่งการเชื่อมโยงออกเป็น ๒ แบบ ดังนี้

๑. การเชื่อมโยงจุดภาค เป็นการเชื่อมโยงที่มีขอบเขตเฉพาะ (local cohesion) เพื่อบอกความสัมพันธ์ระหว่างข้อความ ๒ ข้อความ หรือ ๒ กลุ่มข้อความ (propositional relations) เป็นการเชื่อมโยงที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ๓ แบบ คือ

๑.๑ การเสริม เช่น นอกจากนี้/นั้น ในทำนองเดียวกัน อีกประการหนึ่ง

๑.๒ การแย้ง เช่น แม้กระนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ถึงอย่างไรก็ตาม

๑.๓ การเป็นเหตุเป็นผล เช่น เพราะฉะนั้น ทั้งนี้ก็เพราะ

๑.๔ การเรียงลำดับ เช่น ต่อมา ในขณะที่นั้น

๑.๕ การบอกทางเลือก เช่น มิฉะนั้น

๑.๖ การยกตัวอย่าง เช่น เช่น

๑.๗ การกล่าวซ้ำ เช่น กล่าวคือ

๒. การเชื่อมโยงมหภาค เป็นการเชื่อมโยงที่มีขอบเขตอยู่ในระดับกว้าง (global cohesion) เพื่อบอกความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (structural relations) ของส่วนต่าง ๆ ในปริจเฉท ได้แก่ การเริ่มเรื่อง การเรียงเรื่อง การสรุปเรื่อง และการขีดขอบเขต

จะเห็นว่า Werth จำแนกหน่วยเชื่อมโยงตามหน้าที่โดยดูจากการเชื่อมในระดับของข้อความที่ต่างกัน ในขณะที่เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์จะศึกษาโดยใช้ทั้งเกณฑ์หน้าที่และความหมาย จำแนกหน่วยเชื่อมโยง

๒.๒.๒ การศึกษาหน่วยเชื่อมโยงของนักไวทยากรณ์ไทย

การศึกษาหน่วยเชื่อมโยง นักภาษาศาสตร์ไทยมักศึกษาความสัมพันธ์ของคำ วลี อนุพากย์ ประโยคจนถึงข้อความซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นส่วนย่อยของปริจเฉท (discourse fragment) การศึกษาการเชื่อมโยงในระดับประโยคและข้อความ มีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน และมีการจำแนกประเภทของการเชื่อมโยงไว้แตกต่างกัน ถึงแม้จะมีการพูดถึงการเชื่อมในระดับข้อความบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการมุ่งศึกษาในระดับประโยค

พระยาอุปกิตศิลปสาร (๒๕๑๑) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ หลักภาษาไทย ว่า หน่วยภาษาที่ใช้เชื่อมโยงในภาษาไทย อาจจะเป็น สันธาน สันธานวลีและวิเศษณานุประโยคก็ได้ ดังสรุปมาดังนี้

สันธาน

สันธาน หมายถึงคำพวกหนึ่งซึ่งใช้ต่อเชื่อมถ้อยคำให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน ใช้เชื่อมคำ ประโยค และความให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน โดยได้แบ่งชนิดของสันธานเป็น ๗ ชนิด คือ

(๑.) เชื่อมความคล้องตามกัน มี ๒ อย่าง คือ

ก. เชื่อมความที่มีเวลาต่อเนื่องกัน ได้แก่ ก็...จึง ครั้น...จึง ครั้น...ก็
เมื่อ...ก็ พอ...ก็ เป็นต้น

ข. เชื่อมความให้รวมกัน ได้แก่ กับ และ ก็ได้ ก็ดี ทั้ง ทั้ง...ก็
ทั้ง...และ ทั้ง...กับ เป็นต้น

(๒.) เชื่อมความที่ขัดแย้งกัน ได้แก่ แต่ แต่ว่า แต่ทว่า ถึง...ก็ กว่า...ก็
เป็นต้น

(๓.) เชื่อมความต่างตอบกัน ได้แก่ ฝ่าย ส่วน ฝ่ายว่า ส่วนว่า อนึ่ง
อีกประการหนึ่ง เป็นต้น

- (๔.) เชื่อมความที่เป็นเหตุผลแก่กัน คือ เชื่อมความที่เป็นผลของความเบื้องต้น
ได้แก่ จึง ฉะนั้น ฉะนั้น...จึง เพราะฉะนั้น เหตุฉะนี้ เป็นต้น
- (๕.) เชื่อมความที่เลือกเอา ได้แก่ หรือ มิฉะนั้น ไม่เช่นนั้น หรือมิฉะนั้น ไม่...

๒๕

- (๖.) เชื่อมความที่แบ่งรับรอง คือ สันธานที่ใช้เชื่อมความซึ่งบอกคาดคะเน หรือ
บอกแบ่งรับแบ่งสู้ ได้แก่ ถ้าและ ถ้า...ก็ เป็นต้น
- (๗.) เชื่อมเพื่อให้ความสละสลวย อาจใส่ไว้ต้นข้อความ ได้แก่ ทำไมกับ อันว่า
หรือใส่ในที่ต่างๆ ได้แก่ ก็ หรือบางครั้งอาจจะเป็นคำประสม ได้แก่
อย่างไรก็ดี อย่างไรก็ตาม เป็นต้น

สันธานวลี

หมายถึงคำสันธานที่เชื่อมกับคำอื่นให้ขยายออกไป จะเชื่อมกับสันธานด้วยกันก็ได้ เชื่อมกับคำอื่นหรือวลีก็ได้เพื่อใช้ในหน้าที่สันธานเช่นเดิม จำแนกได้ ๒ ประเภท สันธานวลีที่มีคำหรือวลีเชื่อมท้าย แต่ส่วนท้ายนั้นไม่ใช่ประโยค เป็นแต่บทขยายของ บทข้างหน้าเท่านั้น เช่น เขามีความรักในลูกและเมีย เมียในที่นี้ ไม่เป็นประโยค เป็นแต่ บทขยายคำลูก ประเภทที่ ๒ คือ สันธานวลีที่เอาวลีต่าง ๆ มาใช้เป็นสันธาน ซึ่งบางทีก็มีสันธานอยู่ด้วย บางทีก็ไม่มี คำสันธานอยู่ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้ แต่กระนั้นก็ดี ถึงกระนั้นก็ดี หรืออย่างไรก็ดี เพราะอย่างไรก็ตาม แต่จะอย่างไรก็ตาม สันธานวลีพวกนี้ ส่วนใหญ่ใช้เชื่อมประโยคและข้อความ

วิเศษณานุประโยค

คืออนุประโยค ซึ่งทำหน้าที่เป็นวิเศษณ์สำหรับประกอบกริยาหรือคำวิเศษณ์เข้าด้วยกัน อันเป็นส่วนหนึ่งของประโยคสำคัญคือ मुखยประโยค มีลักษณะดังต่อไปนี้

- ก. บอกลักษณะ
- ข. บอกกาล
- ค. บอกสถาน
- ฌ. บอกเหตุ
- ง. บอกผล
- จ. บอกความเปรียบ

บรรจบ พันธุมธา ได้อธิบายเฉพาะเรื่องคำสันธานว่าทำหน้าที่เชื่อมโยงได้หลายแบบ ตั้งแต่ คำ ประโยคและข้อความไว้ในหนังสือ ลักษณะภาษาไทย ว่า

สันธาน คือคำที่เชื่อมความให้ต่อเนื่องเป็นความเดียวกัน อาจเชื่อมประโยคกับ

ประโยค คำกับคำ หรือความกับความก็ได้ และได้แบ่งชนิดของคำสันธานไว้ดังนี้

๑. เชื่อมความที่คล้อยไปทางเดียวกัน ทำนองเดียวกันไม่ขัดแย้ง แยกเป็น
 - ๑.๑ เชื่อมความที่เกี่ยวกับเวลา ได้แก่ ก็...ก็ แล้ว...ก็ แล้ว...จึง ครั้น...ก็ เมื่อ...ก็ ครั้น...จึง เมื่อ...จึง พอ...ก็ เป็นต้น
 - ๑.๒ เชื่อมความให้รวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ทั้ง...ทั้ง ทั้ง...ก็ ทั้ง...และ ก็ได้ ก็ดี และ เป็นต้น
๒. เชื่อมความที่ขัดแย้งกันไปคนละทาง ได้แก่ แต่ แต่ว่า แต่ทว่า จริงอยู่...แต่ ถึง...ก็ กว่า...ก็ เป็นต้น
๓. เชื่อมความที่เป็นเหตุเป็นผลกัน ได้แก่ เพราะ เพราะว่า ด้วย ด้วยว่า เหตุว่า อาศัยที่ ค่าที่ เพราะฉะนั้น ดังนั้น จึง เลย เหตุฉะนั้น เป็นต้น
๔. เชื่อมบอกความคาดคะเนหรือแบ่งรับแบ่งสู้ ได้แก่ ถ้า ถ้าหากว่า แม้ แม้ว่า แม้ว่า เว้นแต่ นอกจาก เป็นต้น
๕. เชื่อมความที่ให้เลือกเอา เลือกกำหนดเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ หรือ หรือไม่ หรือมิฉะนั้น มิฉะนั้น เป็นต้น
๖. เชื่อมความเปรียบเทียบกัน ได้แก่ เหมือน เหมือนว่า ราว ราวกับ อย่างกับ เป็นต้น
๗. เชื่อมความตอนหนึ่งที่กล่าวยังไม่จบ กับอีกตอนหนึ่งที่เริ่มต้นกล่าว ได้แก่ ส่วน ฝ่าย อนึ่ง อีกประการหนึ่ง เป็นต้น
๘. เชื่อมความให้ได้เนื้อความบริบูรณ์และได้ความไพเราะสละสลวย ได้แก่ อย่างไรก็ดี อย่างไรก็ตาม อันว่า อัน เป็นต้น

คุณพิพร ชำนิโรคนานต์ (๒๕๑๒) ศึกษาเฉพาะคำเชื่อมอนุพาคยวิเศษณ์และได้แบ่งคำเชื่อมอนุพาคยวิเศษณ์ตามความหมายออกเป็น ๓ กลุ่ม ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “อนุพาคยในภาษาไทย” ดังนี้

๑. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับเวลา เช่น ก่อน กว่า ก่อนที่ เมื่อก่อน
๒. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับสถานที่ เช่น แถว ตรงที่ แถวๆ ที่
๓. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับเหตุ เช่น เพราะ ก็เพราะ ก็เพราะว่า
๔. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับเงื่อนไข เช่น ถ้า ถ้าหากว่า
๕. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับประมาณ
 - ก. เกี่ยวกับประมาณโดยการเปรียบเทียบ เช่น เท่าที่ เท่ากับที่
 - ข. เกี่ยวกับประมาณโดยการบอกผล เช่น จน จนกระทั่ง
๖. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับความมุ่งหมาย เช่น เพื่อ ก็เพื่อ

ก็เพื่อว่า

๑. กลุ่มคำเชื่อมที่ให้ความหมายเกี่ยวกับลักษณะ เช่น ตาม อย่าง ตามอย่าง ที่

นววรรณ พันธุมเมธา (๒๕๒๕) กำหนดเรียกหน่วยภาษาที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมว่า คำเชื่อม เนื่องจาก นววรรณ พันธุมเมธา ให้ความหมายเป็นเกณฑ์สำคัญในการวิเคราะห์ไวยากรณ์ไทย จึงได้จัดแบ่งประเภทคำเชื่อมตามเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ โดยได้กำหนดหมวดคำขึ้นใหม่เรียกว่า คำเชื่อม ซึ่งรวมไว้ทั้งคำซึ่งเรียกว่า บุพบทและสันธาน ในส่วนที่เกี่ยวกับคำเชื่อมประโยคนววรรณ ได้จัดแบ่งไว้ดังนี้

๑. คำเชื่อมบอกเวลา แยกเป็น ๕ ชนิด คือ

๑.๑ คำเชื่อมบอกเวลาก่อน ใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดก่อน ได้แก่ หลังจาก พอ ทันที หลังจากที่ พอเวลา ครั้น

๑.๒ คำเชื่อมบอกเวลาภายหลัง ใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดภายหลัง ได้แก่ ก่อน กว่า ก่อนหน้า ก่อนที่ ตั้งแต่ก่อน ก่อนหน้าที่ เมื่อก่อนที่ เมื่อก่อน แล้ว แล้ว...ก็ แล้ว...เลย แล้ว ถึง แล้ว...ก็เลย ต่อมา

๑.๓ คำเชื่อมบอกเวลาเดียวกัน ใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดในเวลาเดียวกันกับประโยคหน้า ได้แก่ เมื่อคราว ขณะที่ ในขณะที่ ระหว่างที่ ในระหว่างที่ ตอน เมื่อเวลา ในเวลา ในเวลา ตอนที่ เวลาที่ เมื่อตอนที่ เมื่อตอน เมื่อครั้ง เมื่อเวลา

๑.๔ คำเชื่อมบอกเวลาสิ้นสุด ใช้หน้าประโยคที่แสดงว่าเหตุการณ์ในประโยคหน้าสิ้นสุดลงเมื่อใด ได้แก่ จน กระทั่ง จนกว่า จนกระทั่ง

๑.๕ คำเชื่อมบอกเวลาเริ่มต้น ใช้หน้าประโยคที่แสดงว่าเหตุการณ์ที่เกิดในประโยคหน้าเริ่มขึ้นเมื่อใด ได้แก่ ตั้งแต่ ตั้งแต่เมื่อ ตั้งแต่ครั้ง ตั้งแต่ตอน

๒. คำเชื่อมบอกลักษณะ ได้แก่ โดย ด้วย

๓. คำเชื่อมบอกความคล้อยตามไปในทำนองเดียวกัน ไม่ขัดกัน ได้แก่ ก็ รวมทั้ง ทั้ง และ อีกประการหนึ่ง อีกนัยหนึ่ง ไหน ก็ดี นอกจาก ก็ตาม นอกเหนือ ไปจาก ตลอดทั้ง

๔. คำเชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ได้แก่ กว่า เท่าที่ เท่ากับที่ อย่างกับ ราว ราวกับ ราวกับว่า กว่าที่ ประดุจดัง ดั่งหนึ่ง คล้าย ๆ กับว่า ประดุจว่า เช่นเดียวกับ ในทำนองเดียวกัน เสมือนหนึ่ง มันใด มันนั้น อย่างไร อย่างนั้น

๕. คำเชื่อมบอกความขัดแย้ง ได้แก่ แต่ แต่ที่ว่า ส่วน ทว่า ถึง

๖. คำเชื่อมบอกความให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ หรือ หรือไม่ก็ หรือไม่เช่นนั้น หรือว่า ไม่เช่นนั้น

๗. คำเชื่อมบอกเหตุ แยกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑.๑ คำเชื่อมบอกเหตุใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุแล้วทำให้เกิดผล คล้อยตาม ได้แก่ เพราะ ด้วยเหตุที่ โดยเหตุที่ เพราะว่า เนื่องจาก เนื่องด้วย ด้วย ทั้งนี้เพราะ ก็เพราะ ก็เพราะว่า เพราะเหตุที่

๑.๒ คำเชื่อมบอกเหตุใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุซึ่งเป็นเงื่อนไขให้เกิดผลคล้อยตาม ได้แก่ ถ้า หาก ถ้าหาก ถ้าหากว่า ต่อเมื่อ ก็ต่อเมื่อ ในเมื่อ เว้นแต่ นอกจาก เว้นเสียแต่ว่า นอกจากว่า นอกเสียจากว่า หากว่า เว้นแต่ว่า ถ้าเพื่อ ถ้าแม้ว่า

๑.๓ คำเชื่อมบอกเหตุใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุแล้วทำให้เกิดผลขัดแย้ง ได้แก่ แม้ ถึง แม้ว่า ทั้งที่ ทั้งๆที่ ถึงแม้ ถึงแม้ว่า ถึงหาก

๒. คำเชื่อมบอกจุดมุ่งหมาย ได้แก่ เพื่อ ก็เพื่อ เพื่อที่ เพื่อว่า เพื่อ สำหรับ ให้

๓. คำเชื่อมบอกเนื้อความ ได้แก่ ว่า

๑๐. คำเชื่อมบอกการจำกัด ได้แก่ ที่ ซึ่ง อัน

๑๑. คำเชื่อมบอกผล ได้แก่ จึง เลย จน ดังนั้น ในที่สุด ถึงกับ ก็เลย ด้วยเหตุนี้ เหตุฉะนั้น ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ผลที่สุด จนกระทั่ง

๑๒. คำเชื่อมแสดงตัวอย่าง ได้แก่ เป็นต้นว่า เช่น ดังเช่น อาทิเช่น

จะเห็นได้ว่าการศึกษารื่องหน่วยเชื่อมโยงของนักไวยากรณ์ไทยนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งความสนใจไปที่การเชื่อมโยงระดับประโยค แม้พระยาอุปกิตศิลปสารและ บรรจบ พันธุเมธา จะได้กล่าวไว้ว่า มีการเชื่อมโยงในระดับความในภาษาไทยโดยใช้สันธานเป็นคำเชื่อม แต่ทั้งสองท่านก็ไม่ได้กล่าววลลีกรายละเอียด อาจเป็นได้ว่าการศึกษารื่องหน่วยภาษาไทยในระยนั้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ในระดับประโยคเป็นสูงสุด

๒.๒.๑ การศึกษารื่องหน่วยเชื่อมโยงในเชิงประวัติ

งานที่ศึกษารื่องหน่วยเชื่อมโยงภาษาไทยในเชิงประวัติ ได้แก่ ปรีชา ช้างขวัญยืน (๒๕๑๕) จีราพร โชติเชียรวงศ์ (๒๕๒๔) และเทพี พันธุเมธา (๒๕๒๕) โดยเรียกรว่า สันธาน และคำเชื่อม ดังที่ได้สรุปมาต่อไปนี้

ปรีชา ช้างขวัญยืน (๒๕๑๕) ศึกษาเรื่องคำเชื่อมไว้ในวิทยานิพนธ์ “การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา” ว่า สิ่งที่ปรีชา ช้างขวัญยืนเรียกรว่าคำเชื่อมนั้น จะมีทั้งหน่วยที่จัดว่าเป็นบุพพบทและหน่วยที่เป็นสันธานเชื่อมประโยค

คำเชื่อมแบ่งออกเป็น ๔ ชนิด คือ คำเชื่อมนาม มีตำแหน่งระหว่างคำนามสองคำ ได้แก่ กับ, หรือ, ของ คำเชื่อมกริยา มีตำแหน่งระหว่างคำกริยาสองคำ ได้แก่ ให้ คำเชื่อมสัมพัทธ์ มีสองคำ คือ ที่ ซึ่ง ส่วนคำเชื่อมประโยคทำหน้าที่เชื่อมประโยคสองประโยคเข้าด้วยกันเป็นคำเชื่อมซับซ้อน

(Complex Sentence) ได้แก่ ถ้า, แล้ว, เมื่อ, แต่, หรือ, ที่ว่า, และ เป็นต้น และได้ศึกษาเปรียบเทียบคำเชื่อมในสมัยอยุธยา กับสมัยปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นศึกษาคำเชื่อมแต่ละคำในด้านความหมาย และ การใช้ คำเชื่อมในสมัยอยุธยา ได้แก่

<u>กว่า</u>	เป็นคำเชื่อมกริยา	แปลว่า	จนกว่า หรือ จนกระทั่ง
<u>ครั้น</u>	เป็นคำเชื่อมประโยค	เชื่อมความซึ่งเกิดต่อเนื่องกัน	
<u>จึง</u>	“	“	เชื่อมความที่เป็นเหตุเป็นผลกัน
<u>แต่</u>	“	“	เชื่อมความที่ขัดกัน และใช้ใน ความหมาย แปลว่า เท่าที่, แม้แต่
<u>ถ้าแล้ว</u>	“	“	เชื่อมความที่เป็นเงื่อนไข
<u>ก็, ก็ว</u>	“	“	ใช้ในความหมายว่า ถ้า หรือ แม้ว่า
<u>พอ</u>	“	“	แปลว่า พอดี เผอิญ บังเอิญ
<u>เพื่อจะ</u>	เป็นคำเชื่อมกริยา	แปลว่า	ที่จะ
<u>แล้ว</u>	เป็นคำเชื่อมประโยค	และนาม	มีความหมายว่า และ,แล้ว
	เป็นคำเชื่อมประโยค	“	ถ้า,ส่วน,หรือ,แต่
<u>หาก</u>	เป็นคำเชื่อมประโยค	“	ถ้า,ถ้าหาก,แต่,หากแต่, หากเพราะ

จิราพร โชติเชิยวงศ์ (๒๕๒๔) อธิบายว่าคำสันธานคือคำที่เชื่อมประโยค ๒ ประโยคหรือข้อความ (กลุ่มประโยคที่เรียงกันมาตั้งแต่ ๒ ประโยคขึ้นไป) ให้ต่อเนื่องกัน โดยได้แบ่งชนิดของสันธานที่ปรากฏในสมัยสุโขทัย อยุธยา และปัจจุบัน ไว้ในวิทยานิพนธ์ “การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสันธานในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน” ดังนี้

๑. สันธานเชื่อมประโยคที่สัมพันธ์กันทางเงื่อนไขหรือเงื่อนไขทางเวลาหรือที่แสดงความหมายสมมุติ เช่น ต่อ ถ้า มิ เมื่อใด
๒. สันธานเชื่อมประโยคที่สัมพันธ์กันทางเวลา เช่น กว่า ครั้น จน
๓. สันธานเชื่อมประโยคที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือมีความหมายตรงข้ามกัน เช่น ต่อ แต่ ถึง เท่าหรือทว่า ทั้ง มิ แม้
๔. สันธานเชื่อมประโยคที่มีความหมายคล้อยตามกัน หรือแสดงเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน เช่น ก็ กับ จึง แต่ ทั้ง แล แล้ว อนึ่ง อีก
๕. สันธานเชื่อมประโยคที่สัมพันธ์กันทางเหตุและผล
 - สันธานเชื่อมประโยคที่แสดงเหตุ เช่น ด้วย เพราะ เพื่อ เหตุ
 - สันธานเชื่อมประโยคที่แสดงผล เช่น จึง จน ถึง ก็

๖. สันธานเชื่อมประโยคที่สัมพันธ์กันทางความมุ่งหมาย เช่น เพื่อ
๗. สันธานเชื่อมประโยคที่กล่าวถึงสิ่งต่างกัน บุคคลต่างกันหรือเหตุการณ์ต่างกัน เช่น ส่วน
๘. สันธานใช้เพื่อความสละสลวย เช่น ก็
๘. สันธานเชื่อมประโยคแสดงการเปรียบเทียบ เช่น กว่า
๑๐. สันธานเชื่อมประโยคที่มีความหมายทางคาดคะเน เช่น เกลือก

เทพี พันธุมธธา (๒๕๒๕) ได้ศึกษาการใช้สันธานในสมัยรัตนโกสินทร์ และได้จำแนกสันธานที่ใช้เชื่อมประโยคบอกความหมายเดียว ๑๔ ชนิด ในวิทยานิพนธ์ “การใช้สันธานในสมัยรัตนโกสินทร์” ดังนี้

๑. สันธานเชื่อมความที่เป็นเหตุ เช่น ด้วย เพราะ เหตุ
๒. สันธานเชื่อมความที่เป็นผล เช่น จน จึง เลย
๓. สันธานเชื่อมความที่บอกเวลา แยกออกได้เป็น
 - ๓.๑ สันธานเชื่อมความบอกเวลาก่อน เช่น ครั้น พอ เมื่อ ต่อ
 - ๓.๒ สันธานเชื่อมความบอกเวลาภายหลัง เช่น ก่อน แล้ว กว่า
 - ๓.๓ สันธานเชื่อมความบอกเวลาเดียวกัน เช่น ครั้ง เมื่อ ระหว่าง ตอน
เวลา
 - ๓.๔ สันธานเชื่อมความบอกเวลาเริ่มต้น เช่น แต่ ตั้งแต่
 - ๓.๕ สันธานเชื่อมความบอกเวลาสิ้นสุด เช่น กว่า จน จนกว่า กระทั่ง
ตราบ
๔. สันธานเชื่อมความที่ให้เลือก เช่น หรือ หรือว่า
๕. สันธานเชื่อมความที่คล้ายตามกัน เช่น กับ ทั้ง แถม และ อีก
๖. สันธานเชื่อมความที่ขัดแย้งกัน เช่น แต่ ถึง ทว่า หาก
๗. สันธานเชื่อมความที่ต่างกัน เช่น ส่วน
๘. สันธานเชื่อมความที่บอกเงื่อนไข สิ่งสมมุติหรือคาดคะเน เช่น เกลือก ถ้า ผี
แม่น ถ้าหาก
๙. สันธานเชื่อมความที่เปรียบเทียบ เช่น กว่า ดั่ง ดุจ เท่า ประดุจ ประหนึ่ง
ราว เหมือน อย่าง
๑๐. สันธานเชื่อมความที่บอกตัวอย่าง เช่น เช่น ดั่ง
๑๑. สันธานเชื่อมความที่บอกจุดมุ่งหมาย เช่น เมื่อ เพื่อ สำหรับ ให้
๑๒. สันธานเชื่อมความที่บอกสิ่งกำหนด เช่น ตาม ตามแต่
๑๓. สันธานเชื่อมความที่บอกลักษณะหรือวิธีการ เช่น โดย

๑๔. สันธานเชื่อมความให้สละสลวย เช่น กี่

จะเห็นได้ว่าการศึกษาหน่วยเชื่อมโยงในเชิงประวัตินั้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการเชื่อมโยงโดยใช้เกณฑ์ทางความหมายในระดับคำและในระดับประโยค

๒.๒.๔ สรุป

กล่าวโดยสรุปแล้วหน่วยเชื่อมโยงในการศึกษาภาษาไทยนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเห็นตรงกันว่าเป็น บัพพท สันธาน หรืออาจเรียกรวมกันไปว่าคำเชื่อม ซึ่งหมายถึงหน่วยที่เชื่อมได้ตั้งแต่ระดับคำ อนุพจน์ ประโยคและข้อความ แต่ก็ไม่ได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ในระดับข้อความอย่างจริงจังนัก แม้จะมีการสังเกตเห็นอยู่บ้างแล้วว่า หน่วยเชื่อมโยงอาจแสดงความสัมพันธ์ในระดับที่สูงกว่าประโยคได้ ดังที่พระยาอุปกิตศิลปสารและบรรจบ พันธุเมธา กล่าวว่าเป็นการเชื่อมความหรือข้อความ จนกระทั่ง Wipah Channawangsa ได้นำกรอบความคิดในแนวปริจเฉทวิเคราะห์มาศึกษาหน่วยเชื่อมโยงซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของการสร้างเอกภาพในระดับที่สูงกว่าข้อความคือปริจเฉท ด้วยการจำแนกความสัมพันธ์ทางความหมาย และเพียรศิริ วงศ์วิธานนท์ ที่จำแนกหน่วยเชื่อมโยงตามหน้าที่และความหมาย อันทำให้เห็นการเชื่อมโยงระดับโครงสร้างทั้งหมดของ ปริจเฉท

จากการศึกษาของผู้ที่ศึกษาเรื่องหน่วยเชื่อมโยงทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทำให้สังเกตเห็นได้ว่า งานที่ศึกษาภาษาไทยนั้นมักจะมุ่งศึกษาหน่วยเชื่อมโยงในความสัมพันธ์ระดับประโยค ในขณะที่งานที่ศึกษาภาษาอังกฤษนั้น จะไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคำสันธานแต่จะพิจารณาว่ามีคำกลุ่มใดบ้างที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงได้บ้าง รวมทั้งการศึกษาหน่วยเชื่อมโยงทั้งในแง่ความหมายและหน้าที่เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างของปริจเฉท อันทำให้ผู้วิจัยได้แนวความคิดสำคัญที่นำมาใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษาเรื่องหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทภาษาไทย โดยผู้วิจัยจะศึกษาหน่วยเชื่อมโยงจากเอกสารที่ตีพิมพ์และเผยแพร่แล้ว นำมาวิเคราะห์และจำแนกหน่วยเชื่อมโยงตามรูป หน้าที่และความหมาย และศึกษาวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปบ้างอย่างไร

บทที่ ๓

การรวบรวมข้อมูลหน่วยเชื่อมโยงปริศนาในภาษาไทย

ในบทนี้จะเป็นการพูดถึงเกณฑ์การรวบรวมเอกสารและแบ่งสมัยของเอกสารที่นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลและเกณฑ์การเลือกเก็บข้อมูลหน่วยเชื่อมโยงที่พบในเอกสารรวมทั้งเสนอภาพรวมของหน่วยเชื่อมโยงในแต่ละสมัย

๓.๑ เกณฑ์การรวบรวมและการแบ่งสมัยของเอกสาร

๓.๑.๑. การแบ่งสมัยของเอกสารข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลมีสิ่งสำคัญที่ต้องตัดสินใจ ก็คือ การแบ่งสมัยของเอกสารว่า ควรจะจัดแบ่งอย่างไร จากช่วงระยะเวลาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน การจัดแบ่งสมัยของทางประวัติศาสตร์นั้น จะกำหนดตามความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ และระบบการปกครองออกเป็น ๔ สมัย คือ สุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์

ในงานวิจัยนี้ ได้ตัดแบ่งสมัยของเอกสารข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันออกเป็น ๓ สมัยคือ สุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์และปัจจุบัน การแบ่งช่วงระยะเวลาของเอกสารซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาของสุโขทัยและอโยธยาไม่มีปัญหา เนื่องจากทั้งสองสมัยนี้มีระบบการปกครองที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนของกลุ่มคนคนละกลุ่ม รวมทั้งหลักฐานจากเอกสารที่ยังคงหลงเหลืออยู่นั้น แสดงให้เห็นความแตกต่างและวิวัฒนาการของกลุ่มคนที่อยู่ในสมัยสุโขทัยและอโยธยา แต่การแบ่งสมัยของรัตนโกสินทร์นั้นยังไม่ลงรอยกันนักว่าจะแบ่งเด็ดขาดออกมาจากอโยธยาหรือไม่ เพราะจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ว่าบุคคลที่มีชีวิตและมีบทบาทในช่วงอโยธยาตอนปลาย รัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นยังคงเป็นกลุ่มบุคคลเดียวกันที่สืบเนื่องวัฒนธรรมและการปกครองของสังคมอโยธยาสืบต่อมา ในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาดังนั้น ๆ นั้น ไม่มีเอกสารหลงเหลือมากนัก นอกจากหมายรับสั่งในสมัยกรุงธนบุรี ส่วนในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น ก็เป็นช่วงสมัยที่ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างกรุงเทพฯ ๑ ให้มีลักษณะกลับไปเหมือนกรุงศรีอยุธยาทั้งระบบการปกครอง สิ่งก่อสร้าง และแม้แต่กฎหมายหรือ วรรณคดี ก็เป็นการชำระและปรับปรุงจากฉบับเดิม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะจัดให้ช่วงสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นส่วนหนึ่งของสมัยอโยธยา เพราะมีการสืบทอดการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิดและความเชื่อของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยามา ส่วนตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ถึงแม้จะเป็นการปกครองที่สืบเนื่องต่อกันมาจากบุคคลในสังคมเดียวกันก็ตาม แต่ในช่วงระยะเวลานี้ เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก อันได้แก่

ก. อิทธิพลของต่างประเทศที่เข้ามามีบทบาทต่อคนในสังคมนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงรับความเจริญทางตะวันตกเข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศ ทรงโปรดเรียนภาษาอังกฤษเพื่อให้สามารถติดต่อเข้าใจสื่อสารกับชาวต่างชาติ รวมทั้งการสนับสนุนให้พระราชวงศ์และข้าราชการบริพารรู้ภาษาอังกฤษ อิทธิพลของชาติตะวันตกในครั้งนั้นส่งผลกระทบทางความคิดแก่คนในสังคมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ข. ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา นับได้ว่าเป็นช่วงที่การพิมพ์ของไทยถือว่ามี ความเจริญอย่างมาก มีการพิมพ์เผยแพร่เอกสารหนังสือต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งโดยเจ้านายเอง และชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศ การสื่อสารมวลชนในด้านสื่อสิ่งพิมพ์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และรูปแบบก็เปลี่ยนไปจากเดิมที่มีแต่วรรณคดี พงศาวดาร กฎหมาย ก็ขยายวงกว้างออกไปเป็น ความเรียงที่มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ เช่นงานเอกสารทางประวัติศาสตร์ พระราชหัตถเลขตาต่างๆ บทการแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นจำนวนมากของ สื่อสิ่งพิมพ์ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ค. ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ จนถึงสมัยปัจจุบันนี้ แม้จะมีระยะเวลายาวนานพอที่จะ แบ่งย่อยสมัยลงไปอีกบ้างก็ตาม แต่ก็ยังเป็นช่วงเวลาที่ยากแก่การตัดแบ่งสมัย เนื่องจากไม่มีอิทธิพลที่ มีความสำคัญชัดเจนพอที่จะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของภาษาเหมือนเช่นสมัยรัชกาลที่ ๓ และ ๔ ซึ่งเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงกำหนดสมัย ของเอกสารไว้เป็น

เอกสารสมัยสุโขทัย

เอกสารสมัยอยุธยา รวมธนบุรีและรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

เอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงสมัยปัจจุบัน

๓.๑.๒ ประเภทของเอกสารข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย

การเก็บเอกสารข้อมูลเพื่อใช้ในงานวิจัยสำหรับจัดแบ่งออกเป็นปริจเฉทประเภทต่าง ๆ ตามเกณฑ์ของ Longacre คือ นิทานปริจเฉท ปฏิบัติปริจเฉท ปราศรัยปริจเฉทและทัศนปริจเฉท นั้น ได้พบปัญหาที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

ก. จำนวนของเอกสาร สมัยสุโขทัยและอยุธยานั้น เป็นสมัยที่มีจำนวนเอกสารจำกัด จึงเก็บทั้งหมดเท่าที่พบว่ามีกรรวมเล่มและพิมพ์เผยแพร่ แต่สมัยรัตนโกสินทร์นั้นกลับแตกต่างกัน เนื่องจากเอกสารมีจำนวนมากจนกระทั่งเกิดปัญหาว่าจะเลือกเก็บอย่างไรให้เสมอกันกับสมัยสุโขทัยและอยุธยา นอกจากนั้นเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์จะค่อนข้างยาวกว่าเอกสารสมัยสุโขทัย

และอยุธยา จึงได้ใช้เกณฑ์ของ Longacre เป็นตัวกำหนดเลือกเอกสารให้ครอบคลุมปริจเฉททั้ง ๔ ประเภท

ข. ปัญหาการจัดแบ่งประเภทปริจเฉทซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอในการทำปริจเฉทวิเคราะห์ เนื่องจากไม่สามารถจำแนกชนิดได้อย่างเด็ดขาด เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือนในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นได้ทั้งนิทานปริจเฉทและทัศนปริจเฉท เนื่องจากเป็นการเล่าเรื่องตามลำดับเวลาและมีตัวละคร แต่ก็เป็นการเล่าที่แทรกการอธิบายเหตุผลและความคิดเห็นต่อประเพณีต่าง ๆ พร้อมกันไปด้วย นอกจากนี้ ยังมีเอกสารบางเล่ม เช่น หนังสือพิมพ์บางกอกริคอร์ดอร์ ที่เป็นการรวมเรื่องและบทความประเภทต่าง ๆ หลากหลายประเภท ดังนั้น จึงมีข้อกำหนดว่า หากเอกสารใดไม่สามารถจำแนกชนิดได้อย่างเด็ดขาด จะไม่นำมาพิจารณาในเรื่องของประเภทปริจเฉท แต่จะใช้เป็นเอกสารข้อมูลสำหรับการรวบรวมหน่วยเชื่อมโยงเท่านั้น

อย่างไรก็ดี เมื่อจัดแบ่งเอกสารทั้งหมดเป็นปริจเฉทต่าง ๆ โดยพิจารณาว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ในเอกสารเป็นปริจเฉทชนิดใดและสามารถจำแนกเอกสารได้เป็นประเภทต่าง ๆ จากการพิจารณาตามเกณฑ์ข้างต้นแล้ว จึงได้จัดแบ่งเอกสารทั้งหมดเป็นปริจเฉทประเภทต่าง ๆ ดังสรุปไว้ในตารางข้างล่าง ต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑ ตารางแสดงประเภทของปริิณทในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

สมัย	นิทานปริิณท	ปฏิบัติปริิณท	ปราศรัยปริิณท	ทัศนปริิณท
สุโขทัย	พ่อขุนรามคำแหง วัดบางสนุก นครชุม วัดป่ามะม่วง หลัก ๑ วัดป่ามะม่วง หลัก ๒ วัดศรีชุม วัดพระชิน แผ่นดินบุก วัดมหาธาตุ วัดช้างล้อม ปูชนียวัตถุจอด วัดสรศักดิ์ นายทิลไส ทิลไสหง ฐานพระพุทธรูปฟ้าขาวทอง ฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู อองค์ ๑ ฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู อองค์ ๒ ฐานพระพุทธรูปวัดช้างค้ำ อองค์ ๑ ฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร คำปฐมด วัดเขากบ วัดหินตั้ง ฐานพระพุทธรูปพระนาคัมภีร์ทอง ฐานพระพุทธรูปพระศรีมหาธา ฐานพระพุทธรูปพระเจ้าแสน วัดขมา	กฎหมายลักษณะโจร	เขาสุมนนดู วัดพระชิน ไตรภูมิพระร่วง	
อยุธยา	พระเจดีย์ศรีสองรักษ์เมืองด่านชัย สร้างพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรวัดสุทัศน์ บูรณะพระบรมธาตุเมืองชัยนาท ชลอพระพุทธรูปไสยาสน์ พระอุบลสีไปลังกาทวีป ให้แต่งพระราชนิพนธ์พงศาวดาร สร้างพระวิหารร่วมพระแท่นศิลาอาสน์ ตำนานสร้างพระพิมพ์และวิธีบูชา จ.ร. ๒ เล่ม ๑ จ.ร. ๒ เล่ม ๒ จ.ร. ๓ เล่ม ๑ จ.ร. ๓ เล่ม ๒ จ.ร. ๓ เล่ม ๓ จ.ร. ๓ เล่ม ๔ จ.ร. ๓ เล่ม ๕ จ.ร. หลวงอุดมสมบัติ จ.ร. ความทรงจำกรมหลวงนรินทรเทวี พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ	หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราช โภยา หนังสือออกพระจอมเมือง หนังสือออกญาไชยาเมืองคนาวศรี สัญญาไทย-ฝรั่งศสกรั้สมเด็จพระนารายณ์ สร้างพระอิศวรสัมริด สร้างประดุมุกวัดบรมพุทธราม สร้างประดุมุกวัดพระพุทธรูปไสยาสน์ป่าโมก ตำนานสร้างพระพิมพ์และวิธีบูชา คำรำนน้ำที่มหาเล็ก คำรำนน้ำที่ชาวที คำรำนน้ำที่ตำรวจ คำรำนน้ำที่กรมวัง หมายรับสั่งกรุงธนบุรี กฎหมายตราสามดวง หมายรับสั่ง ร.๑ หมายรับสั่ง ร.๒ หมายรับสั่ง ร.๓	สร้างพระพุทธรูปทศบาลูเมืองชัยนาท หนังสือออกพระวิสุทธสุนทร พระราชทานสมณศักดิ์เจ้าอาวาสพุทธสาคร พระราชทานสมณศักดิ์พระมหาเถรสารวิบุตร พระราชทานสมณศักดิ์เจ้าอินทรธรรณ พระราชทานสมณศักดิ์หมื่นสยัพรหมราชบุรุษ พระราชทานบรรดาศักดิ์นายพรหม	พระราชพงศาวดารพระเพทราชา
รัตนโกสินทร์	ราชกิจจานุเบกษา ร.๔ ราชกิจจานุเบกษา ร.๕ เล่ม ๑ ราชกิจจานุเบกษา ร.๕ เล่ม ๒ ประชุมพงศาวดารภาค ๔๕ รวมจดหมายเหตุเรื่องทูตไทยไปอังกฤษ ไทยรบพม่า กาลเห่หม่านไค	ประติทินบัตรและจดหมายเหตุ หนังสือ court ข่าวราชการ อาหารเด็ก หมึกแดง cook book ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑-๖ ราชกิจจานุเบกษา ร.๔ ราชกิจจานุเบกษา ร.๕ เล่ม ๑ ราชกิจจานุเบกษา ร.๕ เล่ม ๒ แผ่นนักบริหาร	เทศนาเสียด่า แผ่นนักบริหาร	ประชุมประกาศ ร.๔ เล่ม ๑ ประชุมประกาศ ร.๔ เล่ม ๒ ประชุมประกาศ ร.๔ เล่ม ๓ ประชุมประกาศ ร.๔ เล่ม ๔ พระราชหัตถเลขา ร.๕ พระราชหัตถเลขา ร.๕ พระราชพิธีสิบสองเดือน สารานุกรมตั้งแต่ ๑-๕ การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี งามมารยาท วัฒนธรรมความจน? วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ภาษา คำ : ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย อนิจลักษณะสังคมไทย เคมีในบ้าน ห้วงมหรรณพ

สมัยสุโขทัย จำแนกเป็นปริจเฉท ๓ ประเภท คือ

- ก. นิทานปริจเฉท ได้แก่ จารึกสุโขทัยจำนวน ๒๕ หลัก (ดูรายชื่อในตารางที่ ๑)
- ข. ปฏิบัติปริจเฉท ได้แก่ จารึกกฎหมายลักษณะโจร ๑ หลัก
- ค. ปราศรัยปริจเฉท ได้แก่ จารึกเขาสุมณภูฏ จารึกวัดพระยืนและไตรภูมิพระร่วง

สมัยอยุธยา จำแนกเป็นปริจเฉท ๔ ประเภท คือ

ก. นิทานปริจเฉท คือ จดหมายเหตุอยุธยา (ดูรายชื่อในตารางที่ ๑) จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒ จ.ศ. ๑๑๗๑ จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒ จ.ศ. ๑๑๗๓ จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ เล่ม ๑ ๒ ๓ ๔ และ ๕ จดหมายหลวงอุดมสมบัติ จดหมายเหตุความทรงจำกรมหลวงนรินทรเทวี พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

ข. ปฏิบัติปริจเฉท คือ จดหมายเหตุอยุธยา (ดูรายชื่อในตารางที่ ๑) หมายรับสั่งกรุงธนบุรี กฎหมายตราสามดวง หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๑ หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๒ หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๓

ค. ปราศรัยปริจเฉท คือ จดหมายเหตุอยุธยา (ดูรายชื่อในตารางที่ ๑)

ง. ทศนปริจเฉท คือ พระราชปฐมาของสมเด็จพระเพทราชาในจดหมายเหตุอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ จำแนกเป็นปริจเฉท ๔ ประเภท¹ คือ

ก. นิทานปริจเฉท คือ ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ ๔ ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๑ และ ๒ ประชุมพงศาวดารภาค ๔๕ รวมจดหมายเหตุเรื่องทูตไทยไปอังกฤษ ไทยรบพม่า กาเลหม่านไต

ข. ปฏิบัติปริจเฉท คือ ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ ๔ ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๑ และ ๒ ราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๕๔๐ ประดิทินบัตรและจดหมายเหตุ หนังสือ court ข่าวราชการ อาหารเด็ก หมึกแดง cook book ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑-๖ แฟ้มนักบริหาร

ค. ปราศรัยปริจเฉท คือ เทศนาเสื่อป่า แฟ้มนักบริหาร

ง. ทศนปริจเฉท คือ ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ เล่ม ๑-๔ พระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๔ พระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๕ พระราชพิธีสิบสองเดือน สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑-๗ การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี งามมารยาท วัฒนธรรมความจน? วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ภาษา คำ : ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย อนิจลักษณะสังคมไทย เคมีในบ้าน หัวมหรรรณพ

¹ เอกสารในสมัยรัตนโกสินทร์ไม่ได้นำมาจัดแบ่งไว้ทั้งหมดทุกรายชื่อ เนื่องจากบางเล่มไม่สามารถจัดแบ่งเป็นประเภทเดียวได้ เช่น หนังสือพิมพ์บางกอกกรีตอร์เดอร์ ซึ่งมีหลายปริจเฉทรวมกันอยู่ในเล่ม

การจัดแบ่งเอกสารทั้งหมดเท่าที่ทำได้ออกเป็นประเภทประเภทต่าง ๆ ทำให้ได้พบว่า นิทานปริศนาคติ ปฏิบัติปริศนาคติและปราชญ์ปริศนาคติเป็นปริศนาคติที่มีมาตั้งแต่สุโขทัย นิทานปริศนาคติพบมากที่สุดในสมัยสุโขทัย ปฏิบัติปริศนาคติจะเริ่มพบมากขึ้นในสมัยอยุธยา ส่วนปราชญ์และทัศนปริศนาคติที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแต่ก็มีจำนวนน้อยมาก สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์นั้นมี ปริศนาคติครบทุกประเภท แต่สมัยรัตนโกสินทร์จะมีทัศนปริศนาคติมากกว่าปริศนาคติประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม การจัดแบ่งประเภทของปริศนาคติในงานวิจัยนี้เป็นเพียงการนำทฤษฎีการจำแนกประเภทของปริศนาคติของ Longacre เข้ามาช่วยในการจัดประเภทปริศนาคติภาษาไทย ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมลักษณะของปริศนาคติภาษาไทยได้ทั้งหมด เนื่องจากเหตุผลดังที่อธิบายไว้ข้างต้นแล้วว่า มีเอกสารที่ไม่อาจจำแนกชนิดได้เด็ดขาดอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย รวมทั้งเหตุผลที่ว่า เอกสารสมัยสุโขทัยและอยุธยานั้นเป็นการเก็บรวบรวมจากเอกสารที่ตีพิมพ์และเผยแพร่แล้วเท่าที่ยังคงมีอยู่ แต่เอกสารสมัยรัตนโกสินทร์เป็นการสุ่มเลือกเพื่อกระจายให้ได้ครบทุกประเภทปริศนาคติตามเกณฑ์ของ Longacre

๓.๒ เกณฑ์การรวบรวมหน่วยเชื่อมโยง

เมื่อสำรวจและรวบรวมหน่วยเชื่อมโยงในเอกสารข้อมูลประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

๑. ไม่เป็นองค์ประกอบอยู่ในภาคประธานหรือภาคแสดง

๒. ตำแหน่งของหน่วยเชื่อมโยงจะอยู่ต้นประโยคแรกหรือประโยคเชื่อม หากมีประธานอาจปรากฏอยู่หลังประธานได้

๓. หน่วยเชื่อมโยงอาจปรากฏเป็นคำหรือกลุ่มคำ²

สรุปผลการรวบรวมหน่วยเชื่อมโยงตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันจากเอกสารที่กำหนดไว้เบื้องต้น มีหน่วยเชื่อมโยง ๒๕๔ หน่วยเชื่อมโยง

๓.๓ การจำแนกหน่วยเชื่อมโยง

เมื่อรวบรวมหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมดตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนต่อไปคือการนำหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมดมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า สามารถจำแนกหน่วยเชื่อมโยง

² จะไม่พิจารณาหน่วยเชื่อมโยงที่ปรากฏคู่กันโดยแยกไปอยู่ต้นประโยค หรือหลังภาคประธานของแต่ละประโยคที่เชื่อม โดยที่ความหมายในการเชื่อมความจะเป็น ๒ ความ เช่น แม่.....แต่..... เนื่องจากหน่วยเชื่อมโยงที่ปรากฏในตำแหน่งเช่นนี้ จะไม่มีการปรากฏร่วมกับหน่วยเชื่อมโยงอื่นอีก แต่จะเก็บหน่วยเชื่อมโยง แม้ แต่ ที่ปรากฏอยู่ต้นประโยคตามลำพังรวมทั้งหน่วยเชื่อมโยง ก็ และ จึง ซึ่งอาจปรากฏได้ตามลำพัง หรือบางครั้งอาจมีหน่วยเชื่อมโยงอื่นปรากฏอยู่ในประโยคที่มาก่อน

ออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ จำแนกตามรูปภาษา จำแนกตามหน้าที่และจำแนกตามเกณฑ์ทาง
อรรถศาสตร์

๓.๓.๑ การจำแนกตามรูปภาษา

หน่วยเชื่อมโยงที่พบในข้อมูลอาจจำแนกตามรูปภาษาที่ปรากฏเป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๓.๑.๑. คำ หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่ปรากฏตามลำพังเพื่อแสดง
ความสัมพันธ์ทางความหมายของอนุภาคย์ เช่น ถ้า เพราะ

๓.๓.๑.๒. กลุ่มคำ หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วย ๒ คำขึ้นไป
จำแนกเป็น

๓.๓.๑.๒.๑ กลุ่มคำที่เกิดจากคำในหมวดไวยากรณ์เดียวกัน เช่น
ถ้าหาก เพราะฉะนั้น

๓.๓.๑.๒.๒ กลุ่มคำที่เกิดจากคำต่างหมวดกัน เช่น เหมือนหนึ่ง
เป็นต้นว่า

ดังสรุปเป็นตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ หน่วยเชื่อมโยงที่พบทั้งหมดตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
๑.คำ	ก็	ก็	ก็
	-	เกลือ	เกลือ
	กว่า	กว่า	กว่า
	-	กับ	กับ
	ครั้น	ครั้น	ครั้น
	-	คือ	คือ
	-	จน	จน
	จึง (จึง)	จึง	จึง
	-	ฉะนั้น	ฉะนั้น
	ชื่อ (ชื่อ)	-	-
	-	-	เช่น
	ด้วย	ด้วย	ด้วย
	ตั้ง (ตั้ง)	-	ตั้ง
	คุด	คุด	-
	โดย	โดย	โดย
	ต่อ	ต่อ	ต่อ
	แต่	แต่	แต่

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
๑. คำ	เดิมแต่	-	-
	-	ถ้า	ถ้า
	-	ถึง	ถึง
	-	-	ทั้ง
	-	ทำนอง	ทำนอง
	เท่า	เท่า	เท่า
	บัด	-	-
	-	ประคอง	-
	ผี	ผี	-
	-	-	เพื่อ
	เพราะ (โพระ)	เพราะ	เพราะ
	เพียง	-	-
	เพื่อ	เพื่อ	เพื่อ
	แม่น (แม่)	แม่น (แม่)	แม่น (แม่)
	เมื่อ	เมื่อ	เมื่อ
	แล	แล (และ)	แล (และ)
	แล้ว	แล้ว	แล้ว
	-	สำหรับ	สำหรับ
	-	เหมือน	เหมือน
	-	หรือ (ฤา)	หรือ (ฤา)
	-	หาก	หาก
	-	เหตุ	เหตุ
	เหี้ยม	-	-
อนึ่ง (อันหนึ่ง)	อนึ่ง (อนึ่ง, ะหนึ่ง)	อนึ่ง	
อีก	-	-	
๒. กลุ่มคำ ๒.๑ กลุ่มคำที่ เกิดจากคำในหมวด เดียวกัน			
	-	-	กระนั้นถ้า
	-	ก็จึง (ก็จึง)	-
	-	-	ก็เพราะ
	-	-	ก็เพื่อ
	-	ก็เหมือนกับ	-
	-	-	กับทั้ง
	-	กับว่า	-
	-	-	กับอนึ่ง
	-	ขณะเมื่อ	-
	-	-	ครั้นเมื่อ
	-	-	จนกระทั่ง
	-	-	จนกว่า
	-	จนตราบ้าว	-

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
๒.๑ กลุ่มคำที่เกิดจากคำในหมวดเดียวกัน	-	-	จนถึง
	-	จนเท่า	-
	-	ดังเช่น	-
	คุดคั่ง	-	-
	-	ตราบทั่วจน	-
	-	ต่อเมื่อ	ต่อเมื่อ
	-	-	แต่ก็
	-	แต่ทว่า	แต่ทว่า
	-	-	แต่อย่างไรก็ดี
	-	-	แต่อย่างไรก็ตาม
	-	ถ้าโดย	-
	-	ถ้าแล	ถ้าแล
	-	ถ้าหาก	ถ้าหาก
	-	-	ถึงกระนั้น
	-	-	ถึงกระนั้นก็ดี
	-	-	ถึงกระนั้นถ้า
	-	ถึงมาทว่า	ถึงมาทว่า
	-	-	ถึงแม้
	-	-	เท่าเมื่อ
	-	พิณนั้น	-
	ผีแล	ผีแล	-
	-	-	เพราะฉะนั้น
	-	-	เพราะฉะนั้นก็
	-	-	เพราะด้วย
	-	-	เพราะเหตุ
	-	-	เพื่อสำหรับ
	-	-	แม้กระนั้น
	แม่นช	-	-
	-	แม่นแล	-
	-	ราวกับ	-
	-	แล้วก็	แล้วก็
	แล้วจึง	แล้วจึง	แล้วจึง
	เสมอด้ง	-	-
	-	-	หรืออย่างไรก็ดี
-	-	หากแต่	
-	-	หากทว่า	
-	-	เหตุฉะนั้น	
-	-	เหตุฉนี้	
-	เหตุด้วย	เหตุด้วย	

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
๒.๑ กลุ่มคำที่เกิดจากคำในหมวดเดียวกัน	-	เหมือนเช่น	เหมือนเช่น
	-	-	เหมือนอย่าง
	อีกทั้ง	-	อีกทั้ง
๒.๒ กลุ่มคำที่เกิดจากคำต่างหมวดกัน	-	-	กระนั้นก็ตาม
	-	-	กล่าวคือ
	-	-	ก็เพราะเหตุว่า
	-	-	ขณะที่
	-	ขณะนั้น	ขณะนั้น
	ขณะนี้	-	-
	-	-	ครั้นต่อมา
	ครั้นว่า	-	-
	-	-	คือว่า
	-	เช่นเดียวกับ	-
	-	-	ด้วยเป็นเพราะ
	-	ด้วยว่า	-
	-	-	ด้วยเหตุที่
	-	-	ด้วยเหตุว่า
	-	คุดหนึ่ง	คุดหนึ่ง
	-	-	โดยที่ในขณะที่เดียวกันก็
	-	-	ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ
	-	-	ต่อนั้นมา
	-	-	ต่อมา
	-	ตั้งแต่	ตั้งแต่
	-	-	ตัวอย่างเช่น
	-	-	แต่ตรงกันข้าม
	-	-	แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็
	-	-	แต่ที่จริง
	-	-	แต่ที่แท้ก็
	-	-	แต่ที่แท้จริง
	แต่ว่า	แต่ว่า	แต่ว่า
	-	แต่ว่าถ้าแล	-
	-	แต่หากว่า	-
	-	ถ้าแม้ว่า	-
	-	ถ้าว่า	-
	-	ถึงว่า	-
	-	-	ถึงอย่างไร
-	-	ทั้งนี้	
-	-	ทั้ง ๆ ที่	
-	-	ทั้งนี้คงเนื่องมาจาก	

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
๒.๒ กลุ่มคำที่เกิดจากคำต่างหมวดกัน	-	-	ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า
	-	-	ทั้งนี้เนื่องจาก
	-	-	ทำนองเดียวกันกับที่
	-	ที่จริง	ที่จริง
	-	-	ที่จริงก็
	-	-	เท่าที่
	-	เท่าหนึ่ง	-
	-	-	นอกจากนี้
	-	-	นั่นก็คือ
	-	-	เนื่องจาก
	-	-	เนื่องด้วย
	-	-	เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า
	-	-	เนื่องเพราะ
	-	-	เนื่องมาจาก
	-	-	เนื่องมาแต่เมื่อ
	-	-	ในขณะที่เดียวกัน
	-	ในขณะที่	ในขณะที่
	-	-	ในทางตรงกันข้าม
	-	-	ในทำนองเดียวกัน
	-	-	ในทำนองเดียวกันกับ
	-	-	ในที่สุด
	-	-	ในระหว่างนั้น
	บัดเดียวหนึ่ง	-	-
	-	บัดนี้	บัดนี้
	-	-	ประการหนึ่ง
	-	-	เป็นต้นแต่
	เป็นต้นว่า	-	เป็นต้นว่า
	คือว่า	-	-
	เพราะว่า	เพราะว่า	เพราะว่า
	-	-	เพราะเหตุที่
	เพราะเหตุว่า	-	เพราะเหตุว่า
	-	-	เพราะอย่างน้อยก็
	-	เมะว่า	-
แม้ซึ่ง	-	-	
-	-	แม้ว่า	
-	เมื่อแรก	-	
-	-	ระหว่างนี้	
-	ราวกับ	-	
-	-	ราวกับว่า	

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
๒.๒ กลุ่มคำที่เกิดจากคำต่างหมวดกัน	-	-	หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
	-	-	หรือที่ถูกต้อง
	-	-	หรือมีฉะนั้นอย่างสูงกว่านั้นขึ้นไป
	-	-	หรือไม่ก็
	-	-	หรือว่า
	-	-	หรือว่าอีกอย่างหนึ่ง
	-	-	หรืออีกนัยหนึ่ง
	-	-	หรืออีกอย่างหนึ่ง
	-	-	หากแต่ว่า
	-	เหตุดั่งนั้น	เหตุดั่งนั้น
	-	เหตุดั่งนั้นจึง	-
	-	-	เหตุนี้
	-	เหตุว่า	-
	-	-	เหมือนดั่งว่า
	-	เหมือนหนึ่ง	-
	เทียบว่า	-	-
	-	-	อย่างไรก็ดี
	-	-	อย่างไรก็ตาม
	-	-	อนึ่งคือว่า
	อันเป็นต้นว่า	-	-
-	-	อีกประการหนึ่ง	
-	-	อีกอย่างหนึ่ง	

หน่วยเชื่อมโยงทั้งหมดตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ๒๕๔ หน่วยเชื่อมโยง จำแนกเป็นสมัยได้ดังนี้

สุโขทัย	พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด	๕๐	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็น คำ ได้	๒๘	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นกลุ่มคำ ได้	๒๒	หน่วยเชื่อมโยง
อยุธยา	พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด	๕๐	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็น คำ ได้	๓๗	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นกลุ่มคำ ได้	๕๓	หน่วยเชื่อมโยง
รัตนโกสินทร์	พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด	๑๕๘	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็น คำ ได้	๔๒	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นกลุ่มคำ ได้	๑๕๖	หน่วยเชื่อมโยง

จะเห็นได้จากตารางว่าหน่วยเชื่อมโยงที่พบนั้นมีลักษณะที่น่าสนใจคือ หน่วยเชื่อมโยงที่พบในสมัยสุโขทัยและอยุธยา จำนวนหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นคำ มีจำนวนพอ ๆ กัน แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าคำจนเห็นได้ชัดและส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นกลุ่มคำต่างหมวด

ในบทนี้ได้อธิบายถึงขั้นตอนและเกณฑ์การกำหนดแบ่งปริเฉทและหน่วยเชื่อมโยง พร้อมทั้งได้เสนอภาพรวมของหน่วยเชื่อมโยงแต่ละสมัยตามเกณฑ์การจำแนกตามรูปภาษา คือ จำแนกเป็นคำและกลุ่มคำ และในบทที่ ๔ จะเป็นการจำแนกหน่วยเชื่อมโยงตามหน้าที่และตามเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๔

หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาคในสมัยต่าง ๆ

ในบทนี้จะแสดงผลการวิเคราะห์หน้าที่และความหมายทางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยงที่ได้รวบรวมไว้จากเอกสารที่นำมาศึกษา

๔.๑ หน้าที่ของหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาค

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ ได้กล่าวไว้ในรายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์โครงสร้างความในภาษาไทย : ข้อเขียนประเภทแสดงความคิดเห็นในสาขามนุษยศาสตร์ ว่า หน่วยที่เชื่อมโยงเนื้อหาในปริจเฉทเข้าด้วยกันนี้ จะมีหน้าที่และขอบเขตการเชื่อมโยงต่างกันไป จึงแยกลักษณะการเชื่อมโยงออกเป็น ๒ แบบ เรียกว่า การเชื่อมโยงจุลภาค (micro-cohesion) และการเชื่อมโยงมหภาค (macro-cohesion) พร้อมทั้งได้สรุปความแตกต่างระหว่างการเชื่อมโยง ๒ แบบ ไว้ดังนี้คือ

การเชื่อมโยงจุลภาค เป็นการเชื่อมโยงที่มีขอบเขตเฉพาะที่บอกความสัมพันธ์ระหว่างอนุภาคย่อยและประโยค ซึ่งอาจจะเป็นประโยคความเดียว ประโยคความรวม หรือประโยคความซ้อนก็ได้ ส่วนการเชื่อมโยงมหภาคเป็นการเชื่อมระหว่างข้อความซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในปริจเฉทเพื่อบอกความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของส่วนต่าง ๆ ในปริจเฉท

นอกจากจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความแล้ว หน่วยเชื่อมโยงมหภาคยังบอกให้ทราบด้วยว่าข้อความนั้นทำหน้าที่อย่างไรในโครงสร้างของปริจเฉท ดังข้อความที่ยกมาต่อไปนี้

“Macro-cohesive devices are overt manifestations of the part whole relations. Through these devices, we can identify the function of a sentence, or in most cases a set of sentences, in a discourse. Micro-cohesive devices manifest the sister-sister relations of sentences within the same discourse. They are intersentential cohesive devices with a scope of operation that cover adjacent sentences. Macro-cohesive devices, on the other hand, operate at the discourse level.”

(Peansiri Vongvipanond : 1988, 135)

ตัวอย่างข้างล่างนี้แสดงให้เห็นหน้าที่ที่แตกต่างกันของหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคและหน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค ถึงแม้ว่าจะเป็นหน่วยเชื่อมโยงหน่วยเดียวกันก็ตาม

(๑).....

.....

ศักราช ๕๓๓ มะแมศก น้ำน้อย อนึ่ง สมเด็จพระนารายณ์บพิตรเป็นเจ้า เสด็จขึ้นไปเสวย

ราชสมบัติเมืองพิษณุโลก

ศักราช ๕๓๔ วอกศก น้ำน้อยนัก.

ศักราช ๕๓๕ รกาศก น้ำน้อยเป็นมัธยม.

.....

.....

(พง.หลวงประเสริฐฯ หน้า๑๕)

(๒)

หมายกำหนดการ

เรื่อง ศพพระยานครราชสีมา

จ.ศ.๑๑๕๕

วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็งนพศก ด้วยพระยาศรรมา รับสั่งไล่เกล้าฯ สั่งว่าศพพระยานครราชสีมา รับขึ้นไว้ ณ วัดสุวรรณธาราม กำหนดจะได้ชักศพเข้าเมรุเพลาเช้า ณ วัน เดือน ๓ แรม ๑ ค่ำ รุ่งขึ้น วัน เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ เพลาบ่ายจะได้พระราชทานเพลิง ทรงพระราชทาน โขน หนึ่ง หุ่น ต้นกล้วยพฤษ์ นั้นให้จตุสดมภ์ทั้ง ๔ จัดแจงโรงโขน หุ่น ทำต้นกล้วยพฤษ์ให้พร้อม อนึ่ง ให้พันจันท์จัดแจงดอกไม้เพลิงระทา ดอกพุ่ม ดอกรุ่ง ให้โขน หุ่น หนึ่ง ไปเข้าอนโรงเพลาค่ำ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ รุ่งขึ้น ณ วัน เดือน ๓ แรม ๑ ค่ำ จะได้เล่นถึงวัน เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ

อนึ่ง ให้เจ้าพนักงานแปลตำราวจ จัดแจงซ่อมแปลงพลับพลาฉนวนให้พร้อม แล้วให้ทำราวดอกไม้รุ่ง ๔ ราว และ โคมให้พร้อม เวนนายฤทธิ

อนึ่ง ให้พระคลังใน พระคลังวิเศษ เอามูลี่ไปกั้นแต่งที่ข้างใน แล้วให้เอาแม่ขันไปตั้งคู่หนึ่งแล้วจัดพินสำหรับเผาศพ ๑๐๐ คู่้น แล้วให้เอาม่านไปกั้นให้รอบเมรุสำหรับภายในจะออกมาเผาให้พร้อม แล้วให้เอาโคมไปแขวน ๘ ใบ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ

อนึ่ง ให้กรมพระนครบาลตัดต้นกล้วยสำหรับกองเชิงตะกอน ๑๕ ต้น แล้วให้ขนดินใส่เชิงตะกอน และตักน้ำใส่แม่ขันสำหรับเลี้ยงเพลิง แล้วให้ปักพุ่มทำทางสำหรับชักมหาบังสกุล

อนึ่ง ให้สนมพลเรือนซ้าย ขวา เอาเสื้อพรมมานไปกั้นแต่งที่ข้างใน และอยู่เผาศพเผาศพรับน้ำชา น้ำอัฐบาน ถวายพระสงฆ์ และให้รับเครื่องกะบะมุขเชิงแว่นฟ้าต่อทำข้างในไปตั้งพระสงฆ์สวด วันแรมค่ำหนึ่งเพลาเช้า ๒ ตำรับ วันแรม ๒ ค่ำ เพลาเช้า ๒ ตำรับ และเทียนสวดสำหรับสร้าง ๒ แห่ง ๖๔ เล่ม เทียนตามบูชา ๒ วัน ๔๐ เล่ม เทียนโคมรายรอบเมรุ ๖๔

เล่ม รวม ๑๖๘ เล่ม ๆ ละ ๑ บาท ๒ สลึง ให้ส่งแก่สนมพลเรือน ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
เพลาบ่าย

อนึ่ง ให้พระคลังศุภรัตน์เอาอาสนะ เสื้อ พรหม ม่าน ไปกั้นแต่งที่พระสงฆ์ให้พอสงฆ์

๑๖ รูป

อนึ่ง ให้พระคลังมหาสมบัติเอากระโถน ชันน้ำ ไปตั้งถวายพระสงฆ์ให้พอพระสงฆ์

๑๖ รูป

(คัดจากหมายรับสั่ง ร.๑ จ.ศ. ๑๑๕๕ เลขที่ ๑)

หน่วยเชื่อมโยง อนึ่ง ในตัวอย่างที่ยกมานี้ แม้จะทำหน้าที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงเช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า อนึ่ง ใน ๒ ตัวอย่างนี้ น่าจะต้องทำหน้าที่แตกต่างกัน อนึ่งในตัวอย่างแรก นั้น เป็นเพียงหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นผลความของปริจเฉท ซึ่งถ้าตัดออก ความก็จะยังคงสมบูรณ์ เข้าใจได้ เนื่องจากปริจเฉทที่ยกมา ใจความสำคัญนั้นอยู่ที่การเล่าเหตุการณ์ไต่ไปตามลำดับเวลา ซึ่งมุ่งไปที่การเล่าเรื่องของน้ำ หากแต่ อนึ่ง ในตัวอย่างที่ ๒ นั้นเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่เชื่อมความ ในระดับโครงสร้างของปริจเฉท ซึ่งไม่อาจตัดทิ้งได้ เนื่องจากจะทำให้ขาดเอกภาพอันเป็น โครงสร้างสำคัญของปริจเฉท

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของเพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ มาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์หน้าที่ของ หน่วยเชื่อมโยง และได้พบว่าสามารถจำแนกการเชื่อมโยงได้เป็น ๒ ลักษณะคือ การเชื่อมโยง ระดับจุลภาค และระดับมหภาคดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒ การวิเคราะห์หน่วยเชื่อมโยงจุลภาค

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่รวบรวมมาทั้ง ๓ สมัย พบว่าหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นหน่วย เชื่อมโยงระดับจุลภาคมีทั้งหมด ๒๐๐ หน่วยเชื่อมโยง โดยพบว่ามีใช้ในสมัยสุโขทัย ๕๐ หน่วย เชื่อมโยง เป็นคำ ๒๘ หน่วยเชื่อมโยง เป็นกลุ่มคำ ๒๒ หน่วยเชื่อมโยง สมัยอยุธยา ๕๐ หน่วย เชื่อมโยง เป็นคำ ๓๗ หน่วยเชื่อมโยง เป็นกลุ่มคำ ๕๓ หน่วยเชื่อมโยง สมัยรัตนโกสินทร์ ๑๕๘ หน่วยเชื่อมโยง เป็นคำ ๔๒ หน่วยเชื่อมโยง เป็นกลุ่มคำ ๑๕๖ หน่วยเชื่อมโยง

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาจำนวนหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นคำ ความแตกต่างด้านจำนวนมีไม่ มากนัก แต่ถ้าเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำจะพบว่า พบเป็นจำนวนมากในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๓

๔.๓ การวิเคราะห์หน่วยเชื่อมโยงมหภาค

ในการวิเคราะห์หน่วยเชื่อมโยงที่รวบรวมมา ได้พบว่ามีหน่วยเชื่อมโยงที่ใช้ทำหน้าที่แสดงการเชื่อมโยงระดับมหภาคทั้งสิ้น ๕๔ หน่วยเชื่อมโยง โดยมีจำนวนแตกต่างกันอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัย ซึ่งพบปริจเฉทเพียง ๒ ประเภท และมีจำนวนของเอกสารแต่ละประเภทเป็นจำนวนไม่มากนัก จะมีหน่วยแสดงการเชื่อมโยงระดับมหภาคเพียง ๓ หน่วย เป็นคำ ๑ หน่วย และเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย สมัยอยุธยา มีเอกสารในแต่ละประเภทของปริจเฉทมากขึ้น ได้พบหน่วยแสดงการเชื่อมโยงมหภาคที่เป็นคำ ๕ หน่วย และเป็นกลุ่มคำ ๔ หน่วย แต่เมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวนหน่วยแสดงการเชื่อมโยงมหภาคเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ เป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับคำ ๑๓ หน่วยเชื่อมโยง และที่เป็นกลุ่มคำมีมากถึง ๓๖ หน่วย ดังจะเห็นได้ในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ หน่วยเชื่อมโยงมหภาคที่พบในข้อมูลตั้งแต่สุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

สมัย	คำ		กลุ่มคำ				
สุโขทัย	เมื่อ		มาตราหนึ่งโสด	อนึ่งโสด (อันหนึ่งโสด)			
อยุธยา	ครั้น	ด้วย	ข้อหนึ่ง	ประการหนึ่ง	มาตราหนึ่ง	อีกประการหนึ่ง	
	เมื่อ (แล) อนึ่ง	และ					
รัตนโกสินทร์	ครั้น จึง เช่น เพราะ และ (แล) หน่วยนอกจำนวน อาทิ	คือ ฉะนั้น ด้วย เมื่อ แล้ว อนึ่ง	ข้อ+หน่วยนับจำนวน ดังนี้ ต่อไปนี้คือ นอกจากนี้ ในทำนองเดียวกัน ประการ+หน่วยนับจำนวน แล้วจึง(แล้วจึง)	ข้อ+หน่วยนับจำนวน ดังนี้ แต่ที่ว่า เนื่องจาก ในที่สุด เป็นต้นว่า สุดท้ายนี้	เช่นเดียวกัน ดังนี้คือ แต่อย่างไรก็ดี เนื่องด้วย ในมีช้านี้ เพราะฉะนั้น อย่างไรก็ดี	ดังต่อไปนี้ โดยสรุป แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่เดียวกัน บัดนี้ เพราะฉะนั้นจึง อย่างไรก็ตาม	ดังต่อไปนี้ ได้แก่ ทั้งนี้ ในทางตรงกันข้าม ประการที่+หน่วยนับจำนวน มาตรา+หน่วยนับจำนวน อันที่จริง

เมื่อพิจารณาคูหน่วยแสดงการเชื่อมโยงทั้ง ๒ ลักษณะ จะเห็นได้ว่ามีรูปภาพบางรูปที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ได้ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ทั้งนี้ก็เนื่องจากความสัมพันธ์บางลักษณะเป็นแสดงความขัดแย้ง แสดงเหตุหรือแสดงผล อาจจะเป็นความสัมพันธ์จุลภาคระหว่างอนุภาคย์หรือประโยคก็ได้ หรืออาจจะบอกความสัมพันธ์มหภาคระหว่างส่วนย่อยใน ประจักษ์ก็ได้

๔.๔ ความแตกต่างทางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยง

หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาคนั้น นอกจากจะแตกต่างกันในด้านหน้าที่แล้ว ยังมี ความแตกต่างทางด้านอรรถศาสตร์อีกด้วย ความแตกต่างกันทางด้านอรรถศาสตร์ของ ความสัมพันธ์ที่พบในประจักษ์ได้มีการศึกษาไว้แล้วในงานหลายชิ้น เช่น Halliday & Hasan (1976) Wipah Chanawangsa (1986) Mann and Thompson (1983,1985) และเพียรศิริ วงศ์วิภา นนท์ (๒๕๓๑) (ดูรายละเอียดในบทที่ ๒) ความคิดของนักภาษาศาสตร์ทั้ง ๔ นี้ มีทั้ง ส่วนที่เหมือนกันและคล้ายกันอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากการสรุปเปรียบเทียบในตารางที่ ๕

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปรียบเทียบการจำแนกประเภททางอรรถศาสตร์ของการเชื่อมโยงในปริจเฉทของนักภาษาศาสตร์ที่ผ่านมา ทำให้ได้ความคิดที่ฟุ้งกันอย่างน่าสนใจว่า มีการพูดถึงหน่วยเชื่อมโยงอย่างน้อย ๑๒ ประเภท ในงานของทั้ง ๔ คน ได้แก่

๑. การเสริม	๒. การให้ทางเลือก
๓. การเปรียบเทียบ	๔. การให้ตัวอย่าง
๕. การขัดแย้ง	๖. สาเหตุ
๗. เหตุผล	๘. จุดมุ่งหมาย
๙. เงื่อนไข	๑๐. เวลา
๑๑. การเรียงลำดับ	๑๒. การกล่าวซ้ำ

อย่างไรก็ดี ในการศึกษาความหมายของหน่วยเชื่อมโยงที่รวบรวมมาได้ในการศึกษารุ่นนี้ได้พบว่า ความสัมพันธ์ในระดับจุลภาคและมหภาคนั้นไม่เหมือนกันไปหมดเสียทีเดียว เพราะสามารถแยกความแตกต่างด้านอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคและระดับมหภาคได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๔.๑ การจำแนกความสัมพันธ์ระดับจุลภาคตามเกณฑ์อรรถศาสตร์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้พบว่ามีหน่วยเชื่อมโยงแสดงความสัมพันธ์ระดับจุลภาคได้ถึง ๑๓ แบบ คือ

๑. แสดงความขัดแย้ง	๒. แสดงเงื่อนไข
๓. แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ	๔. แสดงทางเลือก
๕. แสดงการเสริม	๖. แสดงเวลา
๗. แสดงเหตุ	๘. แสดงวัตถุประสงค์และผล
๙. แสดงการเปรียบเทียบ	๑๐. แสดงตัวอย่าง
๑๑. แสดงการขยายความ	๑๒. แสดงการสรุปความ
๑๓. แสดงวิธีการ	

แต่ละแบบก็จะแสดงด้วยหน่วยเชื่อมโยงแตกต่างกันไปดังนี้

๔.๔.๑.๑ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงความขัดแย้ง

หน่วยเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายที่ขัดแย้งกัน แตกต่างกันหรือตรงกันข้ามกันของ ๒ อนุภาค ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งกัน แตกต่างกันหรือตรงข้ามกันของข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นก็ได้ ตัวอย่างเช่น

(๓) อันว่าฝูงซีกทรงผ้าจีวรหามีได้เลย เท่า ยังมีผ้าเหลืองน้อยหนึ่งเหน็บในหูแลรู้จัก ศาสนาพระเป็นเจ้าตายแต่นั้นเมื่อหน้า

(จาริกนครชุม ด้าน ๑ บรรทัด ๔๒-๔๓)

(๔) ตั้งแต่โกลาโบมาอีกเจ็ดปี, อะเมริโกเวศ... เป็นคนเมืองพรอรั่น,
ได้ไปเที่ยวถึงเกาะเวศอินเดีย, แลได้ไปถึงฝั่งอเมริกาข้างใต้, เมื่อเขาได้เหน็บ, เพราะเหตุนั้น
คนทั้งปวง จึงซื้อเมืองนั้นว่าอะเมริกา, ตามชื่ออะเมริโก, แต่ที่จริง โกลาโบได้ลับก่อน,
ควรจะซื้อเมืองนั้นว่าโกลาโบ,...

(บางกอกรีคอร์เดอร์ เล่ม ๑ หน้า ๗๓)

(๕) คนไม่ช่างพูดเพราะไม่ชอบพูด หรือชอบฟังมากกว่าพูดก็มีอยู่และมีมากเสียด้วย ...
ลักษณะอย่างนี้ไม่เป็นเครื่องถ่วงในการผูกมิตรสัมพันธ์ ตรงกันข้าม อาจใช้เป็นเครื่องผูก
มิตรที่ดี

(งามมารยาท หน้า ๒๕-๓๐)

หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงความขัดแย้งกันมีปรากฏทั้ง ๓ สมัย ในอัตราจำนวนมาก
น้อยไม่เท่ากัน

หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงความขัดแย้งที่พบในข้อมูลสมัยสุโขทัยมีเพียง ๒ หน่วย
เชื่อมโยงเท่านั้น คือ เท่า แต่ว่า ในขณะที่ในสมัยรัตนโกสินทร์พบหน่วยเชื่อมโยงแสดงความ
ขัดแย้งเป็นจำนวนมาก และมีลักษณะที่น่าสนใจคือ นำคำที่มีความหมายแสดงหรือยืนยัน
ข้อเท็จจริง เช่น แท้ที่จริง และคำที่มีความหมายขัดแย้งหรือตรงข้ามกัน เช่น ตรงกันข้าม มาใช้เป็น
หน่วยเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงความขัดแย้ง

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	เท่า	- แต่	- แต่
	-	-	ทั้ง
	-	หาก	หาก
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	-	กระนั้นก็ตาม
	-	-	แต่ก็
	แต่ว่า	แต่ว่า	แต่ว่า

	-	แต่ทว่า	แต่ทว่า
	-	แต่หากว่า	-
	-	แต่ถ้าถ้าแล	-
	-	-	หากแต่
	-	-	หากแต่ว่า
	-	-	หากทว่า
	-	ที่จริง	ที่จริง
	-	-	แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็
	-	-	แต่ที่จริง
	-	-	แต่ที่แท้ก็
	-	-	แต่ที่แท้จริง
	-	-	แต่แท้ที่จริง
	-	-	แต่ตรงกันข้าม
	-	-	แต่อย่างไรก็ดี
	-	-	แต่อย่างไรก็ตาม
	-	-	ตรงกันข้าม
	-	-	ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ
	-	-	ในทางตรงกันข้าม
	-	-	อันที่จริง
	-	-	ที่จริงก็
	-	-	ทั้ง ๆ ที่
	-	-	อย่างไรก็ดี
	-	-	อย่างไรก็ตาม
	-	-	ถึงกระนั้น
	-	-	ถึงกระนั้นก็ดี
	-	-	ถึงอย่างไร

๔.๔.๑.๒ หน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข

หน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข หมายถึง หน่วยเชื่อมโยงที่มีข้อกำหนดให้อนุพакย์ที่เชื่อมต้องเป็นไปตามข้อกำหนดคนั้น

(๖) วันเดือนดับเดือนโอกแปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนข้างแปดวัน ผุ่ ปุ่ครุ เทร มหาเถร
 ขึ้นนั่งเหนือขดานหินสุดธรรมแก่อบาสก ผุ่ท่วยจำศีล ฆิ ไซวันสุดธรรม พ่อ ขุนรามคำแหง
 เจ้าเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย ขึ้นนั่งเหนือขดานหิน ให้ผุ่ท่วยลูกเจ้าลูกขุน ผุ่ท่วยถือบ้านถือ
 เมือง

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๓-๑๕)

(๗) แล้วรับสั่งว่า ต่อเมื่อ จวนจะออกไปเถิดจึงจะทรงตรัสสั่งให้เข้าใจ

(จม.หลวงอุดม หน้า ๒๑)

(๘) ว่าด้วยทนต์ที่จำทนต์พระราชสาส์น ประเพณีของไทยเราแต่โบราณ ถ้าหาก มีพระราชสาส์นแล้ว จำต้องแต่งทูตานุทูตเชิญไป ที่จะส่งพระราชสาส์นไปด้วยประกอบด้วยประการอย่างอื่น แม้แต่ จะมอบให้ราชทูตต่างประเทศที่เชิญพระราชสาส์นมา เชิญกลับมาก็ไม่ได้

(จม.เหตุการณ์ หน้า ๑๓๗)

พบในข้อมูลว่า หน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไขเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ไม่มีหน่วยเชื่อมโยงเกิดขึ้นใหม่ ๆ มากนัก ผิ เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่พบในข้อมูลเฉพาะสมัยสุโขทัยและอยุธยา ถ้า เริ่มพบพบในข้อมูลสมัยอยุธยา ส่วน หาก พบในข้อมูลว่าเป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไขในสมัยรัตนโกสินทร์ รายละเอียดของหน่วยเชื่อมโยงปรากฏเป็นตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๗ หน่วยเชื่อมโยงจุดภาคแสดงเงื่อนไข

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	ต่อ	ต่อ	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	ผิ	ผิ	-
-	-	ถ้า	ถ้า
-	-	ถึง	ถึง
แม่น(แม่)	แม่น(แม่)	แม่น (แม่)	แม่น (แม่)
-	-	-	หาก
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	ผิว่า	ถ้าโดย	-
-	-	ถ้าแม่นว่า	-
-	-	ถ้าแล	ถ้าแล
-	-	-	ถ้าว่า
-	-	ถ้าหาก	ถ้าหาก
-	-	ถึงมาว่า	ถึงมาว่า
-	-	-	ถึงแม่
-	-	ถึงว่า	-
-	-	ต่อเมื่อ	ต่อเมื่อ
-	-	ผิแล	-
-	-	แม่นแล	-
-	-	-	แม่กระนั้น
-	-	-	แม่ว่า
แม่นชี	-	-	-
ผิว่า	-	-	-
-	-	-	แม่แต่

๔.๔.๑.๓ หน่วยเชื่อมโยงแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ หมายถึง หน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายของการคิดล่วงหน้าในสิ่งที่จะเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ ซึ่งต่างจากหน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไขที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

(๕) .น..ง.....มาถึงสามสิบเอ็ดปีมีศรัทธาหนักหนาชื่อผู้ใดปรารถนาเอาหัวตนโดยทานเมื่อนั้นจึง ขณะนี้มั่งคั่งเครื่องอาวุธอันเป็นต้นว่า.....หน้าไม้ธนูฟันหูกงันในป่า.....

(จารึกวัดศรีชุม ด้าน ที่ ๑ บรรทัดที่ ๘๖-๘๘)

(๑๐) ฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาจะให้ผู้ใดออกมาว่ากล่าวกับเมืองเขมร โดยคดีตามประเพณีเมืองขึ้น เกลือก จะขัดแย้งไม่ปรกติ แม้นจะขึ้นข่มขู่ให้ราบคาบเล่า ทักกรุงเวียตนามก็มาตั้งอยู่ หารู้ว่าจะไปช่วยข้างผู้ใดไม่ เกลือก จะขัดข้องในทางพระราชไมตรีอันสุจริตต่อกัน

(จม.เหตุ ร.๒ จ.ศ.๑๑๗๓ หน้า ๕๖)

(๑๑) ถ้าหาก พ้อกลับเข้าไปบางกอกมีผู้หญิงฝรั่งเข้าไปด้วย อย่าได้ตกใจเลยว่ามีเจ้าจอมฝรั่ง นั่นคือที่เลี้ยงแม่นมอย่างฝรั่ง ซึ่งจะจ้างเขาเลี้ยงไปส่ง

(ไกลบ้าน หน้า ๒๑)

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการคาดคะเนหรือสมมุตินี้ เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่มีรายการคำไม่มาก ชื่อ เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติที่พบเฉพาะสมัยสุโขทัย เกลือก เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติที่พบในข้อมูลสมัยอยุธยาจนมาถึงรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จะพบว่ามีหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นได้ทั้งหน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไขและแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ คือ ถ้า แม้น (แม่) หาก ถ้าหาก ดังรายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๘ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	ชื่อ	-	-
	-	เกลือ	เกลือ
	-	ถ้า	ถ้า
	-	แม่น้ำ (แม่)	แม่น้ำ (แม่)
	-	-	หาก
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	-	ถ้าแล
	-	-	ถ้าหาก
	-	แม่น้ำแล	-
	แม่น้ำว่า	-	-

๔.๔.๑.๔ หน่วยเชื่อมโยงแสดงทางเลือก

หน่วยเชื่อมโยงแสดงทางเลือก หมายถึง หน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายของการให้ข้อมูลตั้งแต่ ๒ ข้อมูลขึ้นไปแก่ผู้รับสารเพื่อประกอบการตัดสินใจ

(๑๒) อนึ่ง เยนตราให้หรือว่ามรสุมจะไปเมืองลังกาได้นั้นแต่ ๓ เดือน ๔ ข้างขึ้นนี้ และ เยนตราจะเชิญพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า และพระราชสาสน์ขึ้นไว้ ณ เมืองโยกตราเป็นค่านับก่อน หรือ จะให้เชิญพระราชสาสน์ส่งกำปั่นใหญ่ทีเดียว

(จม.อยุธยา หน้า ๖๑)

(๑๓) ถ้าเจ้าของเดิมว่าแก่ผู้อื่นว่า ที่นี้ ของข้าขอให้แก่ท่านทั้งเหย้าทั้งเรือน รู้ว่า แพงก็ดี หรือว่า บ้านเรือนของข้านี้ทั้งที่ทั้งเรือน ข้าขอยกให้แก่ท่านก็ดี บ้านเรือนและที่ดินอันนั้นอันนั้นเป็นของ ๆ ผู้ได้นั้นทั้งหมด

(ประกาศ ร.๔ หน้า ๔๑)

หน่วยเชื่อมโยงแสดงทางเลือกเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่พบในข้อมูลเป็นจำนวนน้อย ไม่พบหน่วยเชื่อมโยงแสดงทางเลือกในข้อมูลสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาพบเพียงคำเดียวคือ หรือ พบกลุ่มคำหน่วยเชื่อมโยงเพียง ๒ หน่วยเชื่อมโยง คือ หรือ ไม่ก็ และ หรือว่า สิ่งที่น่าสนใจ คือ พบ

หน่วยเชื่อมโยง หรือ ที่เป็นกลุ่มคำจำนวนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงการขยายความ (ดูใน ๔.๔.๑.๑๑) รายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงทางเลือก

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่	-	-	-
อิสระ	-	หรือ (ฤา)	หรือ (ฤา)
เชื่อมอนุพากย์อิสระ			
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	-	หรือ ไม่ก็
	-	-	หรือว่า

๔.๔.๑.๖ หน่วยเชื่อมโยงแสดงการเสริม

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการเสริม หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายของการคล้อยตามกัน การพูดไปในทางเดียวกัน การเพิ่มข้อมูลจนสมบูรณ์ครบตามที่ต้องการ

(๑๔) เมื่อท่านเป็นเจ้ามานั้นในประกาศเดือนเจียง วันศุกร์ วันท่านเป็นเจ้าจักถึง วันนั้นตนท่านพญาธรรมิกราชบริวาร ด้วยฝูงราชโยธามหาชนพลลูกเจ้าลูกขุนมนตรีทั้งหลาย ยายกัน ให้ถือกระทงข้าวตอกดอกไม้ได้เทียน เทียนทองตั้งพิมฆ้องกลองปี่สร ใน พิสนมัญชัย ทะเทียด กาทล แตรสังข์ฆาน กังสดาล มรทงศ์ ดงเดียด เสียงเลศเสียงก้อง **อีกทั้ง** คนร้องไห้อื้อดาสะท้านทั่วทั้งนครทริภุญชัยแล

(จารึกวัดพระยืน ด้าน ๑ บรรทัด ๒๐-๒๕)

(๑๕) ครั้น ณ วันเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำเพลาเช้า พระยาพิพัฒน์กราบทูลาให้ พระอนุรักษโยธานายน้อยมหาดเล็ก คุมกำปั่นเทพโกสินทร์บรรทุกสินค้ำออกไปจำหน่าย ณ เมืองใหม่ เมืองเกาะหมาก **กับ** ทูลาให้หลวงโกษาอิศหากออกมากับขุนหมื่นล่ำม ๔ คน

(จม.หลวงอุดมสมบัติ หน้า๑๘๐)

(๑๖) เวลาค่ำขจัดลมเรือไม่เดิน ราชทูตให้ถามกับต้นว่าเราขจัดลมดังนี้ถ้าจะใช้ไฟไม่ได้หรือกับต้นตอบว่าถ่านมีน้อย ถ้าใช้ไฟถ่านจะหมดเสีย กลือกเป็นเหตุการณ์ไปข้างหน้า เราก็จะ **ได้**ความขาดสน **ประการหนึ่ง** ถ่านหมด เรือก็จะโคลงน้ก

(จม.ราชโขน้อย หน้า ๑๗๖)

พบในข้อมูลว่า หน่วยเชื่อมโยงแสดงการเสริมในสมัยสุโขทัยและอยุธยาจะเป็นคำมากกว่า ในขณะที่สมัยรัตนโกสินทร์จะปรากฏเป็นกลุ่มคำมากกว่าคำ รายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการเสริม

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	ก็	ก็	ก็
	-	กับ	กับ
	แล	แล	แล (และ)
	อนึ่ง (อันหนึ่ง)	(อนึ่ง, อะหนึ่ง)	อนึ่ง
	อีก	-	-
	-	-	ทั้ง
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	อีกทั้ง	-	อีกทั้ง
	-	กับว่า	-
	-	-	กับทั้ง
	-	-	กับอนึ่ง
	-	-	นอกจากนี้
	-	ประการหนึ่ง	ประการหนึ่ง
	-	-	แล้วก็
	-	-	แล้วจึง
	-	-	อีกประการหนึ่ง
	-	-	อีกอย่างหนึ่ง

๔.๔.๑.๖ หน่วยเชื่อมโยงแสดงเวลา

หน่วยเชื่อมโยงแสดงเวลา หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายของการบอกเวลาของสิ่งที่เกิดขึ้น แบ่งได้เป็น

(ก) หน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาก่อน ใช้หน้าอนุพากย์ที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน

(๑๗) เมื่อ ตันแผ่นดินเย็นด้วยพระบารมี ชุ่มพื้นชื้นผลจนมีแก่น ปลายแผ่นดินแสนร้อน
 รุมสุมรากโคน โคนล้มถมแผ่นดินด้วยสิ้นพระบารมีแต่เพียงนั้น

(จม.เหตุการณ์หลวงนรินทร หน้า ๑๒)

(ข) หน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาภายหลัง ใช้หน้าอนุพากย์ที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง

(๑๘) เมื่อก่อน ลายสือไทยนี้มี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใจใคร่ใจในใจ แล
ใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้ จึงมีเพื่อขุนผู้มันใส่ไว้

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๔ บรรทัดที่ ๘-๑๑)

(ค) หน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาเดียวกัน ใช้หน้าอนุพากย์ที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับ
อนุพากย์ที่อยู่ข้างหน้า

(๑๙) เกล้ากระผมได้รับจดหมายของอาจารย์ฉบับลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน เมื่อสองสามวัน
มานี้ ขณะนั้น กำลังสอบสิ้นปีการศึกษา มาวันนี้สอบเสร็จจึงถือ โอกาสกราบเรียนตอบ

(จม. ได้ตอบเสฐียรโกเศศ หน้า ๓๖)

(ง) หน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาสิ้นสุด ใช้หน้าอนุพากย์ที่แสดงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนุพากย์
นั้นสิ้นสุดลงเมื่อใด

(๒๐) ฝ่ายทหารพลเรือนก็ได้ถือน้ำพิระพิทักษ์ดยาแล้ว ถวายดอกไม้รูปเทียน ขอยอม
กายถวายตัวเป็นข้าพระเจ้าแผ่นดินไป จนตรบทั่ว สิ้นชีวิต

(จม. เหตุ ร.๒ หน้า ๓)

(จ) หน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาเริ่มต้น ใช้หน้าอนุพากย์ที่แสดงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนุพากย์
นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด

(๒๑) ตั้งแต่ไทยกับพม่ารบกันที่เมืองเชียงกรานแล้ว ต่อมาอีก ๑๐ ปีจึงปรากฏว่ารบกันอีก
ครั้งหนึ่ง

(ไทยรบพม่า หน้า ๘-๙)

สำหรับหน่วยแสดงการเชื่อมโยงแสดงเวลานี้ อาจสรุปเป็นตารางได้ดังที่แสดงไว้ในตาราง

ตารางที่ ๑๑ หน่วยเชื่อมโยงจุดภาคแสดงเวลา

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ เชื่อมอนุภาคยี่ไม่ อิสระ	กว่า	กว่า	กว่า
	ครั้ง	ครั้ง	ครั้ง
	-	จน	จน
	ต่อ	-	-
	เติมแต่	-	-
	เมื่อ	เมื่อ	เมื่อ
เชื่อมอนุภาคยี่อิสระ	แต่	-	-
	บัด	-	-
	แล้ว	แล้ว	แล้ว
กลุ่มคำ เชื่อมอนุภาคยี่ไม่อิสระ	ครั้งว่า	-	-
	-	ขณะนั้น	ขณะนั้น
	-	-	ขณะที่
	-	-	ครั้งต่อมา
	-	-	ครั้งเมื่อ
	-	-	จนกระทั่ง
	-	-	จนกว่า
	-	-	จนถึง
	ขณะนี้	-	ขณะนี้
	-	ขณะเมื่อ	-
	-	จนตราบทั่ว	-
	-	จนเท่า	-
	-	ตราบทั่วจน	-
	-	ในขณะที่	ในขณะที่
	-	-	ในขณะที่เดียวกัน
	-	-	ในระหว่างนั้น
	-	ตั้งแต่	ตั้งแต่
เชื่อมอนุภาคยี่อิสระ	-	-	ในที่สุด
	บัดเดียวหนึ่ง	-	-
	-	บัดนี้	บัดนี้
	เมื่อก่อน	เมื่อก่อน	เมื่อก่อน
	-	เมื่อแรก	-
	-	-	แล้วก็
	-	-	แล้วจึง
	-	-	ต่อนั้นมา
	-	-	ต่อมา

	-	-	ในขณะที่
	-	-	ระหว่างนี้

จะเห็นได้จากตารางว่า หน่วยเชื่อมโยงแสดงเวลาเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่มีรายการคำเพิ่มมาตามลำดับ โดยเฉพาะหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำมีเพิ่มมาตั้งแต่สมัยอยุธยาต่อเนื่องมาเป็นลำดับจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

๔.๔.๑.๓ หน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุ

หน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุหมายถึง หน่วยเชื่อมโยงที่แสดง สาเหตุของการเกิดเหตุการณ์นั้น ๆ

(๒๒) กูต้อช้างค้ำขุนสามชน ตนกูฟุ้งช้างขุนสามชนตัวช้อมาสเมืองแพ้ ขุนสามชนพ่ายหนี พ่อกูจึงขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง เพื่อ กูฟุ้งช้างขุนสามชน

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๗-๑๐)

(๒๓) โขกษาคาของพระราชวงศ์ กรุงศรีอยุธยาต้องตกอับถึงที่สุด เนื่องมาจาก ต้องเสียกรุงให้แก่พม่า

(พม่าเสียเมือง หน้า ๓)

หน่วยเชื่อมแสดงเหตุอาจปรากฏร่วมกับหน่วยเชื่อมโยงแสดงการสรุปความ ทั้งนี้ เพื่อแสดงเหตุ

(๒๔) นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ ๒๕๑๐ ทหารเรือแดงลี้ภัยก็แผ่ขยายอาณาจักรครอบคลุมทั่วทำช้างวังหลวงและท่าพระจันทร์ แม้กรุงเทพมหานครจะพยายามปราบปราม แต่ก็ไม่สำเร็จ ต่อมากรุงเทพมหานครกลับดำเนินนโยบายให้ท่าพระจันทร์และท่าช้างวังหลวงเป็นอาณาจักรแห่งทหารเรือแดง ทั้งนี้ด้วย การจับดันทหารเรือแดงลี้ภัยของกำริมคลองหลอด (ด้านโรงแรมรัตนโกสินทร์) ให้มาอยู่บนบาทวิถีถนนมหาราชและถนนท่าพระจันทร์ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า บริเวณถนนราชดำเนินและสนามหลวงเป็นหน้าตาของบ้านเมือง ราชการไทยไม่ต้องการให้มีภาพทหารเรือแดงเป็นที่ยึดจาดนัยน์ตาของชาวต่างประเทศและแขกบ้านแขกเมือง

(อนิจ. หน้า ๖-๗)

จะเห็นได้จากตารางว่า หน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุที่เป็นคำนั้นมีจำนวนน้อย ในสมัยสุโขทัย พบในข้อมูล ๓ หน่วยเชื่อมโยง เพราะ เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุที่พบทั้ง ๓ สมัย เพื่อ เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุเฉพาะในสมัยสุโขทัยเท่านั้น ในสมัยต่อมาพบว่า เพื่อ ความหมายแคบเข้าเหลือเป็นเพียงหน่วยเชื่อมโยงแสดงวัตถุประสงค์และผลเท่านั้น (คู ๔.๔.๑.๘) เหี้ยม เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุที่พบเฉพาะสมัยสุโขทัยเท่านั้น ข้อมูลในสมัยอยุธยาพบ เหตุ เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุที่เป็นคำเฉพาะสมัยอยุธยา ในข้อมูลพบว่าหน่วยเชื่อมโยงสมัยรัตนโกสินทร์ที่เป็นคำกลับเหลือเพียงแค่ ๒ คำ คือ ด้วย เพราะ ซึ่งนับว่าน้อยกว่าสมัยสุโขทัยและอยุธยา แต่ในแต่ขณะเดียวกัน หน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุที่เป็นกลุ่มคำกลับเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างน่าสนใจ ทั้งในเรื่องของจำนวนคำที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยเชื่อมโยง ซึ่งมีตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปจนถึง ๕ คำ

๔.๔.๑.๘ หน่วยเชื่อมโยงแสดงวัตถุประสงค์และผล

หน่วยเชื่อมโยงแสดงวัตถุประสงค์และผล หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความมุ่งหมายที่จะให้เกิดและสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วตามความต้องการหรือวัตถุประสงค์

(๒๕) ...ท่านมีใจใสศรัทธา ทำรูปพระศาสดาจารย์บพิตร พระวิวิธนานาคด้วยอดิธาน พญัณณะทั้ง ๓๒ ประคุดังพระพุทธรูปปฏิมาทองทั้งแท่ง ไว้แต่งให้คนแลเทพดา อาริยสงฆ์ทั้งหลายอันสืบสายประเพณีแห่งพระพุทธเจ้าทุกคำเข้า นมัสการไหว้นบคำรพบูชาด้วยคันธมาลา บิณฑบาตพระและพระพุทธราสนะ ด้วยประสาศศรัทธานานาประการ โดยอำนาจทานอันตนได้ เพื่อ จะไว้เป็นเสบียงอันอุดม

(จารึกเจ้าธรรมรังสี ด้าน ๒ บรรทัด ๑-๒๒)

(๒๖) เจ้าคุณหาบนกราบทูลว่า หมื่นพิทักษ์นาวาคนนี้ เจ้าพระยานครฯ ใช้สอย สำหรับ เป็นแต่ชายทำยให้บรรทุกข้าวไปส่งที่ปากน้ำเมืองพัทลุงกลับมา แล้วก็ให้อือหนังสือเข้ามาที่เดียว คนที่สำหรับ เคยใช้นั้นให้ลงไปคอยเอารายงานกองทัพพระยาไทรเสียหมด ไม่มีใครจะให้เข้ามา จึงให้หมื่นพิทักษ์นาวาเข้ามา

(จม.หลวงอุดม หน้า ๕๕)

(๒๗) ปัญหาเรื่องบรรจุพระอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกที่กราบทูลถามมานั้น สาเหตุที่ทำให้สงสัยก็คือเครื่องทองน้อยนั่นเอง ตามเสด็จเมื่อเล็ก ๆ เห็นทรงบูชา เข้าใจเอาเป็นมันเหมาะว่าทรงบูชาพระอัฐิ แต่จะเป็นพระอัฐิใครไม่มีหัวพอที่จะเข้าใจ แต่ที่เข้าใจว่าเป็นทรงบูชาพระอัฐินั้น จะเป็นใครบอกหรืออย่างไรก็นึกไม่ออกเลย จึงได้กราบทูลถาม เพื่อ จะทรงทราบแน่นอน

(สาส์นสมเด็จพระ เล่ม ๔ หน้า ๒๓)

ในข้อมูลสมัยสุโขทัย ไม่พบหน่วยเชื่อมโยงแสดงวัตถุประสงค์และผลที่เป็นกลุ่มคำ ก็ จึง เพื่อ เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงวัตถุประสงค์และผลที่พบตั้งแต่สมัยสุโขทัย จน ฉะนั้น สำหรับ เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงวัตถุประสงค์และผลที่พบตั้งแต่สมัยอยุธยา เมื่อ เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงวัตถุประสงค์และผลที่พบในสมัยรัตนโกสินทร์ รายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงวัตถุประสงค์และผล

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	จน	จน
	-	-	เมื่อ
	เพื่อ	เพื่อ	เพื่อ
	-	สำหรับ	สำหรับ
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	ก็	ก็	ก็
	จึง (จึง)	จึง	จึง
	-	ฉะนั้น	ฉะนั้น
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	ก็เพื่อ
	-	-	เพื่อสำหรับ
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	ก็จึง	-
	-	แล้วจึง	-
	-	-	เพราะฉะนั้น
	-	-	เพราะฉะนั้นจึง
	-	-	เหตุฉะนั้น
	-	-	-
	-	เหตุดังนั้น	-
	-	-	เหตุนี้
	-	ก็เหตุดังนั้นจึง	-
	-	-	เพราะฉะนั้นก็
	-	-	เหตุนี้

๔.๔.๑.๕ หน่วยเชื่อมโยงแสดงการเปรียบเทียบ

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการเปรียบเทียบ หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความเปรียบเทียบของสองอนุพากย์ที่อยู่ระหว่างหน่วยเชื่อมโยง

(๒๘) เจ้า...ภิด เสมอ ราชสีห์มีกำลัง

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๖๑)

(๒๙) อนึ่งวิวาทเถียงกันณะศาลาลูกขุน ให้ใส่ชื่อไว้หน้าศาลาลูกขุนวันหนึ่ง ถ้าศาลาลูกขุนให้มีโทษ เท่า ชัดพระบันทูล

(กม.๓ ดวง หน้า ๔๗)

(๓๐) นักการเมืองมักจะทำตัวให้เป็นข่าว และมักจะ ไม่ปฏิบัติราชการให้สัมภามณ์ สื่อมวลชน เพราะการปรากฏเป็นข่าวมีส่วนช่วยเพิ่มพูนคะแนนนิยมทางการเมืองได้ ใน ทำนองเดียวกัน นักวิชาการหน้าใหม่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักมักคุ้น อาจต้องอาศัยการให้สัมภามณ์ สื่อมวลชนในการสร้างชื่อเสียง

(อนิจ. หน้า ๑๑๕)

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการเปรียบเทียบจะพบค่อนข้างน้อยในสมัยสุโขทัย แต่ก็จะมีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ รายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๔ หน่วยเชื่อมโยงจุดภาคแสดงการเปรียบเทียบ

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	ตั้ง (ตั้ง)	ตั้ง	ตั้ง
	-	-	เช่น
	คจ	คจ	-
	-	เท่า	เท่า
	-	ประคจ	-
	-	เหมือน	เหมือน
	-	ทำนอง	ทำนอง
	เพียง	-	-
	เสมอ	-	-
	-	-	-

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพาคย์ไม่อิสระ	คู่คั่ง	-	-
	เสมอคั่ง	-	-
	-	-	-
	-	ก็เหมือนกับ	-
	-	เช่นเดียวกับ	-
	-	ดั่งเช่น	-
	-	คู่หนึ่ง	คู่หนึ่ง
	-	เท่าหนึ่ง	-
	-	-	-
	-	-	-
	-	-	-
	-	ราวกับ	-
	-	เหมือนเช่น	-
	-	เหมือนดั่ง	-
	-	เหมือนหนึ่ง	-
	-	-	เท่าเมื่อ
	-	-	ราวกับว่า
	-	-	เหมือนอย่าง
	-	-	เหมือนดั่งว่า
เชื่อมอนุพาคย์อิสระ	-	-	ทำนองเดียวกันกับที่
	-	-	ในทำนองเดียวกัน
	-	-	ในทำนองเดียวกับ

๔.๔.๑.๑๐ หน่วยเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง

หน่วยเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง หมายถึง หน่วยเชื่อมโยงที่แสดงตัวอย่างเพิ่มเติม เพื่อให้ช่วยความแน่นชัดเพิ่มขึ้น

(๓๑) นรกว่าอันดับนั้นอันเป็นคำรบ ๑๐ นั้นชื่อว่าโมราปมิลนรค คนฝูงท่านท้าวพระญาใช้ให้ไปลึงสารากรแก่ไพร่ฟ้าราษฎรกรมทั้ง หลาย แลเรียกเอามากกว่ากำหนดท่านแลกล่าวร้ายแก่ท่าน เป็นต้นว่า ฆ่าท่านตีท่านผู้มีไมตรีรักตน แลเป็นมิตรโทษทรหุดตั้งนั้น ครั้นตาย ไปเกิดในนรคนั้น

(ไตร. หน้า ๒๗)

(๓๒) ชื่อเขาสีพนมมิตร คงเป็นชื่อที่ทุลกระหม่อมทรงตั้ง เดิมเห็นจะชื่อเขาสีลึงค์ จึงกลายเป็นศัพท์ลึงค์ไปได้ด้วยง่าย ก่อนนี้เราใช้หนังสือขอมเป็นพื้น ไม่มี ศ ใ้ใช้ก็ต้องใช้ ส อยู่

เอง คำวิปลังเป็นศัพท์ใช้กันมานานแล้ว เช่น ในอนิรุทธคำฉันท์ที่มี “ศิพชวนไขเข้าด้วย พลัน”

(สารานุกรมเด็กเล่ม ๔ หน้า ๕)

(๓๓) ในภาษาพูด “พรรคพวก” อาจหมายถึงความสัมพันธ์แบบเพื่อนสนิทหรือ ความคุ้นเคยชอบพอเป็นพิเศษ คำนี้จึงใช้ในกลุ่มบุคคลที่เป็นเพื่อนสนิทกันเป็นพิเศษเท่านั้น และมักพบว่าผู้พูดที่เป็นเพศชายใช้คำนี้มากกว่าผู้พูดที่เป็นเพศหญิง ตัวอย่างเช่น ชายที่เป็นเพื่อนสนิทกันสองคนเอ่ยทักทายกันว่า “เป็นไงพรรคพวก หายหน้าไปไหนเสียนาน” คำ “พรรคพวก” ที่ใช้ในภาษาพูดนั้น บางทีก็ตัดให้สั้นลงเหลือแต่ “พวก” พยางค์เดียว ดังตัวอย่าง “จะเอาใจดีละพวก เราก็กินอย่างดีที่สุดแล้วนะ”

(คำ. หน้า ๑๗๒)

ข้อมูลในสมัยสุโขทัยพบหน่วยเชื่อมโยงแสดงตัวอย่างที่เป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วยเชื่อมโยง คือ เป็นต้นว่า อันเป็นต้นว่า ส่วนในสมัยอยุธยา ไม่พบหน่วยเชื่อมโยงแสดงตัวอย่างในข้อมูล ในสมัยรัตนโกสินทร์พบหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นคำ คือ เช่น

รายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงตัวอย่าง

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	-	เช่น
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	เป็นต้นว่า	-	ตัวอย่างเช่น
	อันเป็นต้นว่า	-	เป็นต้นแต่
	-	-	เป็นต้นว่า

๔.๔.๑.๑๑ หน่วยเชื่อมโยงแสดงการขยายความ

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการขยายความ หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายของกล่าวอธิบายซ้ำเพื่อขยายอนุพากย์ที่อยู่ข้างหน้า

(๓๔) ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันว่าทางสองทางนี้เป็นทางลามกอันชั่ว อันถดถอยยิ่งนักหนา แล บุคคลผู้เป่นบรรชิตผู้จะบันเทาบาปกรรมทั้งปวงเสีย และจะให้ถึงพระนิพพานด้วยฉับพลันนั้น อย่าพึงส้องเสพ เมาะว่า อย่าพึงได้ท่องเที่ยวจรไปในทางสองทางนี้

(จม.อยุรยา หน้า ๓๖)

(๓๕) ภาพที่แจ่มชัดขึ้นของพระเจ้ากรุงธนบุรีจากการศึกษาทำให้เกิดปีติที่ได้สัมผัสพิพย วิมานของนักประวัติศาสตร์ นั่นก็คือ ได้เห็นคนเป็นคน

(การเมืองสมัยพระเจ้ากรุงธนฯ คำนำ)

(๓๖) ในปัจจุบันนี้ ชาวบ้านในเกือบทุกหมู่บ้านก็เข้ามาหางานทำในเมือง บางคนก็ มาชั่วคราวในช่วงนอกฤดูทำนา บางคนก็เปลี่ยนอาชีพจากชาวนาไปเป็นกรรมกรหรือทำงาน รับจ้าง หรืออีกนัยหนึ่ง เปลี่ยนจากความเป็นชาวบ้านมาเป็นชาวเมือง ทำงานในเมืองหรือ เมืองหลวง

(คำ. หน้า ๒๒๕)

ไม่พบหน่วยเชื่อมโยงแสดงการขยายความในข้อมูลสมัยสุโขทัย ในสมัยอยุธยาพบเพียง ๒ หน่วยเชื่อมโยง คือ คือ และ เมาะว่า หน่วยเชื่อมโยง เมาะว่า พบเฉพาะสมัยอยุธยาเท่านั้น ในสมัยรัตนโกสินทร์มีหน่วยเชื่อมโยงเกิดใหม่เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเชื่อมโยงแสดง ทางเลือก แต่กลับเป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงการขยายความ อันน่าจะเกิดจากอิทธิพลจาก ภาษาต่างประเทศ

รายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ หน่วยเชื่อมโยงจุดภาคแสดงการขยายความ

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	คือ	คือ
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุพากย์ไม่อิสระ	-	-	กล่าวคือ
เชื่อมอนุพากย์อิสระ	-	-	คือว่า
-	-	-	นั่นก็คือ
-	-	เมาะว่า	-
-	-	-	หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
-	-	-	หรือที่ถูกต้อง
-	-	-	หรือมิฉะนั้นอย่างสูงกว่านั้นขึ้นไป

	-	-	หรือว่าอีกอย่างหนึ่ง
	-	-	หรืออีกนัยหนึ่ง
	-	-	หรืออีกอย่างหนึ่ง
	-	-	หรืออย่างไรก็ดี

๔.๔.๑.๑๒ หน่วยเชื่อมโยงแสดงการสรุปความ

หน่วยเชื่อมโยงแสดงการสรุปความ หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความหมายของการสรุปความที่กล่าวไว้ในอนุภาคที่อยู่ข้างหน้า

(๓๓) จึงตรัสถามว่า เรืออ้ายแจกที่อยู่เกาะยวนั้นจะเป็นเรืออะไร พระยาไกรกราบทูลว่าเป็นเรือระยับ ทรงตรัสว่า เรือ ๓๐ ลำนั้นจะทำเอาบ้านเมืองได้ที่ไหน กองทัพเราก็จัดแจงไปไว้แล้วถึงพันเศษสองพัน อ้ายแจกจะมีคนมาได้สักเท่าไร กับเรือระยับ ๓๐ ลำเท่านั้น เมื่อคิดสู้รบกับมันไม่ได้ก็เป็นคราวเคราะห์กรรมของเรา เป็นอันว่า จนพระทัยอยู่แล้ว

(จม.หลวงอุคต หน้า ๔๐)

(๓๔) คนแห่ถือหอกจุกช่องตามถนน ตำรวจในซ้าย ตำรวจในขวา ซ้าย ๑๔ ช่อง ๒๘ คน ขวา ๑๖ ช่อง ๓๒ คน รวม ๓๐ ช่อง ๖๐ คน

(เสด็จ) ขึ้นวัดแล้วคอยกราบทูลพระกรุณา พระยาศรีราชเดโช ๑ ขุนไกรเทพ ๑ ขุนจงพยุหะ ๑ ฉะนั้น รวมคนแห่ทั้งหมด ๕๓๕ คน

(หมายรับสั่ง ภาค ๒ หน้า ๘)

หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการสรุปความไม่พบในข้อมูลสมัยสุโขทัย ข้อมูลในสมัยอยุธยา พบ ๓ หน่วยเชื่อมโยงเท่ากับที่พบในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์ ดังสรุปเป็นตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงการสรุปความ

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุภาคย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุภาคย์อิสระ	-	ฉะนั้น	ฉะนั้น
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุภาคย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุภาคย์อิสระ	-	ทั้งนี้	ทั้งนี้
	-	-	ในที่สุด
	-	เป็นอันว่า	-

๔.๔.๑.๑๓ หน่วยเชื่อมโยงแสดงวิธีการ

หน่วยเชื่อมโยงแสดงวิธีการ หมายถึงหน่วยเชื่อมโยงที่นำหน้า
อนุภาคย์ที่เป็นวิธีการของอนุภาคย์ข้างหน้า

(๓๙) ขุนจิ้งนั้นชี้ข้างสรายเป็นสารสูงใหญ่แก่กม น้ำมันข้างกำลังตก แล่นมา ด้วย เร็วหนัก
หนา

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๖๒-๖๓)

(๔๐) ถ้าหมื่นสุระลาโหดแخمมีชื่อซึ่งไปลาดตระเวนจับพม่ากลับมาได้ราชการประการใด
ให้เร่งรีบบอกเข้าไป โดย เร็ว

(จม.ร. ๒ หน้า ๓๒)

(๔๑) ผมมีความเห็นว่า ธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศในฐานะที่เป็น
“โลกบาล” น่าจะทำตัวให้เป็นตัวอย่างด้วยการลดการล้างผลาญทรัพยากร การจัดงาน
ประชุมประจำปีให้มีขนาดเล็กลงและลดความโอฬารอลังการจากระดับที่เป็นอยู่ โดยที่ใน
ขณะเดียวกันก็ ผันทรัพยากรที่เคยใช้อย่างฟุ่มเฟือยไปช่วยเหลือประชากรที่อดอยากหิวโหย
ในแอฟริกาและส่วนอื่น ๆ ของโลก

(อนิจ. หน้า ๒๓)

พบในข้อมูลว่า โดย เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงวิธีการที่พบทั้ง ๓ สมัย ส่วน ด้วย
เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงวิธีการที่พบเฉพาะสมัยสุโขทัยเท่านั้น รายละเอียดปรากฏในตาราง
ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงวิธีการ

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ			
เชื่อมอนุภาคย์ไม่อิสระ	ด้วย	-	-
	โดย	โดย	โดย
เชื่อมอนุภาคย์อิสระ	-	-	-
กลุ่มคำ			
เชื่อมอนุภาคย์ไม่อิสระ	-	-	-
เชื่อมอนุภาคย์อิสระ	-	-	โดยที่ในขณะเดียวกันก็

หน่วยเชื่อมโยงจุดภาคทั้ง ๑๓ ประเภทนี้ เมื่อจำแนกตามสมัย พบว่า

สมัยสุโขทัยพบหน่วยเชื่อมโยงจุดภาค ๑๑ ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง แสดงเงื่อนไข
แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดงเหตุ แสดงวัตถุประสงค์และผล
แสดงการเปรียบเทียบ แสดงตัวอย่าง แสดงการขยายความ และแสดงวิธีการ

สมัยอยุธยาพบหน่วยเชื่อมโยงจุดภาค ๑๒ ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง แสดงเงื่อนไข
แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงทางเลือก แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดงเหตุ แสดง
วัตถุประสงค์และผล แสดงการเปรียบเทียบ แสดงการขยายความ แสดงการสรุปความและแสดง
วิธีการ

สมัยรัตนโกสินทร์พบหน่วยเชื่อมโยงจุดภาคทั้งหมด ๑๓ ประเภท คือ แสดงความขัดแย้ง
แสดงเงื่อนไข แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ แสดงทางเลือก แสดงการเสริม แสดงเวลา แสดง
เหตุ แสดงวัตถุประสงค์และผล แสดงการเปรียบเทียบ แสดงตัวอย่าง แสดงการขยายความ แสดง
การสรุปความ และแสดงวิธีการ

(ดูรายละเอียดในตารางที่๑๕)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ	คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ		คณะกรรมาธิการ	
	ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร		ผู้แทนราษฎร	
	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.	ช.ร.
สุชาติ																						
สุชาติ																						
สุชาติ																						

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางจะเห็นได้ว่า หน่วยเชื่อมโยงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก คือ หน่วยเชื่อมโยงแสดงทางเลือก การแสดงตัวอย่างและการแสดงวิธีการ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นสมัยใด ก็มีหน่วยเชื่อมโยงให้เลือกใช้น้อย ไม่มีหน่วยเชื่อมโยงใหม่ ๆ มากนัก ซึ่งแตกต่างจากหน่วยเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง หน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุและหน่วยเชื่อมโยงแสดงการขยายความ ที่มีจำนวนหน่วยเชื่อมโยงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นสมัยที่มีสื่อสิ่งพิมพ์เพิ่มมากขึ้นทั้งประเภทและปริมาณ

๔.๔.๒ การจำแนกชนิดทางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยงมหภาค

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปริจเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน พบว่า อาจจำแนกหน่วยเชื่อมโยงแสดงความสัมพันธ์ระดับมหภาคได้เป็น ๖ ประเภท คือ บอกรเปลี่ยนประเด็น บอกรเพิ่มความ หน่วยเชื่อมโยงบอกรเพิ่มความ หน่วยเชื่อมโยงบอกรแจกแจงความ หน่วยเชื่อมโยงบอกรสรุปความ หน่วยเชื่อมโยงบอกรความเป็นเหตุเป็นผล หน่วยเชื่อมโยงบอกรความขัดแย้ง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๔.๒.๑ หน่วยเชื่อมโยงบอกรเปลี่ยนประเด็น

หน่วยเชื่อมโยงบอกรเปลี่ยนประเด็น คือ หน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างปริจเฉทด้วยการเรียบเรียงเรื่องไปตามลำดับเวลา ปรากฏใช้มากในนิทานปริจเฉท ดังตัวอย่าง

เมื่อ

เมื่อ

.....

.....

.....

กรณี

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยเชื่อมโยงบอกการเปลี่ยนประเด็นที่พบในข้อมูล มีดังนี้ คือ เมื่อ กรณี แล้ว

๔.๔.๒.๒ หน่วยเชื่อมโยงบอกการเพิ่มความ

หน่วยเชื่อมโยงบอกการเพิ่มความ คือ หน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างปริจเฉท ด้วยการเป็นหน่วยเชื่อมระหว่างอนุปริจเฉทให้เป็นโครงสร้างย่อยของโครงสร้างใหญ่ในปริจเฉท ทุกอนุปริจเฉทจะมีหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงเอกภาพ มักจะปรากฏอยู่ในนิทานปริจเฉทหรือปฏิบัติปริจเฉท ดังตัวอย่างดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ในทำนองเดียวกัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยเชื่อมโยงบอกการเพิ่มความที่พบในข้อมูล มีดังนี้ คือ เช่นเดียวกัน ใน ขณะเดียวกัน นอกจากนี้ ในทำนองเดียวกัน ประการหนึ่ง อนึ่ง อีกประการหนึ่ง

๔.๔.๒.๓ หน่วยเชื่อมโยงบอกการแจกแจงความ

หน่วยเชื่อมโยงบอกการแจกแจงความ คือ หน่วยเชื่อมโยงที่แบ่งอนุประิณฑออกเป็นส่วนย่อย ๆ อย่างมีระเบียบ เพื่อช่วยให้ผู้รับสารสามารถติดตามประิณฑได้อย่างสะดวก ไม่สับสน เข้าใจยาก ดังตัวอย่าง เช่น

.....

.....

.....

- มาตราหนึ่ง โสด

.....

- มาตราหนึ่ง โสด

.....

- มาตราหนึ่ง โสด

.....

- มาตราหนึ่ง โสด

.....

.....

● อันหนึ่งโสด ....
● อันหนึ่งโสด ....
● อันหนึ่งโสด ....
● मात्रาหนึ่งโสด ....

จะเห็นว่าการเลือกใช้หน่วยเชื่อมโยงนั้นมีระเบียบในการใช้ เพื่อให้ผู้รับสารคุ้นเคยและสามารถเข้าใจสารและส่วนสำคัญของสารได้รวดเร็วขึ้น ดังในตัวอย่างที่กำหนดให้ มาตราหนึ่งโสด เป็นหน่วยเชื่อมโยงแจกแจงความในอนุประจเลทที่เป็นหัวข้อใหญ่ ส่วน อนึ่งโสด เป็นหน่วยเชื่อมโยงแจกแจงความในอนุประจเลทที่เป็นหัวข้อยรองลงมา

หน่วยเชื่อมโยงบอกการแจกแจงความที่พบในข้อมูลคือ คือ เช่น ได้แก่ ต่อไปนี้เป็น ดังนี้ ดังนี้คือ มาตราหนึ่งโสด อนึ่งโสด (อันหนึ่งโสด) ข้อ+ หน่วยนับจำนวน ประการ+ หน่วยนับจำนวน มาตราหนึ่ง เป็นต้นว่า

หน่วยเชื่อมโยงบอกการแจกแจงความอาจเป็น หน่วยนับจำนวนที่ปรากฏตามลำดับ เช่น ๑. ๒. ๓. ก็ได้

หน่วยเชื่อมโยงบอกการแจกแจงความที่พบในสมัยรัตนโกสินทร์จะมีลักษณะพิเศษต่างไปจากสมัยสุโขทัยและอยุธยา คือ

ก. จะมีหน่วยเชื่อมโยงที่ลงท้ายข้อความเพื่อเชื่อมต่อกับหน่วยเชื่อมโยงแจกแจงความที่เชื่อมข้อความตามมา หน่วยเชื่อมโยงประเภทนี้ ได้แก่ คือ เช่น ดังต่อไปนี้ ดังนี้ ได้แก่ อาทิ

ข. จะมีหน่วยเชื่อมโยงที่ปรากฏต้นข้อความเพียงลำดับเพื่อบอกการแจกแจงความหรือไม่ก็จะปรากฏร่วมกับหน่วยเชื่อมโยงในข้อ ก. เพื่อบอกการแจกแจงความ หน่วยเชื่อมโยงประเภทนี้ ได้แก่ ข้อ (ที่) + หน่วยนับจำนวน ประการ(ที่) + หน่วยนับจำนวน

๔.๔.๒.๔ หน่วยเชื่อมโยงบอกการสรุปความ

หน่วยเชื่อมโยงบอกการสรุปความ คือ หน่วยเชื่อมโยงที่ทำหน้าที่เหมือนกับบอกการลงท้าย อันจะช่วยให้ผู้รับสารได้ทราบโครงสร้างของปริจเฉท ปรากฏอยู่ได้แทบทุกปริจเฉท ในส่วนที่เป็นบทสรุปของปริจเฉท ดังตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

โดยสรุป
.....
.....
.....
.....
.....

หน่วยเชื่อมโยงบอกการสรุปความที่พบในข้อมูล คือ ฉะนั้น ดังนั้น โดยสรุป ทั้งนี้
ในที่สุดนี้ ในไม่ช้านี้ บัดนี้ สุดท้ายนี้ เพราะฉะนั้น เพราะฉะนั้นจึง อย่างไรก็ตาม

๔.๔.๒.๕ หน่วยเชื่อมโยงบอกความเป็นเหตุเป็นผล

หน่วยเชื่อมโยงบอกความเป็นเหตุเป็นผล คือ หน่วย
เชื่อมโยงที่แสดงความสัมพันธ์ในโครงสร้างของปริจเฉทว่าประกอบกันขึ้นด้วยสาเหตุที่ให้กระทำ
และผลที่ต้องกระทำในความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างนี้ ปริจเฉทจะประกอบด้วยเหตุและผลไป
ด้วยกันเสมอ มิฉะนั้นก็จะไม่ถือว่าเป็นเอกภาพ ดังตัวอย่าง

เนื่องด้วย

.....

.....

.....

.....

.....

เพราะฉะนั้นจึง

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยเชื่อมโยงบอกความเป็นเหตุเป็นผลที่พบ คือ ฉะนั้น ด้วย จึง เนื่องจาก เนื่องด้วย
เพราะ เพราะฉะนั้น เพราะฉะนั้นจึง

๔.๔.๒.๖ หน่วยเชื่อมโยงบอกความขัดแย้ง

หน่วยเชื่อมโยงบอกความขัดแย้ง คือ หน่วยเชื่อมโยงที่แสดง
โครงสร้างของ ปริจเฉทว่าประกอบไปด้วยการแสดงความโต้แย้ง หน่วยเชื่อมโยงบอกความ
ขัดแย้งนี้จะปรากฏมากในทัศนปริจเฉท ดังตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ในทางตรงกันข้าม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยเชื่อมโยงบอกความขัดแย้งที่พบคือ แต่ทว่า ในทางตรงกันข้ามอันที่จริง
(แต่) อย่างไรก็ดี (แต่) อย่างไรก็ตาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔.๕ สรุป

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคและมหภาคในสมัยต่าง ๆ นั้น มีทั้งที่เป็นเพียงหน่วยเชื่อมโยงแสดงความสัมพันธ์ระดับจุลภาคหรือระดับมหภาคเพียงระดับเดียวกับหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นได้ทั้งระดับจุลภาคและมหภาค สิ่งนี้สังเกตเห็นยืนยันให้เห็นว่าการจำแนกหน่วยเชื่อมโยงตามหน้าที่ออกเป็นระดับจุลภาคและระดับมหภาคเป็นสิ่งที่ช่วยให้เห็นโครงสร้างทั้งหมดของปริจเฉท เพราะเมื่อได้แยกหน้าที่ออกจากกันอย่างชัดเจนแล้ว หน่วยเชื่อมโยงหน่วยเดียวกันเมื่อทำหน้าที่ต่างกัน ก็แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายที่ต่างกันออกไปตามระดับของการเชื่อมโยง เช่น หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคแสดงความขัดแย้งกับหน่วยเชื่อมโยงมหภาคบอกความขัดแย้ง แม้จะเป็นหน่วยเชื่อมโยงหน่วยเดียวกัน แสดงความหมายประเภทเดียวกันแต่ไม่อาจเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ปรากฏตำแหน่งเดียวกันในปริจเฉทนั้นได้ เนื่องจากมีหน้าที่ต่างกัน

ดังนั้น การศึกษาหน่วยเชื่อมโยงจำแนกตามหน้าที่และตามเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ไปพร้อมกันจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ปริจเฉทวิเคราะห์นั้นสมบูรณ์มากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๕

วิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยง

จากการที่ได้วิเคราะห์หน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน ระยะเวลาที่ยาวนานนี้ทำให้มองเห็นวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา ในบทนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความเปลี่ยนแปลงของหน่วยเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาสรุปได้ ๔ ด้าน ดังนี้

- ๕.๑ วิวัฒนาการด้านจำนวน
- ๕.๒ วิวัฒนาการด้านขนาดและรูป
- ๕.๓ วิวัฒนาการด้านหน้าที่
- ๕.๔ วิวัฒนาการด้านความหมาย

๕.๑ วิวัฒนาการด้านจำนวน

จากการศึกษาหน่วยเชื่อมโยงที่พบทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุปภาพรวมการปรากฏของหน่วยเชื่อมโยงในสมัยต่าง ๆ ได้ดังตารางที่ ๒๑

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๑ หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคที่พบในสมัยต่าง ๆ

หน่วยเชื่อมโยง	พบทั้ง ๓ สมัย	พบ ๒ สมัย			พบ ๑ สมัย			
		ดูโซทัยและอยุธยา	ดูโซทัยและรัตนโกสินทร์	อยุธยาและรัตนโกสินทร์	ดูโซทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์	
จุลภาค	ที่ กว่า กว่า จึง (จึง, จึง) หัว โคช แต่ แล้ว เท่า เพราะ (โทษ) เพราะว่า เพื่อ เมื่อ เมื่อก่อน เมื่อ (เมื่อ) แต่ แล้ว แล้วจึง ดังนี้	ดูจ สัก มี ลักษณะ ลักษณะ	ขณะมี ดัง (ดัง) เป็นต้นว่า เพราะเหตุว่า เมื่อ (เมื่อ) ว่า อีกทั้ง	ก็เพราะ กับ แต่เลือก ขณะนั้น ก็ จน จะนั้น คุณหนึ่ง ต่อเมื่อ ตั้งแต่ แต่ทว่า ถ้า ถ้า ถ้าหากว่า ถ้า ถ้าหาก ถึง ถึงมาทว่า ทั้งนี้ ทั้งของ ที่จริง บัดนี้ ประการหนึ่ง เป็นอันว่า แล้วก็ สำหรับ หรือ (หรือ) หาก เหตุด้วย เหมือน เหมือนเช่น	ก็เพราะ กับ แต่เลือก ขณะนั้น ก็ จน จะนั้น คุณหนึ่ง ต่อเมื่อ ตั้งแต่ แต่ทว่า ถ้า ถ้า ถ้าหากว่า ถ้า ถ้าหาก ถึง ถึงมาทว่า ทั้งนี้ ทั้งของ ที่จริง บัดนี้ ประการหนึ่ง เป็นอันว่า แล้วก็ สำหรับ หรือ (หรือ) หาก เหตุด้วย เหมือน เหมือนเช่น	ก็เพราะ กับ แต่เลือก ขณะนั้น ก็ จน จะนั้น คุณหนึ่ง ต่อเมื่อ ตั้งแต่ แต่ทว่า ถ้า ถ้า ถ้าหากว่า ถ้า ถ้าหาก ถึง ถึงมาทว่า ทั้งนี้ ทั้งของ ที่จริง บัดนี้ ประการหนึ่ง เป็นอันว่า แล้วก็ สำหรับ หรือ (หรือ) หาก เหตุด้วย เหมือน เหมือนเช่น	ก็จริง ก็เหมือนกัน กับว่า ขณะเมื่อ จนครบทั่ว จนเท่า เช่นเดียวกับ คำว่า เพียง แม้จน จน จนครบถ้วน แล้วถ้า แต่หากว่า ถ้าใคร ถ้าเห็นว่า ถึงโดย ถึงว่า เท่าหนึ่ง โน้นจะ ประสงค์ ถึงนั้น แม้ว่า เมื่อแรก แม้จน ราวกับ เหตุ เหตุสิ่งนั้น เหตุสิ่งนั้นจึง เหตุว่า เหมือนหนึ่ง	ก็เพราะเหตุว่า ก็เพื่อ ภาวะนั้นก็ตาม กล่าวคือ กับทั้ง กับอนึ่ง จะ ครบถ้วน ครบเมื่อ คือว่า จนกระทั่ง จนกว่า จนถึง เช่น ด้วยเป็นเพราะ ด้วยเหตุที่ ด้วยเหตุว่า โดยที่ในขณะเดียวกันก็ ตรงกันข้าม ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ ดังนั้น ต่อมา คืออย่างเช่น แต่ก็ แต่ตรงกันข้าม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ แต่ที่จริง แต่ที่แท้ก็ แต่ที่แท้จริง แต่แท้ที่จริง แต่อย่างไรก็ดี แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า ถึงกระนั้น ถึงกระนั้นก็ ถึงกระนั้นถ้า ถึงแม้ ถึงอย่างไร ทั้ง ทั้งนี้คงเนื่องมาจาก ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ทั้งนี้เนื่องจาก ทั้งๆที่ ทั้งอันเดียวกันกับที่ เท่าที่ เท่าเมื่อ นอกจากนี้ นั่นก็คือ เนื่องจาก เนื่องด้วย เนื่องด้วยเหตุที่ว่า เนื่องเพราะ เนื่องมาจาก เนื่องมาจาก เนื่องมาจาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

							ในที่สุด ในระหว่างนั้น เป็นคำแปล เมื่อ เพราะฉะนั้น เพราะฉะนั้นที่ เพราะฉะนั้นจึง เพราะด้วย เพราะเหตุ เพราะเหตุที่ เพราะอย่างนี้อีก เพื่อสำหรับ แม้กระนั้น แม้แต่ ระหว่างนั้น ราวในราว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หรือที่ถูกต้อง หรือมีฉะนั้นสูงกว่านั้นขึ้นไป หรือไม่มี หรือว่า หรือว่าอีกอย่างหนึ่ง หรืออย่างไรก็ดี หรืออีกนัยหนึ่ง หรืออีกอย่างหนึ่ง หากแต่ หากแต่ว่า หากว่า เหตุฉะนี้ เหตุฉะนั้น เหตุนี้ เหมือนสิ่งว่า เหมือนอย่าง อย่างไรก็ดี อย่างไรก็ตาม อีกประการหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง
๑๗๓ ๓๐๐	๓๕	d	๓	๒๓	๓๑	๒๕	๓๖

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๒ หน่วยเชื่อมโยงมหภาคที่พบในสมัยต่างๆ

หน่วยเชื่อมโยง	พบทั้ง ๔ สมัย	พบ ๒ สมัย			พบ ๑ สมัย		
		ดูใจหทัยและอุชชา	ดูใจหทัยและรัตนโกสินทร์	อุชชาและรัตนโกสินทร์	ดูใจหทัย	อุชชา	รัตนโกสินทร์
มหภาค	เมือ			กัณ หทัย และ (แค) อหทัย อีกประการหนึ่ง	มาตราหนึ่งโศล อหทัยโศล (อหทัยหนึ่งโศล)	ข้อหนึ่ง ประการหนึ่ง มาตราหนึ่ง	ข้อ + หน่วยนับจำนวน ข้อที่ + หน่วยนับจำนวน คือ จึง ฉะนั้น เช่น เช่นเดียวกับ ดังต่อไปนี้ ดังต่อไปนี้คือ ดังนั้น ดังนั้น ดังนั้นคือ โดยสรุป ไว้แก่ ต่อไปนี้คือ แต่ที่ว่า แต่อย่างไรก็ดี แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้ นอกจากนี้ เนื่องจาก เนื่องด้วย ใจเช่นเดียวกับ ในทางตรงกันข้าม ในทางอ้อมเดียวกัน ในที่สุด ในใจที่ อันนี้ ประการ + หน่วยนับจำนวน ประการที่ + หน่วยนับจำนวน เป็นสินค้า เพราะ เพราะฉะนั้น เพราะฉะนั้นจึง มาตรา + หน่วยนับจำนวน แล้ว แล้วจึง (แล้วจึง) ทุกข้อนี้ หน่วยนับจำนวน อย่างไรก็ดี อย่างไรก็ตาม อันที่จริง อาทิ
รวม ๕๔	๒	-	-	๕	๒	๓	๕๓

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการศึกษานหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทภาษาไทย ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นประการหนึ่ง คือ การเพิ่มจำนวนของหน่วยเชื่อมโยง ดังผลสรุปที่ได้มา ดังนี้

สุโขทัย	พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด	๕๐	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นคำได้	๒๘	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นกลุ่มคำได้	๒๒	หน่วยเชื่อมโยง
อยุธยา	พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด	๕๐	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นคำได้	๓๓	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นกลุ่มคำได้	๕๓	หน่วยเชื่อมโยง
รัตนโกสินทร์	พบหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด	๑๕๘	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นคำได้	๔๒	หน่วยเชื่อมโยง
	แยกเป็นกลุ่มคำได้	๑๕๖	หน่วยเชื่อมโยง

ตารางที่ ๒๓ จำนวนหน่วยเชื่อมโยงทั้งสามสมัยจำแนกตามรูปภาษา

รูปหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
คำ	๒๘	๓๓	๔๒
กลุ่มคำ	๒๒	๕๓	๑๕๕
รวม	๕๐	๕๐	๑๕๘

สิ่งที่น่าสังเกตจากจำนวนของหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงจำแนกไว้ตามสมัยนั้น จะเห็นว่าจำนวนหน่วยเชื่อมโยง ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้นเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่า เอกสารข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาของสมัยรัตนโกสินทร์มีมากกว่าของสมัยสุโขทัยและอยุธยา เนื่องจากตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมานั้น ความเจริญอย่างรวดเร็วทางการพิมพ์มีส่วนอย่างมากที่ทำให้เกิดการผลิตเอกสารใหม่ ๆ ออกมามากมายทั้งในด้านรูปแบบและปริมาณ นอกจากนี้จะเห็นว่าหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำเพิ่มขึ้นมากในขณะที่หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นคำไม่เพิ่มขึ้น และหน่วยเชื่อมโยงใหม่ที่เป็นกลุ่มคำนั้น จะมุ่งเพิ่มความหมายที่เป็นการแสดงความคิดเห็นที่ทำให้ความหมายของหน่วยเชื่อมโยงนั้นหนักแน่นขึ้น เพื่อทำให้ผู้ใช้ภาษาสามารถใช้หน่วยเชื่อมโยงเป็นกลไกช่วยแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ยกตัวอย่างเช่น

(๑) ตั้งแต่โกล่าโบมาอีกเจ็ดปี, อะเมริโกเวส... เป็นคนเมืองฟรอรัน, ได้ไปเที่ยวถึง เกาะเวคอินเดีย, แลได้ไปถึงฝั่งอะเมริกาข้างใต้, เมื่อเขาได้เห็น, เพราะเหตุนั้นคนทั้งปวง จึงชื่อ เมืองนั้นว่าอะเมริกา, ตามชื่ออะเมริโก, แต่ที่จริง โกล่าโบได้พบก่อน, ควรจะชื่อเมืองนั้นว่าโกล่าโบ, แลเดี่ยวนี้นักคนเรียกว่าโกล่าเบีย.

(บางกอกกริคอร์เดอร์ เล่ม ๑ หน้า ๗๓)

ในตัวอย่างที่ยกมานี้ ผู้เขียนอาจใช้ แต่ เพียงลำพังก็ได้ความขัดแย้งตามต้องการ แต่เนื่องจากผู้เขียนต้องการยืนยันความคิดของตนลงในข้อความด้วย จึงได้ใช้ แต่ที่จริง เพื่อแสดงความหมายเพิ่มเติมว่า ข้อความที่ตามหลังหน่วยเชื่อมโยง แต่ที่จริง นั้น แสดงความขัดแย้งกับประโยคที่มาข้างหน้า แต่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ

ดังนั้น จำนวนที่เพิ่มขึ้นของหน่วยเชื่อมโยงจึงน่าสนใจว่า น่าจะมีได้เป็นเพียงเพราะเอกสารเพิ่มจำนวนและประเภทมากขึ้นเท่านั้น แต่เป็นเพราะหน่วยเชื่อมโยงเองมีความหมายเพิ่มมากขึ้น จึงมีการใช้เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

๕.๒ วิวัฒนาการในเรื่องขนาดและรูป

นอกจากวิวัฒนาการในเรื่องของจำนวนที่เห็นได้อย่างชัดเจนแล้ว การศึกษาหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทภาษาไทยยังทำให้เห็นวิวัฒนาการในเรื่องของขนาดและรูปของหน่วยเชื่อมโยงอีกด้วย

ดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องของวิวัฒนาการเรื่องจำนวนของหน่วยเชื่อมโยงว่า จำนวนหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นคำก่อนข้างคงที่แต่จำนวนของหน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับปรากฏการณ์ดังกล่าวนอกจากนำมาใช้อธิบายวิวัฒนาการในเรื่องของจำนวนแล้ว ยังนำมาอธิบายวิวัฒนาการในเรื่องของขนาดและรูปได้อีกด้วย เนื่องจากเมื่อพิจารณาการเพิ่มขึ้นของกลุ่มคำที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงอย่างละเอียดแล้ว จะพบว่า

สมัยสุโขทัย หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำ ๒๒ หน่วยเชื่อมโยง แบ่งเป็น

หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๒ คำ ๑๖ หน่วยเชื่อมโยง คือ

หน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาค จำนวน ๑๕ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า ขณะนี้ ครั้งนี้ คุณดัง แต่ว่า พิแล พิว่า เพราะว่า มันซึ มันว่า เมื่อก่อน แล้วจึง เสมอตั้ง เหิมว่า อนึ่งคือ อีกทั้ง

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค จำนวน ๑ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า อนึ่งโสด (อันหนึ่งโสด)

หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๓ คำขึ้นไป ๖ หน่วยเชื่อมโยง คือ

หน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาค จำนวน ๕ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า บัดเดียวหนึ่ง เป็นต้นว่า เพราะเหตุว่า อนึ่งคือว่า อันเป็นต้นว่า

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค จำนวน ๑ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า มาตราหนึ่ง โศด

สมัยอยุธยา หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำ ๕๓ หน่วยเชื่อมโยง แบ่งเป็น หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๒ คำ ๔๐ หน่วยเชื่อมโยง คือ

หน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาค จำนวน ๓๘ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า ก็จึง กับ ว่า ขณะเมื่อ จนเท่า ดังเช่น ต่อเมื่อ แต่ทว่า ถ้าโดย ถ้าแล ถ้าหาก ผิฉะนั้น ผิแล แม้แล เมื่อก่อน ราวกับ แล้วก็ แล้วจึง เหตุด้วย เหมือนเช่น ขณะนั้น ด้วยว่า คุณหนึ่ง ตั้งแต่ แต่ว่า ถึงว่า ทั้งนี้ ที่จริง เท่าหนึ่ง บัดนี้ ประการหนึ่ง เพราะว่า เมะว่า เมื่อแรก เหตุว่า เหมือนหนึ่ง ก็เพราะ ถึงโดย ในขณะ

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค จำนวน ๓ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า ข้อหนึ่ง ประการหนึ่ง มาตราหนึ่ง

หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๓ คำขึ้นไป ๑๒ หน่วยเชื่อมโยง คือ

หน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาค จำนวน ๑๑ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า ก็เหมือนกับ จนทราบทั่ว ทราบทั่วจน ถึงมาทว่า เช่นเดียวกับ แต่ว่าถ้าแล แต่หากว่า เป็นอันว่า ถ้าแม้ว่า เหตุคังนั้น เหตุคังนั้นจึง

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค จำนวน ๑ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า อีกประการ หนึ่ง

สมัยรัตนโกสินทร์ หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำ ๑๕๖ หน่วยเชื่อมโยง แบ่งเป็น หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๒ คำ ๑๔๔ หน่วยเชื่อมโยง คือ

หน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาค จำนวน ๖๐ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่คำว่า แต่ว่า เพราะว่า เมื่อว่า แล้วจึง ขณะนี้ แม้ว่า อีกทั้ง ก็เพราะ ขณะนั้น คุณหนึ่ง ต่อเมื่อ ตั้งแต่ แต่ ทว่า ถ้าแล ถ้าหาก ทั้งนี้ ที่จริง บัดนี้ ประการหนึ่ง แล้วก็ ก็เพื่อ กล่าวคือ กับทั้ง กับอนึ่ง ขณะที่ ครั้นเมื่อ คือว่า จนกระทั่ง จนกว่า จนถึง ต่อมา ตัวอย่างเช่น แต่ก็ เหตุด้วย เหมือนเช่น ถ้าว่า ถึงกระนั้น ถึงแม้ ถึงอย่างไร ทั้งๆ ที่ เท่าที่ เท่าเมื่อ เนื่องจาก เนื่องด้วย เนื่องเพราะ เพราะฉะนั้น เพราะด้วย เพราะเหตุ เพื่อสำหรับ แม้กระนั้น แม้ว่า แม้แต่ ระหว่างนี้ หรือว่า หากแต่ หากว่า เหตุนี้ เหตุฉะนั้น เหตุนี้ เหมือนอย่าง

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค จำนวน ๑๔ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่ คำว่า ข้อ+หน่วยนับจำนวน ดังนั้น ดังนี้ โดยสรุป ได้แก่ แต่ทว่า ทั้งนี้ เนื่องจาก เนื่องด้วย บัดนี้ ประการ+หน่วยนับจำนวน เพราะฉะนั้น มาตรา+หน่วยนับจำนวน แล้วจึง (แล้วจึง)

หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๓ คำขึ้นไป ๘๒ หน่วยเชื่อมโยง คือ

หน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาค จำนวน ๖๐ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่ คำว่า เป็นต้นว่า เพราะเหตุว่า ถึงมาทว่า เป็นอันว่า ก็เพราะเหตุว่า กระนั้นก็ตาม ครั้นต่อมา ด้วยเป็นเพราะ ด้วยเหตุที่ ด้วยเหตุว่า โดยที่ในขณะที่เดียวกันก็ ตรงกันข้าม ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ ต่อนั้นมา แต่ตรงกันข้าม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ แต่ที่จริง แต่ที่แท้ก็ แต่ที่แท้จริง แต่แท้ที่จริง แต่อย่างไรก็ดี แต่อย่างไรก็ตาม ถึงกระนั้นก็ตาม ถึงกระนั้นถ้า ทั้งนี้คงเนื่องมาจาก ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ทั้งนี้เนื่องจาก ทำนองเดียวกันกับที่ นอกจากนี้ นั่นก็คือ เนื่องด้วยเหตุที่ว่า เนื่องมาจาก เนื่องมาแต่เมื่อ ในขณะที่ ในขณะที่ ในทางตรงกันข้าม ในทำนองเดียวกัน ในทำนองเดียวกัน กับ ในที่สุด ในระหว่างนั้น เป็นต้นแต่ เพราะฉะนั้นก็ เพราะฉะนั้นจึง เพราะเหตุที่ เพราะ อย่างน้อยก็ ราวกับว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หรือที่ถูกต้อง หรือมีฉะนั้นจะนั้นอย่างสูงกว่านั้นขึ้นไป หรือไม่ก็ หรือว่าอีกอย่างหนึ่ง หรืออย่างไรก็ดี หรืออีกนัยหนึ่ง หรืออีกอย่างหนึ่ง หากแต่ว่า เหมือนดังว่า อย่างไรก็ดี อย่างไรก็ตาม อีกประการหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค จำนวน ๒๒ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่ คำว่า อีกประการหนึ่ง ข้อที่+หน่วยนับจำนวน เช่นเดียวกัน ดังต่อไปนี้ ดังต่อไปนี้คือ ดังนี้คือ ต่อไปนี้คือ นอกจากนี้ ในขณะที่เดียวกัน ในทางตรงกันข้าม ในทำนองเดียวกัน ในที่สุด ในไม่ช้า นี้ ประการที่+หน่วยนับจำนวน เป็นต้นว่า เพราะฉะนั้นจึง สุดท้ายนี้ อย่างไรก็ดี แต่อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตาม อันที่จริง

ตารางที่ ๒๔ จำนวนหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาคทั้งสามสมัยจำแนกตามการประกอบรูปคำ

หน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๒ คำ	๑๖	๔๑	๓๓
ระดับจุลภาค	๑๕	๓๘	๕๕
ระดับมหภาค	๑	๓	๑๔
หน่วยเชื่อมโยงที่ประกอบด้วยคำ ๓ คำขึ้นไป	๖	๑๒	๘๒
ระดับจุลภาค	๕	๑๑	๖๐
ระดับมหภาค	๑	๑	๒๒

หากพิจารณาวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงในเรื่องของขนาดและรูป ดังรายการหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงในตารางที่ ๒๒ ข้างต้นแล้วจะพบว่า มีวิวัฒนาการที่น่าสนใจ คือ ขนาดของหน่วยเชื่อมโยงที่ยาวขึ้นนั้น ในสมัยสุโขทัยและอยุธยา เป็นการนำหน่วยเชื่อมโยงมาเรียงซ้อนกัน โดยความหมายหลักเดียวกันหรือความหมายหลักต่างกัน แต่เมื่อเป็นกลุ่มคำแล้ว ความหมายหลักจะอยู่ที่หน่วยเชื่อมโยงคำใดคำหนึ่ง ดังตัวอย่างเช่น

(๒) ผิผู้ใดหากละเมิดและไว้เข้าท่านพันพันสามวัน คนผู้...นั้นไซริ์ ท่านจักให้ไหมแลวัน
แลหมื่นพัน ไปจูงเถิงห้าวัน พอเป็นห้าหมื่นห้าพัน.....วันไป เช่นพันขนาดคิลี พอเป็นแปด
วันในดั่งอันและยังไว้เข้าท่านพันในแปดวันสินไหมห้าหมื่นห้าพัน **แม่นชิ** พันวันหนึ่งก็ตี
ท่านจักทอดสินไหมแก่นผู้นั้น โดยขนาดดั่งลักสินท่านและไปบ้านก็เอาไปจากเวียงนั้นแล

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร คำน ๑ บรรทัด ๓๔-๓๘)

หน่วยเชื่อมโยง **แม่นชิ** ในข้อความนี้แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงเงื่อนไขไม่ต่างไปจากการใช้หน่วยเชื่อมโยง **แม่น** หรือ **ชิ** เพียงลำพัง ในขณะที่หน่วยเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น ขนาดและรูปที่ยาวขึ้นนั้นเพื่อช่วยให้ผู้ใช้ภาษาได้สื่อสิ่งที่ต้องการแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเพิ่มขึ้น ดังตัวอย่าง

(๓) ประเพณีของราชการ ในเมืองไทยนั้น ไม่ค่อยได้ปลูกฝังกันเรื่องของเกียรติยศศักดิ์ศรี เช่น
ความเป็นผู้เที่ยงธรรม ความเป็นคนซื่อสัตย์ ความเสียสละแก่ส่วนรวม **ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ**
ประเพณีของข้าราชการไทยกลับเป็นเรื่องของอำนาจและโภคทรัพย์

(วัฒนธรรมความจน หน้า๒๐)

หน่วยเชื่อมโยง **ตรงกันข้ามด้วยซ้ำ** เป็นการใช้หน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง โดยเพิ่มน้ำหนักของ **ด้วยซ้ำ** เพิ่มเพื่อให้หนักแน่นยิ่งขึ้น

ขนาดและรูปของหน่วยเชื่อมโยงมีแนวโน้มของการเพิ่มขนาดที่ยาวขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้มีเนื้อที่มากพอสำหรับการแสดงความคิดเห็นของผู้ใช้ภาษา ดังตัวอย่าง

(๔) สนามหลวงเคยเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมของหมอ **แต่ด้วยเหตุผลอันไม่ปรากฏ**
แน่ชัด กิจกรรมหมอดูบริเวณสนามหลวงได้ชวนเขาไปเป็นอันมากและได้ย้ายศูนย์ไปสู่ทำ
พระจันทร์

(อนิจลักษณะของสังคมไทย หน้า ๕)

ดังนั้น สรุปแล้ว วัตนาการของหน่วยเชื่อมโยงในเรื่องของขนาดและรูปนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีแนวโน้มที่เพิ่มความยาวมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้ภาษาสามารถใช้เป็นเนื้อที่สำหรับการแสดงความรู้สึกและการแสดงความคิดเห็นได้มากตามความต้องการ

๕.๓ วัตนาการด้านหน้าที่

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า หน่วยเชื่อมโยงบางหน่วยอาจทำหน้าที่เป็นทั้งหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาคได้ เมื่อได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของหน้าที่แล้ว ได้ผลสรุป

หน่วยเชื่อมโยงที่เปลี่ยนแปลงหน้าที่

หน่วยเชื่อมโยงที่เปลี่ยนแปลงหน้าที่นี้ คือ เดิมทำหน้าที่เชื่อมโยงระดับจุลภาคแล้วต่อมาทำหน้าที่เชื่อมโยงระดับมหภาคได้อีกด้วย แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มดังนี้

๕.๓.๑ ทำหน้าที่เชื่อมโยงระดับจุลภาคสมัยสุโขทัยและทำหน้าที่เชื่อมโยงทั้งระดับจุลภาคและระดับมหภาค ตั้งแต่สมัยอยุธยา มี ๓ หน่วยเชื่อมโยง คือ ครั้น ด้วย อนึ่ง ครั้น เป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคแสดงเวลาในสมัยสุโขทัย

(๕) ท่านพญา ครั้น ได้ย็นว่าพระมหาเถรเป็นเจ้าจักรกระทำพระดั่งอัน เยียบบังเกิดศรัทธา
ยินดีหนักหนา จึงให้ฝูงมนตรีมาอยู่จำนำแต่งกระทำกรด้วยพระมหาเถรเป็นเจ้าโสด

(จารีกวดพระย็น ด้าน ๒ บรรทัด ๔-๘)

และพบว่าเป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาคตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นไป โดยพบ
ในนิทานปริจเฉท เป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาคบอกความเปลี่ยนแปลงประเด็น

(๖) หมายรับสั่ง

เรื่อง ทรงพระราชศรัทธาให้นิมิตพระสงฆ์ฉันทนขมเบื่อง
ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

ด้วย พระยาบำเรอภักดิ์ รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
สั่งว่าทรงพระราชศรัทธาให้นิมิตพระสงฆ์ราชาคณะ พระสงฆ์ฐานานุกรม ๕๐ รูป เข้ามา
รับพระราชทานฉันทนขมเบื่องในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เพลากลางเพล ณ วันเสาร์ ขึ้น
๑๓ ค่ำ เดือน ๒ ครั้น เพลากลางเพลจะได้ถวายสำหรับควาน ขนมน้ำยา ชวน้ำ ข้าว
เหนียวนาฎา (หน้าสังขยา) ด้วยนั้น ให้ท่านพนักงานข้างในแต่งเครื่องนมัสการ เครื่อง
ตะบะมุกเชิง ส่งให้มหาดเล็กเชิญไปตั้งบูชาสำหรับหนึ่ง ให้มีดอกไม้ธูปเทียนสำหรับเครื่อง
ให้พร้อม แล้วให้จัดแจงไปให้ไฟขมเบื่องหน้าหมู หน้ากุ่ม หน้าหวาน ถวาย พระสงฆ์
ตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่งให้วิเสทกลางคาวหวาน แต่งสำหรับคาว ๕๐ หวาน ๕๐ สำหรับ ๆ คาว ๑ สลิ่ง ๑ เฟื้อง หวาน ๑ สลิ่ง ให้มีขนมจินน้ำยา ชวน้ำ ข้าวเหนียวนาญา (สังขยา) ให้แต่งสำหรับข้าวพระด้วย แล้วให้เบิกข้าวสารซ้อมที่ขาวดี ต่อกรรมนาหุงถวายพระสงฆ์ ข้าวจ้าว ๕ ถึง ข้าวเหนียว ๓ ถึง (รวม) ๘ ถึง แล้วให้จัดสำหรับใส่สำหรับเลื่อนขนมเบื่องให้พอพระสงฆ์

อนึ่งให้วิเสทหมากพลูแต่งเสกซ์อังกาส่งให้สังฆการีถวายพระสงฆ์ ๕๐ ซอง แล้วให้จัดเครื่องชาส่งให้หัวป่าก์ พ่อครัวคัมถวายพระสงฆ์ด้วย

อนึ่งให้วิเสทน้อยทานไปเบิกข้าวสารต่อกรรมนา ๔ ถึง มาตำแป้งละเอียดขนมเบื่องให้พอ แล้วให้จัดแจงละเอียดขนมเบื่องหน้าหมู หน้ากุ้ง หน้าหวาน ถวายพระสงฆ์ แล้วให้จัดโต๊ะ (วาง) สำหรับ ใส่สำหรับเลื่อนขนมเบื่องให้พอพระสงฆ์นั้น อย่าให้ขาดได้ตาม (รับสั่ง)

(คัดจากหมายรับสั่ง ร.๓ จ.ศ.๑๑๕๑ เลขที่ ๑ สมุดไทยดำ)

ด้วย เป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคแสดงวิธีการในสมัยสุโขทัย

(๓) ขุนจันทน์ขี้ช้างสรายเป็นสารสูงใหญ่แก่ม น้ำมันช้างกำลัง ตก แล่นมา ด้วย เร็วหนักหนา

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๖๒-๖๓)

แต่ในสมัยอยุธยาพบ ด้วย เป็นหน่วยเชื่อมโยงมหาคบออกเหตุผล

(๘) เกณฑ์เลิกทำความสะอาดตึกดินใน และตึกดินนอก
วันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๔ ปีชวด จัตวาศก ด้วย เจ้าพระยาพระคลังที่สมุหพระ
กลาโหมรับพระราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ตึกดินดำ ใน

นอก

รก ใบไม้แห้งในตึกเป็นอันมาก เกลือกเกิดเพลิงขึ้นแห่งใดตำบลใด ลูกไฟจะตกไปเป็น
เชื้อไฟ เกณฑ์ให้หลวงจ่านองพลภักดี เป็นแม่กองนั้นให้เกณฑ์ยกเอาเอกชนาย ด้าน

กอง

ประจำการในหมู่ให้ได้ ๕๐ คนนั้นเกณฑ์และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้มิให้นายคุมไพร่เอาเลิกไป
ส่งแก้หลวงจ่านองพลภักดี ตึกดินในแต่ ณ วันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๕ เพลเข้าไปจงทุกวัน
กว่าจะแล้ว ตามรับสั่ง

	ฝ้าย	๑๐	
	ช่างกลาง	๑๐	
ถางตึกดินนอก	ในหมู่ภริมย์	๒	๓๘ คน
	พันพรหมราช	๖	
	หมื่นทิพ ๔		
	สามพระคลัง	๖	

(หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๓ หน้า ๕๑)

อนึ่ง พบในข้อมูลสมัยสุโขทัยว่า เป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคแสดงการเสริม

(๕) ส่วนภูไชร์ปรารถนาโพธิสมภาร เมื่อใดแลภูไปมิถึงแก่โพธิสมภารและภูเกิดมาในชาติใด ๆ ก็ดี ขอกุมิปรัชญาและสมบัติเกิดมาแก่ภูทุก ๆ กำเนิด พยาก็อย่ามีแก่ภู อันหนึ่ง อานิสงส์อันภูได้บวชในศาสนาพระเจ้าก็ดี อันภูได้สร้างไว้ในศาสนาพระเจ้านี้ก็ดี ภูกลับมานูญส่งไปแก่ครูอุปชฌาย์ พ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่ญาติ แก่ท้าวแก่พระยาแก่เทพดาทั้งหลาย และสัตว์อันไปตกนรกก็ดี อันได้เป็นเปรตดิริจฉานก็ดี จึงได้ความสุขทุก ๆ คน โพระผลอานิสงส์อันภูได้สร้างในศาสนาพระเป็นเจ้าไว้ดังนี้

(จารึกวัดเขมา ด้าน ๒ บรรทัด ๑๐-๑๘)

แต่ในสมัยอยุธยาพบ อนึ่ง เป็นหน่วยเชื่อมโยงมหภาคบอกการเพิ่มความด้วย

(๑๐)

หมายกำหนดการ

เรื่อง ศพพระยานครราชสีมา

จ.ศ.๑๑๕๕

วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็งนพศก ด้วยพระยาธรรมมา รับสั่งใส่เกล้า ๆ สั่งว่าศพ พระยานครราชสีมา รับขึ้นไว้ ณ วัดสุวรรณธาราม กำหนดจะได้ชักศพเข้าเมรุเพลาเช้า ณ วัน เดือน ๓ แรม ๑ ค่ำ รุ่งขึ้น วัน เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ เพลาบ่ายจะได้พระราชทานเพลิง ทรงพระราชทาน โขน หนึ่ง หุ่น ต้นกัลปพฤกษ์ นั้นให้จตุสดมภ์ทั้ง ๔ จัดแจงโรงโขน หุ่น ทำต้นกัลปพฤกษ์ให้พร้อม อนึ่ง ให้พันจันทจัดแจงดอกไม้เพลิง ระทา ดอกพุ่ม ดอกรุ่ง ให้โขน หุ่น หนึ่ง ไปเข้านอนโรงเพลาค่ำ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ รุ่งขึ้น ณ วัน เดือน ๓ แรม ๑ ค่ำ จะได้เล่นถึงวัน เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ

อนึ่ง ให้เจ้าพนักงานแปลคำตรวจ จัดแจงซ่อมแปลงพลับพลาฉนวนให้พร้อม แล้วให้ทำราวดอกไม้รุ่ง ๔ ราว และโคมให้พร้อม เวนนายฤทธิ

อนึ่ง ให้พระคลังใน พระคลังพิเศษ เอาผู้ดีไปกั้นแต่งที่ข้างใน แล้วให้อาแม่ขันไปตั้งคูหนึ่งแล้วจัดพื้นสำหรับเผาศพ ๑๐๐ คูณ แล้วให้อาแม่ขันไปกั้นให้รอบเมรุสำหรับภายในจะออกขมาศพให้พร้อม แล้วให้อาแม่ขันไปแขวน ๘ ใบ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ

อนึ่ง ให้กรมพระนครบาลตัดต้นกล้วยสำหรับกองเชิงตะกอน ๑๕ ต้น แล้วให้ขนดินใส่เชิงตะกอน และตักน้ำใส่แม่ขันสำหรับเลี้ยงเพลิง แล้วให้ปักพุ่มทำทางสำหรับชกมหาบังสกุล

อนึ่ง ให้สนมพลเรือนซ้าย ขวา เอาเสื้อพรมมานำไปกั้นแต่งที่ข้างใน และอยู่เผาศพ เผาศพรับน้ำชา น้ำอัฐิบาน ถวายพระสงฆ์ และให้รับเครื่องกะบะมุขเชิงแว่นฟ้าต่อ

ท่านข้างในไปตั้งพระสงฆ์สวด วันแรมค่ำหนึ่งเพลาเช้า ๒ สำหรับ วันแรม ๒ ค่ำ เพลาเช้า ๒ สำหรับ และเทียนสวดสำสร้าง ๒ แห่ง ๖๔ เล่ม เทียนตามบูชา ๒ วัน ๔๐ เล่ม เทียน โคมรายรอบเมรุ ๖๔ เล่ม รวม ๑๖๘ เล่ม ๆ ละ ๑ บาท ๒ สลึง ให้ส่งแก่สนมพลเรือน ณ วัน เดือน ๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เพลาบ่าย

อนึ่ง ให้พระคลังศุภรัตนเอาอาสนะ เสื่อ พรหม ม่าน ไปกั้นแต่งที่พระสงฆ์ให้พอสงฆ์ ๑๖ รูป

อนึ่ง ให้พระคลังมหาสมบัติเอากระโถน ชันน้ำ ไปตั้งถวายพระสงฆ์ให้พอพระสงฆ์ ๑๖ รูป

(คัดจากหมายรับสั่ง ร.๑ จ.ศ. ๑๑๕๕ เลขที่ ๑)

๕.๓.๒ ทำหน้าที่เชื่อมโยงระดับจุลภาคสมัยสุโขทัยและอยุธยาและเชื่อมโยงทั้ง ระดับจุลภาคและระดับมหภาคตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ มีทั้งหมด ๒ หน่วยเชื่อมโยง ได้แก่ จิง แล้ว

(๑๑) พี่กูดาย จิง ได้เมืองแก่กูทั้งกลม

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๖-๑๘)

(๑๒) พ่อขุนบางกลางหาวได้เมืองศรีเสขนาไล.....พ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดเอาพลมา ตบกันที่บางชลง ได้เวินบางชลงแก่พ่อขุนผาเมือง แล้ว พ่อขุนผาเมืองเอาพลเมื่อเมืองราด

(ศิลาจารึกวัดศรีชุม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๒ ๓-๒ ๔)

หน่วยเชื่อมโยง จิง แล้ว ทั้ง ๒ หน่วยเชื่อมโยง ในสมัยสุโขทัยทำหน้าที่เชื่อมโยง ระดับจุลภาคแสดงผลและแสดงเวลา ตามลำดับ พบในข้อมูลว่าเป็นหน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาค ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นไป

(๑๓) พระราชบัญญัติ สำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์

ศุภมัศกุ ลุศักราช ๑๒๓๕ กุฎฐสังวัจฉระเชษฐมาส ชุสมปีกษณวมคีธิพิศ วารปริเลทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์ มหามงกุฎบุรุษย์รัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตรชัฎยราชินิกโรดม จาตุรันตบรม มหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมมิกมหาราชชาธิราช บรมนารถบพิตรพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหัยศวรียพิมานโดย สถานอุตราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลออกอภูลีพระบาทเฝ้าเบื้อง บาทบงกชมาศโดยลำดับ จิง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า เงินภาษี อากกรซึ่งขึ้นในท้องพระคลังทั้งปวง ซึ่งจะได้เป็นกำลังทำนุบำรุง แผ่นดินต่อไปนั้นเจ้า ภาษีรับทำอากรไป เงินหลวงก็ค้างสะสมอยู่มาก ต้องเร่งรัดอยู่เสมอไม่ขาด ก็ไม่ใคร่

จะได้เงินมาทันใช้ราชการที่ต้องขาดสูญไปเสียก็มีโดยมาก การค้าขายที่กรุงเทพฯ ก็ไม่มีความเจริญ เพราะจีนซึ่งมารับทำภาษี แล้วเอาเงินไปใช้ในการอื่นๆ เสียเงินหลวงก็ค้างทับหนักลง ถ้าเร่ร่อนก็ต้องล้มต้อเลิกกันไปไม่เป็นคุณในแผ่นดิน แลลูกค้าทั้งปวงก็ไม่ตั้งอยู่ได้เพราะไม่มีธรรมเนียม แลเจ้าพนักงานจะจัดการเรื่องนี้ให้เรียบร้อยได้ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท คารัสสั่งณเกาะสมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารบประภักย์ ให้จัดตั้งเป็นธรรมเนียม เจ้าพนักงานบาญชีกลางสำหรับจะรวบรวมพระราชทรัพย์ ซึ่งขึ้นในท้องพระคลังทั้งปวง ตั้งอยู่ในหอรัษฎากรพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรด ให้ตั้งพระราชบัญญัติสำหรับในออฟฟิศ จะได้เป็นแบบอย่างแลเป็นคุณในแผ่นดินสืบไป ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลาง แลเจ้าจำนวนเจ้าภาษีนายอากรทั้งปวง ประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้ จงทุกประการ

- ข้อ ๑ ให้.....
- ข้อ ๒ จำนวนเงินที่
- ข้อ ๓ เมื่อจะว่าภาษีอากรกันนั้น
- ข้อ ๔ การซึ่ง.....
- ข้อ ๕ นายประกันของเงิน.....
- ข้อ ๖ เมื่อถึงวันกำหนด.....
- ข้อ ๗ เจ้าพนักงาน
- ข้อ ๘ ตั้งแต่วัน.....
- ข้อ ๙ เจ้าภาษี
- ข้อ ๑๐ ภาษีสิ่งไร
- ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าภาษี.....
- ข้อ ๑๒ เงินงวดเดือน
- ข้อ ๑๓ ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวน
- ข้อ ๑๔ ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลาง
- ข้อ ๑๕ เจ้าจำนวนผู้ซึ่งได้ว่าภาษีอากรทุกๆ
- ข้อ ๑๖ แลการภาษีอากรทุกอย่าง

(ราชกิจจา. เล่ม ๑ หน้า ๖๕-๖๑)

(๑๔)

แกงปลาหมอกับผักกระเฉด

เครื่องปรุงพริกแห้งหนักห้าสลึงเพ็อง ข่านักเพ็องหนึ่ง เกลือหนักสลึงเพ็อง หอมหนักเจ็ดสลึง กะเทียมหนักสลึงเพ็อง เยื่อเคยอียบหนักหกสลึง ปลาต้มโขลกน้ำแกงหนักสามบาทสลึงเพ็อง เนื้อปลาที่ทำแล้วหนักยี่สิบสี่บาท น้ำปลาหนักห้าบาทสามสลึงเพ็อง น้ำตาลหม้อหนักหกสลึงเพ็อง น้ำส้มขามคั้นแล้วหนัก เก้าบาท ผักกระเฉดหนักหกบาทสองสลึง

วิธีทำ คำพริกขิงนั้น คำสิ่งของอื่นให้ละเอียดก่อน แล้วจึง เอาเยื่อเคยแลเนื้อปลาต้มใส่ที่หลัง โขลกไปให้เข้ากันดี แล้ว เอาเนื้อปลาที่ทำแล้วใส่ลง กอเค็ดคนสุกดีแล้ว ชิมดูตามแต่จะชอบ แล้ว เอาผักกระเฉดใส่ แล้ว ตักเอาตัวปลาขึ้นเอามือกระชากให้หลุดจากกระดูกเปนสองซีก แล้ว เจียก้างที่ตามเนื้อออกให้หมด จึง กลับใส่ลงไปในน้ำแกงคนพอเข้ากัน จึง ใช้ได้แล

(ประติทินบัตรฯ หน้า ๕๘)

เมื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงทางหน้าที่ของหน่วยเชื่อมโยง พบลักษณะที่น่าสนใจ คือ หน่วยเชื่อมโยงที่ทำหน้าที่เชื่อมทั้งจุลภาคและมหภาคนั้น จำนวนของหน่วยเชื่อมโยงจะสัมพันธ์กับประเภทของปริจเฉท ในสมัยสุโขทัยที่ประเภทของปริจเฉทน้อย หน่วยเชื่อมโยงก็จะไม่มากนัก เช่นนิทานปริจเฉท ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องลำดับไปตามเวลา ก็จะใช้หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคที่แสดงเวลา มาเป็นหน่วยเชื่อมโยง แต่หากเป็นปริจเฉทที่มีโครงสร้างพิเศษ เช่นกฎหมาย ซึ่งเป็นปฏิบัติปริจเฉท ซึ่งเน้นการปฏิบัติ ไม่ใช่การเล่าไปตามลำดับเวลา ก็จะใช้หน่วยเชื่อมโยงใหม่ที่สามารถแยกโครงสร้างของปริจเฉทออกเป็นส่วน ๆ ได้ชัดเจน เพื่อให้ผู้รับสารสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ เช่น การใช้หน่วยเชื่อมโยง อนึ่งโสด มาตรานึ่งโสด เพื่อแสดงโครงสร้างทั้งหมดในระดับปริจเฉทได้อย่างชัดเจน

๕.๔ วิวัฒนาการด้านความหมาย

จากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านความหมายพบว่า มีความเปลี่ยนแปลง ๒ ลักษณะ คือ

๑. หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลง
๒. หน่วยเชื่อมโยงที่เพิ่มขึ้นในแต่ละประเภท

๕.๔.๑ หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลง

๕.๔.๑.๑ หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลงสมัยอยุธยาเป็นต้นไป

หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลงสมัยอยุธยาเป็นต้นไป มี ๕ หน่วยเชื่อมโยง มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายดังนี้ คือ

๕.๔.๑.๑.๑ ความหมายย้ายที่ มี ๓ หน่วยเชื่อมโยง คือ ด้วย ต่อ

และท่า

ด้วย

ด้วย ในสมัยสุโขทัยเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงวิธีการ

(๑๕) ขุนจิ้งนั้นซึ่งสร้างสรายเป็นสารสูงใหญ่แก่กม น้ำมันซึ่งกำลัง ตก แล่นมา ด้วย เร็ว
หนักหนา

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๖๒-๖๓)

แต่ในสมัยอยุธยา พบว่า ด้วย เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงเหตุ

(๑๖) ถ้าแลกุมบันหฐีต้องการซื้อดีบุก ณ เมืองกลางบางคลี แลงช้าง แลช้าง แลดินประ
สิขาว ดีบุกดำ หมากกรอก ผาง ก็ให้ชาวคลังขายให้แต่ตามราคาซื้อขายแก่ลูกค้าทั้งปวง แล
อย่าให้กุมบันหฐีซื้อขายสินค้ามีชื่อทั้งนี้แก่ลูกค้าซึ่งมิได้ซื้อแก่ชาวคลังนั้นเลย ด้วย สินค้านั้น
เป็นส่วยสาอากรของหลวง...

(จม.อยุธยา หน้า ๑๓)

ด้วย ที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุนี้ พบในเอกสารข้อมูลจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่จะ
พบ ด้วย ที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงวิธีการเฉพาะในสมัยสุโขทัยเท่านั้น
เพราะฉะนั้น ด้วย จึงเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายย้ายที่จากแสดงวิธีการมาเป็นแสดง
เหตุ

ต่อ

ต่อ ในสมัยสุโขทัยเป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเวลา แต่เป็นเวลาที่ค่อนข้างมีเงื่อนไข
ดังในตัวอย่างข้างล่างนี้

(๑๗) อันว่าคนผู้กระทำบุญกระทำบาปเสมอกันนั้นได้ พระญายมราชและ เทพดาถือ
บาปขึ้นนั้นบังคับให้เป็นยมราชเป็นยมบาล ๑๕ วัน มี สมบัติทิพย์คุณเทพดา และตกรนกร ๑๕
วันนั้น ต่อ สิ้นบาปมันนั้นแลฯ

(ไตร. หน้า ๑๕)

พบ ต่อ ที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไขตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา

(๑๘) ถ้ายังมีได้วางตราอย่าให้หัวขุนหมื่นผู้นั้นมิชอบ ต่อ วางตราแล้ว ถ้าจะไหว้ก็ตามเถิด

(กม. ๓ ควง หน้า ๑๕๕)

ดังนั้น ต่อ จึงเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายย้ายที่จากแสดงเวลาในสมัยสุโขทัยมาเป็น
การแสดงเงื่อนไขในสมัยอยุธยาเป็นต้นไป

เท่า

เท่า ในสมัยสุโขทัยเป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง

(๑๕) อันว่าฝูงซึ่งทรวงผ้าจิวรหามีได้โดย เท่า ยังมีผ้าเหลืองน้อยหนึ่งเหน็บในหูแล้วจัก
ศาสนาพระเป็นเจ้าตายแต่นั้นเมื่อหน้า

(จารึกนครชุม ด้าน ๑ บรรทัด ๔๒-๔๓)

เท่า ในที่นี้ ใช้แสดงความขัดแย้งกับข้อความข้างหน้าที่ว่า ฝูงซึ่งไม่มีผ้าจิวรสำหรับนุ่งแต่จะมีผ้าสีเหลืองผืนนิตเดียวเหน็บหูไว้

แต่ในสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน เท่า เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายย้ายที่ไปเป็นการ
แสดงความเปรียบเทียบ

(๒๐) อนึ่งวิวาทเถียงกันณะศาลาลูกขุน ให้ใส่ชื่อไว้หน้าศาลาลูกขุนวันหนึ่ง ถ้าศาลาลูกขุน
ให้มีโทษ เท่า ขัดพระบันทูล

(กม.๓ ดวง หน้า ๔๗)

ดังนั้น เท่า จึงเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายย้ายที่จากในสมัยสุโขทัยที่แสดงความ
ขัดแย้งมาเป็นแสดงความเปรียบเทียบ

๕.๔.๑.๑.๒. ความหมายแคบเข้าจากเดิมที่แสดงความสัมพันธ์ได้ ๒
ความหมายเหลือเพียงความหมายเดียวพบ ๒ หน่วยเชื่อมโยง คือ แต่ เพื่อ

แต่

แต่ ในสมัยสุโขทัยเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความสัมพันธ์ได้ ๒ ประเภท คือ

ก. แสดงเวลาที่เป็นจุดเริ่มต้น

(๒๑) แต่ พระพุทธเจ้าเราเข้านิพพานมาถึงวันบวชนั้น ได้พันเก้าร้อยห้าปี...

(จารึกป่ามะม่วงหลักที่ ๑ ด้านที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๔-๒๖)

แต่ ในที่นี้ใช้ในความหมายเดียวกับ ตั้งแต่ ที่เริ่มพบในสมัยอยุธยา

(๒๒) ตั้งแต่ พระพุทธเจ้า เสด็จเข้าสู่ nirvana ไปแล้วได้ ๒๑๐๓ ปี จึงมีพระมหากษัตริย์ราชาเจ้า ๒ พระองค์

(จม.อุชชา หน้า ๑)

ข. แสดงความขัดแย้ง ในสมัยสุโขทัยพบในไตรภูมิพระร่วง ปรากฏเป็นกลุ่มคำ แต่ว่า

(๒๓) ในฝูงนรกลีกันอยู่เป็นบริวารนรกว่านั้นมากนัก เรายินจากกล่าวได้โดย แต่ว่า จะกล่าวแต่ฝูงนรกว่า ๑๖ อันอยู่ล้อมรอบสัตตนิพพาน อันอยู่บนนรกทั้งหลาย

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๒๐)

จากข้อมูล เริ่มพบหน่วยเชื่อมโยง แต่ ที่เป็นคำ ในสมัยอยุธยา

(๒๔) อันว่าบุทคลผู้อื่นมิอาจเพื่อจะเป็นที่พึ่งแก่ท่านได้ แต่ พระศากยบุตรผู้เดียวนี้จะบังเกิดเป็นที่พึ่งแก่ท่าน

(จม.อุชชา หน้า ๔๐)

แต่ ในความหมายแสดงความขัดแย้ง มีใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน
ดังนั้น แต่ จึงเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายแคบเข้า จากเดิมที่เคยใช้ ๒ ความหมาย คือแสดงจุดเริ่มต้นของเวลาและแสดงความขัดแย้ง มาแคบเข้าในสมัยรัตนโกสินทร์

เพื่อ

เพื่อ ในสมัยสุโขทัยเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ๒ ประเภท คือ แสดงเหตุและแสดงความมุ่งหมาย

ก. แสดงเหตุ

(๒๕) กุต่อช้างด้วยขุนสามชน คนกูฟ่งช้างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมือง แพ้ขุนสามชนพ่ายหนี พอกูจึงขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง เพื่อ กูฟ่งช้างขุนสามชน

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๗-๑๐)

ข. แสดงความมุ่งหมาย

(๒๖) ...ท่านมีใจใสศรัทธา ทำรูปพระศาสดาจารย์บพิตร พระวิวิธนานาคด้วยสีดาน พยัญชนะทั้ง ๑๒ ประคุดังพระพุทธรูปปฏิมาทองทั้งแท่ง ไว้แต่งให้คนแลเทพดา อาริยสงฆ์ ทั้งหลายอันสืบสายประเพณีแห่งพระพุทธเจ้าทุกคำเข้า นมัสการไหว้นบคารพบูชาด้วยคันธ มาลา บิณฑบาตพระและพระพุทธรูปสนะ ด้วยประสาธศรัทธานานาประการ โดยอำนาจทาน อันตนได้ เพื่อ จะไว้เป็นเสบียงอันอุดม

(จารึกเจ้าธรรมรังสี คั่น ๒ บรรทัด ๑-๒๒)

แต่หน่วยเชื่อมโยง เพื่อ ความหมายแคบเข้าตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นไป เนื่องจากไม่พบ เพื่อ ที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเหตุ คงพบแต่ เพื่อ ที่แสดงความมุ่งหมาย จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

๕.๔.๑.๒ หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลงสมัยรัตนโกสินทร์ หน่วยเชื่อมโยงที่ความหมายเปลี่ยนแปลงสมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นไปมีเพียงคำเดียว คือ หาก

(๒๗) ถ้าว่ากล่าวตรงไปตรงมาตามสุกอักษร ซึ่งมีมาแต่กรุงไทยแล้ว เจ้าเมืองไซ่ง่อนก็หาไม่ ความสงสัยไม่ ด้วยได้บอกข้อราชการศึกพม่าอยู่เนื่องๆ ซึ่งการเป็นดังนี้ หาก ถ้อยที่ไม่เบา ความจริงให้เห็นจริง

(จม.เหตุ ร.๒ หน้า ๕๕-๕๖)

หาก เป็นหน่วยเชื่อมโยงที่พบในสมัยอยุธยาว่าแสดงความขัดแย้ง

(๒๘) แม้นพระอภัยสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกก็เกือบจะสูญ หาก คุณจอมมารดามา กับเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา อุตสาห์เก็บหามาถวาย

(สาส์นสมเด็จเล่ม ๔ หน้า ๑๗-๑๘)

แล้วมีความหมายเพิ่มขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์อีก ๒ ความหมาย คือแสดงเงื่อนไขและ แสดงการคาดคะเน

ก. แสดงเงื่อนไข

(๒๙) เชื้อสายจีนจะก็ชั่วคนมาแล้วก็ตาม หาก ยังนับตนเองเป็นเจ๊ก เขาก็เป็นเจ๊ก

(การเมืองกรุงธนฯ คำนำ)

ข.แสดงการคาดคะเนหรือสมมุติ

(๓๐) ความเกี่ยวข้องของราชวงศ์แคว้นอยุธยาและสุโขทัยที่เพิ่มพูนขึ้นเป็นลำดับทำให้แคว้นอยุธยามีกำลังทหารอันแข็งแกร่งอยู่ประจู่หลังทางทิศเหนือ กล่าวคือ หาก ต้องเผชิญสงครามขนาดใหญ่ที่ต้องเป็นฝ่ายรับ แคว้นอยุธยาที่ยังมีกำลังจากสุโขทัยสำหรับตีกระหนาบซ้ำศึก

(การเมืองกรุงธน หน้า ๕)

๕.๔.๒ หน่วยเชื่อมโยงที่เพิ่มขึ้นในแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์

จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาจากแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์ ก็จะเห็นว่าแต่ละประเภท มีหน่วยเชื่อมโยงเพิ่มขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ ๒๕ จำนวนหน่วยเชื่อมโยงจตุภาคทั้งสามสมัยจำแนกตามประเภททางอรรถศาสตร์

ประเภทของหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
แสดงความขัดแย้ง	๒	๓	๒๕
แสดงเงื่อนไข	๖	๑๕	๑๓
แสดงการคาดคะเน	๒	๔	๖
แสดงทางเลือก	-	๑	๓
แสดงการเสริม	๕	๖	๑๔
แสดงเวลา	๑๓	๑๖	๒๔
แสดงเหตุ	๖	๘	๒๔
แสดงวัตถุประสงค์และผล	๓	๑๐	๑๕
แสดงการเปรียบเทียบ	๖	๑๔	๑๔
แสดงตัวอย่าง	๒	-	๔
แสดงการขยายความ	-	๒	๑๑
แสดงการสรุปความ	-	๒	๓
แสดงวิธีการ	๒	๓	๓

จะเห็นจากตารางว่า หน่วยเชื่อมโยงจุลภาคนั้นมีจำนวนหน่วยเชื่อมโยงเพิ่มขึ้นในแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์เกือบทุกประเภท ยกเว้นหน่วยเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไขซึ่งมีจำนวนหน่วยเชื่อมโยงที่พบในข้อมูลลดลง

ในขณะที่หน่วยเชื่อมโยงมหภาคก็มีการเพิ่มของหน่วยเชื่อมโยงในแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์เช่นกัน ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ ๒๖ จำนวนหน่วยเชื่อมโยงมหภาคทั้งสามสมัยจำแนกตามประเภททางอรรถศาสตร์

ประเภทของหน่วยเชื่อมโยง	สมัย		
	สุโขทัย	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
แสดงการเปลี่ยนประเด็น	๑	๓	๖
แสดงการเพิ่มความ	-	๓	๕
แสดงการแจกแจงความ	๒	๕	๑๕
แสดงการสรุปความ	-	-	๑๑
แสดงความเป็นเหตุเป็นผล	-	๑	๘
แสดงความขัดแย้ง	-	-	๕

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของหน่วยเชื่อมโยงนี้ อาจดูเหมือนว่าความหมายไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เมื่อพิจารณาประเภททางอรรถศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย ๑๑ ประเภท มาเป็นสมัยอยุธยา ๑๒ ประเภท และสมัยรัตนโกสินทร์ ๑๑ ประเภท แต่หากพิจารณาร่วมกับจำนวนของหน่วยเชื่อมโยงที่พบเพิ่มขึ้นในแต่ละประเภทของแต่ละสมัยแล้ว ถือได้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในแต่ละประเภททางความหมายค่อนข้างมากโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาเรื่องจำนวนประกอบกันไปด้วย

สรุป

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงทั้งหมด ๔ ด้าน คือ จำนวน ขนาด และรูป หน้าที่และความหมาย จะพบว่า หน่วยเชื่อมโยงมีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของจำนวนและขนาดมากที่สุด คือมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากพร้อม ๆ กับการเพิ่มของขนาดของรูปหน่วยเชื่อมโยงซึ่งนับวันจะยาวมากขึ้น เพื่อให้สามารถแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วยมีทั้งหมดเพียง ๖

หน่วยเชื่อมโยงเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงคือ ด้วย ต่อ แต่ เท่า เพื่อ หาก หากแต่การเพิ่มขึ้นของหน่วยเชื่อมโยงในแต่ละประเภททางอรรถศาสตร์กลับมากขึ้นทั้งหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาค มีหน่วยเชื่อมโยงระดับจุลภาคที่แสดงวิธีการเท่านั้นที่มีจำนวนหน่วยเชื่อมโยงลดลง ๑ หน่วยเชื่อมโยง

ในบทที่ ๕ ซึ่งเป็นการรายงานผลการวิเคราะห์วิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงนี้ ได้ผลสรุปว่า หน่วยเชื่อมโยงเป็นรูปภาพที่มีใช้สม่ำเสมอตลอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็เป็นเรื่องของขนาดและจำนวนซึ่งทวีมากขึ้นตามปริมาณและประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งๆที่หน่วยเชื่อมโยงนั้นไม่ใช่องค์ประกอบที่จำเป็นต้องมีเสมอไปในภาษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๖

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทที่ ๖ นี้ ผู้วิจัยจะได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย พร้อมทั้งอภิปรายประเด็นที่น่าสังเกต และเสนอแนะแนวทางการวิจัยที่ต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

๖.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและรวบรวมหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทภาษาไทยที่ปรากฏในเอกสารแต่ละสมัยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ได้ผลสรุปว่า

ประการแรก หน่วยเชื่อมโยงสามารถจำแนกตามรูปได้เป็น ๒ แบบ คือ หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นคำและที่เป็นกลุ่มคำ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์หน้าที่ของหน่วยเชื่อมโยงยังแสดงให้เห็นว่า หน่วยเชื่อมโยงเหล่านี้แสดงความสัมพันธ์ได้ ๒ ระดับ ระดับแรกคือการเชื่อมโยงจุลภาคระหว่างอนุพจน์และประโยคที่อยู่ติดกัน และการเชื่อมโยงมหภาคระหว่างส่วนย่อย หรือองค์ประกอบในปริจเฉท

ประการที่สอง ในการศึกษาทางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยงได้พบว่ามีแตกต่างกันในการจำแนกประเภททางอรรถศาสตร์ของหน่วยเชื่อมโยงจุลภาคและมหภาคออกจากกันได้ กล่าวคือ มีประเภทของความสัมพันธ์ของหน่วยเชื่อมโยงจุลภาค ๑๓ แบบ และหน่วยเชื่อมโยงมหภาค ๖ แบบ

ประการที่สาม หน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉท (discourse connectors) ที่พบในแต่ละสมัยจะมีจำนวนต่างกั้ดังปรากฏรายละเอียดในบทที่ ๓ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหน่วยเชื่อมโยงนั้นมีใช้สม่ำเสมอมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน การเพิ่มขึ้นของหน่วยเชื่อมโยงมีให้เห็นมากขึ้นตามลำดับ ทำให้มองเห็นวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงที่เปลี่ยนแปลงทั้งในด้านจำนวน รูป และขนาด หน้าที่และความหมาย

ประการที่สี่ ผลการวิเคราะห์ลักษณะของหน่วยเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นใหม่ พบว่าลักษณะของหน่วยเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นใหม่มีวิวัฒนาการที่น่าสนใจ ในสมัยสุโขทัยนั้น จะเป็นคำเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ในสมัยอยุธยาและกลุ่มคำมีจำนวนพอ ๆ กัน กลุ่มคำมาเกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมากในสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ในขณะที่กลุ่มคำของสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นการปรากฏร่วมกันของหน่วยเชื่อมโยงด้วยกัน เช่น ถ้าแล ถึงโดย เหตุด้วย เป็นต้น แต่กลุ่มคำที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ กลับเป็นการใช้หน่วยเชื่อมโยงประกอบกับคำในหมวดอื่น ๆ หรือบางครั้งก็ไม่ใช้หน่วยเชื่อมโยงด้วยซ้ำ เช่น แต่ตรงกันข้าม อันที่จริง ดังนั้นนอกจากจำนวนคำที่ทำให้หน่วยเชื่อมโยงยาวขึ้นแล้ว หน่วยเชื่อมโยงในสมัยรัตนโกสินทร์ยังเป็นหน่วยเชื่อมโยงที่แทรก

ความคิด ทศนคติหรือการตัดสินใจของผู้ใช้ลงไปด้วย เช่น หรือที่ถูกต้อง แต่แท้ที่จริง เพราะอย่าง น้อยก็ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Werth (๒๕๒๗) ได้พูดถึงหน่วยเชื่อมโยง (connectors) ประเภทหนึ่งในภาษาอังกฤษว่าเป็น Attitudinal disjuncts ใช้เชื่อมเพื่อแสดงทัศนคติของผู้พูด เช่น unfortunately, of course, in fact, actually เป็นต้น และลักษณะอีกประการที่น่าสนใจคือ ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าหน่วยเชื่อมโยงเกิดใหม่เริ่มมีลักษณะเป็นประโยค เช่น เหตุผลสำคัญน่าจะเป็นเพราะ ก็เห็นจะเป็นเพราะ

ประการที่ห้า หน่วยเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง แสดงเหตุผลและแสดงการขยายความ มีหน่วยเชื่อมโยงใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายในสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะนอกจากเรื่องความจริงทางการพิมพ์แล้ว ประเภทของปริศนาที่มีมากขึ้น คือทัศนปริศนา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนี้ จากเดิมที่เคยเล่าเรื่องไปตามลำดับเวลา ก็เป็นการแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีผลให้หน่วยเชื่อมโยงที่ใช้ในการแสดงความคิดเห็นมีเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

๖.๒ อภิปรายผล

นอกจากผลสรุปข้างต้นที่ทำให้เห็นลักษณะของหน่วยเชื่อมโยงทั้งในด้านจำนวน ขนาด หน้าที่และความหมายแล้ว จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสังเกตเห็นข้อที่น่าสนใจเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๖.๒.๑ อิทธิพลของภาษาต่างประเทศที่มีผลต่อหน่วยเชื่อมโยง

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๖ ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหน่วยเชื่อมโยง อิทธิพลภาษาต่างประเทศที่เข้ามาประมาณสมัยรัชกาลที่ ๔ มีผลเป็นอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของหน่วยเชื่อมโยง ลักษณะที่สังเกตพบคือ

หน่วยเชื่อมโยงที่เกิดใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้มีลักษณะเป็นการแปลมาจากภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน เช่น อย่างไรก็ตาม ที่แปลมาจาก however โดยสรุป ที่แปลมาจาก in conclusion ที่จริง ที่แปลมาจาก in fact, actually ในทางตรงกันข้าม ที่แปลมาจาก on the other hand ในขณะที่ ที่แปลมาจาก while, as เป็นต้น กลุ่มหน่วยเชื่อมโยงที่แปลมาจากภาษาอังกฤษนี้ นอกจากจะมีขนาดที่ยาวขึ้นแล้ว สิ่งที่น่าสนใจก็คือ จะพบว่าหน่วยเชื่อมโยงกลุ่มนี้บางครั้งทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมของประโยคหรือของข้อความ นอกจากนี้การแปลมาจากภาษาอังกฤษ ทำให้ได้พบหน่วยเชื่อมโยงที่นำคำจากหมวดต่าง ๆ มารวมกันเข้าเป็นหน่วยเชื่อมโยงใหม่ เช่น ตรงกันข้าม ที่แปลมาจาก in contrast เป็นต้น

ดังนั้น การแปลมาจากภาษาอังกฤษจึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้หน่วยเชื่อมโยงที่พบใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์มีลักษณะที่แตกต่างไปจากหน่วยเชื่อมโยงสมัยอยุธยาและสุโขทัยที่เป็นการใช้คำในหมวดคำเชื่อม แต่หน่วยเชื่อมโยงที่พบใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ใช้คำที่มาจากหมวดต่าง ๆ ได้ไม่จำกัด เพราะใช้คำภาษาอังกฤษเป็นต้นแบบในการแปลนั่นเอง

๖.๒.๒ สมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นับได้ว่าเป็นรอยต่อระหว่างคนที่มีชีวิตตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยาจนถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์กับคนที่จะนำประเทศเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ผลการวิเคราะห์สังเกตุเห็นว่า สมัยรัชกาลที่ ๔ จะเป็นช่วงสมัยที่มีการใช้หน่วยเชื่อมโยงที่เป็นกลุ่มคำอันเกิดจากคำในหมวดเดียวกันค่อนข้างมากกว่าสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งมีการนำคำจากหมวดคำหลายหมวดมารวมกันเป็นหน่วยเชื่อมโยงใหม่ อันเป็นลักษณะที่แปลกแยกออกมาจากช่วงสมัยอื่น ๆ และเป็นช่วงสมัยที่เริ่มมีการแพร่หลายของการเขียนในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การเขียนอธิบาย การเขียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การใช้ภาษาในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก และเป็นแนวที่ส่งอิทธิพลต่อมาจนถึงปัจจุบัน

๖.๓ ข้อเสนอแนะ

หลังจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่ายังมีหัวข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับหน่วยเชื่อมโยงที่สามารถนำไปค้นคว้าศึกษาต่อไป ดังนี้

๖.๓.๑ ต่อจากงานวิจัยชิ้นนี้ น่าจะมีการศึกษาวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ เช่นการศึกษาทัศนปริจเฉท เพื่อความีหน่วยเชื่อมโยงใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากขึ้นน้อยเพียงใด แต่ละประเภทปริจเฉทจะเป็นปัจจัยให้เกิดวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงได้หรือไม่เพียงไร

๖.๓.๒ ในระหว่างการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทภาษาไทยมีวิวัฒนาการมาจากคำหมวดอื่น ๆ ในภาษา เช่น คำกริยา คำนาม คำช่วยหน้ากริยา เป็นต้น จึงอาจศึกษาต่อไปในเชิงประวัติถึงการเปลี่ยนแปลงมาเป็นคำไวยากรณ์ของหน่วยเชื่อมโยง

๖.๓.๓ การใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์มาจำแนกหน่วยเชื่อมโยงในงานวิจัยชิ้นนี้อาจยังไม่ครอบคลุมหน่วยเชื่อมโยงในปริจเฉทภาษาไทยทั้งหมด อาจมีงานวิจัยอื่นที่ใช้ข้อมูลที่กว้างขวางมากขึ้นกว่านี้ เพื่อจะได้ดูว่าเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

๖.๓.๔ อาจมีงานวิจัยอื่นที่มุ่งความสนใจไปที่การศึกษาวิวัฒนาการของหน่วยเชื่อมโยงแต่ละหน่วย เพื่อความีการเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้าง

๖.๓.๕ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของหน่วยเชื่อมโยงในสมัยรัตนโกสินทร์อาจทำได้ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก โดยการหาเกณฑ์หรือข้อสมมุติฐานที่จะทำให้เห็นว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เราอาจแบ่งเป็นสมัยย่อย ๆ ลงไปได้อีกตามวิวัฒนาการของปริจเฉทบางชนิด

๖.๓.๖ เนื่องจากผู้วิจัยเองสังเกตุเห็นว่า หน่วยเชื่อมโยงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะที่น่าสนใจ เช่น อาจเป็นประโยคก็ได้ที่เป็นหน่วยเชื่อมโยง ดังนั้น จึงอาจมีงานวิจัยที่ทำเป็นคลังเก็บข้อมูลหน่วยเชื่อมโยงเฉพาะในสมัยปัจจุบันอันจะช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี. ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐.

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี.

ประชุมหมายรับสั่ง ภาค ๔ ตอนที่ ๑ และ ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๑๘๖ - ๑๒๐๓. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๗.

คณะกรรมการประชุม จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนัก
นายกรัฐมนตรี. พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงบริหาร
ราชการแผ่นดิน ภาค ๑ ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๒๔ ถึงพุทธศักราช ๒๔๓๕. พระนคร :
โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๗.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ประชุมหมาย
รับสั่ง ภาคที่ ๑ สมัยกรุงธนบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะมนตรี,
๒๕๒๓.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ประชุมหมาย
รับสั่ง ภาคที่ ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะ
มนตรี, ๒๕๒๕.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. ห้วงมหรณพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามรัฐ, ๒๕๓๒.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ เล่ม ๑ - ๔. กรุงเทพมหานคร
: คุรุสภา, ๒๕๓๘.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พิมพ์ในงานฉลองครบ ๘๔ ปี มหามกุฎราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ๑-๕ ตุลาคม
๒๕๒๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาเล่ม ๑-๔. พระนคร : โรงพิมพ์มหา
มกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ ๔. ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประกอบ
หุตะสิงห์ ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
วันเสาร์ที่ ๒๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗.

จิราภรณ์ โขติเชียรวงษ์. การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสันธานในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ไกลบ้าน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรว วิทยา, ๒๕๑๗.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ทรงมีพระราชทานแด่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถเมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๔๐ เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๘.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธีสิบสองเดือน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๖.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ทรงมีพระราชทานแด่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถเมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๔๐ เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๘.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ราชกิจจานุเบกษา ในรัชกาลที่ ๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิ.พริ้นท์จำกัด, ๒๕๔๐.

ณัฐภัทร จันทวิช. พระราชพิธีบรมราชาภิเษก. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.

ดนัย เทียนพุฒ. แฟ้มนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โอเอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระฯ กรมพระยา. ไทยรบพม่า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๒๐.

คุณฎีพร ชำนิโรคสานต์. ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ.

คุณฎีพร ชำนิโรคสานต์. อนุพากย์ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ทิพากรวงษ์โกษาธิบตี, เจ้าพระยา. หนังสือแสดงกิจจานุกิจ. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๑๔.

เทพี พันธุมธา. การใช้สันธานในสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑-๖ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๑.

นววรรณ พันธุมธา. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๗.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. วัฒนธรรมความจน? กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๑.

บรรจบ พันธุเมธา. กาเลหม่านไต. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๖.

บรรจบ พันธุเมธา. ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐.

ประวัติทินบัตร แล จดหมายเหตุ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแสวงไทยการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐.

ประเสริฐอักษรนิติ์, หลวง. พระราชพงษาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้งกรุงเก่า กับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลนพริ้นติ้งจำกัด, ๒๕๔๐.

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. การวิเคราะห์โครงสร้างความคิดในภาษาไทย : ข้อเขียนประเภทแสดงความคิดเห็นในสาขามนุษยศาสตร์. รายงานการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช, ๒๕๓๑.

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. รายงานการวิจัย การวิเคราะห์โครงสร้างความคิดในภาษาไทย : ข้อเขียนประเภทแสดงความคิดเห็นในสาขามนุษยศาสตร์ (เอกสารอัดสำเนา)

เพ็ญศรี ตึก และคณะ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ภาษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เทศนาเสือป่า. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๓๕.

มูลนิธิสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์. ศาสน์สมเด็จพระ เล่มที่ ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๘.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. อนิจลักษณะของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลปินกวีพจนานุกรมคำแห่งมหाराชหลักที่ ๑. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๖.

ราชอาณาจักรการ, สำนัก. หนังสือ COURT ข่าวราชการเจ้านาย ๑๑ พระองค์ทรงช่วยกันแต่ง เล่ม ๑-๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ส., ๒๕๓๕.

ลิไทย, พระญา. ไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ, ๒๕๐๔.

ศรีสมร คงพันธุ์. อาหารเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงแดด, ๒๕๓๕.

ศิริเฉลิม สวัสดิวัฒน์, ม.ล. หมึกแดง Cook Book. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ครัวบ้านและสวน, ๒๕๔๒.

- ศิลปากร, กรม. จดหมายหลวงอุดมสมบัติ. จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วันอังคารที่ ๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิกิตอริเเพาเวอร์พอยท์, ๒๕๓๐.
- ศิลปากร, กรม. จารึกสมัยสุโขทัย. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง ๗๐๐ ปีลายสือไทย พุทธศักราช ๒๕๒๖. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, ๒๕๒๖.
- ศิลปากร, กรม. ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ (จารึกวัดศรีชุม). กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๓๗.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. วจนะวิเคราะห์ : การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗.
- สมศรี สุกุมลนันทน์. งามมารยาท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม่คำผาง, ๒๕๓๗.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๗ - ๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิกิตอริเเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, ๒๕๒๖.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. จารึกพ่อขุนรามคำแหงใครแต่งกันแน่?. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๑.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๒.
- สุธิดา สุนทรวิภาต. รูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- สุวรรณ สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร. คำ : ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.
- อรวินท์ โทрки. เรื่องต้องรู้เพื่อชีวิตเคมีในบ้าน. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- อนุমানราชชน, พระยา. ร้อยปีพระยาอนุমানราชชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๒.
- อุดมสมบัติ, หลวง. จดหมายหลวงอุดมสมบัติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิกิตอริเเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, ๒๕๓๐.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

ภาษาอังกฤษ

Brown, Gillian ; and Yule, George. Discourse Analysis. London : Cambridge University Press , 1983.

Chanawangsa, Wipah. Cohesion in Thai. Unpublished Doctoral Dissertation, Georgetown University, 1986.

Ekniyom, peansiri (Vongvipanond). A Study of Informational Structuring in Thai Sentences. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Hawaii.

Halliday and Hasan. Cohesion in English. London : Longman Group, 1976.

Longacre, Robert E. The Grammar of Discourse. New York : Plenum Press, 1983.

Mann, William C. ; Thompson and Sandra A. . “Assertions from Discourse Structure.”

Proceedings of The Eleventh Annual Meeting of The Berkly Linguistics Society, February 16-18, 1985.

Mann, William C. ; and Thompson Sandra A. . “Rhetorical Structure Theory : A Theory of Text Organization” University of Southern California, June 1987.

Vongvipanond, peansiri . “Macro-and Micro-Cohesive Devices in Thai Expository Discourses”

The International Symposium on Language and Linguistics, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, August 9-11, 1988.

Werth, Paul. Focus , Coherence and Emphasis. Sydney : Croom Helm, 1984.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาคสมัยสุโขทัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

พุทธศักราช ๑๘๓๕

ด้านที่ ๑

คำอ่าน

๑. พ่อกุ ชื่อศรีอินทราทิตย์ แม่กุชื่อ
นางเสือง พี่กุชื่อบานเมือง
๒. ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสาม
ผู้หญิงโสด พี่เตี-
๓. อผู้อายตายจากเพื่อเดียมแต่ยังเล็ก
เมื่อ กุขึ้นใหญ่ได้
๔. สิบเกล้าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด
มาที่เมืองตาก พ่อกุไปรบ
๕. ขุนสามชนหัวซ่าย ขุนสามชนจับ
มาหัวขวา ขุนสาม-
๖. ชนเคลื่อนเข้า ไพรฟ้าหน้าไสพ่อกุ หนี
ญญายพายจเจ้า-
๗. น กุบหนี กุชี้ข้างเบกพล กุจับ
เข้าก่อนพ่อกุ กุต่อ
๘. ข้างด้วยขุนสามชน คนกุฟ่งข้าง
ขุนสามชนตัวชื่อ
๙. มาสเมือง แพ ขุนสามชนพ่ายหนี พ่อ
กุจึงขึ้นชื่อกุ
๑๐. ชื่อพระรามคำแหง เพื่อกุฟ่งข้างขุน
สามชน เม-
๑๑. อ ชั่วพ่อกุ กุบาเรอแก่พ่อกุ กุบาเรอแก่แม่
กุ กุได้ตัว
๑๒. เนื่อตัวปลา กุเอมาแก่พ่อกุ กุได้
หมากสัมหมากหวา-
๑๓. น อันไคกินอรอยกินดี กุเอมาแก่
พ่อกุ กุไปดี-

คำอ่าน

๑๔. หนึ่งวังข้างได้ ภูเอามาแก่พ่อภู ภูไป
ที่บ้านที่แม่-
๑๕. อง ได้ข้างได้วังได้ปัวได้นาง ได้
เงื่อนได้ทองภูเขา
๑๖. มาวนแก่พ่อภู พ่อภูตายยังพี่ภู ภู
พรำบ่าเรอแก่พี่
๑๗. ภู คั่งบ่าเรอแก่พ่อภู พี่ภูตาย จึงได้
เมืองแก่ภูทั้ง
๑๘. กลม เมื่อ ชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมือง
สุโขทัยนี้ดี ในน้ำ
๑๙. มีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่อเอา
จกอบในไพร่ภูทางพี่-
๒๐. อนจูงวัวไปค้า จั่ม้าไปขาย ใคร
จักใครค้าช้าง ค้า ใคร
๒๑. จักใครค้าม้า ค้า ใครจักใครค้าเงื่อน
ค้าทองคำ ไพร่ฟ้าหน้าใส
๒๒. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มตายหายกว่า
เหย้าเรือนพ่อเชื้อ
๒๓. เลื้อยค้ำมัน ช้างขอลูกเมียเหยียข้าว
ไพร่ฟ้าข้าไท ป่า
๒๔. หมากป่าพลูพ่อเชื้อมัน ไว้แก่ลูก
มันสิ้น ไพร่ฟ้า
๒๕. ลูกเจ้าลูกขุน ผิแลผิดแพกแสก
ว่างกัน สวนดู
๒๖. แท้แล้ จึงแล่งความแก่ขาค้วยเชื้อ บ่
เข้าผู้ลักมัก
๒๗. ผู้ซ่อน เห็นข้าวท่านบ่ใคร่พิน เห็นสิน
ท่านบ่ใคร่เคื้อ
๒๘. ด คนใดจีข้างมาหา พาเมืองมาสู่ช้อย
เหนือพี่-

คำอ่าน

๒๙.อู่ มันทมีข้างบมีม้า บมีบัวบ

มินาง บมีเงี-

๓๐.นบมีทอง ให้แก่มัน ซ่อยมันตวง

เป็นบ้านเป็นมี-

๓๑.ง ได้ข้าเสือก ข้าเสือก หัวฟุงหัวรบ

กัถิ บฆ่าบตี ใน

๓๒.ปากประตุมิกระดิ่งอันฉิ่งแขวนไว้

หัน ไพรฟ้าหน้า

๓๓.ปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมี

ความ เจ็บท้อง

๓๔.ข้องใจ มันทักกล่าวถึงเจ้าถึง

ขุนบไว้ ไปลั่นกะ-

๓๕.ดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหง

เจ้าเมืองได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้านที่ ๒

คำอ่าน

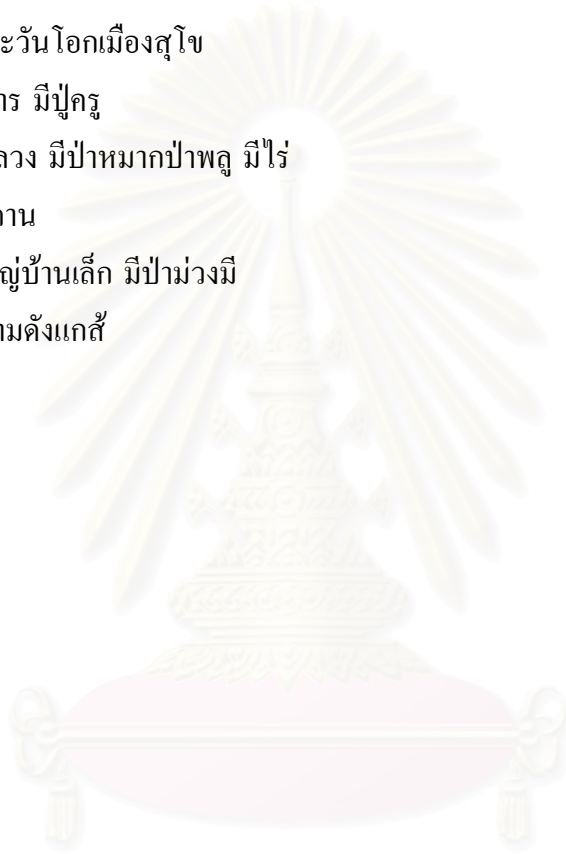
๑. ยินเรียกเมื่อถาม สวนความแก่
มันด้วยชื่อ ไพรโน
๒. เมืองสุโขทัยนี้จึงชม สร้างป่าหมากป่า
พลูทั่วเมื่อ-
๓. นี่ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมือง
นี้ ป่ายาง
๔. ก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลาย
ในเมืองนี้
๕. หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้าง
ได้ไว้แก่มัน
๖. กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีน้ำตระพัง
โพลี ไสกินดี
๗. ...ตั้งกินน้ำโขงเมื่อแล้ง รอบ
เมืองสุโขทัยนี้ ตรี-
๘. บุร ได้สามพันสี่ร้อยวา คนใน
เมืองสุโขทัยนี้
๙. มักทาน มักทรงศีล มักไอยทาน
พ่อขุนรามคำแหง
๑๐. เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาว
เจ้าท่วยบัวทวยนา-
๑๑. ง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย
ทั้งผู้ชายผู้หญิง
๑๒. ฟุ้งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา
ทรงศีลเมื่อพรร-
๑๓. ษาทุกคน เมื่อออกพรรษากราน
กฐิน เดือนฉิ่งจี่-
๑๔. งแล้ว เมื่อกรานกฐิน มีพนมเบ็ญ มี
พนมหมาก มี
๑๕. พนมดอกไม้ มีหมอนนั่งหมอนโนน
บริพารกฐินโอ-

คำอ่าน

๑๖. ยทานแลปีแล้ญิบล้าน ไปสูคบัค
 กฐินถึงอ-
๑๗. รัญญิกพูน เมื่อจักเข้ามาเวียงเวียง
 กันแต่อรั-
๑๘. ญญิกพูนเท่าหัวลาน คับงคักลอง
 ด้วยเสียงพาดเสียงพิ-
๑๙. ณ เสียงเลื่อนเสียงขับ ใครจักมัก
 เล่น เล่น ใครจ-
๒๐. กมักหัว หัว ใครจักมักเลื่อน
 เลื่อน เมืองสุ-
๒๑. โขทัยนี้ มีสี่ปากประตูหลวง
 เทียรย่อมนคนเสียดกัน
๒๒. เข้ามาคูด่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ
 เมืองสุโขทัยนี้
๒๓. มีดั่งจักแตก กลางเมืองสุโขทัย
 นี้ มีพิหาร มี
๒๔. พระพุทธรูปทอง มีพระอัญฐารศ มี
 พระพุทธรูป
๒๕. มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระ
 พุทธรูปอัน
๒๖. ราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอัน
 ราม มีปู
๒๗. ครุณิสัยมุดก มีเถร มีมหาเถร
 เบื้องตะวันตก
๒๘. เมืองสุโขทัยนี้ มีอไรญิก
 พ่อขุนรามคำแหงกระทำ
๒๙. โอยทานแก่มหาเถร ตั้งมราชปราชญ์
 เรียนจบปีฎกไตร
๓๐. หลวก กว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคน
 ลูกแต่เมืองศรีธ-

คำอ่าน

๓๑. ธรรมราชา ในกลางอรัญญิก มีพิ
หารอันฉิ่งมน
๓๒. ไหญ่ สูงงามแก่กม มีพระอัฐฐารศอัน
ฉิ่ง ลูกยี่-
๓๓. น เบื้องตะวัน โอกเมืองสุโข
ทัยนี้ มีพิหาร มีปู้กรู
๓๔. มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู มีไร่
มีนา มีถื่นถาน
๓๕. มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วงมี
ป่าขาม คูงามดั่งแกส

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้านที่ ๓

คำอ่าน

๑. (งแต่)ง เบื้องดินนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดป-
๒. สาน มีพระอนนะ มีปราสาท มีป่า
หมากพร้าว ป่าหมาก
๓. ลาง มีไร่ มีนา มีถิ่นถาน มีบ้านใหญ่
บ้านเล็ก เบ็-
๔. องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎี
พิหาร ปู่ครู
๕. อยู่ มีศรีดงส มีป่าพร้าวปาลาง มี
ปาม่วง ป่าขาม
๖. มีน้ำโคก มีพระขพุง ศิเทพดาใน
เขาอันนั้น
๗. เป็นใหญ่กว่าทุกศิในเมืองนี้ ขุน
ผู้ใดถือเมือง
๘. สุโขทัยนี้แล้ ไหว้ดีพลีถูก เมือง
นี้เที่ยง เมือง
๙. นี้ดี ศิไหว้บดี พลีบ่ถูก ศิในเขา
อันปคุ้มบ่
- ๑๐.เกรง เมืองนี้หาย ๑๒๑๔ ปีมะโรง
พ่อขุนรามคำ-
- ๑๑.แห่งเจ้าเมืองศรีสังขนาลัยสุโขทัย
นี้ ปลุกไม้ตา-
- ๑๒.ลนี้ ได้สิบสี่เข้า จึงให้ช่างฟัน
ขดานหิน ตั้งหว่าง
- ๑๓.กลางไม้ตาลนี้ วันเดือนดับ
เดือนโอกแปดวัน วั-
- ๑๔.นเดือนเต็ม เดือนข้างแปดวัน ผุง
ปู่ครู เถร มหาเถ-
- ๑๕.ร ขึ้นนั่งเหนือขด หินสุคธรรม
แก่อุบาทก ผู

คำอ่าน

๑๖. งท่วยจำศีล ฝิไชวันสูตธรรม พ่อ
 ขุนรามคำแหง
๑๗. เจ้าเมืองศรีสัตตนาลัยสุโขทัย ขึ้น
 นั่งเหนือขคา-
๑๘. นหิน ใให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝูง
 ท่วยถือบ้านถือ
๑๙. เมือง ครั้นวันเดือนดับเดือน
 เต็ม ท่านแต่งช้างเผ็-
๒๐. ออกกระพัดลยาง เทียรย่อมทองงา...
 (ซ้าย) ขวา ชื่อรุจาครี
๒๑. พ่อขุนรามคำแหง ขึ้นจีไปนบพระ
 (เถิง) อรัญญิกถึ-
๒๒. วเข้ามา จาริกอันถึ มีใน
 เมืองขเลียง สถาบกไว้
๒๓. ด้วยพระศรีรัตนธาตุ จาริกอัน
 ถึ มีในถึชื่อถึ
๒๔. พระราม อยู่ฝึ่งน้ำลำพาย จาริกอัน
 ถึ มีในถึ
๒๕. รัตนธาร ในกลวงป่าตาลนี้ มีศาลา
 สองอัน อันถึชื่อ
๒๖. ศาลาพระมาส อันถึชื่อพุทธศาลา
 ขดานหินนี้ ชื่อม
๒๗. นังศิลาบาตร สถาบกไว้ถึ จึ
 ถึทั้งหลายเห็น

ด้านที่ ๔

คำอ่าน

๑. พ่อขุนพระรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรี
อินทราทิตย์เป็-
๒. นขุนในเมืองศรีสัชนาลัย
สุโขทัย ทั้มาลาว
๓. แลไทยเมืองใต้หล้าฟ้าภู ... ไทย
ชาวอุชาวของมาอ-
๔. ก ๑๒๐๗ ศกปีกุน ใให้ขุดเอาพระ
ธาตุดอกทั้งหลาย
๕. เห็น กระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุดี
เดือนหกวัน จี-
๖. งเอาลงฝังในกลางเมืองศรีสัช
นาลัยก่อพระเจ-
๗. ดียเหนื่อหกเข้าจึงแล้ว ตั้งเวียงผา
ล้อมพระม-
๘. หาธาตุด สามเข้าจึงแล้ว เมื่อก่อนลาย
สือไทยนี้บ่
๙. มี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง
หาใคร่ใจ
๑๐. ในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้
จึงมีเพ็-
๑๑. อขุนผู้นั้นใส่ไว้ พ่อขุนพระรามคำ
แหงนั้นหา
๑๒. เป็นทำวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หา
เป็น
๑๓. ครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้
๑๔. บุญรู้ธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมือง
ไทยด้วย
๑๕. รู้ด้วยหลวก ด้วยแก้วด้วยหาญ ด้วย
แกะ

คำอ่าน

๑๖. ด้วยแรง หากคนจักเสมอมิได้ อาจ

ปราบฝูงข้า

๑๗. เล็ก มีเมืองกว้างช่างหลาย ปราบ

เบื้องตะวันอ-

๑๘. อก รอด สรวาง สองแคว ลูมบาชาย สคา

เท้าฝั่งขอ-

๑๙. งถึงเวียงจันทร์เวียง คำเป็นที่แล้วเบ็(อ)ง

หัว

๒๐. นอน รอดคนที่ พระบาง แพรก สุ

พรรณภู-

๒๑. มิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช

ฝั่งทะเล

๒๒. สมุทรเป็นที่แล้ว เบื้องตะวันตก

รอดเมื่อ-

๒๓. งจอด เมือง...น หงสาวดี สมุทร

หาเป็-

๒๔. นแดน เบื้องดินนอน รอดเมือง

แพร่ เมื-

๒๕. องม่าน เมืองน.. เมืองพลัว พันฝั่ง

ของ

๒๖. เมืองขวา เป็นที่แล้ว ปลุกเลี้ยง

ฝูงลูกบ้า-

๒๗. นลูกเมืองนั้น ชอบด้วยธรรม

ทุกคน

จารึกกฎหมายลักษณะโจร
พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๐

ด้านที่ ๑

๑. -----๕ศกกลุณักษัตริไพสาขปุณมิ พุทส์บดิหนไทยมี้อลวงเม้า.....
๒.ลักนาในผคฺนี้ เพลาค้า พระนครนี้สิทธิสมเด็จบพิตร (มหाराชบุตร)....
๓.ราช ศรีบรมจักรพรรดิราช ท่านได้เสด็จขึ้นเสวย.....กิริ-
๔. มย์ สมดังพระราชมนโรด ทดแทนแดนพระธรรมราชสีมานี้ดูจดาวดิงสา
๕. พระองค์ท่านเสด็จในกำแพงเพชรบุรีศรีวิมลาลัย ด้วยพระราชศฤงคารบริ
๖. พารพลและจตุรงคนิกรธารลำน้าพระยาพังเกษตร
๗. สคาบุรีพระยาพัง ศรีสังฆนาลัยบุรี พระยาพังไทยนทีศรียมนาพีพระยาทานพังนครไทย แ-
๘. (ละ).....พระราชมาตุละบพิตรมนตรีอนุชิต ลุงคนเลี้ยง
๙. ..เจ้าเมืองไตรตรึง (สี่ กับ) ด้วยนักปราชญ์ราชกวี (มีสกุลพ)รณ นั้งลงถวายอัญชูลี
(พระบา-
๑๐. ท) เสด็จในตรีमुखเสวยบุญสุขตั้งกฤตย์แล้วบเหิงกลายท่านเสด็จ...ด้วยบุรีฝูงพาล แ-
๑๑. ละฝูงโลก เพื่อจะให้ฝูงโลกอันกัवलสัตว์ทั้งหลายมวลหญิงชาย สรมณะพราหมณา....
๑๒.นิยายอันพระองค์ท่านได้เสวยในอริปัตย์ จักใคร่ขัดพระราชสีมานี้ดั่งมนุษย์ธรรม
๑๓. (อย่าง) พระยารามราช อันฝูงสาธุแสดงยศ ปราบกฏสุขชั่วลูกหลาน ขนาดเป็ฯ (หลัก)
กลาย....
๑๔.พระราชโองการบรมเอาพานหนักหนา จึงท่านให้ตราพระราชปรชญบติ
๑๕.ให้ลูกขุนมูลตวานบริวาร ไพร่ฟ้าทั้งหลายถ้วนเมืองเล็กมี-
๑๖. (องใหญ่).....ราชสีมาทั้งหลายนี้ไซ้ร่ กลางเมืองสุโขทัยอันเป็นประธาน กิ่งในมี-
๑๗. (อง).....ที่เนปรุ เชเลียง กำแพงเพชร ท่งย่าง ปากยม สองแคว
๑๘.เมื่อนั้นพ่านหนีไปสู่อู่อยู่เหี้ยเรือนคน แม้นชีผู้นั้นกลาย
๑๙.ได้ไว้ข้าท่านพัน สองวัน ครั้นรู้ว่าข้าท่านไปสู่นวันนั้นจวนค่ำ และบพันส่งคืนข้า
ท่าน กลา-
๒๐. ย บเร่งเอาไปเวนแก่เจ้าข้า ในรุ่งนั้น เจ้าข้าสุภาพดี ท่านหากรู้ไปหาให้แก่เจ้าข้า พระราช
ปรชญบติ
๒๑. อนึ่งไซ้ร่แม้นผู้ใด.....ใหญ่สูงและบส่งคืนข้าท่าน และไว้ข้าท่าน ภรรยาชาษาท่าน...
๒๒.เลกว่าท่านจัก.....ด้วยในขนาดในราชศาสตรัธรรมศาสตรัแล แ-
๒๓. ละท่านจักทอดสินไหม คุณดั่งขโมยอันลักคนท่านและไปพันเอาออกจากเมืองนั้นแล และ

๒๔.หนีไปไว้ในกลางเมือง ๐ มาตราหนึ่งโสด ลูกขุนมูลนาย
๒๕.และผู้ใดอันอยู่ภายนอก.....เมืองเล็ก คนยังไกลจาก
๒๖.แคว้นเมืองใหญ่ทั้งหลายทึนประเศลียง
๒๗.แก้ถึนฐานบ้านนาอันอาศัยประ.....
๒๘.ชั่ววันก็ดี และครึ่งวันก็ดี ผิมิข้าอันขึ้นปีกท่าน.....
๒๙.เข้าชีบาพระอุปัชฌาจารย์ก็ดี อันหนีพานไปสู่บ้านสู่ช่องตน ไปสู่อยู่เหย้าเร-
๓๐. (อน).....ก็ดี คนเอาข้าท่านหนีไปสู่ จุงคินให้ได้ไว้ข้าท่าน
๓๑.ท่านนั้นผิด.....แก่พระเจ้าแผ่นดิน แก่เจ้าบ้านเจ้าเมือง.....จริง แม้นเจ้าโทบยังไซริให้ไป.....
๓๒.เมือง.....จักบังคับให้เข้าข้านั้น.....ภัยอันกลัวพระ
๓๓.คนท่านและเอามามีให้พื้นอาชญาท่านนั้น ขนาดราชศาสตร์ธรรมศาสตร์ ท่าน.....แต่งให้ได้
๓๔. แก่มันและแก่ผู้เอาข้าท่านมานั้นสิแล ในคังนี้ผู้ใดหากละเมิดและไว้ข้าท่านพื้นสามวันคน
๓๕. ผู้...นั้นไซริ ท่านจักให้ไหมแลวันแลหมื่นพัน ไปจุงเถิงห้าวัน พอเป็นห้าหมื่นห้าพัน
๓๖.วันไป เช่นพื้นขนาดคิติ พอเป็นแปดวันในคังอื่นและยังไว้ข้าท่านพื้นในแปดวัน
๓๗. สิ้นไหมห้าหมื่นห้าพัน แม้นซิพื้นวันหนึ่งก็ดี ท่านจักทอดสิ้นไหมแก่แก่มัน
๓๘. ผู้...นั้น โดยขนาดคังลักสินท่านและไปบ้านก็เอาไปจากเวียงนั้นแล เห็นแผนกตนมันอันละเมิด
๓๙.ท่านจักไหมตนขูท่านโดยคักคี่ ดังขนาดธรรมศาสตร์ราชศาสตร์โสดแล ๐ มาตราหนึ่งโสด
๔๐. มาตราหนึ่งโสด ในบ้านผู้จักกล่าวนี้แล และมีขโมยลักผู้คนท่านไปจอดคนก็ดี ไปกรายบ้านของคนก็ดี
๔๑. ขโมยอันลักวัวควายช้างม้าสัตว์...อันใด ไปจอดไปกรายคนก็ดี ให้นายเจ้าบ้านเจ้า
๔๒. เรือน.....พิจารณา ครันรู้ว่าขโมยจริง เอาจุงได้และเอาขโมยนั้น อิกของ.....
๔๓.เจ้าโทว่าข้าจริงจริงขนาดอันเจ้าของบมิได้ให้ คงไปตามหาสักอัน ดัง.....
๔๔. (ชำระ)
๔๕. (ชำระ)

ด้านที่ ๒

๑. หนึ่งให้ได้แก่มันผู้ช้อยนั้น ผิมิช้อยจักขโมยจักไปและได้ด้วยขโมยผู้นั้น
๒. ไซริ ท่านบมิได้ให้แก่มันช้อยขโมยคนนั้น ชื่อว่ามันเห็นคนช้อยนั้นหลกคังช้อยนั้น
๓. และมันเอาพิจารณาโดยพระประชัญบัติ ท่านจึงพ้อเจ้าของบ้านนี้ด้วยบ้านนี้ คังช้อยนั้นด้วย

๔. ก็ดี ตนจะพึงได้บำเหน็จแลฤาอันนี้ไปอุเบกษา และอยู่ตวงเจ้าของไปเถิงแลจึงจักเอามัน
๕. มา ท่านแต่งให้เช่นดังเพื่อนนั้น ขนาดหนึ่งไซ้ที่ท่านแต่งโดย อันว่าภาควุเบกษาอยู่ แะ
๖. ละไปเองก่อนนั้น และแม่นยังมีสัญญาด้วยขโมยไซ้ ท่านยังบังคับเมื่อหน้า ๐ **มาตรา**
หนึ่งโสด-
๗. ดู ขโมยตนก็จับกุมได้ข้าวของ ทำเนปร ข้าคน วัวมอ ปอพื้น อันใด ตนก็ได้ตั้งอันและ
กลายไปไว้
๘. เมือง ฟุ้งนั้นพี่น้องชายท่านไว้ริมวัน ผิดอันของฟุ้งนั้นท่านก็มีให้ได้สักอันเลย บุรา-
๙. ณ ท่านจักให้โทษดังขนาดผู้ลักและขนาดอ้าลัก อันมิในพระราชศาสตร์ไซ้ ท่านจัก (เอา
๑๐. โทษ) โดยนั้นแล ๐ **มาตราหนึ่งโสด** ในบ้านของคนกล่าวนี้แล และมีโจรลัก วัวมอ ปอ
พื้น ท่าน
๑๑. ไปกรายตนก็ดี ไปจอดเรือนก็ดี คล้อยผู้นั้นอุเบกษาและบมิเอาและละให้ปล่อยไป อัน
๑๒. หนึ่งโสดพิจารณาเห็นว่าขโมยและพ้อขโมยนั้น พี่น้องตนกลายแสรังละให้ปล่อยไป
๑๓. **อันหนึ่งโสด** เห็นขโมยนั้นเป็นข้าผู้ใหญ่กลาย กลัวแก่ศักดิ์ผู้ใหญ่และปล่อยไป-
๑๔. ป ๐ **อันหนึ่งโสด** เอาขโมยนั้นแล และกลายขโมยนั้น จ้างผู้อันตนกลายเห็นแก่
๑๕. สินจ้างขโมยนั้นและปล่อยไป ๐ **อันหนึ่งโสด** พ้อเจ้าของเจ้าข้าไล่ขโมยไปเถิงบ้านตนผู้
กลาย เจ้าของร้องให้ช้อยกุมพ้อเจ้าบ้านเจ้าเรือนนั้นก็ยังบ้านและกลายบมิฟุ้งช้อย
๑๗. และละขโมยนั้นปล่อยไปก็ดีทั้งว่าประการหนึ่ง อันกล่าววว่าอุเบกษาและบเอาผู้นั้นแล
และ
๑๘. วาพ้อพี่น้องตนและละ อันกล่าววว่าข้าผู้ใหญ่และละ อันกล่าววว่ากินสินจ้างขโมยและ
๑๙. ละ อันกล่าววว่าคล้อยกุมและละ ออกดี ทั้งนี้แลมีเมื่อใด ในบ้านในนายในเรือนใด
๒๐. ในฟุ้งดังนี้ท่านจักให้โทษ (ดูจลักขยา) และคนท่าน ของท่านชื่อฤาดีอันขโมยอันเอาแล
๒๑. และท่านจักให้ช้อยสินหนีสิน (ดังท่าน) จักไหมขโมยนั้น ท่านจักทอดให้ใช้สินจ้าง
๒๒. และจักไหมคนขุมันโดย (ศักดิ์ยศ) และเพื่อฤา จักให้ตั้งอัน แม้นท่านหนีไปสู่ตนก็ดี
๒๓. ฟุ้งอันขโมยลักไป และตนจะส่ง (ไปให้โดย) ประสงค์สินเชื่อฤาก็ดีและตนพาไปถวายไป
เวนแก่เจ้าไท
๒๔. ท่านจักให้พันอาชญาท่านตั้งอัน ขนาดราชศาสตร์ธรรมศาสตร์อันท่านแต่ง ได้ค่าสิน
๒๕. จ้างตนก็ได้ ได้ค่าตนชุกก็ได้ ค่าได้ของฟุ้งนั้นก็ดี ซึ่งรู้ว่าเจ้าใหญ่จักบำเหน็จตั้งท่านแต่ง
ไว้
๒๖. ไว้ตั้งอันแลเป็นดังฤา (ภาคอัน) อุเบกษาเห็นแก่ขโมยกว่าอาชญาปรณูปติเจ้าไทยตั้งอัน ผิ
๒๗. ให้ร้ายท่านผู้ทุกข์ โทษมิให้จำเวรแก่มันเพื่อนมัน ๐ **มาตราหนึ่งโสด** อนึ่งผู้ว่าชื่อนี้ลักของใน
๒๘. บ้านท่านก็ดี ลักข้าอันท่านผู้ใดผู้หนึ่งชวนตนไปลักท่านก็ดี ไปลักด้วยกันแล้วก็ดี

๒๕. และรู้ว่าผู้หนึ่งลักเลียม สิ่งสินท่านอันนานพันในประมาณสิบปี อันลักในหนั้นคนี้ก็ดี ใน
๓๐. ลักฝูงนี้อันหาผู้รู้ผู้เหนบมิได้สักอันดังอันก็ดีไซริ้ คนผู้นั้นใส่ใจและเอาโจรกลายมันออก
๓๑. ไม่ทูลแก่เจ้าไทมาบอกแก่ประดาคหบดี ท่านไหมชิตัง (มันคน) ลัก รังตนมันโดยชู้ในมัน
อ-
๓๒. นึ่งฝั้นเอาหนี่สินไหมฝูงนั้น ท่านจักแต่งให้ได้แก่มันโดยขนาดราชศาสตรัธรรมศาสต
๓๓. ร์โสด ซึ่งท่านจักย มันผู้นั้น (มาถือ) ลูก (ชាយ) ท่านแล ๐ มาตราหนึ่งโสด ผิ มีคนจัก
ไปราวี่พิรามชิง
๓๔. เอาข้าวเอาของท่าน แม้นชิลูกสัมลูกหวานท่านคนใดก็ดี อันเจ้าของบมิให้ และอึ่งไม่
๓๕. มีคนทั้งหลายช้อยกุมช้อยเอาจุงได้ แม้นผู้ไล่ผู้นั้นมันถือหอกดาบตราบเครื่องเหล็ก-
๓๖. หญูโต ให้เอามันจุงได้ และให้ไปถวายแก่ท่าน ท่านบาดไหม ให้เป็นรางวัลผู้ (ได้มัน
แม้นมี-
๓๗. น) เพิ่งกระทำที่วันใด ให้เป็นขนาดแก่ทั้งหลายท่านจักกระทำ ๐ ผู้ใดอัน (อุเบกษาบ
เอา)
๓๘. คนผู้ร้ายนั้นให้ปล่อย บช้อยไล่ช้อยกุมผู้ร้ายนั้นดังอันไซริ้ ท่านจักไหมมันโดยขนาด
๓๙. และหนี่อันแต่สินอันเสียในผู้ร้ายอันชิงเอานันเท่าใดไซริ้ ท่านจักให้ใช้จุงสิน และอย่า
อุเบก-
๔๐. ษา ๐ มาตราหนึ่งโสด ผิผู้ใดจักมีการอันกระทำ (และการอันใดอันหนึ่ง) ก็ดี และจะฆ่าัว
ควาย ไม่
๔๑. ให้เอาัวควายนันอันจักฆ่ามันชี้ให้กันเห็นทั้งหลาย แม้นมูลนายไซริ้.....
๔๒.ไฟไซริ้ ให้มูลนายรู้เพื่อนคนและเพื่อนของตนรู้ใจผู้กระทำ.....
๔๓. หนึ่งสูกินบังอันท่านบมิห้ามสูทั้งเห็นพระปรณูปติเพื่อ (โบายผู้) ทำเปลี่ยนปลอม
๔๔. ผู้ร้ายมันลักลักท่านกิน ปลอมทั้งท่าน.....ครันรู้ทั้งหลายเพื่อนัน (พระปรณูปติอัน)
๔๕. นี้ และผู้ใดหากละเมิดและหากฆ่ากินบให้ ครันรู้ทั้งหลายไซริ้ แม้นชิวของมัน.....
๔๖. มากว่ามาจกท่านกินแล.....ทั้งหลายนี้แล ผู้ใดใส่ใจ.....
๔๗.เจ้าใหญ่ได้แก่ฝูงอัน.....
๔๘.ไปทูลแก่ท่าน.....คนผู้นั้น.....ใจชื้อแก่เจ้าไท
๔๙.เจ้าไทด้วยชื้อไซริ้ ท่านรางวัลมันผู้นั้น จึงให้ใช้และหนี่สิน.....
๕๐.โสด คนผู้คังนี้ คือว่าพระราชกักคิจักช้อยห้อมบ้านห้อมเมืองแก่.....
๕๑.ในฝูงคังนี้ไซริ้ อันท่านเจ้าไทจักมักให้ผิดและไหมแก่.....
๕๒.กรรมทั้งหลาย.....
๕๓.แม้นชิวคนผู้.....
๕๔.ลักเอามีได้.....

ภาคผนวก ข

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาคสมัยอยุธยา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำจารึกที่พระเจดีย์ศรีสองรักษ์เมืองด่านซ้าย

๐ นมามี รัตนต์เดยย์ สัพสิทธิ์สวัสดิ จักกล่าวตำนานศิลาเหล็ก พระยาธรรมมิกะ ราช ตั้งแต่ศุภมสันตุ (มหา) สักกราชอดีตเรกได้ ๑๔๘๒ โทศกปีวอก อติตะวรพุทธศาสนาตั้งแต่ พระพุทธเจ้า เสด็จเข้าสู่สู่นิระพาน ไปแล้วได้ ๒๑๐๓ ปี จึงมีพระมหากษัตริย์ราชเจ้า ๒ พระองค์ ทรงนามกรชื่อว่าพระยาธรรมมิกะราช ๑ คน เป็นอาชญาในเมืองจันทบุรีศรีสัตนาคนหุต มหานคร บวรณราชธานี แต่นั้นยังมีพระมหากษัตริย์เอกองค์ ๑ ชื่อว่ามหาจักรวรรดิถาวรราชาราชตนเป็น อาชญาในเมืองกรุงศรีอยุธยามหาคิลกนพรัตนบุรีศรีมหานครบวรณราชธานีบุรีเลิงรมพรหมจารีศรี มหากษัตริย์เจ้าทั้ง ๒ ก็จริง ปองหิตะประโยชน์สบถต่อกัน

ครั้น ตั้งคำต่อพระศาสนาพระตถาคตเจ้าเท่า ๕๐๐๐ พระวษา ก็จึงตั้งเมตาไมตรีจิตกรคิดให้ เปนประโยชน์แก่แผ่นดินทั้ง ๒ ก็คือกองสารบในธรรมหนักหนา ก็จึงใช้ราชาอำมาตย์ไปถึงมหา อุปราชเจ้าทั้ง ๒ ให้นำกองคระดีไมตรีทำปรมักสุขเป็นอันยิ่ง จึงพร้อมกันทั้ง ๒ กษัตริย์ให้ไป นิมนต์เอาพระสงฆ์เจ้าตน ทรงศีลอันบริสุทธิ์ ตนชื่อว่าพระมหาอุบาลี ตน ๑ แล้วจึงนิมนต์พระอริยะ กะสพตน ๑ แล้วจึงนิมนต์พระมหาธรรมเสนาปีติตน ๑ แล้วจึงนิมนต์พระพุทธวิลาสมหาเถรตน ๑ แล้วจึงนิมนต์พระธรรมรังษิมหาเถรตน ๑ แล้วจึงนิมนต์พระวิริยาธิกมุนีตน ๑ พระสงฆ์เจ้าทั้ง ๗ คน นี้มีลูกศิษย์บวรบัด ๑๐ คนชุกตนแล

พระสงฆ์เจ้าอันอยู่ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาตน ๑ ชื่อว่าพระครูบรมจารียะตน ๑ ชื่อว่าพระอริยะ มุนีตน ๑ มีพระศีลวิสุทธอุตมเป็นเค้าเป็นประธาน แลมีพระครูสุเมธราชวิญญาตน ๑ มีมหาธรรม มาตุลยตน ๑ มีมหาพรหมศาลตน ๑ มีมหาราชมุนีตน ๑ แลพระสงฆ์เจ้า ๗ คนนี้ มีลูกศิษย์บวรบัด ๑๐ คนชุกตนแล มหาอำมาตย์ฝ่ายกรุงศรีสัตนาคนบุรี คือ องค์จันทประสิทธิ์ราชภักดีหมื่นอุปนาริฎก เมียพร้อมกัน สำฤทธิ์ไมตรี รักแพงกันกับมหาอำมาตย์ฝ่ายกรุงศรีอยุธยามหาคิลกนพรัตนมหา นคร ก็พร้อมกัน ครั้น พระสงฆ์แลอำมาตย์ทั้ง ๒ ก็หมายมาชุมนุมกันในที่ทะเลื่อน้ำสัจจา พระสงฆ์ ผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ แลหลวงราชามหาอำมาตย์ก็เอาน้ำสัจจะในกระออมแก้วแห่งมหากษัตริย์เจ้าทั้ง ๒ เจือกันเป็นกระออมแก้วอันเดียวกันแล้ว จึงเอาน้ำในเมืองหงษาในกระออมทองแห่ง พระมหากษัตริย์ทั้ง ๒ เจือกันเป็นกระออมทองอันเดียวกันแล้ว จึงเอาน้ำกระพังจาในกระออมแห่ง มหาอุปราชเจ้าทั้ง ๒ เจือกันเป็นกระออมน้ำอันเดียวกันแล้ว จึงเอาน้ำในกระออมแก้ว แลเอาน้ำ ในกระออมเงินแห่งมหาอำมาตย์ ทั้ง ๒ เจือกันเป็นกระออมเงินอันเดียวกัน แลให้อ่าน สัตยธิษฐานว่าดังนี้

สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงศรีสัตนาคน สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงศรีอยุธยามหา คิลก จึงมีพระราชวงษาสองพระองค์ จึงจากบนางให้เปนพระราชไมตรี โดยบุพประเวณีเพื่อจะสืบ เชื้อ คือ สุริยวงษาและญาติวงษาพันธุมีตอสุารมมาเพื่อจัดให้เป็นบรมสุขสวัสดิเปนประโยชน์ แก่สมณ พราหมณาจารย์เจ้าชาวประชาราษฎร์ทั้งหลายกราบต่อเท่าถ้วนกับอันนี้ เปนเค้าเปนป

ระธานศาสดาในมหาปตพิคิรีต ในห้อมห้วยภูเขาลกลีลวถ ของงเปนเอกสิมาปริมณฑลอันเดียวกัน เกลียงกลมงามมลทลเท่าพงษ์พันธุ ลูกเต้าหลานเหลนอย่าได้ชิงช่วงลวงด่านแดนแดนสนหญาอย่าได้กระทำโลกเลี้ยวแก่กันจนเท่าเสียงพระอาทิตย์ พระจันทร์เจ้าตกลงมาอยู่เหนือแผ่นดินอันนี้เทอญ

ครั้น อ่านสัจจธฐิตฐานทั้งสองฝ่ายแล้ว พระสงฆ์แลอำมาตย์ทั้ง ๒ ฝ่าย ก็หลั่งน้ำสัจจในมหาปตพิคิรีต แม้นสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่ายพระษัตริย์ก็มีใจภริมย์ซมชื่นยินดีมีเสนาหาไมตรีรักแพงกันเท่าเสียงมหาปตพิคิรีตพันครกับ ๑ แล้วบมิให้กระทำโลกเลี้ยวแก่กันเลย ตั้งแต่วันกระทำสร้างแปลงอุทิศเจดีย์ศรีมหาธาตุให้เป็นเอกสิมาอันเดียวกันไว้ ให้เป็นหลักด่านตั้งแต่หลักด่านนี้ไปน้ำของแลไปน้ำน่านกึ่งกันนี้แล น้ำของแลน้ำน่านก็ปันแดนกัน โลกไม้ติคกันนี้แล แรกกระทำสร้างแปลงอุทิศเจดีย์ศรีสองรักษ์เจ้าสร้างปีวอก โทศก เถิงปีบุญเบญชศกเดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ฟ่ำว่าได้จิตฤกษ์รายี พระอาทิตย์สถิตย์สิงหิราชมีพระมหาอุปราชเจ้าทั้ง ๒ พระยาพันหัวเมืองมันทมุขแสนหมื่นซมมุนกันโนอนาสันทสิมาสองรักษ์ถึงเดือน ๖ เพ็ญวันพฤษศบตีก็เสียงแล้วบรรวร พระพฤษศบตีสถิตย์ร้อมังกรรายี พระอาทิตย์สถิตย์สิงหิรายี พระจันทร์สถิตย์คูลรายี พระอังคารสถิตย์กุมภรายี พระพฤษศบตีเมษรายี พระพฤษศบตี พระเสาร์สถิตย์เมถุนรายี พระศุกร์สถิตย์มินรายี พระราหูสถิตย์มังกรรายี พระลักขณาสถิตย์เมถุนรายี พอเมื่อแล้วจนาพิกาบาทสัญญา ๔ เล่มมีคณสงฆ์มหานาคแลสงฆ์ฝ่ายกรุงศรีสัตนาค คือ สมเด็จพระสังฆราชาเป็นเค้าเป็นประธาน คือ พญาวัตตมหาสุวรรณคูลหาตน ๑ มหันตญาณวชิระรายีสากยสงฆ์ทั้งหลาย แลพระมหาอุปราชราชศรีวิภักดี พระเวียงอรหัตตระญาณ พญาพลเทศนายก เจ้าทิพมณฑา เจ้าศรี ยศเสถียร อันพญามหานามหมื่น ๓ แสน ๓ หมื่น เจ้าขุนหมื่นขุนแสนทั้งหลาย พระสงฆ์ฝ่ายกรุงศรี อโยธยา คือ สมเด็จพระสังฆราชาธิปติ พระสังฆนายก คือ พระอริยะกะสป คือ พระธรรมโคตมมุนี คือ พระอริยวงษา คือ พระมหานพกะมภาหุ คือ พระครุบรมจริยะ แลพระมหาพระษัตริย์เจ้าทั้ง ๒ พระองค์ จึงปราถนาเป็นพระยาพันฐุมิต สมเด็จพระบิดพระเจ้ากรุงพระนครศรีอโยชियามหาคิลกกล่าวแต่อรรคชายา แก่พระรัตนบุตถิราชเจ้ากรุงพระมหานคร คือ กรุงนาคนะหุตสืบสุริยพันธุพงษาวรรณวงษาธิราช สมเด็จพระพระษัตริย์ถึลาจากอันสันทสิมาในวันศุกร์ เดือน ๖ แรมค่ำ ๑ ก็แล้ว นาพิกา ๓ บาท เสด็จไปยังพระนครจันทบุรี คือ กรุงนาคนะหุตมหานครปฐมจรรรมสมันตา

(จม.อยุธยา หน้า ๑-๓)

๐ บอกด้วยหลวงสุนทรนุรักษ์ช่วยราชการเมืองสงขลาคุมเอาดอกไม้ทองเงินแลเงินอากรรั้งนุก กุ้งแห้ง สุรา บ่อนเบี้ยจำนวนเมืองสงขลา แลเงินช่วยรั้งนุก ณ เมืองตรังจำนวนมะเมียส่งมะแม แลบอกด้วยมีพระราชโองการให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเวรทำทางว่ารายชื่อตำบลบ้านเลกสักเคิมเลกขึ้นซึ่งอยู่ ณ หัวเมืองปักษ์ใต้ไปยื่น ณ กรุงให้เสร็จสิ้นเชิง จะได้อรรถจำจำนวนว่ากรมไหนมากน้อยเท่าใด แลบอกด้วยจะต้องพระราชประสงค์เสียเป็นไปทอดพระเนตร

(จม. ร.๓ เล่ม ๓ หน้า ๒๘)

หมายรับสั่ง

เรื่อง พระราชพิธีจองเปรียง

จ.ศ. ๑๑๔๕

เดือน ๑๒ แรมค่ำ ๑ เจ้าพนักงานตำรวจใหญ่ซ้ายขวา เอาเสาโคมไชย โคมพระประทีปขึ้นหน้าพระที่นั่งที่เสด็จออกในพระราชฐาน ตำรวจในซ้ายขวาผลัดกันทำโคมไชยคนละปี โคมพระประทีบคนละปี เพลาค้ำอยู่ตามโคมทุกวันกว่าจะครบกำหนด โคม (บริวาร) รายในวังริม โคมพระประทีบนั้น เป็นพนักงานตำรวจนอกซ้าย ๑๐ ตำรวจนอกขวา ๑๐ รวม (โคมตำรวจนอก) ๒๐ สนมทหารซ้าย ๑๐ สนมทหารขวา ๑๐ รวม (โคมสนมทหาร ๒๐) ได้อาโคมไปขึ้นพร้อมกันกับโคมไชยโคมพระประทีบ และโคมตามฉนวนประจำทำเป็นพนักงานตำรวจในซ้าย ๕ ขวา ๕ ตำรวจใหญ่ซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม (เป็นโคม) ๒๐ คงได้ตาม

และ (โคมบรรดาศักดิ์) ต่างรูปตามจ่านำ แขนว ณ ศาลาลูกขุน เป็นพนักงานพันเอกหัวพันมหาดไทยได้กะเกณฑ์หมายบอกเจ้าพนักงานตรวจตราว่ากล่าว

โคมตามกำแพงรอบพระนครนั้น เป็นพนักงานนครบาล นายอำเภอ ได้ป่าวร้องราษฎรชาวบ้าน หน้าบ้านผู้ใดผู้ใดใกล้เคียงได้อาเสาโคมขึ้น

และตามโคมไชย โคมประทีบ โคมบริวาร (โคม) บรรดาศักดิ์ตามศาลาลูกขุน โคมราษฎรชาวบ้าน (ทั้งนี้) เอาขึ้น เดือน ๑๒ แรมค่ำ ๑ พร้อมกัน ต่อถึงเดือนอ้ายขึ้นค่ำ ๑ จึงลดโคมพร้อมกันทั้งสิ้น

(หมายรับสั่ง ภาคที่ ๒ หน้า ๑๑)

กฎกระทรวงกลาโหม ให้แก่พระยานครศรีธรรมราช

กฎให้แก่พระบริรักษ์ภูเบศรผู้เป็นพระยานครศรีธรรม โศกราชชาติเดโชไชยมไทยสุริยาธิ
 บคือภัยพิริยปรากรมพาหุ พระยานครศรีธรรมราช ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือ
 กระหม่อมสั่งว่า พระบริรักษ์ภูเบศร ได้ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณมาช้านาน มีความชอบ ทรง
 พระมหากรุณาชุบเกล้าชุบกระหม่อมให้เป็นพระยานครศรีธรรมราชออกมาครองเมืองรับกิจ
 ราชการ โดยกฎหมายอย่างขนบธรรมเนียมแผ่นดินเมืองนครศรีธรรมราชมาแต่ก่อน แลลักษณะทุก
 วันนี่เมืองข้าขอบขัณฑสีมาปากใต้ฝ่ายเหนือตะวันตกตะวันออกโดยปริมณฑลรอบคอบไม่สงบราบ
 คาบออกไปด้วยจุลาจลทำการณรงค์สงครามเกิดการรบพุ่งกันทุกแห่งทุกตำบลอยู่ ถ้าพระยา
 นครศรีธรรมราชออกมาถึงเมืองนครศรีธรรมราชแล้ว ให้ตรวจตราคุกกำแพงแลค่ายคูประตูเมืองพ่วง
 รอหอบเชิงเทินการสิ่งใดซึ่งชำรุดปรักหักพังอยู่นั้น ให้พระยานครศรีธรรมราชว่ากล่าวตักเตือน
 เร่งรัดแก่กรมการเจ้าพนักงานให้เร่งทำแลตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นไว้ให้ตั้งแน่นหนามั่นคงจงทุก
 หน้าทีพนักงาน อย่าให้ชำรุดปรักหักพังอยู่แต่หน้าทีหนึ่งได้ ประการหนึ่ง ให้ตรวจดูสารบาญชีเลก
 คงสักจำนวนปีเถาะเบญจศกปีมะโรงฉอก เป็นเลกหมวดใดกองใด แลเลกหัวเมืองนายที่บรรดา
 แคว้นแคว้นแขวงจังหวัดขึ้นแก่เมืองนครศรีธรรมราชเป็จำนวนเลกมากน้อยเท่าใดให้คัดบาญชีมา
 อ่านจงเงื่องๆ ให้จะเจนจำนวนเลกไว้ให้จงมั่นคงมีราชการจะได้กะเกณฑ์สะดวก แลเลกหมวดใด
 กองใดซึ่งเกียจคร้านหลบหลีกหนีละมุลนายเสีย ออกไปชุ่มช่อนอยู่ ณ ตรอกหัวขารเขามิได้เข้ามา
 รับพระราชทานสักครั้งก่อนแลครั้งนี้ ขาดมิได้จับราชการแผ่นดิน ให้พระยานครศรีธรรมราชแต่ง
 พระหลวงขุนหมื่นซึ่งสัตย์ซื่อมั่นคงดีนั้นออกไปว่ากล่าวชักชวนเกลี้ยกล่อมโดยเมตตาจิต ให้ผู้มีชื่อ
 เข้ามาตั้งบ้านเรือนทำมาหากินอยู่ตามถิ่นฐานที่ภูมิลำเนาให้บริบูรณ์มั่งคั่ง ได้มากน้อยเท่าใดให้บอก
 บาญชีเข้าไปยังกรุงเทพพระมหานครให้แจ้ง อนึ่ง ให้ตรวจดูปืนใหญ่น้อยกระสุนดินประสิวเครื่อง
 ศาสตร์อาวุธให้รู้ว่าดีแลชำรุดมีอยู่มากน้อยเท่าใด ซึ่งชำรุดนั้นพอจะตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นเป็น
 ราชการได้ ก็ให้ตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นให้ดีไว้สำหรับเมืองสืบไป ปืนใหญ่น้อยซึ่งคือผู้มีได้ชำรุดแล
 ดินประสิวนั้น ก็ให้ว่าแก่หมู่พนักงานให้เอาปืนโซลมน้ำมันแลเอาดินออกตากแดดจงเงื่องๆ อย่าให้
 ดินอัปรายเป็นสนิมคร่ำคร่าอยู่แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ อนึ่ง ให้ตรวจดูเรือรบเรือไล่ในอัครานอกอัครา
 สำหรับเมือง มีจำนวนอยู่มากน้อยเท่าใดดีแลชำรุดประการใด ซึ่งชำรุดอยู่นั้นก็ให้ว่ากล่าวเร่งรัดแก่
 เจ้าหมู่พนักงานเร่งตกแต่งซ่อมแปลงลิ้มยาถาวรขึ้นไว้ให้ตั้งทุกลำทุกหมู่พนักงาน อย่าให้เรือรบ
 เรือไล่ชำรุดทรุดโทรมอยู่แต่ลำหนึ่งได้ แล้วให้ทำรมเงาเอวขึ้นแท่งคานน้ำไว้จงทุกลำ อย่าให้เรือรบ
 เรือไล่ตากแดดตราฝนผู้เปื้อยเสียราชการไปแต่ลำหนึ่งได้ ถ้าถึงเทศกาลอ้ายสลัดศัตรูญวนเหล่าร้าย
 จะเข้ามากระทำเบียดเบียนจับกุมผู้คนลูกค้าวานิชข้าขอบขัณฑสีมาซึ่งสัญจรไปมาค้าขายประการใด
 ก็ให้แต่งเรือรบเรือไล่นายเรือปลัดเรือให้พลรบพลกรรเชิงสรรพไปด้วยปืนใหญ่น้อยกระสุนดิน
 ประสิว เครื่องศาสตราอาวุธครบตามเกณฑ์ออกลาดตระเวนจงทุกอ่าว พุ่งบรรจบถึงด่านแดนหัว
 เมืองต่อกันจงกวาดขันทั้งกลางวันกลางคืน ถ้าได้ข่าวว่าอ้ายสลัดศัตรูและญวนเหล่าร้ายเล็ดลอดเข้า

มาจับผู้คนประการใด ก็ให้ออกก้าวสัดคิดติดตามรบพุ่ง แล้วให้บอกราวข่าวถึงหัวเมืองต่อกัน ให้แต่งเรือรบเรือไล่ออกช่วยกันก้าวสัดคิดติดตามรบพุ่งจับกุมเอาอายสัดแลญวนเหล่าร้ายให้เข็ดคร้ามข้อยื้อ อย่าให้อายสัดศัตรูแลญวนเหล่าร้ายเล็ดลอดเข้ามาจับผู้คนเข้าขอบขันฑสีมาไปแต่คนหนึ่งได้ เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลพระยานครศรีธรรมราชกรมการพนักงานประมาทละเมินเสีย มิได้แต่งเรือรบเรือไล่ออกลาดตระเวนโดยพระราชกำหนดนี้ แลอายสัดศัตรูญวนเหล่าร้ายเล็ดลอดเข้ามาจับผู้คนไปได้ประการใด พระยานครศรีธรรมราชกรมการพนักงานก็คงจะมีโทษโดยพระราชกำหนด ประการหนึ่ง เมืองแขกทั้งปวงยังไม่ราบคาบ ให้แต่งหลวงขุนหมื่นทแกล้วทหารโดยควร กอบไปด้วยปืนกระสุนดินประสิวเครื่องศาสตราอาวุธครบมือออกไปตรวจด่านตระเวนด่านปลายด่านแดนหัวเมืองสอดแนมเอาข่าวราชการให้รู้แจ้งได้ ถ้าได้ข่าวว่าเมืองแขกมิได้ตั้งอยู่ในสุจริตคบคิดกันจะยกเข้ามากระทำประทุษร้ายประการใด พอกำลังข้าหลวงกองตระเวนจะรบพุ่งจับกุมเอาตัวได้ ก็ให้รบพุ่งจับกุมเอาตัวจงได้ ถ้าแขกเหลือกำลังให้บอกหนังสือไปยังหัวเมืองให้แต่งกองออกช่วยรบพุ่งเอาชัยชนะจงได้ อนึ่งทุกวันนี้การณรงค์สงครามยังไม่สงบ ให้พระยานครศรีธรรมราชกรมการพิจารณาปรึกษาหารือจัดแจงบำรุงสิ่งสมุหุโยธาทวยหารให้ชำนาญในกาวยุทธไว้งสรรพ ถ้าเห็นพรรคพวกสมกำลังของผู้ใดองอาจมาดแลแล้วหาญก็ให้จัดบำรุงตั้งแต่งเป็นหลวงขุนหมื่นนายกอง นายหมวดควบคุมเลกอาทมาตไว้เป็นหมวดเป็นเหล่าจงพร้อมมูล มีการณรงค์สงครามชุกค้ำคั้นประการใด จะได้กะเกณฑ์เอาทันทั่วที่ราชการโดยสะดวก อนึ่ง ให้พระยานครศรีธรรมราชปรึกษาหารือด้วยกรมการทั้งปวงจัดแจงชำระดูพระอัยการแลพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ บทใดข้อใดซึ่งต้องด้วยขนบธรรมเนียมแผ่นดินควรคงเคยพิจารณาว่ากล่าวประการใดก็ให้คงไว้บังคับบัญชาว่ากล่าวโดยพระราชกำหนดสำหรับแผ่นดินสืบไป ถ้าพระอัยการและพระราชกำหนดกฎหมายบทใดข้อใดเคลือบแคลงอยู่จะเอาไว้พิจารณาชำระว่ากล่าวมิได้ก็ให้จัดแจงบอกส่งเข้ามาขอลอกจำลองออกไปใหม่ไว้บังคับบัญชาสำหรับการแผ่นดินสืบไป ประการหนึ่ง ให้พระยานครศรีธรรมราชว่าราชการบ้านเมืองพร้อมด้วยปลัดยกยบัตรกรมการจงเป็นยกเป็นธรรม ให้เป็นเอกจิตเอกฉันท์น้ำหนึ่งใจเดียว อย่าให้มีความฉันทาโทษริษยาถือเปรียบขัดแย้งกันให้เสียราชการแผ่นดินไปแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ อนึ่ง จะพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเนื้อความของทวยราษฎรทั้งปวงโดยมุคคติประการใด ให้ควรตั้งอยู่ในคติทั้งสี่ คือ ฉันทาคติ โทษาคติ ภัยาคติ โมหะคติ อย่านำให้กอบไปด้วยความอิจฉาริษยาความโกรธ ความจองเวรด้วยภัยต่างๆ ความหลงให้พิจารณาจงเป็นยกเป็นธรรมด้วยอุเบกขาญาณประเสริฐ อย่าให้อาติจายธรรมเห็นแก่หน้าบุคคลแลอามิสสินจ้างสินบนเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลยกลับเท็จเป็นจริง กลับจริงเป็นเท็จทำกลบเกลื่อนเนื้อความให้พินเพื่อนให้ทวยราษฎรทั้งปวงมีความยากแค้นเดือดร้อนผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ประการหนึ่ง ให้พระยานครศรีธรรมราชมีน้ำใจโอบอ้อมแก่สมณชีพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎรไพร่พลเมืองลูกข้าวนาฬิกาให้ชักชวนกันทำบุญให้ทานจำริญเมตตาภาวนาสดับรับฟังพระธรรมเทศนารักษาศีลห้าเป็นนิจสิน ศีลแปดเป็นอดิเรกศีลจงเนื่องๆ แลควรให้ตั้งอยู่ใน

ทศกศกรมมบลโดยพระราชกำหนดซึ่งโปรดพระราชทานออกไปไว้ ก็จะได้พาตัวไปสู่สุขคติภูมิอันประเสริฐ อนึ่งเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองใหญ่ ราชการพนักงานมีเป็นอันมากถ้ากรมการที่ใดว่างอยู่ยังไม่มิดัว ก็ให้พระยานครศรีธรรมราชปรึกษาด้วยหลวงปลัดกรมการจัดแจงเอาผู้มีชื่อซึ่งมีสติปัญญาสัจย์ซื่อมั่นคงคตินั้น มาตั้งแต่งขึ้นเป็นกรมการให้ครบตำแหน่ง ถ้าจัดแจงได้ผู้ใดเป็นกรมการที่ใด ให้บอกส่งตัวผู้นั้นเข้าไปให้รับเอาตราตั้งต่อเจ้าพนักงาน ณ กรุงเทพพระมหานครประการหนึ่งพึงให้บำรุงพระสงฆ์เถระเถร ผู้เล่าเรียนฝ่ายคัมภีร์วิปัสสนาธุระจงทุกวัดวาอารามจะได้เป็นการกุศลสืบไป อีกประการหนึ่งให้ตรวจดูพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ์ พระวิหารการเปรียญวัดวาอาราม แห่งใดตำบลใดซึ่งชำรุดปรักหักพังเสร้าหมองอยู่นั้น ให้ชักชวนพระหลวงขุนหมื่นกรมการแลอาณาประชาราษฎร์ผู้มีศรัทธาบุญระปฏิบัติสังฆกรรมวัดพระขึ้นให้สุกใสรุ่งเรือง ถวายพระราชกุศลสืบไป อย่าให้วัดพระชำรุดปรักหักพังเสร้าหมองอยู่ได้ อนึ่งข้าวเป็นกระทุ้ราชการ ถ้าถึงเทศกาลทำนาให้ตักเตือนว่ากล่าวแก่อาณาประชาราษฎร์ให้ชักชวนกันทำไร่นาจนเต็มภูมให้ได้ผลเมล็ดข้าวจงมากจะได้เป็นกำลังราชการ แลทำบุญให้ทานเป็นการกุศลสืบไป อนึ่งถ้าแลพระยานครศรีธรรมราชจะมีใจประภูพิพัตินดีในสตรีภาพผู้ใดอันมีบิดามารดาญาติวงศ์พงสาปกครองอยู่โดยปรกติ ก็ให้ตักแต่งผู้ไปว่ากล่าวสู่ขอตามธรรมเนียม ถ้าบิดามารดาญาติวงศ์พงสาขอมยกให้ป็นโดยปรกติสุจริต จึงให้รับมาเลี้ยงดูตามประเพณีคดียโลก อย่าให้ทำข่มเหงจุดคร่าลากเอาลูกสาวหลานสาวของอาณาประชาราษฎร์ผู้หวงแหนโดยพลการของอาตมาตามอิฏฐารมณณ์ให้ราษฎรมีความวิตติเดือดร้อนผิดด้วยพระราชบัญญัติแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ อนึ่งช่วยสาอากรซึ่งขึ้นในท้องพระคลังหลวงกรุงเทพพระมหานคร บรรดามีอยู่ ณ เมืองนครศรีธรรมราช แขวงหัวเมืองขึ้นแก่เมืองนครศรีธรรมราช เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด ถ้างวดถึงจำนวนจะได้ส่งก็ให้พระยานครศรีธรรมราชว่าแก่กรมการพนักงานให้ว่ากล่าวเร่งรัดแก่นายที่นายอากรให้เร่งคุมส่วยของหลวงเข้าไปส่งยังเจ้าจำนวนกรุงเทพพระมหานครจงทุกงวดทุกจำนวน อย่าให้ส่วยของหลวงค้างเกินล่องงวดล่องจำนวนไปแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลจำนวนเงินทอดเงินปลงของหลวงซึ่งค้างอยู่เก่ามากน้อยเท่าใดก็ให้พระยานครศรีธรรมราชว่ากล่าวเร่งรัดส่งเข้ามาให้ครบจงเสร็จสิ้นเชิง อย่าให้พระราชทรัพย์ของหลวงค้างเกินอยู่แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ซึ่งว่ากล่าวมาทั้งนี้ตามกฎหมายอย่างธรรมเนียมโดยประมาณ ให้พระยานครศรีธรรมราชฟังอ่านพระราชกำหนดโดยพระราชโองาพนี้จึงเนื่องๆ ให้เงินปากเงินในไว้จ้งทุกข้อทุกกระทงจะได้บังคับบัญชากิจราชการสะดวกสืบไป ถ้าแลราชการผันแปรโดยปรกติเหตุและปัจจุบันเหตุประการใดก็ให้คิดอ่านผ่อนปรนผันแปรโดยข้อราชการให้ชอบจงทุกประการ สุดแต่อย่าให้เสียราชการแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวไปแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ กฎให้ไว้ ณ วันพุธ เดือนเก้า แรมสี่ค่ำ จุลศักราชพันร้อยเจ็ดสิบสามปีมะแมตรีนิศกฯ

สัญญาไทย - ฝรั่งเศสครั้งสมเด็จพระนารายณ์

สำเนา ออกญาพระเสด็จสุเรนทราธิบดีศรีสุภราชพิริยพาหุ ผู้ว่าราชการ ณ ที่โกษาธิบดี แลออกพระศรีพิพัทธ์ตนราชโกษา ฝ่ายสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ แลมุสตาลูเบ แลมุสสุเปรส อิงวิทยาโคโรเอกโตรวียาริ ฝ่ายสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงฝรั่งเศสผู้ใหญ่ ทำหนังสือ สัญญาแก่กันด้วยกิจของกุ่มบันหนึฝรั่งเศสใน

๑. ข้อหนึ่ง สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานแก่กุ่มบันหนึ ฝรั่งเศส ที่แห่งหนึ่งใกล้ตึกซึ่งอยู่ทุกวันนี้ ฝ่าย ๑ ก่อตึกอยู่สำหรับซื้อขาย

๒. ข้อหนึ่ง สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานให้กุ่มบันหนึซื้อขาย ณ จังหวัดกรุงศรีอยุธยา แลห้ามจกอบขนอแรลริชชาติทั้งปวงนี้ในประการหนึ่ง ถ้าแลกุ่มบันหนึเอาสินค้ำบรรทุกในกบ้นของกุ่มบันหนึเองก็ดีแลในกบ้นซึ่งเช่าระวางเข้ามาก็ดี ก็ให้ซื้อขายด้วยผู้ใด ๆ ตามภาษีของกุ่มบันหนึจะแนะนำให้ อย่าให้ผู้ใดห้ามปรามแลเอาข้อประการใดมาขัดขวางประการหนึ่ง ถ้าแลลูกค้าชาติใด ๆ เอาสินค้ำเข้ามา แลกุ่มบันหนึจะต้องการก็ให้ซื้อขายตามใจเถิด แต่ว่าถ้าแลชาวคลังจะต้องการซื้อสินค้ำนั้นสำหรับราชการ ซึ่งลูกค้าทั้งปวงนอกกุ่มบันหนึเอาเข้ามานั้น แลกุ่มบันหนึต้องการสินค้ำนั้นอยู่ ก็ให้พนักงานข้างกุ่มบันหนึมาฟ้องแก่เสนาบดีผู้เจ้าพนักงาน เมื่อแรกลูกค้ำนั้นเข้ามาถึง เสนาบดีจะตั้งแก่ชาวคลังให้แบ่งส่วนให้สมควรด้วยกิจของกุ่มบันหนึ แลราคานั้น ก็ให้เอาแต่เท่าทุนซึ่งซื้อแก่ลูกค้ำนั้น

ประการหนึ่ง ถ้าแลกุ่มบันหนึต้องการซื้อตึก ณ เมืองกลางบางคลี แลเงาข้าง แลข้าง แลดินประสีขาว ตึกดำ หมากรอก ผาง ก็ให้ชาวคลังขายให้แต่ตามราคาซื้อขายแก่ลูกค้าทั้งปวง แลอย่าให้กุ่มบันหนึซื้อขายสินค้ำมีชื่อทั้งนี้แก่ลูกค้าซึ่งมิได้ซื้อแก่ชาวคลังนั้นเลย ด้วยสินค้ำนั้นเป็นด้วยสาอากรของหลวง แลห้ามมิให้ผู้ใดขายนอกชาวคลังนั้นเลย

ประการหนึ่ง สินค้ำซึ่งต้องห้ามนั้นในนี้ ดินประสีขาว ดินประสีดำ สุพรรณถัน แลเป็นแลเครื่องศาสตราอาวุธ ถ้าแลสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานให้ซื้อไปมา จึงให้ซื้อไปมา ถ้าแลมิได้พระราชทานให้ซื้อไปมา ก็อย่าให้ซื้อไปมา ถ้าแลกุ่มบันหนึเอาเครื่องมีชื่อเข้ามา ก็ให้พนักงานข้างกุ่มบันหนึยื่นสารบาญชีแก่เสนาบดี ถ้าแลจะต้องการสำหรับราชการ ก็ให้ข้าหลวงซื้อเอาไว้ก่อนคนทั้งปวง

ประการหนึ่ง หน้ ณ จังหวัดกรุงศรีอยุธยาฝ่ายเหนือฝ่ายใต้จนปากน้ำบางเจ้าพระยาสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานให้กุ่มบันหนึวิลันดาซื้อ แลอย่าให้กุ่มบันหนึฝรั่งเศสซื้อขายในสินค้ำอันนั้น ถ้าแลฝรั่งเศสไปอยู่ ณ เมืองใด นอกฝ่ายเหนือฝ่ายใต้จนปากน้ำบางเจ้าพระยา แลมิหน้จะซื้อขาย แลมิได้เอาเข้ามาในกรุงเทพฯ ก็ให้ซื้อขายเถิด

ประการหนึ่ง สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานจกอบขนอแรลริชชาติทั้งปวงแก่กุ่มบันหนึฝรั่งเศสให้เข้าออกจกสะดวก อย่าให้ผู้ใดลงตรวจแลให้แต่ยื่นหางว่าว สินค้ำซึ่งบรรทุกมานั้นแก่เจ้าพนักงานเมืองธนบุรี แลเมื่อบรรทุกสินค้ำจะออกไปนั้น ก็ให้

ยื่นทางว่า สิ้นค้าซึ่งบรรทุกแก่เจ้าพนักงาน ณ กรุงเทพมหานคร แลเอาตราเบิกด่านสำหรับเข้า ออกจงทุกครั้ง

๑. ข้อหนึ่ง ถ้าแลกุมบันหนีขายสินค้าแก่ลูกค้าผู้ใด ๆ ให้ไปจำหน่ายต่างเมือง เสียหายเป็นของกุมบันหนีเอง แลจกอบสินค้าทั้งปวงนั้น สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยา ผู้ใหญ่พระราชทานให้ทั้งเข้าออก อย่าให้เจ้าเรียกเอาพนักงาน

๔. ข้อหนึ่ง ถ้ากุมบันหนีหา กบ้นจะบรรทุกสินค้าไปมาค้าขายต่างเมืองมิได้ แลเช่าระวาง กบ้นของลูกค้าทั้งปวงไป สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยา ผู้ใหญ่ พระราชทานดูจ ในข้อ ๒ ข้อ ๓ นั้น

๕. ข้อหนึ่ง ถ้าแลผู้ใดซื้อเป็นฝรั่งเขต แลชาติใด ๆ ซื่ออยู่ในบังคับกุมบันหนีเป็นความแก่ ก็นก็ให้ผู้เป็นนายกุมบันหนีในเมืองนั้น แลเมื่อกฎสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงฝรั่งเขต สำหรับตัวนั้น ก็ให้ผู้นั้นบังคับความตามชอบธรรม ถ้าแลฝรั่งเขตผู้ใดซึ่งอยู่ในบังคับกุมบันหนีพัน แทะกันตาย แลซื้อสิ่งใดซึ่งต้องอาญา ก็ให้ผู้เป็นนายกุมบันหนีจำตัวผู้ร้ายไว้ แลกฎหมายเอา เนื้อความแล้วแลส่งกฎหมายแลตัวผู้ร้ายนั้นไปเมืองฝรั่งเขต ให้ลง อาญาตามโทษนั้น

ประการหนึ่ง ถ้าแลฝรั่งเขตแลชาติใด ซึ่งอยู่ในบังคับกุมบันหนี เป็นความต้องการกระทรวง อาญาก็ดี แพ่งก็ดี ต่อฝรั่งเขตแลชาติใด ๆ ซึ่งมีได้อยู่ในบังคับกุมบันหนีก็ดี ถ้าแลฝรั่งเขตแลชาติใด ๆ ซึ่งมีได้อยู่ในบังคับกุมบันหนีเป็นความต้องการกระทรวงอาญาก็ดี แพ่งก็ดี ด้วยฝรั่งเขตแลชาติใด ๆ ซึ่งอยู่ในบังคับกุมบันหนีนั้น ราชการข้างกรุงเทพมหานครเป็นพนักงานจะพิจารณา แต่ว่า กิจนั้นต้องฝรั่งเขตอยู่ จึงสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยา ผู้ใหญ่ พระราชทานให้ผู้ เป็นนายกุมบันหนี แลถือกฎหมายสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงฝรั่งเขตผู้ใหญ่ สำหรับตัวใน ตำบลนั้น นั่งด้วยราชการพิจารณาความให้เป็นถ่องแท้ แต่ให้ผู้นั้นสวดต่อพระเจ้าว่าจะพิจารณา ด้วยราชการให้จงชอบธรรม

๖. ข้อหนึ่ง สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยา ผู้ใหญ่ พระราชทานให้กุม บันหนีฝรั่งเขตไปตั้งซื้อขายในเมืองกลางบางคลีก็ดี แลในจังหวัดที่นั้น แลห้ามจกอบขนอรแลริค ชาดูจในข้อ ๒ ข้อ ๓ แลพระราชทานให้ซื้อดิบุกในเมืองกลางบางคลีทั้งปวง แลห้ามมิให้ผู้อื่นผู้ใด ๆ ซื้อดิบุกนอกกุมบันหนีฝรั่งเขตนั้นได้ ถ้าแลผู้ใดลอบลักซื้อขายนอกกุมบันหนีฝรั่งเขตไซ้ริให้รับ เอา แลให้ทำเป็นสี่ส่วน ให้สองส่วน ให้แก่ชาวคลังเป็นของหลวง ส่วนหนึ่งให้แก่ผู้โจทก์ส่วนหนึ่ง พระราชทานแก่กุมบันหนีฝรั่งเขตแลให้กุมบันหนี ฝรั่งเขตเอาสินค้าตามต้องการ ณ เมืองนั้นไป ขายจงอุดม อย่าให้ราษฎรชาวเมืองนั้นขาดสินค้าซึ่งต้องการนั้นได้ แลราคาสินค้าซึ่งกุมบันหนีเอา มาขายก็ดี ราคาดิบุกซึ่งกุมบันหนีจะซื้อก็ดี ให้เจ้าเมืองแลกรมการผู้แต่ผู้แก่แลกุมบันหนีนั่งด้วยกัน ว่าราคาสินค้าซึ่งกุมบันหนีจะขาย แลราคาดิบุกซึ่งกุมบันหนีจะซื้อนั้นให้ว่าให้ขาดทีเดียว แลอย่า ให้กุมบันหนีขึ้นลงราคาให้เป็นแค้นเคืองแก่ราษฎร ถ้าแลราคานั้นมีลงกันก็ให้บอกข้อซึ่งขาดสนนั้น เข้ามา แลสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยา ผู้ใหญ่ โปรดประการใดก็ให้ทำตาม

ประการหนึ่ง ดิบุกช่วยษาอากร ณ เมืองกลาง แลจังหวัดนั้น ก็ให้ชาวคลังเรียกเอาตามทำเนียม แลแต่ในเดือนสิบ ปีมะโรงสัมฤทธิ์ศกไปเมื่อน้ำ อย่าให้ชาวคลังปลงดิบุกแก่ราษฎร ด้วยดิบุกนั้นมีพอกุมบันหฺญีฝรั่งจะซื้อขาย

ประการหนึ่ง ถ้าแลกุมบันหฺญีฝรั่งมิได้เอาสินค้าไปซื้อขายตามสัญญา แลราษฎรขาดสินค้า แลเอาดิบุกซื้อขายแก่ลูกค้าอื่น ก็อย่าให้เจ้าพนักงานริบเอาแก่ลูกค้าซึ่งขายดิบุกแก่กันนั้นเลย

๑. ข้อหนึ่ง ว่า ถ้าแลกุมบันหฺญีฝรั่งจะต้องการไปตั้งตึกอยู่ซื้อขาย ณ หัวเมืองจังหวัดก็ดี แลเมืองขึ้นกรุงศรีอยุธยาไซ้ ก็ให้ฟ้องแก่เสนาบดีออกไปตั้งอยู่ซื้อขายเถิด คุณหนึ่งในข้อสองข้อตามข้อสี่ข้อห้า นั้น ถ้าแลไปตั้งซื้อขาย ณ เมืองนครไซ้ ก็อย่าให้ซื้อขายดิบุก ด้วยพระราชทานให้กุมบันหฺญีวิลันดาซื้อดิบุก ณ เมืองนคร คุณหนึ่งพระราชทานให้กุมบันหฺญีฝรั่งซื้อขายพริกนั้น

๒. ข้อหนึ่ง ถ้ากัปของกุมบันหฺญีใหญ่ก็ดิน้อยก็ตี เสียในแวนแคว้นซึ่งขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยา ก็ให้กุมบันหฺญีรับเอาเครื่องกัปแลสินค้าทั้งปวงนั้นไว้ แลอย่าให้เจ้าเมืองแลกรมการผู้ใด ๆ เก็บเอาไว้แลให้กุมบันหฺญีฝรั่งรักษาไว้เอง

๓. ข้อหนึ่ง ว่า สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานให้เป็นอันขาดแล้ว ให้กุมบันหฺญีฝรั่งไปตั้งอยู่ ณ เกาะแห่งใด ซึ่งผู้ไกลเมืองมฤทออกไปสิบโยชน์ แลให้ก่อตึกแลป้อมแลกำแพงพิทักษ์รักษาตกแต่งซึ่งชอบการของกุมบันหฺญีฝรั่ง แลกุมบันหฺญีฝรั่งจะสัญญาต่อหน้าพระเป็นเจ้า มิถือตำบลนั้นให้เป็นเหตุแก่ราชการสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ประการใดได้ แลมิรับผู้เป็นศัตรูแผ่นดินเข้าออกในตำบลนั้น แลมิช่วยผู้เป็นศัตรูด้วยสิ่งใด ๆ เลย แลสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่พระราชทานให้กุมบันหฺญีบังคับความแลเป็นเจ้าในเกาะนั้นเป็นอันขาดทีเดียว แลรันเขียนอย่างกะแลกว้างยาวเท่าใดเข้ามาแล้ว จะพระราชทานพระราชกำหนดสำหรับเกาะนั้นเป็นอันขาดทีเดียว

๑๐. ข้อหนึ่ง ว่าถ้าฝรั่งผู้ใด ๆ มีลูกเมียในจังหวัดกรุงศรีอยุธยาแลเมืองขึ้น แลฟ้องจะขอออกไปจากแผ่นดิน แลเงินทองของผู้ใด ๆ มิได้อยู่ แลมิได้เป็นถ้อยความด้วยผู้ใด ๆ ไช้ สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่พระราชทานให้ออกไปทิ้งลูกแลเมียแลทาส แลทรัพย์สินสิ่งของตามใจนั้นเถิด

๑๑. ข้อหนึ่ง ว่าถ้าแลฝรั่งซึ่งมาด้วยกัปของสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ก็ตี มาด้วยกัปของกุมบันหฺญีก็ตี มา ณ กรุงศรีอยุธยาที่ดี ณ เมืองขึ้นที่ดี ก็อย่าให้เจ้าพนักงานชักชวนว่ากล่าวให้ละกัปนั้นเสีย ถ้าแลฝรั่งซึ่งอยู่ ณ กัปสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ก็ตี ณ กัปกุมบันหฺญีก็ตี หนีให้เจ้าพนักงานเสาะสาธามาส่งให้แก่นายกัป

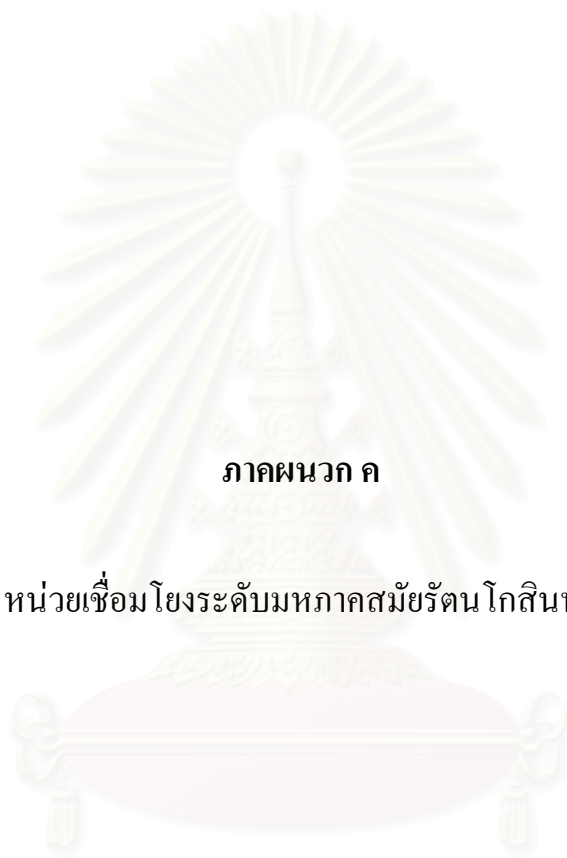
๑๒. ข้อหนึ่ง ว่าหนังสือขุนพิพาทโกษาราชปลัด แลมงสุอรเดลิน กับปีตันฝรั่งจะสัญญาต่อกันด้วยพริกนั้น ในเดือนสิบสองขึ้นเก้าค่ำ ศักราชพันสี่สิบห้าคือพุทธศักราชสองพันสองร้อยยี่สิบเจ็ด สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ สั่งว่าชอบแล้ว แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้กุมบันหฺญีก็มีพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งว่า ซึ่งจะริบเอาพริกแลไหมเอา

แก่ผู้ลอบลักซื้อขายพริกนั้นก็ให้ทำเป็นสี่ส่วน ในนี้สองส่วนให้แก่เจ้าพนักงานเอาเป็นของหลวง แลส่วนหนึ่งให้แก่ผู้ล่อ แลส่วนหนึ่งพระราชทานแก่กุ่มบันหญี่ฝรั่งเศส

ประการหนึ่ง เพื่อให้ห้ามที่ซึ่งจะวิวาททุ่มเถียงในระหว่างชาวคลัง แลกุ่มบันหญี่ ก็ให้เอาพริกทั้งปวงนั้นไว้ในคลังอันหนึ่ง ใส่กุญแจของชาวคลังอันหนึ่ง ใส่กุญแจของกุ่มบันหญี่ฝรั่งเศสอันหนึ่ง และเปิดประตูออกให้ทั้งสองฝ่ายนั่งพร้อมกัน ให้แบ่งปันออกเป็นสัดส่วนตามอยู่ในความสัตย์ญา แลข้อสัตย์ญาทั้งนี้เขียนเป็นสามฉบับทุกภาษา ในนี้ ภาษาไทยสามฉบับ ภาษาฝรั่งเศสสามฉบับ ภาษาโปรตุเกสสามฉบับ แลผู้มีชื่อทั้งสองฝ่ายนั้นขีดแดงใดปิดตราเป็นสำคัญทุกฉบับ เขียนในเมืองลพบุรีในวันพระหัดเดือนอ้ายขึ้นแปดค่ำ พุทธศักราชสองพันสองร้อยสามสิบเอ็ด ปีเถาะ นพศก

Laloubere (เซ็น) Ceberet
 ประทับตรา ฝรั่งเศส ด้วยแหวน ๒ ดวง
 “ ไทย ตามตำแหน่ง ๓ ดวง
 ตราบัวแก้ว ตราเทวดาถือจักร
 ตรา.....
 (จม.อยุธยา หน้า ๑๑-๑๖)

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หน่วยเชื่อมโยงระดับมหภาคสมัยรัตนโกสินทร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒ แกงปลาหมอกับผักกระเฉด

เครื่องปรุงพริกแห้งหนึ่งกำมือสลิ้งเฟือง ข่านักเฟืองหนึ่ง เกลือหนึ่งสลิ้งเฟือง หอมหนักเจ็ดสลิ้ง กะเทียมหนักสลิ้งเฟือง เชื้อเคยอขายหนักหกสลิ้ง ปลาต้มโขลกน้ำแกงหนักสามบาท สลิ้งเฟือง เนื้อปลาที่ทำแล้วหนักยี่สิบสี่บาท น้ำปลาหนักห้าบาทสามสลิ้งเฟือง น้ำตาลหม้อหนักหกสลิ้งเฟือง น้ำส้มขามคั้นแล้วหนัก เก้าบาท ผักกระเฉดหนักหกบาทสองสลิ้ง

วิธีทำ ตำพริกขิงนั้น ตำสิ่งของอื่นให้ละเอียดก่อน แล้วจึงเอาเชื้อเคยแลเนื้อปลาคั่วใส่ที่หลัง โขลกไปให้เข้ากันดีแล้วเอาเนื้อปลาที่ทำแล้วใส่ลง ทยอยเคยจนสุกดีแล้ว ชิมดูตามแต่จะชอบ แล้วเอาผักกระเฉดใส่ แล้วตักเอาตัวปลาขึ้นเอามีดระะให้หลุดจากกระดูกเป้นสองซีก แล้วเจียก้างที่ตามเนื้อออกให้หมด จึงกลับใส่ลงไปใต้น้ำแกงคนพอเข้ากันจึงใช้ได้แล

(ประติทินบัตรฯ หน้า ๕๕)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องสำอาง

เมื่อครั้งเป็นนักเรียนมัธยมเวลาเรียนวรรณคดี เคยรู้สึกอิจฉาริษยาใจนักหนา แทบทุกเรื่องจะต้องมีบทบรรยายการแต่งองค์ทรงเครื่องของตัวพระและตัวนาง ขบวนการแต่งตัวของตัวเอกมีหลายขั้นตอนกว่าจะเสร็จสรรพ บรรยายออกมาเป็นร้อยกรองและร้อยแก้วได้หลายบท มีศัพท์แสงหลายสิบคำให้เรียนรู้และท่องจำ ครูช่ยอธิบายขยายความให้รู้ว่า เครื่องประเทืองโฉมและเครื่องหอมเหล่านั้นคืออะไร

หากคิดจะบรรยายขบวนการแต่งตัวของชายหญิงในปัจจุบันให้ครบถ้วนทุกขั้นตอน กว่าจะจบอาจจะยืดเยื้อกว่าที่เคยได้อ่านในวรรณคดีหลายเท่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคิดจะบรรยายการแต่งตัวของเจ้าสาว ศัพท์แสงที่ใช้ก็คงจะต้องมีภาษาต่างประเทศปนอยู่หลายคำ เครื่องประเทืองโฉมและเครื่องหอมหลายอย่างยังไม่มีชื่อเรียกในภาษาไทย

ยอมรับกันว่าวันแต่งงานเป็นวันที่สำคัญที่สุดในชีวิต เจ้าสาวจึงขอสวยเป็นพิเศษ ยอมลงทุนเป็นเงินหลายร้อยบาท ยอมใช้เวลาหลายชั่วโมงในวันนั้นเพื่อเสริมความงาม อบนวดประเทืองผิว ทำเล็บ แต่งหน้า แต่งผม แล้วพรมร่ำด้วยน้ำหอมจนหอมกรุ่นไปทั่วทั้งตัวจึงเสร็จพิธี จนอาจกล่าวได้ว่า พิธีแต่งตัวของเจ้าสาวนั้นกินเวลานานกว่าพิธีรดน้ำหลายเท่า และถึงจะวุ่นเพียงไรก็ยังหาเวลาปลีกตัวไปแปลงโฉมได้

หากนับเครื่องสำอางที่ใช้คงได้เกินกว่าสิบชนิด บางทีเจ้าสาวที่นั่งเป็นหุ่นให้เขาแต่งตัวนั้นไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเครื่องสำอางสารพัดที่ใช้บนผิบบนหน้า และบนผมของตนมีอะไรบ้าง หลายคนไม่สนใจใคร่รู้เพราะมีจุดประสงค์เพียงอย่างเดียว ขอให้มีความงามเป็นเลิศเท่านั้น ก็พอใจแล้ว ยกให้เป็นหน้าที่ของช่างเสริมสวย ช่วยทำให้สวย ทำให้หอม ก็ยินยอมโดยดี

แม้ตัวช่างเอง บางทีก็ไม่รู้ถึถ้วนว่าสิ่งที่ใช้ทา ปอก เคลือบ หรือวาดลงไปบนผิบนั่นคืออะไร มีสารอะไรเป็นส่วนประกอบบ้าง ทำไมจึงช่วยให้ผิวนุ่มเนียน ทำไมจึงมีประกายแวววาว เวลาใช้ควรระวังอย่างไรบ้าง เครื่องสำอางอย่างไหนอาจเป็นอันตรายได้อย่างไร

ผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็มักไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ใช้ประจำวัน เวลาเลือกซื้อ มักพิถีพิถันเพียงแค่อุณหภูมิในการเสริมสวย หรือมีจะนั้นก็หวังให้ช่วยให้มึกลิ่นสะอาด หรือเพิ่มความหอมเท่านั้น

แต่เดิม เครื่องสำอางมีแค่แป้งผัดหน้า แล้วใช้สีแต่งเติมให้หน้าเข้มขึ้น เพียงทาปาก ทาแก้ม และ เขียนคิ้วก็มากเกินพอ เข้าลักษณะนางละครพร้อมที่จะออกโรงได้แล้ว

เครื่องสำอางที่ใช้ในปัจจุบันมีมากชนิดเลี่ยนนับไม่ถ้วน หลายอย่างไม่เคยใช้กันเมื่อสิบปีก่อน บัดนี้ต้องใช้ประจำวันจนขาดมิได้ ตื่นเช้าลืมตามขื่น ก็ต้องพึ่งเครื่องสำอางกันแล้ว ยาสีฟัน สบู่ แชมพู ยาบำรุงผม ครีมล้างหน้า ครีมนวดผม โลชั่นสมานผิ ดยาระงับกลิ่นตัว น้ำมันใส่ผม ยาหอม ผม สเปรย์ ยาทาเล็บ ยาล้างเล็บ ยาเคลือบเล็บ ล้วนนับเป็นเครื่องสำอางทั้งสิ้น ยังไม่ทันมีรายการชุดแต่งหน้า ก็ได้บัญญัติว่าเป็นหางว่าวเสียแล้ว

เมื่อลองนึกย้อนหลังไปสำรวจเหตุผลที่เลือกซื้อเครื่องสำอางครั้งสุดท้าย ก็มักจะพบว่า ลิปสติกแท่งนี้ซื้อเพราะสีสวย สเปรย์กระป๋องนี้เพราะกลิ่นหอม ได้เห็นโฆษณาในโทรทัศน์และรูปภาพในนิตยสารทำทางเข้าที่หน้าสอง จึงซื้อครีมทาหน้ากระป๋องนี้มาใช้ ยาทาเล็บขวดนี้ได้เลือกเฟ้นเอาที่สวยสะดุดตาที่สุด สีนี้คงไม่มีใครเลียนแบบได้ ฯลฯ เหตุผลเหล่านี้ควรใช้เป็นเพียงเกณฑ์ข้อหนึ่งในการเลือกซื้อ และควรจะพิจารณาคุณภาพด้านอื่นด้วย

เครื่องสำอางอาจมีสารเคมีที่สังเคราะห์ขึ้นเป็นส่วนประกอบ หรืออาจมีสารซึ่งสกัดมาจากของธรรมชาติ ส่วนประกอบ ขบวนการที่ใช้ผลิต วิธีเก็บ และวิธีบรรจุอาจมีผลต่อคุณภาพและความปลอดภัยของเครื่องสำอาง บางคนตระหนักว่า เครื่องสำอางมีอันตราย ไม่ค่อยกล้าใช้ของที่ผลิตในประเทศ ซึ่งมีคุณภาพไม่ยิ่งหย่อนกว่าของที่มาจากต่างประเทศนัก บางคนกลัวว่าลิปสติกไทยจะทำให้ปากดำ ครีมล้างหน้าจะทำให้เป็นสิว สเปรย์จะเป็นของปลอม เท็จจริงอย่างไรแม้ยังไม่ประจักษ์ ก็ขอพึ่งเฉพะของที่มาจากนอกก่อน ด้วยหวังว่า ของที่ผลิตในต่างประเทศนั้น คงจะมีการควบคุมด้านคุณภาพหรือมาตรฐานดีกว่าของไทยเป็นแน่

ถึงแม้ในต่างประเทศจะมีการควบคุมคุณภาพของเครื่องสำอางมากกว่าประเทศไทย แต่เมื่อเทียบกับการควบคุมคุณภาพอาหาร ยังนับได้ว่าการควบคุมเครื่องสำอางมีน้อยมาก ในสหรัฐอเมริกาไม่บังคับให้ผู้ผลิตจำหน่ายปิดสลากบอกส่วนประกอบของเครื่องสำอาง บางครั้งถึงแม้จะรู้ว่ามีส่วนประกอบที่อาจเป็นอันตราย ก็ไม่ต้องมีคำเตือนหรือข้อควรระวังกำกับ นอกจากนั้นผู้ผลิตยังไม่จำเป็นต้องทดสอบให้รู้แน่ว่าเครื่องสำอางชนิดใหม่ปราศจากอันตรายก่อนนำออกจำหน่าย ยกเว้นเรื่องสี ซึ่งพลอยถูกควบคุมไปพร้อมกับอาหารและยา

อันตรายที่เกิดขึ้นจากเครื่องสำอางในอเมริกาเป็นข่าวบ่อย ขอนำมาเล่าสู่กันฟังเป็นตัวอย่าง ที่รุนแรงที่สุดก็คือทำให้ตาบอด ที่เซนต์หลุยส์ ในขณะที่หญิงผู้หนึ่งค่อย ๆ ใช้แป้งโรสไปมาสคารามาบรรจงปิดขนาตา เผอิญมาสคาราไปถูกเยื่อนัยน์ตา ตาบอดภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมง เนื่องจากยากันบูดในมาสคาราสลายตัว เมื่อมีความร้อนสูงจุลินทรีย์ที่เป็นพิษอย่างร้ายแรงเข้าไปเติบโตแพร่พันธุ์ได้ ตาจึงบอดด้วยพิษของจุลินทรีย์ เมืองไทยอากาศร้อนมาก จะแน่ใจได้อย่างไรว่า ยากันบูดในมาสคาราของเรายังไม่เสียประสิทธิภาพ

ในนิวยอร์ก หญิงสาวผู้หนึ่งล้มลงหมดสติในขณะที่กำลังวิ่งขึ้นรถเมย์ และตายห่างจากบ้านของเธอเพียงไม่กี่ก้าว จากการชันสูตรพบว่า เป็นคนมีสุขภาพดีเลิศ ก่อนตายเพิ่งหิวและฉีดสเปรย์จันสวีย์รียม แต่คงใช้สเปรย์มากเกินไปในที่อุดู๋ จึงสูดสารขับเคลื่อนที่มีในสเปรย์เข้าไปในหลอดลมมากเกินไปถึงตายไม่รู้ตัว

ที่เคนเนอร์ โรงพยาบาลแห่งหนึ่งพบว่า หญิงสองคนที่เช่าบ้านร่วมกัน มีปอดชำระโดยไม่มีสาเหตุทั้งคู่ หลังจากสืบประวัติการใช้เครื่องสำอาง จึงรู้ว่าทั้งสองใช้ยาระงับกลิ่นตัวชนิดสเปรย์ยี่ห้อเดียวกัน ต่อมาก็พบอาการเช่นเดียวกันนี้ในชายและหญิงอีกหลายคนซึ่งใช้ยาระงับกลิ่นตัวยี่ห้อนั้น เมื่อลองฉีดสเปรย์นี้กับหนูตะเภา ปรากฏว่าเนื้อเยื่อปอดของหนูทุกตัวถูกทำลายเหมือนกันหมด

ในเมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เด็กชายอายุเพียง ๒ ขวบ เห็นว่าโคโลญจ์ของพี่ชายที่ใส่ในขวดรูปรถยนต์นำเล่นยิ่งนัก จึงลากเล่นอย่างสนุกสนาน โคโลญจ์รั่วหยดเป็นทางเคอญไปถูกก้นบุหรีที่ยังไม่ดับ ไฟลุกวามเล่นไปตามรอยโคโลญจ์ที่รั่ว เพียงช่วงเวลาไม่ถึงนาทีก็ถึงตัวเด็ก เขาและเท้าถูกไปไหม้อย่างรุนแรงจนต้องตัดทิ้ง

สุดท้ายคือเรื่องที่ได้ยินกันมาแล้วที่เวอร์จิเนีย ผู้หญิงคนหนึ่งสเปรย์ผมแล้วจุดบุหรี ผมลุกเป็นไฟไหม้คอและหน้า จากการทดลองพบว่า หลังจากฉีดสเปรย์ สารที่เคลือบผมไวไฟมากและสามารถคงความไวไฟได้นานถึง ๘-๑๐ นาที ระหว่างนั้นจึงไม่ควรจุดบุหรีหรือเข้าใกล้ไฟ

ที่ยกตัวอย่างเหล่านี้มา มิใช่จะชวนให้งดใช้เครื่องสำอางทุกชนิด แต่หวังว่าจะให้ช่วยเตือนสติ เพิ่มความระมัดระวังให้มากขึ้น ขณะเลือกซื้อและเวลาใช้เครื่องสำอาง

(เคมีในบ้าน หน้า ๕๗-๖๑)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจ้าพ่อ

“เจ้าพ่อ” เป็นคำที่สื่อถึงบุคคลที่ใช้อำนาจหรืออิทธิพล มีการกระทำที่โน้มเอียงไปในทางผิดกฎหมาย “เจ้าพ่อ” ที่บัญญัติขึ้นตามข้อเขียนของคอลัมน์นิสต์ จะมียุ่ทั่วทุกวงการและในเขตพื้นที่ซึ่งตกเป็นข่าวทางสื่อมวลชน เช่น เจ้าพ่อวงการมวย เจ้าพ่อวงการบันเทิง เจ้าพ่อแชร์ เจ้าพ่อห่วยเถื่อน เจ้าพ่อวังน้ำเย็น เจ้าพ่อเมืองเพชร เจ้าพ่อตะวันออก ฯ การใช้คำว่า “เจ้าพ่อ” ในความหมายนี้เริ่มเกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยก้าวสู่ยุคการเร่งรัดพัฒนาประเทศ

โดยทั่วไปมักจะเข้าใจกันว่า การเป็นเจ้าพ่อในวงการใด หมายถึงผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีอิทธิพลหรืออำนาจพิเศษ สามารถที่จะควบคุมหรือสั่งการให้กิจการนั้น ๆ เป็นไปตามเป้าหมาย ความเข้าใจข้างต้นจะสอดคล้องกับสถานะและบทบาทของ “เสี่ย เจ้าของกิจการ” หรือ “นายห้าง ในวงการธุรกิจพาณิชย์” มากกว่า เพราะฐานะหรือความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว มิอาจจะบ่งชี้ว่าผู้ใดคือเจ้าพ่อ แต่เจ้าพ่อต้องเป็นผู้ที่มีองค์ประกอบอื่น ๆ อีก โดยเฉพาะมีอำนาจเหนือปัจจัยสำคัญในการคงอยู่ของการประกอบการในวงการนั้น ๆ ต้องเป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยบารมี มีบริวาร และมีอำนาจเหนือบริวารในระดับที่สามารถสั่งการให้กระทำหรือหยุดยั้งการกระทำในสิ่งที่เป็นการปรารถนาได้

มีการใช้คำว่า “เจ้าพ่อ” เพื่อเรียก “God Father” หรือ “Mafia” ซึ่งมีรากกำเนิดมาจากสังคมตะวันตก ที่รู้จักกันดี เช่น คอน คอลิโอเน่ เจ้าพ่อค้าโคเคนแห่งโคลัมเบีย หรือ อัลคาโปน เจ้าพ่อซิกาโก พฤติกรรมของคนกลุ่มนี้ผูกพันกับสิ่งผิดกฎหมาย ใช้อิทธิพลเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ โดยการสร้างบารมีเหนือกลุ่มผู้ใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้โอนอ่อนผ่อนตาม หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ตน

ความหมายของเจ้าพ่อ ไม่ว่าจะใช้กับศัพท์ “God Father” หรือ “Mafia” หรือเจ้าพ่อในคำไทยเดิมที่หมายถึงเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผู้คนเชื่อถือทำการสักการะบูชาเพื่อขอความคุ้มครอง ขอลาภผล ความสุข หรือแม้กระทั่งขอให้ลดบันดาลในสิ่งที่ยากจะประสบผลสำเร็จด้วยตัวเอง เช่น ขอให้พบสิ่งของที่อันตรายาน ขอให้ศัตรูมีอันเป็นไป เป็นต้น ความหมายทั้งจากศัพท์เทศและศัพท์ไทยก็จะมีผสมกลมกลืนกับคุณลักษณะของ “เจ้าพ่อ” ที่เป็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

“เจ้า” คงมีบทบาทอยู่ในสังคมไทยมานาน แต่ในราวทศวรรษที่ผ่านมามีคำว่า “เจ้าพ่อ” เริ่มแพร่หลายอย่างกว้างขวางในสื่อมวลชนไทย บรรดาคอลัมน์นิสต์ทั้งหลายได้ตั้งสมญานาม “เจ้าพ่อ” กับผู้ทรงอิทธิพลในวงการต่าง ๆ ข่าวสารที่เกี่ยวกับบทบาทและการดำรงตนในลักษณะที่อยู่เหนือ

กฎหมายและการนิยมนำอำนาจมีดของกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น หรือในเมืองหลวงของบรรดา “เสี้ยเสี้ย หลงจู้ กำนัน” ได้รับความถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ จนคำว่า “เจ้าพ่อ” เป็นที่เข้าใจกัน โดยปริยายว่าเป็นผู้ทรงอิทธิพล ชอบใช้อำนาจมีด และเป็นบุคคลที่กลไกของรัฐไม่กล้าเข้าไปจัดการ สื่อสัญลักษณ์ในเชิงลบข้างต้นทำให้ “เจ้าพ่อตัวจริง” เกิดความรู้สึกเกรงกลัวและมักจะปฏิเสธสมญานาม “เจ้าพ่อ” โดยเลี่ยงไปใช้สรรพนามแทนตัวว่า “นักเลง” มากกว่า

สถานะของคำ “เจ้าพ่อ” ไม่ว่าจะนำไปใช้ในเชิงลบหรือบวก มิใช่เงื่อนไขสำคัญที่จะปฏิเสธหรือยอมรับการคงอยู่ของเจ้าพ่อในสังคมไทย แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ บทบาท กลไก และวิธีการ ที่เจ้าพ่อใช้ในการรักษาอำนาจและสถานะของตน การเกิดและการดำรงอยู่ของเจ้าพ่อย่อมสัมพันธ์กับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย

การเกิดและการเติบโตของเจ้าพ่อ น่าจะเริ่มก่อรูปในระยะเวลาที่สังคมเศรษฐกิจไทยกำลังขยายตัวสู่ระบบการผลิตเพื่อตลาด ยังผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรเพื่อเปิดพื้นที่ทำกินใหม่ การแก่งแย่งเพื่อครอบครองทรัพยากรธรรมชาติ หรือการแข่งขันโดยการระดมทุนและแรงงานเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด เกิดขึ้นท่ามกลางกลไกที่ใช้ควบคุมการผลิตและการจัดการด้านตลาดยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ประกอบกับชุมชนในเขตที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ยังไม่มีกลไกรัฐทำหน้าที่รองรับ ไม่ว่าจะเป็นด้านบริการ หรือการพิทักษ์ความถูกต้อง เจ้าพ่อจึงเข้ามาทำหน้าที่ในส่วนที่ขาดหายไปในระดับต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้ตัดสิน ต่อสู้ หรือให้ความคุ้มครองในบริเวณป่าสงวน หรือการควบคุมทุน แรงงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตทันเวลาและตามความต้องการของตลาด เช่น การผลิตในพืชไร่ขนาดใหญ่ เช่น ไร่อ้อย ยาสูบ สวนยาง เจ้าพ่อไร่อ้อย พ่อเลียง (เจ้าพ่อ) โรงบ่ม จึงเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น

ในทำนองเดียวกัน การขยายตัวของทุนสินค้าและบริการในส่วนภูมิภาค จำเป็นต้องมีตัวแทนของทุน สินค้า หรือบริการ ซึ่งคือผู้ทำหน้าที่การตลาดในเขตนั้น ๆ และมักจะพบว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมเป็นที่ยอมรับในวงการธุรกิจการค้า สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน หรือตัวแทนวัตถุดิบในการผลิต จะเป็นผู้ได้รับการผูกขาดสัมปทานกิจการนั้น ๆ เจ้าพ่อที่ก่อตัวจากเอเยนต์สุรา วัสดุก่อสร้าง โรงเลื่อยไม้ จึงปรากฏในท้องถิ่นที่ระบบทุนนิยมเข้าไป

การที่เจ้าพ่อได้เป็นเจ้าของหรือผู้นำในกิจการต่าง ๆ ที่มีลักษณะของการระดมทุนหรือการจัดการที่ต้องใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ จำต้องอาศัยปัจจัยสำคัญสองประการคือ การเป็นเจ้าของทุนที่เหนือกว่า และความสามารถในการควบคุมทรัพยากรอย่างสัมฤทธิ์ผล วิธีการควบคุมหรือจัดการของเจ้าพ่อมักจะกระทำควบคู่กันระหว่างการสร้างบารมีและการใช้อำนาจ

บารมีนั้นเกิดจากคุณความดีที่ทำให้คนอื่น อาจเป็นการให้ในรูปแบบต่าง ๆ และให้ในระดับต่าง ๆ กัน มีทั้งให้บริการ ให้การจัดการและให้ทาน เช่น ให้สินเชื่อบริการการผลิต แบ่งสรรผลประโยชน์ให้ตามเหมาะสม ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เอื้อเพื่อแก่ผู้ทุกข์ยาก เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ สร้างสาธารณะสมบัติเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม บารมีของเจ้าพ่อจึง

หมายถึงการเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนหรือวงการใดวงการหนึ่ง ทำให้เกิดการยอมรับเรื่อยไปจนถึงความจงรักภักดีจากกลุ่มพวกพ้องบริวารที่ต้องใช้หรือพึ่งพิงบริการในระดับต่าง ๆ ของเจ้าพ่อ การให้ที่ถือเป็นการพิสูจน์บารมีที่ยิ่งใหญ่ของเจ้าพ่อก็คือ “ปกป้องให้พื้นผิและคุ้มครองชีวิตให้ปลอดภัย”

การเกาะเกี่ยวระหว่างกลุ่มพวกพ้องบริวารและเจ้าพ่ออาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์โดยมีเจ้าพ่อเป็นผู้ทำหน้าที่ประมุขของกลุ่มอุปถัมภ์ ซึ่งนอกจากจะแสดงบทบาทของผู้ให้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว การแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เจ้าพ่อเป็นเจ้าของกิจการยังสามารถให้ประโยชน์กับกลุ่มพวกพ้องบริวาร โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการให้ความอุปถัมภ์ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการขยายฐานอำนาจทางเศรษฐกิจของเจ้าพ่อด้วย

ความเป็นผู้มีบารมีของเจ้าพ่อต้องควบคู่กับการมีอำนาจด้วยเพราะผู้ที่เจ้าพ่อจะต้องมีขีดความสามารถในการจัดการเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา ดังนั้นการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของเจ้าพ่อ จึงต้องมีมาตรการที่ใช้ในระดับต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นการข่มขู่ สั่งสอน เพื่อให้หลาบจำ หรือบทลงโทษผู้ทรยศหักหลังด้วยการทำให้สาบสูญ (เสียชีวิต) เป็นต้น

การควบคุมหรือบังคับใช้แรงงาน ตลอดจนการช่วงชิงผลประโยชน์ในกิจกรรมที่ยังหาข้อยุติทางกฎหมายไม่ได้ จึงต้องอาศัยกลไกและกติกาที่เจ้าพ่อกำหนดขึ้น การตัดสินใจด้วยวิธีการรุนแรง โดยอาศัยกองกำลังพิทักษ์ประโยชน์ของเจ้าพ่อซึ่งรู้จักกันในนาม “นักเลง” หรือ “มือปืน” จึงเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาในท้องถิ่นที่มีเจ้าพ่อ ระบบการปกครองแบบเจ้าพ่อที่อาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์จึงมีบทลงโทษกำกับไว้เสมอ

ความคงอยู่ของเจ้าพ่อ ขึ้นกับการยอมรับของชุมชนและการประสานประโยชน์กับอำนาจส่วนท้องถิ่น การสั่งสมและขยายฐานอำนาจทางเศรษฐกิจด้วยวิธีการของเจ้าพ่อเป็นไปโดยสอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จุดเชื่อมความขัดแย้งระหว่างกิจกรรมนอกระบบกฎหมายของเจ้าพ่อกับกลไกของรัฐที่ใช้ควบคุมคือ กลุ่มข้าราชการในระดับต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ใช้กลไกและรักษากฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพ่อกับข้าราชการของรัฐเป็นไปในรูปของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ส่วนฝ่ายใดจะมีสถานะเหนือกว่าย่อมขึ้นกับปัจจัยที่ถูกกำหนดเป็นเรื่องต่อรองในแต่ละช่วงเวลา

พัฒนาการของเจ้าพ่อได้ก้าวมาถึงการผนวกอำนาจของเจ้าพ่อให้เข้ากับกลไกอำนาจรัฐโดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งในรูปของการเป็นหัวหน้าคณะ ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองหรือการเสนอตัวเป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งเจ้าพ่อก็จะประสบความสำเร็จอย่างง่ายดายโดยอาศัยฐานสนับสนุนจากมวลชนและฝ่ายปกครองของท้องถิ่นที่เชื่อมสัมพันธ์กับทุกฝ่ายด้วยระบบอุปถัมภ์อันแข็งแกร่งของเจ้าพ่อ

การเข้าสู่ระบบการเมืองไม่ว่าจะในรูปแบบใด ย่อมเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าพ่อทั้งในแง่สถานภาพ ผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจในรูปของการรับรองหรือปกป้องกิจการของเจ้าพ่อจากจุดเริ่ม

ที่อยู่หมั่นหม่ม ต่อกฎหมายหรือการควบคุมโดยกลไกรัฐ ได้พัฒนามาสู่กิจกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ โดยอาศัยพื้นฐานอิทธิพลในท้องถิ่นเข้าสู่วิถีการเมืองของระบบประชาธิปไตยไทย ที่เน้นการต่อสู้ และพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผลประโยชน์ในระดับต่าง ๆ ดังปรากฏในปัจจุบัน

(คำ. หน้า ๒๓๕-๒๔๑)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้เป็นพยานแก่ท้องบัญญัติบาตรา แลบาดหมายคำประกาศ ซึ่งมีไปแล้วก่อนนั้น เพื่อจะให้คนที่ได้อ่านหนังสือก่อนเชื่อแท้แน่ใจไม่สงสัยไซ้ ที่ไม่เข้าใจความจะได้เข้าใจ ผู้ใดไม่รู้ความในหนังสือท้องบัญญัติบาตราบาดหมายก่อนก็จะได้รับรู้ถนัด อนึ่งถ้าเหตุแลการในราชการแผ่นดินประการใดๆ เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แลเสนาบดีพร้อมกันบังคับไปอย่างไร บางทีก็จะเล่าความนั้นใส่มาในหนังสือราชกิจจานุเบกษานี้บ้าง เพื่อจะให้รู้ทั่วกันมิให้เล่าภาพิศๆ ไปต่างๆ ขาดๆ เกินๆ เป็นเหตุให้เสียราชการแลเสียพระเกียรติยศแผ่นดินได้ หนังสือราชกิจจานุเบกษานี้ เมื่อตกไปอยู่กับผู้ใดขอให้เก็บไว้ อย่าให้ฉีกทำลายล้างเสีย เมื่อได้ฉบับอื่นต่อไป ก็ให้เขบต่อๆ เข้าเป็นสมุด เหมือนสมุดจีนสมุดฝรั่ง ตามลำดับตัวเลขที่หมาย หนึ่ง สอง สาม สี่ ต่อๆ ไป ซึ่งมีอยู่ทุกหน้ากระดาษนั้นเถิด ขอให้มิหนังสือราชกิจจานุเบกษานี้เก็บไว้ สำหรับจะได้ค้นดูข้อราชการต่างๆ ทุกหมู่ทุกกรมข้าราชการแลทุกหัวเมืองโดยประกาศนี้เทอญ

ประกาศมาฉวันจันทร์เดือนห้าขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมเมียยังเปนนพศก เป็นวันที่ ๒ ๔ ๕ ๖ ในรัชกาลแผ่นดินที่สี่ ขุนปฏิภาณพิจิตร ขุนมหาสิทธิโวหาร กรมพระอาทิตย์เป็นผู้รับสั่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งาน

เมื่อเราเอ่ยคำว่า “งาน” ขึ้นมาลอย ๆ เพียงคำเดียว สิ่งแรกที่เรามักนึกถึงคือ สิ่งที่เราทำเพื่อเลี้ยงชีพ มากกว่าจะนึกถึงงานในความหมายอื่น ตามปกติเรามักถือว่า “งาน” ตรงกับคำว่า “work” ในภาษาอังกฤษ พจนานุกรมภาษาอังกฤษอธิบายว่า งานเป็นกิจกรรมซึ่งบุคคลหนึ่งใช้แรงกายหรือจิตใจพยายามทำบางสิ่งบางอย่างเอาชนะอุปสรรค ทำให้เกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ส่วนมากแล้วมักมีวัตถุประสงค์ในการหาเลี้ยงชีพ คือได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน เช่น ได้ค่าจ้างเป็นต้น เมื่อคนเราทำงานเราย่อมใช้พลังงานอย่างต่อเนื่องกันทำกิจกรรมโดยมีจุดมุ่งหมายบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่ทำเป็นประจำหรืองานอาชีพ งานจึงเป็นหน้าที่ และเป็นที่ทำแล้วไม่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน แต่จำเป็นต้องทำ งานจึงมักมีผลต่อสภาพจิตใจ เพราะเมื่อเราทำสิ่งที่เราคิดว่าเป็น “งาน” เราย่อมให้ความสำคัญแก่การกระทำนั้น ๆ มากกว่าการกระทำสิ่งที่เราคิดว่าเป็นเรื่องอื่น เช่น เรื่องเล่น เราจึงอาจสรุปความหมายของงานได้ว่า งานเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ทำเพื่อให้ตัวเองดำรงชีวิตอยู่ได้ เป็นการกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายในทางสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง การทำงานมักได้รับค่าจ้างเป็นสิ่งตอบแทนผลงานของตน ดังนั้นโดยทั่วไปแล้ว งานจึงมักมีความหมายเชิงเศรษฐกิจแฝงอยู่ด้วย ตามปกติแล้ว งานไม่ได้สร้างความสนุกสนานบันเทิงให้แก่ผู้ทำ ไม่ใช่การพักผ่อน แต่เป็นการทำบางสิ่งบางอย่างที่ผู้ทำต้องทุ่มเทพลังงาน ทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อย เมื่อเราพูดถึงงานเรายังมักหมายถึงงานอาชีพ ซึ่งเป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อใช้เลี้ยงชีวิต และบอกถึงสถานภาพทางสังคมของบุคคล

สำหรับบุคคลคนหนึ่งแล้ว งานมีความสำคัญต่อตัวเขามาก งานเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขาเป็นตัวกำหนดบทบาทและสถานภาพ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความมั่นใจในตัวเอง และเป็นสิ่งที่ผู้อื่นใช้ประเมินค่าตัวเขา เขาจะได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่เขาทำ นอกจากนี้ งานยังบอกให้เราเข้าถึงกลุ่มบุคคลที่เขาติดต่อเกี่ยวข้อง คือบอกให้รู้ถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลนั้น เนื่องจากบุคคลหนึ่งต้องอุทิศเวลาช่วงที่ดีที่สุดช่วงหนึ่ง และเป็นเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตของเขาด้วย คนทุกคนจึงเห็นว่างานมีความสำคัญ คนไทยยอมรับความหมายของคำ “งาน” ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น และถือว่าเป็นความหมายหลัก อย่างไรก็ตาม คนไทยยังใช้คำว่า “งาน” หมายถึง การทำกิจสิ่งอื่นนอกเหนือจากงานอาชีพด้วย

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ อธิบายคำว่า “งาน” ว่า “เป็นสิ่งหรือเรื่องที่ทำ การพิธีหรือการรื่นเริงที่คนมาชุมนุมกัน” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “งาน” ของคนไทยมักรวมถึงการรื่นเริงอยู่ด้วย

หนังสืออักขรภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ ซึ่งจัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๑ มีคำอธิบายว่า “งาน” ที่คล้ายคลึงกันกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ดังนี้

“งาน คือ การทั้งปวงนั้น เหมือนอย่างคนทำการ มีโกนจุก แลวชนาค บ่าวสาว เป็นต้น

งานการ คือสรพการงานทั้งปวงนั้น เหมือนคนทำไรไถนาเป็นต้นนั้น

งานบ่าวสาว คือการที่ชายหนุ่มหญิงสาว เขาแรกทำวิวาห์มงคล อยู่เป็นคู่เมียกันนั้น

งานปี คือ กิจการที่คนทำปีละหน เหมือนการที่พวกหมด ฤาพวงมโหรี ปี่พาทย์ ถึงสุดปีเขาไหว้ครูทีหนึ่งนั้น

งานราษฎร์ คือการงานของชาวเมืองทั้งปวงนั้น

งานเมือง คือการลัทธิต่าง ๆ มีแรกนาแลถีบชิงช้า เป็นต้นสำหรับเมืองนั้น

งานหลวง คือ การใหญ่ เป็นการของพระมหากษัตริย์ เหมือนงานพระบรมศพ เป็นต้น”

จากอักขรภิธานศรับท์นี้ จะเห็นได้ว่า คำว่างานเป็นคำกลาง ๆ ที่ใช้ควบคู่กับคำอื่น จึงจะเข้าใจความว่าเป็นงานอะไร คนไทยมักไม่นิยมใช้คำว่า “งาน” เพื่อบอกถึงการประกอบอาชีพ แต่จะใช้คำที่บอกลักษณะงานโดยตรง เช่น ทำนา ถอนหญ้า ดำนา เกี่ยวข้าว ทำสวน ตัดต้นไม้ เลี้ยงปลา จับปลา ทอดแห ทำราชการ เขียนหนังสือ ขายของ ฯลฯ คำว่างานแต่ลำพังคำเดียวจึงไม่ค่อยสื่อความหมายในภาษาเท่าใดนัก เช่น นาย ก ถาม นาย ข ว่าทำอะไร ถ้านาย ข ไม่ต้องการพูดคุยยาว หรือ ไม่ต้องการให้นาย ก รุ้รายละเอียด ก็จะตอบว่า “ทำงาน” เช่นนี้ นาย ก ก็ควรรู้ว่า นาย ข ไม่ต้องการให้ตนซักถามต่อในรายละเอียด คำว่า “งาน” จึงเป็นคำกลาง ๆ บอกเพียงว่า บุคคลนั้นมีเรื่องต้องทำ จะเป็นอะไรก็ได้

คำว่า “งาน” มีที่ใช้ในสำนวนไทยอื่น ๆ อีก ปกติมักใช้ควบคู่กับคำว่า “การ” เป็น “การทำงาน” หมายความว่าถึงกิจการงานที่เน้นหนักไปในการประกอบอาชีพ ถ้าใช้ “งานการ” ก็หมายถึงงาน โดยคำการเป็นความหมายซ้อนความหมายเดิมของงาน เช่น “ไปทำงานทำการเสียที” หมายถึงไปทำงานเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีใช้ในวลีอื่น ๆ อาทิ เป็นงานเป็นการ แปลว่าเอาจริงเอาจัง ได้งานได้การ แปลว่าได้ผลงาน และเอางานเอาการ คือตั้งใจทำงานด้วยความขยันขันแข็ง

การใช้คำ “งาน” ในภาษาไทยดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ย่อมแสดงว่า เมื่อคนไทยพูดคำว่า “งาน” ย่อมหมายถึงการทำกิจบางสิ่งบางอย่างเท่านั้น งานไม่ได้มีความหมายเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจ หรืองานอาชีพ อาจกล่าวได้ว่า การให้คำจำกัดความคำว่า “งาน” ของคนไทยมีพื้นฐานมาจากสภาพสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีอาชีพทางการเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีอาชีพทางการเกษตร ชีวิตของคนไทยในชนบทส่วนมากเป็นชาวนา การทำให้ชาวนาต้องอาศัยแรงงานจากเพื่อนบ้านในการลงแขก ดำนา เกี่ยวข้าว การทำงาน

โดยใกล้ชิดกัน ทำให้ผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์ทางสังคมในด้านอื่นตามมา และเป็นความสัมพันธ์แบบยั่งยืน รูปแบบของการทำนาจึงเป็นตัวกำหนดแบบแผนการติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมด้วย ถ้านาย ก ไม่ไปร่วมงานแต่งงาน งานบวช งานศพ ฯลฯ ของเพื่อนบ้านหรือคนในหมู่บ้าน เขาก็จะถูกตัดออกไปจากสังคม ไม่มีใครคบค้าสมาคม ไม่มีใครยินดีให้ความช่วยเหลือในการดำนาหรือเกี่ยวข้าว ดังนั้น อาชีพจึงเป็นตัวกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคล ทำให้เขามีสถานภาพ และจัดตัวเองให้อยู่ในกลุ่มของชาวบ้านได้ กิจกรรมทุกอย่างที่ชาวบ้านจัดขึ้น จึงเป็นสิ่งที่คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านต้องร่วมมือและถือว่ามีความสำคัญต่อตัวเขา ดังนั้น กิจกรรมเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นงานอาชีพ หรือเป็นงานสังคม งานรื่นเริง การเล่น ฯลฯ ก็ตาม เขาก็จะต้องให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน คือในความรู้สึกของชาวบ้านแล้ว กิจกรรมเหล่านี้ย่อมถือว่ามีความสำคัญเทียบเท่ากับงานทั้งนั้น ดังนั้นเมื่อนาย ข จัดงานขึ้นที่บ้าน ไม่ว่าจะป็นงานรื่นเริง เช่น งานบวช แต่งงาน โกนผมไฟ ฯลฯ หรืองานอวมงคล เช่น งานศพ นาย ก ก็ย่อมยินดีไปร่วมงาน นำข้าวปลาอาหารสิ่งของต่างๆ เช่น มะพร้าว กล้วย อ้อย น้ำตาล ฯลฯ ไปช่วยนาย ข หรือถ้าไม่มี ก็ยินดีใช้แรงตนเองเข้าช่วยตัดกล้าดำข้าว ฝ่าฟืน ยกของ ดำน้ำพริก ฯลฯ ล้านวนไทยเรียกว่า “ไปช่วยงาน” เช่นเดียวกับเมื่อนาย ก ไปช่วยนาย ข ดำนาเกี่ยวข้าว ดังนั้นสำหรับชาวชนบทไทยแล้ว เมื่อชาวบ้านพูดว่างานจึงหมายความว่ารวมถึงกิจกรรมทุกประเภทของชาวบ้าน ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะความหมายของงานในเชิงเศรษฐกิจ การจัดงานรื่นเริง การเล่นของชาวบ้านก็เป็นสิ่งที่ชาวบ้านเห็นว่ามีความสำคัญเทียบเท่ากับงาน การใช้พลังในการจัดงานเหล่านี้ จึงเรียกว่าเป็นการทำงานเช่นเดียวกัน

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น เราพอจะประมวลได้ว่าสิ่งที่เรียกว่างานตามแนวคิดของคนไทยได้แก่

๑. งานอาชีพ คือ สิ่งที่คนไทยทำเป็นอาชีพ ไม่รับผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำการประมง รับราชการ ค้าขาย ผลิตสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค ทอผ้า ฯลฯ งานเหล่านี้รวมเอากิจกรรมที่คนไทยทำที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนั้น ๆ ด้วย เช่น การถอนหญ้า เลี้ยงควาย เป็นอาทิ

๒. งานอดิเรก คืองานที่ทำในยามว่างตามความสนใจของแต่ละคน เป็นงานที่ทำนอกเหนือจากงานประจำหรืองานอาชีพ งานอดิเรกมักก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน จึงเป็นงานที่บุคคลชอบทำ ทำโดยสมัครใจ ไม่มีใครบังคับ งานอดิเรกของคนไทยมักได้แก่การเล่นประเภทต่าง ๆ เช่น เล่นต้นไม้ เลี้ยงนกเขา เล่นตลับงา ฯลฯ ในบางครั้ง งานอดิเรกอาจกลับกลายเป็นงานอาชีพได้ ถ้างานอดิเรกนั้นสามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทนเชิงเศรษฐกิจ เช่นการเลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรก เมื่อมีจำนวนมากขึ้นก็อาจนำไปขาย กลายเป็นการค้าได้

๓. งานบุญ เป็นงานที่จัดเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ การเทศน์มหาชาติ งานที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา งานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

๔. งานเทศกาล เป็นงานรื่นเริงตามเทศกาล เช่น งานสงกรานต์ งานตรุษ งานสารท งานวัด งานแข่งเรือ ฯลฯ

๕. งานที่จัดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงในวัฏจักรชีวิต เช่น งานแต่งงาน งานโกนจุก งานศพ ฯลฯ

๖. กิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจ แต่จัดว่าเป็นงาน ได้แก่ งานบ้าน คือ การทำงานของสตรีในบ้าน อันได้แก่ งานดูแลทำความสะอาด การทำอาหาร ชักรีด เป็นต้น งานที่ชาวบ้านร่วมกันทำเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น งานขุดคลอง งานซ่อมถนน งานบูรณะปฏิสังขรณ์ วัดวาอาราม ฯลฯ

ถ้าจะกล่าวถึงที่มาของคำว่า “งาน” ความหมายอีกอย่างหนึ่งของงานคือ มาตรการวัดพื้นที่ หรือวัดจำนวนเนื้อที่ดิน มีกำหนดเท่ากับ ๑๐๐ ตารางวา มาตรการวัดพื้นที่ดินของไทยแต่เดิมนั้น ล้วนระบุว่าเป็นมาตรการที่นา คือที่ปลูกข้าว ไม่ระบุถึงที่ดินอื่น ๆ คงเป็นเพราะที่นาเป็นที่เกิดผลประโยชน์แก่เจ้าของนา เจ้าของนาจึงต้องเสียภาษีอากรให้เป็นรายได้ของแผ่นดินไว้บำรุงบ้านเมือง การมีมาตรการวัด ก็เพื่อให้รู้จำนวนเนื้อที่นาของแต่ละคน จะได้เก็บภาษีอากรได้ถูกต้อง จึงพอสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยโบราณการอาชีพที่สำคัญของคนไทย คือการทำนาแต่อย่างเดียว งานซึ่งมีความหมายถึงการประกอบอาชีพ จึงเป็นคำเดียวกับ “งาน” ที่ใช้กำหนดเนื้อที่ดินที่ใช้ทำนา คำทั้งสองนี้ น่าจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และความหมายหรือการใช้คำว่า “งาน” ของคนไทยนั้น แต่เดิมคงเป็นความหมายที่เกษตรกรหรือชาวนาเป็นผู้ใช้ คำว่า “งาน” ของไทยจึงมีความหมายกว้าง รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของชาวชนบทที่เป็นงานสังคม งานรื่นเริงเข้าไว้ด้วย นอกเหนือจากการทำการอาชีพ

งานที่คนไทยถือว่าเป็นอาชีพที่ทำกันมาแต่เดิมได้แก่ งานเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพของคนไทยในชนบท ชาวชนบทส่วนมากมักทำนา การทำนาของชาวนาในอดีตต้องอาศัยฝนฟ้าเป็นสำคัญ เมื่อถึงเวลาฝนตก มีน้ำมากพอ ชาวนาจึงเริ่มทำนาด้วยการไถแล้วหว่านข้าวกล้า เมื่อต้นกล้าสูงพอสมควรคือประมาณ ๑ สอก จึงจำไปปักดำในนา การปักดำนี้จะเริ่มทำประมาณเดือน ๘ เดือน ๙ ถึงเดือน ๑๐ แล้วแต่จะปลูกข้าวเบาหรือข้าวหนัก เมื่อปักดำเสร็จแล้ว ก็คอยดูแลถอนหญ้า คุ่น้ำหล่อเลี้ยงต้นข้าว ไม่ให้มีน้ำมากเกินไปหรือน้อยเกินไป งานช่วงนี้เป็นงานเบากว่า เมื่อไถและปักดำ ซึ่งต้องทำงานตั้งแต่เช้าตรู่ ทำติดต่อกันประมาณ ๔ ชั่วโมงจึงจะพักกินข้าวเช้า แล้วจึงทำงานต่อไปอีก การปักดำทำนานี้ ถ้าเจ้าของนาทำตามลำพัง มักทำไม่ทันฤดูกาล ต้องบอกแขกลงแรงช่วยกัน การลงแขกดำนามักจะแข่งกันว่าใครจะปักดำเร็วหรือช้ากว่ากัน แต่ไม่มีการเล่นสนุกสนานเหมือนเมื่อลงแขกเกี่ยวข้าว

เมื่อข้าวออกรวงแก่ ชาวนาก็ต้องลงมือเกี่ยวเกี่ยว ซึ่งตกในระหว่างเดือนอ้ายกับเดือนยี่ ในช่วงเกี่ยวข้าวนี้มักมีการลงแขกเอาแรงกัน ชายหนุ่มหญิงสาวมักยินดีมาร่วมเกี่ยวด้วย เพราะจะได้มีโอกาสมาชุมนุมรื่นเริงเป็นการเล่นไปด้วยในตัว คือเกี่ยวข้าวพลางร้องเพลงพลางเกี่ยวพาราสิกัน

อย่างสนุกสนาน การเกี่ยวข้าวมักเกี่ยวกันแต่เช้า พอแดดร้อนสายหน่อยก็หยุดพัก ไปเริ่มเกี่ยวกันใหม่เอาตอนบ่าย เวลาเย็นเลิกเกี่ยวแล้วก็เล่นเพลงเกี่ยวข้าวกันจริง ๆ คือมีการตั้งวงเล่นเดินกำรำเคียว เป็นต้น เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจึงหาขนขึ้นลานและทำการนวดข้าว ในช่วงการนวดข้าวนี้มีการเล่นเพลง สงฟาง พานฟาง และเพลงชักกระดานเป็นการสนุกสนานครึกครื้นผ่อนคลายจากการทำงานหนัก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การทำงานของคนไทยแต่เดิมมาเป็นการทำงานในไร่นา ไม่มีการกำหนดช่วงเวลาทำงานไว้ตายตัว ชาวนาจะทำงานและพักผ่อนสลับกันไป เช่น เมื่อดำนาหรือเกี่ยวข้าว ชาวนาจะทำงานอย่างจริงจังไม่มีการพัก แต่เมื่อทำไปสักช่วงเวลาหนึ่ง พอรู้สึกเหน็ดเหนื่อยก็พักผ่อนเสีย รับประทานอาหาร หรือเล่นเพลงเกี่ยวข้าวให้รู้สึกครึกครื้นขึ้นบาน แล้วจึงกลับมาทำงานใหม่ การหยุดงานเพื่อพักผ่อนนี้ ขึ้นอยู่กับชาวนาผู้ทำงานนั้น ๆ เป็นผู้กำหนด ครั้นต่อมาสังคมเปลี่ยนแปลง ประชากรเพิ่มมากขึ้น ที่ทำนาทำไร่มีพอที่จะให้ผลิตผลเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ชาวชนบทส่วนหนึ่งจึงต้องย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำในเมืองหรือไปรับจ้างเป็นแรงงานในนาในไร่ ของป่ามาขาย หรือทำงานฝีมือมาขาย เป็นต้น เขตชนบทส่วนหนึ่งถูกบุกรุกจากการขยายตัวของเมือง ลักษณะอาชีพของชาวไทยในชนบทจึงเปลี่ยนไป กลายเป็นอาชีพรับจ้างแรงงานตามบ้าน ในโรงงาน เป็นช่างฝีมือบ้าง และมีอาชีพให้บริการบ้าง การทำงานเหล่านี้ มีลักษณะแตกต่างจากการทำงานในนาในไร่ ที่มีอิสระเป็นนายตัวเอง อาชีพแบบใหม่ ๆ ในเมืองจะมีระเบียบควบคุม เช่น ในด้านเวลาทำงาน ลักษณะงาน และค่าจ้าง ชาวชนบทไทยที่เปลี่ยนอาชีพจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตแบบใหม่ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบชาวเมือง

ในส่วนที่ยังคงหลงเหลือเป็นไร่นาในเขตชนบทนั้น เราจะเห็นได้ว่าปัจจุบันชาวนาซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองมากนักได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากชาวเมือง เงินเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต คนหนุ่มสาวที่อาศัยอยู่ในไร่นามักไม่นิยมทำนาตามอย่างบรรพบุรุษ แต่กลับเข้ามาทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรืออพยพเข้าไปอยู่ในเมือง คงทิ้งไร่นาไว้ให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายดูแล ชาวนาที่สูงอายุเหล่านี้จึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานเท่าที่จะหาได้ให้มาทำงานในไร่นา ต้องจ้างรถไถนา จ้างคนเกี่ยวข้าว จ้างรถนวดข้าว เหล่านี้ การทำงานในรูปแบบที่เคยทำกันมาแต่เดิมจึงเปลี่ยนแปลงไป การลงแขกเกี่ยวข้าว และการเล่นเพลงในขณะที่เกี่ยวข้าวและนวดข้าวหมดไป ผู้ทำงานในไร่นากลายเป็นลูกจ้างไม่ใช่ญาติมิตรอย่างแต่ก่อน การทำงานสลับกับการพักผ่อนอย่างแต่ก่อนจึงเปลี่ยนไป ในเวลาทำงานชาวนาจะต้องทำงานตามแต่ผู้ว่าจ้างจะสั่ง และได้รับค่าตอบแทนตามที่ตกลงกันไว้ การเลี้ยงในขณะที่มีการทำงานหรือการลงแขกสมัยก่อนก็เลิกไป เพราะเจ้าของนาเป็นผู้จ่ายเงินค่าจ้างซึ่งครอบคลุมถึงค่าอาหารในขณะที่ทำงานด้วย การพักผ่อนของชาวนาจึงต้องทำในโอกาสอื่นที่ไม่ใช่การทำงาน ชาวนาจะเล่นสนุกและพักผ่อนเมื่อมีงานวัด เมื่อชาวบ้านจัดงานศพ มีการฉายหนังกลางแปลง หรือมีการเล่นมหรสพ เช่น ลิเก เป็นต้น ในงานบวช ชาวบ้านมักมีการเลี้ยงรื่นเริง นอกจากนี้ ในบางครั้งชาวบ้านยังจัดงานแสดงดนตรี เล่นเพลงพื้นเมือง เช่น หมอลำ ซอ

เพลงลูกทุ่ง ฯลฯ โดยเก็บเงินค่าเข้าชม ในโอกาสเช่นนี้เองที่ชาวนาจะได้เที่ยวเตร่และพักผ่อน ส่วนในเวลาทำงานนั้น ชาวนาต้องทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าจ้าง ในขณะที่ชาวนาซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างก็ต้องร่วมลงมือทำงานด้วย นอกจากนี้ยังต้องตรวจตราดูแลผู้ทำงานคนอื่น ๆ ว่าทำตามสัญญาว่าจ้างเรียบร้อยหรือไม่ ปัจจุบันการทำงานไร่นาจึงเป็นงานเป็นการมากกว่าสมัยก่อน

ในเมืองอาชีพของชาวเมืองเป็นอาชีพที่ไม่เกี่ยวกับการทำนาทำไร่ แต่เป็นการทำงานในโรงงาน งานวิชาชีพ งานค้าขาย ธุรกิจ การให้บริการ ฯลฯ เป็นงานที่มีรายได้ประจำตอบแทนเป็นรายวันหรือรายเดือน ชาวเมืองต้องทำงานตามเวลาที่นายจ้างกำหนดและนำรายได้ไปซื้ออาหาร ของใช้ และสิ่งอื่น ๆ มาบริโภค การหยุดงานต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ เมื่อทำงานเสร็จตามช่วงเวลาในวันหนึ่ง ๆ แล้ว จึงใช้เวลาที่เหลือไปในการพักผ่อนและการเล่นรื่นเริงเพื่อคลายความเครียดได้ ชาวเมืองอาจไปเล่นเทนนิส วัยน้ำ ฟังเพลง เล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญของคนไทยมาแต่เดิม ชาวเมืองในปัจจุบันมักมีบรรพบุรุษที่ทำงานในด้านเกษตรกรรม ชาวเมืองจึงรับเอาคำว่า “งาน” มาใช้ในความหมายเดียวกับชาวชนบท คือ หมายถึงสิ่งที่ต้องทำ ไม่จำกัดว่าเป็นงานอาชีพแต่อย่างใด เราจึงมีคำต่าง ๆ เช่น งานเลี้ยง งานฉลอง งานปาร์ตี้ งานเดินรำ งานรื่นเริง งานออกร้าน ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปแล้ว คำว่า “งาน” ของคนไทย ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทก็ตาม มีความหมายกว้าง หมายถึงการทำกิจบางสิ่งบางอย่างเท่านั้น จะเป็นอะไรก็ได้ ตามปกติคนไทยมักใช้คำ “งาน” ประกอบกับคำอื่น เพื่อขยายความรู้ลักษณะของงานชัดเจน เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานวัด งานเลี้ยง งานรับน้องใหม่ ฯลฯ แต่ถ้าจะบอกงานอาชีพที่มีความหมายในเชิงเศรษฐกิจแล้ว เรามักไม่ใช้คำ “งาน” เข้ามาประกอบ แต่จะบอกลักษณะงานนั้นโดยตรง เช่น รับราชการ ค้าขาย ทำนา ทำสวน ปลูกผัก เกี่ยวข้าว ขับรถโดยสาร รักษาโรค ว่าความ ฯลฯ และเราถือว่าการทำสิ่งเหล่านั้นเป็น “งาน” แม้ว่าจะไม่มีคำว่า “งาน” มาขยาย ถ้าคิดในอีกแง่หนึ่งแล้ว งานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต มีความหมายเชิงเศรษฐกิจ คือมีรายได้ตอบแทน เป็นหน้าที่ที่เราต้องทำ และเป็นสิ่งบอกสถานภาพทางสังคม เราไม่ใช้คำว่า “งาน” เข้าไปประกอบเป็นส่วนขยาย มีเว้นแต่คำว่า “ทำงาน” คำเดียวเท่านั้น ซึ่งก็ไม่ได้ให้ความหมายที่ชัดเจนแต่อย่างใด ส่วนคำอื่น ๆ ที่ไม่ได้ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจโดยตรง แต่ให้ผลตอบแทนโดยทางอ้อม เพราะเป็นกิจที่ทำในเชิงสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นในสังคมเสียมากกว่า เรากลับใช้คำ “งาน” เราไปงานเลี้ยงแต่งงานของเพื่อร่วมงาน เพราะเราต้องการให้เขานับเราเป็นเพื่อนฝูง ต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีด้วย เราจึงสังเกตได้ว่า การจัดงานต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้น ถ้าเจ้าภาพหรือประธานการจัดงานเป็นคนใหญ่คนโตมีอำนาจวาสนา ย่อมมีคนไปร่วมงานมาก มีผู้ให้ความช่วยเหลือ ต้องการสิ่งใดก็มีผู้ให้ความร่วมมือ จัดหาสิ่งที่ต้องการมาให้ เพราะผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งเงินทองข้าวของ ตลอดจนแรงงานเหล่านี้ต้องการแสดงน้ำใจให้ผู้ใหญ่เห็น และเป็นการแสดงว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน งานเช่นนี้จะมีผู้ไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก ดังเรื่องเล่าที่ว่า ชาวบ้านผู้หนึ่งได้ทราบข่าวว่าภรรยา

นายอำเภอในเขตที่ตนอยู่นั้นถึงแก่กรรม จึงรีบจัดข้าวของ กล้าย อ้อย มะพร้าว ฯลฯ ขนลงเรือจะไปช่วยงาน แต่เมื่อไปกลางทางได้ทราบจากเพื่อนบ้านว่าผู้ตายไม่ใช่ภรรยา นายอำเภอ แต่เป็นตัวนายอำเภอเอง ชาวบ้านผู้นั้นก็ชนของกลับทันที เรื่องนี้แสดงว่าคนไทยไปช่วยงานก็โดยหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจ การที่คำว่า “งาน” ในภาษาไทยใช้ขยายการทำกิจที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพโดยตรง แต่เกี่ยวโดยทางอ้อมนี้ แสดงว่า เราเห็นว่า “งาน” ในลักษณะเช่นนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเรามาก

(คำ. หน้า ๓๔๓-๓๕๔)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ทูล สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

หม่อมฉันได้ส่งหนังสือเรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีปมากับจดหมายฉบับนี้อีก ๒ ตอน คือ ตอนว่าด้วยพระพุทธรูปศาสนาไปประดิษฐานในลังกาทวีปตอน ๑ ตอนว่าด้วยพระสงฆ์สิงห์เกิดแตกนิกายกัน ตอน ๑ ยังมีตอนอื่นที่ยังกำลังคัดอยู่ คัดแล้วจะส่งถวายต่อไป.

เวลานี้กำลังทำตอนระยะทางราชทูตลังกาเข้ามากรุงศรีอยุธยา มีความลำบากข้อสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ -

ประการที่ ๑ ตาทูตที่แต่งระยะทางนี้ ตั้งใจจะพรรณาอะไรต่ออะไรที่ให้เห็นให้ละเอียดแกมอยู่เร็วนัก ความรู้ไม่พอกับความประสงค์จึงแต่งพรรณาพลาดไปต่าง ๆ ยังมีหน้าขำหนังสือที่ราชทูตแต่งไว้เป็นภาษาสิงห์พนั้น มีตาลังกาโซดอะไรเอามาแปลกลับเป็นภาษาอังกฤษเสียอีกซ้ำ ๑ จะเอามาตีความแปลออกเป็นภาษาไทยให้ถูกต้องสนิทสนมได้โดยยาก ถ้าจะถือความอิสระในการแปลเกินไป ก็เกรงจะเป็น “กุ” จะข้ามเสียก็ไม่ได้ ด้วยบางแห่งเรื่องดี ๆ ที่น่ารู้ ต้องคลำแปลไปรู้สึกเหมือนอย่างเปนทาสของตาทูตลังกาคนนี้ ต้องคอยเอาใจแกอยู่เสมอ แต่คงจะพยายามทำถวายโดยเต็มกำลัง ถ้าพ้นตอนนี้ไปแล้ว เข้าเขตรหนังสือไทยไม่ยาก เปนแต่จะต้องแต่งเชื่อมหัวต่อ.

ความลำบากอีกประการ ๑ นั้น ด้วยเวลานี้ หม่อมฉันกำลังเปนเวลาทุพลภาพ หนังสือที่ทำอยู่ก็เพียง ๒ เรื่อง คือ เรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามนิกายในลังกาทวีปกับพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร รัชกาลที่ ๒ ทำให้สำหรับงานสพคุณแป้วอีกเรื่อง ๑ ได้ลองแบ่งเวลาทำพระราชพงศาวดารตอนเช้าก่อนเวลาราชการ กลับจากราชการแล้วทำเรื่องลังกา มารู้สึกใน ๒-๓ วันว่าทำนองกำลังจะทนไม่ไหว สังเกตดูเดี๋ยวนี้ ตั้งแต่พระอาทิตย์ตกไปแล้ว เกือบจะทำกรงานอะไรไม่ได้ นอกจากหาหนังสือเรื่องอะไร ๆ ที่อ่านโดยไม่ต้องใช้ปัญญาความคิดมาอ่านแก้รำคาญ หรือนั่งคุยเล่นกับลูกไปจนถึงเวลานอน สังขารมันเปนเช่นนี้ แต่ขออย่าได้ทรงพระวิตก อยางไร ๆ คงจะทำหนังสือเรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีปถวายให้สำเร็จจงได้ เว้นเสียแต่ตายเสียก่อนแลเปนจนอยู่.

ดำรงราชานุภาพ

(สาส์นสมเด็จพระ เล่ม ๑ หน้า ๑๘)

พระราชบัญญัติ สำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์

ศกมัสศุ ลุศักราช ๑๒๓๕ ฤกฎสังวัจจรเชษฐมาศ ชุศณปีกษณวมิตธิพิพฒวารปริเททกาล กำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามงกุฎบุรุษย์รัตนราชวิ
วงษ วรุตมพษบริพัตรราชดิยราชนิกรโธม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมมิกม
หาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสดจออกณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
มหัยศวริยพิมาณโดยสฐานอุตราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ แลข้าทูลออกธฤติพระบาท
เฝ้าเบื้องบาทงกษมาศโดยลำดับ จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริหว่า เงินภาษี
อากรซึ่งขึ้นในท้องพระคลังทั้งปวง ซึ่งจะได้เป็นกำลังทำนุบำรุง แผ่นดินต่อไปนั้นเจ้าภาษีรับทำ
อากรไป เงินหลวงก็ค้างสะสมอยู่มาก ต้องเร่งรัดอยู่เสมอไม่ขาด ก็ไม่มีใครจะได้เงินมาทั้นใช้
ราชการที่ต้องขาดสูญไปเสียก็มีโดยมาก การค้าขายที่กรุงเทพฯ ก็ไม่มีความเจริญ เพราะเงินซึ่งมา
รับทำภาษี แล้วเอาเงินไปใช้ในการอื่นๆ เสียเงินหลวงก็ค้างทับหนักลง ถ้าเร่งนักก็ต้องล้มต้องเลิก
กันไปไม่เป็นคุณในแผ่นดิน แลลูกค้าทั้งปวงก็ไม่ตั้งอยู่ได้เพราะไม่มีธรรมเนียม แลเจ้าพนักงานจะ
จัดการเรื่องนี้ให้เรียบร้อยได้ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสสั่งเภา
สมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารบประปีกษ ให้จัดตั้งเป็นธรรมเนียม เจ้า
พนักงานบาณชีกลางสำหรับจะรวบรวมพระราชทรัพย์ ซึ่งขึ้นในท้องพระคลังทั้งปวง ตั้งอยู่ในหอ
รัษฎากรพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวัง แลจึงทรงพระกรุณาโปรด ให้ตั้งพระราชบัญญัติสำหรับ
ในออฟฟิศ จะได้เป็นแบบอย่างแลเป็นคุณในแผ่นดินสืบไป ให้เจ้าพนักงานบาณชีกลาง แลเจ้า
จำนวนเจ้าภาษีนายอากรทั้งปวง ประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้ จงทุกประการ

ข้อ ๑ ให้เจ้าพนักงานบาณชีกลาง คัดบาณชีภาษีอากรบันดาที่ขึ้นอยู่ในหอรัษฎากรพิพัฒน์
ไว้สำหรับออฟฟิศฉบับ ๑ ให้เจ้าจำนวนในพระคลังนั้นๆ มีไว้ฉบับ ๑ ทุกเจ้าจำนวน แลให้แบ่ง
บาณชีเป็นสองแผนกคือเงินที่ค้างเก่ามาจนถึงปีออกจัตวาศกฉบับ ๑ ตั้งแต่ปรกาเบญจศก ซึ่งได้
เปลี่ยนธรรมเนียมใหม่นี้ ให้มีบาณชีต่างหากคนละฉบับ สอบสวนให้ถูกต้องกัน ทั้งบาณชีกลางแล
เจ้าจำนวนอย่าให้ผิดเพี้ยนเป็นคำเถียงกันได้ ให้เจ้าจำนวนในพระคลังนั้นๆ มีห้องออฟฟิศของตัว
สำหรับเก็บบาณชี แลสำหรับเป็นที่ชำระความภาษีที่ตัวได้ว่าอยู่นั้นทุกๆ พระคลัง ที่ได้เป็นเจ้าจำนวน
ว่าการภาษี แลเจ้าจำนวนภาษีทุกๆ พระคลังนี้ให้มานั่งออฟฟิศกลับไปบ้าน แลการงานสิ่งใดที่เป็น

การว่ากล่าวเกี่ยวข้องกับในการภาษี ซึ่งตัวได้ว่ากล่าวอยู่นั้น ให้มาว่าในออฟฟิศ ห้ามมิให้ไปว่าการ ภาษีที่บ้านที่เรือน ของตัวเปนอันมาก

ข้อ ๒ จำนวนเงินที่เจ้าภาษีนายอากร รับผูกไปปีหนึ่งเปนเงินมากน้อยเท่าใดนั้น ให้เจ้า พนักงานบัญชีกลาง แลเจ้าจำนวนแบ่งออกไปเปน ๑๒ งวด ให้เจ้าภาษีส่วนเงินงวดทุกเดือนอย่า ให้ขาด ถ้าปีใดมีอภิมาศ ก็บวกเงินขึ้นในปีนั้นอีกงวดหนึ่ง เปน ๑๓ งวดเสมอจงบทุกราย ถ้าภาษี สิ่งใดที่เจ้าภาษีเก็บได้เป็นคราวเป็นระดู ที่ไม่เหมือนกับภาษีที่เก็บได้เสมอทุกเดือนนั้น ก็ให้เจ้า พนักงาน แลเจ้าจำนวนแบ่งเงินที่เจ้าภาษีรับผูกขาดไปนั้น ออกเปน ๑๒ งวดเหมือนกัน แลเจ้า ภาษีจะร้องว่า ในเดือนนี้ยังเก็บภาษีไม่ได้ ไม่มีเงินจะส่งนั้นไม่ได้ เพราะภาษีสิ่งนั้นเจ้าภาษีเห็นว่า มีกำไรจึงได้ผูกขาดไปปีหนึ่งเปนเงินเท่านั้น ในเดือนที่ยังเก็บภาษีไม่ดั้นนั้น เจ้าภาษีต้องส่งเงินของ เจ้าภาษี แทนเงินที่จะเก็บภาษีได้ ให้ครบปีหนึ่ง ๑๒ งวด ถ้าปีใดเปนอภิมาศก็ให้บวกเงินขึ้นใน ปีนั้น อีกงวดหนึ่งเปน ๑๓ งวด ถ้าเจ้าภาษีจะร้องว่าเหลือสตีกำลัง เพราะยังไม่ถึงเดือนที่จะเก็บ ภาษีได้ จะต้องส่งเงินงวดทุกเดือนนั้นไม่มีเงินจะส่ง ถ้าเจ้าภาษีคนใดร้องดังนี้แล้ว ก็อย่าให้เจ้า พนักงานผู้ที่ว่าภาษีมอบภาษีนั้นให้ผู้นั้นทำ เพราะผู้นั้นเป็นคนขัดสนไม่มีทุนรอน ที่จะให้ผูก ภาษีของหลวงไปนั้นไม่ควร

ข้อ ๓ เมื่อจะว่าภาษีอากรกันนั้น ให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง หมายบอกพระยาโชฎีกกราช เศรษฐี พระยาอินทราธิบดีสีภราชรองเมือง พระเทพพลู ให้ประกาศไปตามเจ้าภาษีที่ได้ทรงพระ กรุณาแต่งตั้งไว้ ให้รับพระราชทานเบี้ยหวัด แลเงินไทยผู้ซึ่งยังไม่ได้ รับพระราชทานเบี้ยหวัด ให้ รู้จกทั่วกันว่าจะเปลี่ยนภาษีรายนั้นในวันนั้น แลเจ้าภาษีที่ได้ทรงพระกรุณาชุลีข้อมีซื้อตั้ง ได้รับ พระราชทานเบี้ยหวัดเสมอทุกปีนั้น ถึงตัวจะต้องการทำภาษีสิ่งนั้นก็ดี ถ้าไม่ต้องการทำภาษีสิ่งนั้น ก็ดี ถ้ารู้หมายประกาศแล้ว ต้องมานั่งที่ประชุมในวันกำหนดว่าภาษี ที่ออฟฟิศเสมอจงบทุกครั้งทุก คราวอย่าให้ขาดได้ แลหมายประกาศกำหนดที่จะว่าภาษีนั้น ให้กำหนดวันว่าภาษีก่อนนำวันทำ ภาษีเดือนหนึ่ง ถ้าว่าภาษีตกลงกันในวันนั้นแล้ว ให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง แลเจ้าจำนวนเรียก นายประกัน เงินผู้รับทำภาษีนั้นไว้ให้มั่นคง แล้วยังคับให้ส่งเงินล่วงหน้าภาษียรายนั้นไว้ ให้ครบ ๓ งวด ให้เสร็จแต่ใน ๗ วัน นับตั้งแต่วันได้ว่ากล่าวตกลงไป อย่าให้เกินกำหนดได้ แล้วให้ เขียนหมายประกาศปิดนำโรงออฟฟิศไว้ด้วยฉบับหนึ่ง ว่าเดือนนั้นวันนั้น กำหนดจะเปลี่ยนภาษี สิ่งนั้น ถ้าผู้ที่จะรับทำภาษีรู้แล้ว ก็ให้มาตามกำหนด

ข้อ ๔ การซึ่งเงินไทยผู้ใดจะยื่นเรื่องราว ประมูลเงินภาษีสิ่งใดก็ดี ให้ครบงวดครบปีก่อน จึงมายื่นต่อเจ้าพนักงานบัญชีกลางในออฟฟิศ ห้ามมิให้ไปยื่นเรื่องราวกันที่อื่น นอกจากที่ ประชุมในออฟฟิศ เจ้าพนักงานรับเรื่องราวจากมือเงินแล้ว ให้นำมาถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ในเวลาขึ้น

ข้อ ๕ นายประกันของเงินผู้ที่จะทำภาษีนั้น ให้เจ้าพนักงานเลือกดูเห็นว่าผู้นั้น พอสมควร จะรับประกันเงินหลวงเท่านั้นได้แล้วก็ให้ยอมรับให้ประกันโดยดี อย่าให้ทำอุบายแก้งเลือกนาย

ประกัน เพราะจะหาผลประโยชน์ ให้ได้ความลำบากแก่ตัวเจ้าภาษีเหมือนเช่นเป็นมาแต่ก่อน แลผู้ซึ่งจะรับเป็นประกันนั้น ถ้าเจ้าพนักงานเห็นว่าไม่สมควร จะเลือกเสียไม่ยอมให้เป็นประกัน ก็ให้เจ้าพนักงานนำความมาทูล สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารามประปักษ์ ให้ทรงทราบก่อน จะได้ทรงปลุกษาเจ้าพนักงานแลเจ้าภาษีที่มีชื่อทั้งปวง ถ้าเห็นว่านายประกันที่เลือกเสียนั้น ไม่สมควร ก็จะได้ให้หาประกันเปลี่ยนใหม่ ให้สมควรแก่เงินหลวง

ข้อ ๖ เมื่อถึงวันกำหนดประชุมว่าภาษีกัน เจ้าพนักงานบัญชีกลางรับเรื่องราว ของผู้ที่มาขึ้นทุกๆ ราย ถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารามประปักษ์ ทอดพระเนตรแล้ว เรื่องราวที่เป็นภาษีรายเดียวกัน เงินในเรื่องราวของใครมากก็ให้เจ้าพนักงานเอาเงินรายนั้น ร้องประกาศในที่ประชุมว่าภาษียรายนั้นเงินเดิมเท่านั้น จีนคนนั้นประมูลขึ้นอีกเท่านั้น เจ้าภาษีคนเก่าถ้าผู้หนึ่งผู้ใดจะประมูลเงินขึ้นอีกก็ให้ว่ามาในที่ประชุมนี้ ถ้าเจ้าภาษีคนเก่าถ้าผู้หนึ่งผู้ใดร้องประมูลเงินมากกว่าผู้ซึ่งประมูลเดิม ตั้งแต่สิบชั่งขึ้นไป ก็ให้เจ้าพนักงานผู้ที่ร้องประกาศนั้น ยึดเอาค่าผู้ที่ประมูลเงินขึ้นใหม่นั้น ร้องประกาศต่อไป ถ้ามีผู้ประมูลเงินขึ้นอีก ก็ให้เจ้าพนักงานรับเอาค่าผู้ที่ประมูลเงินขึ้นอีกนั้นร้องประกาศต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานร้องประกาศตามทั้งปวงถึง ๓ ครั้ง ๔ ครั้งแล้ว ไม่มีผู้ใดประมูลเงินขึ้นอีก ก็ให้ภาษียรายนั้นตกอยู่กับผู้ที่ประมูลเงินขึ้นมากนั้น ทำภาษียทุลเกล้า ถวายต่อไป

ข้อ ๗ เจ้าพนักงาน จะร้องประกาศภาษีพวกจีนเจ้าภาษีที่จะเข้ามานั่งในที่ประชุมรับประมูลภาษีนั้น อย่าให้เจ้าจำนวนในภาษีที่จะว่ารายนั้นเกียดกัน ว่าพวกนี้พวกนั้น ลงทีภาษียรายนั้น เจ้าจำนวนอยากจะให้แก่ผู้นั้นได้รับทำต่อไป ถึงจะมีผู้มาคอยขึ้นประมูลเงิน เจ้าจำนวนก็จะขอร้องพูดเป็นการลับเสี่ยวว่า ภาษียรายนั้นอยากจะให้พวกพ้องของตัวทำ ผู้ซึ่งจะมาว่าประมูลเงินนั้นของดไว้ก่อน อย่าเพ่อว่ากล่าวประมูลเงินขึ้นแลผู้ซึ่งจะมาประมูลเงินนั้น ถ้าเจ้าจำนวนว่าดั่งนั้นแล้ว ก็ต้องมีความเกรงกลัวลดหย่อนให้ พวกของเจ้าจำนวนก็ได้รับภาษีนั้นไปทำได้โดยง่าย ไม่ต้องประมูลเงินขึ้นให้มาก เงินพระราชทรัพย์ของแผ่นดินจึงได้ตกน้อยถอยไป แต่เจ้าจำนวนนั้นมีผงประโยชน์ ห้ามมิให้เป็นการดั่งนี้ได้ต่อไป ถ้าเจ้าจำนวนใดจำนวนหนึ่งกระทำให้ว่ามานี้ จะทำโทษเสมอผู้ที่ล่วงพระราชบัญญัติ แลเมื่อจีนเจ้าภาษีทั้งปวง จะมาประชุมว่าภาษีในออฟฟิศนั้น ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวนกับเจ้าภาษี ที่มีชื่อตั้งตรวจนำเงินมีชื่อที่จะรับทำภาษีได้นั้น โดยความซื่อสุจริต อย่าให้ถือว่าพวกนี้พวกนั้น ถ้าเห็นสมควรว่าเป็นคนมีทุนรอนมั่นคงดีแล้ว จึงให้เข้ามานั่งในที่ประชุม ถ้าเป็นจีนไม่มีทุนรอนก็อย่าให้เข้ามาในที่ประชมนั้น ถ้าภาษีว่ากล่าวตกลงกันแล้ว ให้เจ้าพนักงาน จดหมายถ้อยคำของผู้นั้นไว้ ให้มั่นคงแล้ว ให้ผู้นั้นลงชื่อประทับตราไว้เป็นสำคัญ ด้วย แล้วให้เจ้าพนักงานคิดรวมเงินเดิม แลเงินประมูลขึ้นใหม่แบ่งออกเป็น ๑๒ งวด ให้ผู้ที่ได้รับทำภาษีต่อไปนั้น ส่งเงินล่วงหน้าไว้ ๓ งวด แล้วให้เรียกประกัน ไว้ให้พอสมควรแก่เงินหลวง

ข้อ ๘ ตั้งแต่วันได้ว่า ภาษีตกลงกัน ๗ วันให้เจ้าภาษีคนใหม่ ได้รับตราตั้งแลเตรานำเมืองนั้นให้เสร็จ แลตราตั้งเจ้าภาษีแลเตรานำเมืองนั้น ให้เจ้าภาษีมารับต่อเจ้าพนักงานที่ออฟฟิศ

แลเงินค่าตราค่าเผาค่าฎีกา ซึ่งเจ้าพนักงานเคยได้มาแต่ก่อนนั้น ให้เจ้าพนักงานในออฟฟิศ เรียกไว้ แต่เจ้าภาษีที่รับตราตั้งรวมไว้ ให้พร้อมทั้งค่าเผาค่าฎีกา ในวันที่เจ้าภาษีมารับตราตั้ง แลเงินค่าตรา ค่าเผาค่าฎีกา ที่เจ้าพนักงานในออฟฟิศ เรียกรวบรวมไว้ นั้น ภายหลังจึงจะทรงพระกรุณา พระราชทานแบ่งปันให้ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้หนึ่งผู้ใดเบียดเบียนเรียกเงินค่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อเจ้า ภาษีเป็นอันขาด

ข้อ ๕ เจ้าภาษีที่ได้รับตราตั้ง ไปแล้วให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง แลเจ้าจำนวนกำหนดวัน คืนไว้ให้มั่นคง เมื่อถึงงวดเดือนเจ้าภาษีไม่เอาเงินมาส่ง ตามพิกัดท้องตรา ก็ให้เจ้าจำนวนเร่งรัดให้ เจ้าภาษีเอาเงินมาส่งให้จงได้ ถ้าพ้นกำหนดงวดเดือนใน ๗ วัน เจ้าภาษีไม่ส่งเงินงวดตามพิกัดท้อง ตราให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง หักเงินที่เจ้าภาษีส่งล่วงหน้าไว้ ๓ เดือน นั้นเสียเดือนหนึ่ง ยังคงเงิน ที่ได้ส่งล่วงหน้าไว้ อีก ๒ เดือน ถ้าถึงกำหนดงวดเดือนเจ้าภาษีไม่ส่งเงินอีกเป็นสองงวด ให้เจ้า พนักงานบัญชีกลาง หักเงินล่วงหน้าที่ยังเหลืออยู่อีก ๒ เดือนนั้น ส่งพระคลังมหาสมบัติเสียอีก เดือนหนึ่ง แล้วให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง ออกประกาศกำหนดวันประชุมเปลี่ยนภาษีรายนั้น ใน วันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนที่สาม ในเดือนที่สามที่จะเปลี่ยนเจ้าภาษีใหม่นั้น ให้เจ้าพนักงานบัญชีกลางแล เจ้าจำนวน เกาะตัวเจ้าภาษีคนเก่าไว้กว่าจะครบเดือน ถึงกำหนดเจ้าภาษีใหม่รับทำต่อไป ถ้าครบ เดือนถึงกำหนดเจ้าภาษีคนใหม่รับทำต่อไปแล้ว ก็ให้หักเงินเจ้าภาษีคนเก่าที่ส่งล่วงหน้าไว้ ยัง เหลืออยู่เดือนหนึ่งนั้น ส่งพระคลังมหาสมบัติ หักจำนวนเงินเจ้าภาษีคนเก่า ได้ส่งล่วงหน้าไว้ ๓ งวด แล้วให้ปล่อยเจ้าภาษีคนเก่า ให้เจ้าภาษีคนใหม่รับทำภาษีนั้นต่อไป ถ้าภาษีรายใดเจ้าภาษีไม่ ส่งเงินงวด ตามพิกัดท้องตราเหมือนดังที่ว่าแล้วนั้น ถ้าเงินนั้นขาดไปไม่ได้ส่งถึงสองงวดในเดือน ใด ไม่กำหนดว่าต้นปี กลางปี ปลายปี ถ้าขาดลงสองงวดไม่ได้ว่างแล้ว เจ้าพนักงานต้อง ประชุมเปลี่ยนเจ้าภาษีใหม่ ในวันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนที่สามให้เสร็จจงบทุกราย ในวันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนที่ สาม ที่จะต้องประชุมเปลี่ยนเจ้าภาษีนั้น ถ้าเจ้าภาษีมียเงินมาส่ง ส่วนเงินที่ค้างสองงวดนั้นทันในวัน นั้น ก็ให้งดการที่จะว่าเปลี่ยนเจ้าภาษีนั้นไว้ก่อน ให้เจ้าภาษีที่ได้ทำมาแล้วนั้นรับทำต่อไป ถ้าภาษี รายใดครบจำนวนปีแล้วไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวประมูลเงินขึ้น เจ้าภาษีร้องว่าขาดทุน จะรับทำได้แต่ ปีละเท่านั้น ให้เจ้าพนักงานรับเรื่องราว นำกราบทูลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารบประปักษ์ ทรงทราบแล้ว ให้เจ้าพนักงานหมายประกาศ นัดวันประชุมว่าการภาษีตามที่ได้กำหนดไว้ ถ้าถึง วันประชุมพร้อมกันแล้ว ให้เจ้าพนักงานคัดเรื่องราวของผู้ที่ร้องขาดนั้น ร้องประกาศในที่ประชุม ว่าภาษีนั้น เงินเดิมผู้นั้นรับผูกไปทำเท่านั้นบัดนี้ผู้นั้นทำเรื่องราวร้องว่าขาดทุนทำไม่ได้ จะขอรับ ทำแต่เพียงปีละเท่านั้น ถ้าผู้ใดจะขึ้นให้สูงกว่าผู้ที่ร้องขาด แล้วจะให้ผู้นั้นรับทำภาษีนั้นต่อไป ถ้า มีผู้หนึ่งผู้ใดประมูลเงินขึ้นมากกว่าผู้ที่ร้องขาดมาก ก็ให้ภาษีนั้นเป็นของผู้ที่ประมูลเงินมาก รับทำ ต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานร้องประกาศ ถึง ๓ ครั้ง ๔ ครั้งแล้ว ไม่มีผู้ประมูลเงินขึ้นอีกให้สูงกว่า เจ้า ภาษีผู้ที่ร้องขาดก็ให้ภาษีนั้นตกอยู่กับเจ้าภาษีคนเก่าที่ร้องขาด ได้ทำภาษีนั้นต่อไปแต่ให้ลดเงินให้ ตามในเรื่องราวร้องขาดของเจ้าภาษีผู้นั้น

ข้อ ๑๐ ภาษีสิ่งไร ที่เป็นภาษีเก็บได้มาก ในระหว่าง ๒ เดือน ๓ เดือนค่างต้นปี ต่อไป กลางปีปลายปีเก็บไม่ได้เลยทุกๆ เดือนก็ดี ฤภาษีที่เก็บได้แต่ในกลางปีฤปลายปีก็ดี เจ้าภาษีเก็บ ภาษีได้ ในเดือนที่เป็นเดือนคิเสร็จแล้วจะทิ้งภาษีนั้นเสีย เพราะได้เก็บภาษีในเดือนที่คินั้น ได้เงิน มากกว่าเงินที่ได้ล่วงนำไว้ ๓ งวด นั้นหลายเท่าแล้ว เจ้าภาษีจะทิ้งภาษีนั้นเสีย ไม่ส่งเงินงวดราย เดือนต่อไป ปล่อยให้เจ้าพนักงานหาเจ้าภาษีเปลี่ยนใหม่ ผู้ซึ่งจะมารับทำภาษีใหม่ก็จะร้องว่าภาษี รายนี้เก็บได้ จำเกาะแต่ในเดือนนั้นๆ บัดนี้ล่วงเดือนมาแล้ว เจ้าภาษีคนเก่าได้เก็บเงินภาษีรายนี้ ต่อราษฎรเสร็จแล้ว แลในเดือนที่จะต่อไปจนตลอดปีนั้น ไม่มีสิ่งของที่จะเก็บภาษีได้ เพราะสิ้น รัชชชวดครวแล้ว เจ้าภาษีคนเก่าจึงได้ทิ้งภาษีนี้อยู่ ถ้าการเป็นดังนี้ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลาง แล เจ้าจำนวนปลุกษาแต่บ้านคาเจ้าภาษีที่เป็นพระหลวงมีชื่อว่าภาษีรายนี้ ตั้งแต่เดือนนี้ไปจนถึงเดือนที่ ครบจำนวนปี ถ้ามีผู้จะรับผูกต่อไป จะควรกะเงินหลวงให้ผูกไปสักเท่าใด ให้พระหลวงเจ้าภาษีทั้ง ปวง ว่ามาให้พร้อมกันตามที่เห็นสมควรในเวลานั้น ถ้าพระหลวงเจ้าภาษีเห็นพร้อมกันว่าภาษีราย นั้นยังอยู่อีกเท่านั้นเดือน จะสิ้นปีแล้วก็เปนเดือนที่จะเก็บภาษีได้น้อยด้วย ควรที่จะให้ผูกไปเปน เงินแต่เพียงเท่านั้นเห็นว่ากอสมควร ถ้าพระหลวงเจ้าภาษีกะลงเห็นว่าเปนเงินเพียงเท่านั้นแล้ว เปน ต้นว่าพระหลวงเจ้าภาษี กะเงินเพียงร้อยซึ่งที่จะทำได้ต่อไปจนตลอดครบจำนวนปี ก็ให้เจ้า พนักงานร้องประกาศ ลดเงินเสียสิบซึ่ง ให้ร้องประกาศแต่เก้าสิบซึ่ง ถ้ามีผู้ประมูลเงินขึ้นอีกสิบซึ่ง ก็ให้เจ้าพนักงานร้องประกาศต่อไปว่า ผู้นั้นประมูลเงินขึ้นอีกสิบซึ่งเปนร้อยซึ่ง ถ้าจะมีผู้ใดประมูล เงินขึ้นอีกต่อไป ก็ให้เจ้าพนักงานรับเงินรายที่ผู้ประมูลนั้นร้องต่อไป จนไม่มีผู้ใดประมูลแล้วจึงให้ ภาษีรายนั้นตกอยู่กับผู้ที่ประมูลเงินสูงกว่าคนทั้งปวง รับทำต่อไปจนตลอดปี แลเงินในจำนวนปีที่ เจ้าภาษีคนเก่า รับผูกขาดไปนั้น ยังขาดจำนวนมากน้อยเท่าใด ให้เจ้าพนักงานเร่งเอาแต่เจ้าภาษีคน เก่า ถ้าแลพระหลวงเจ้าภาษีกะเงินลงแล้วเจ้าพนักงานร้องประกาศตามคนทั้งปวง ไม่มีผู้ใดรับ ประมูลเงินขึ้นเลยแต่สักคนหนึ่ง ฤามีผู้รับประมูลเงินขึ้น ตามที่วามมาแล้วนั้นก็ดี แลเงินหลวงที่ขาด จำนวนอยู่ในปีนั้น มากน้อยเท่าใด ให้เจ้าพนักงานเอาตัวเจ้าภาษีคนเก่าจำตรวนเร่งเงินซึ่งขาด จำนวนในปีนั้น ให้จงครบตามจำนวนเงินมากแลน้อยถ้าเจ้าภาษีคนเก่าจะไม่มีเงินให้ ก็ให้เจ้า พนักงานเก็บริบเอาบุตรภรรยาข้าทาสที่บ้านเรือน เรือแพสวนไร่นา แลทรัพย์สินของสะวิญญาณะ กะทรัพย์ อวิญญาณะกะทรัพย์มาเป็นของหลวงให้สิ้นเชิง แล้วเอาเจ้าภาษีจำคุกไว้ ๓ ปีจึงพ้นโทษ เพราะเงินเจ้าภาษีคนนั้น เก็บเงินภาษีได้แล้วไม่ส่งให้หลวง คิดน้อพระราชทรัพย์ของหลวง ไม่ ชื่อตรงต่อแผ่นดิน ภาษีรายนี้เมื่อถึงกำหนดขึ้นปีใหม่ จึงให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางแลเจ้าจำนวน நடวันประชุมประมูลภาษีรายนี้ใหม่ต่อไป

ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าภาษีส่งเงินงวดเดือนเสมอทุกเดือน มิได้ขาดตามพิกัตท้องตราแล้ว ถ้าเจ้า ภาษีส่งเงินอยู่เสมอทุกเดือนถึง ๕ เดือนแล้ว เดือนที่ ๑๐ ที่ ๑๑ ที่ ๑๒ อย่าให้เจ้าภาษีต้องส่งเงิน จำนวนเดือนอีก ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางหักเงินล่วงนำ ๓ เดือนที่เจ้าภาษีส่งไว้ นั้น ส่งขึ้นพระ คลังมหาสมบัตินางวดเดือนที่ ๑๐ เดือนหนึ่ง ที่ ๑๑ เดือนหนึ่ง ที่ ๑๒ เดือนหนึ่ง ครบจำนวน

ปีหนึ่ง ๑๒ เดือน ถ้าขึ้นปีใหม่ไม่มีผู้ใดประมุขเงินภานินขึ้นอีกเจ้าภานิคคนเก่าได้รับทำต่อไปก็ให้เจ้าพนักงานเรียกเงินล่วงหน้าต่อเจ้าภานิคคนเก่าไว้ให้ครบ ๓ งวดตามเดิมแล้ว ก็ให้เจ้าภานิคคนเก่ารับทำในจำนวนปีใหม่ต่อไปแต่อย่าให้เจ้าภานิคต้องเสียเงิน ค่าตราตั้งตราน้ำอีกซ้ำหนึ่ง

ข้อ ๑๒ เงินงวดเดือนซึ่งเจ้าภานิค ส่งทุกเดือนนั้น ถึงกำหนดเดือน ให้เจ้าจำนวนนำเจ้าภานิคมาส่งยังเจ้าพนักงานในออฟฟิศให้เจ้าพนักงานในออฟฟิศนำไปส่ง ยังพระคลังมหาสมบัติให้เสมอจงบทุกครั้ง ห้ามมิให้เจ้าจำนวนแลเจ้าภานิคไปส่งเงินที่อื่น นอกจากออฟฟิศเป็นอันขาด แต่เงินที่เจ้าภานิคส่งล่วงหน้าไว้ ๓ เดือน ทุก ๆ ภานินั้น ให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง เก็บรักษาไว้ที่ออฟฟิศ ถ้าเงินภานิรายใดขาดไม่ส่งตามงวดเดือน จะได้เอาเงินล่วงหน้าภานิรายนั้น ที่ส่งไว้ไปส่งยังเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ อนึ่งภานิคอกรทั้งปวงซึ่งเจ้าภานินายอกรได้รับไปทำใหม่ ตั้งแต่ออกพระราชบัญญัตินี้แล้วนั้น ให้ส่งตัวเงินทุกงวดทุกเดือน ตามพระราชบัญญัติห้ามมิให้ส่งสิ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอันขาด ถ้าเจ้าภานิคได้ส่งของไว้ ในพระคลังต่าง ๆ แต่เดิมแล้ว จะมาขอหักเงินงวดภานิคซึ่งทำไปใหม่นี้ห้ามอย่าให้เจ้าพนักงานเป็นอันขาด อนึ่งภานิคที่ต้องจ่ายราชการเหมือนภานิน้ำมัน เป็นต้น ให้เจ้าภานิคส่งตัวเงินทุกงวด แล้วจึงให้ทำฎีกามาเบิก เอาตัวเงินในคลัง จะจ่ายให้ทุกเดือนไม่ให้ขัดข้อง

ข้อ ๑๓ ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวน บังคับเจ้าภานินายอกรแทนเงิน ซึ่งได้รับทำภานิคไปนั้น ให้ไว้ต่อเจ้าจำนวนทุกภานิคว่าตำบลนั้น เจ้าภานิคได้แต่งให้ผู้นั้นไปเก็บ ให้เจ้าจำนวนรู้ไว้ด้วยจงทุกตำบลเจ้าภานิคได้รับภานิค ไปครบเดือนหนึ่งแล้วจะให้ผู้ใดผูกช่วงไปเก็บภานิคในแขวงกรุงเทพฯก็ดี หัวเมืองก็ดี กำหนดให้เจ้าภานิคใหญ่ยื่นบัญชีรายผูกช่วง ต่อเจ้าจำนวนให้เสร็จในกำหนดเดือนหนึ่ง แล้วให้เจ้าจำนวนหมายประกาศ ให้ผู้ที่รับช่วงผูกภานิคไปนั้นให้รู้จงบทั่วกัน ว่าเจ้าภานิคใหญ่รับผูกขาดภานิคสิ่งนี้มาต่อเจ้าพนักงานปีหนึ่ง เป็นเงินเท่านั้น เจ้าภานิคใหญ่ต้องส่งเงินหลวง เดือนละเท่านั้นเสมอทุกเดือน ปีหนึ่ง ๑๒ เดือนเป็นเงินเท่านั้น ผู้ที่ได้รับช่วงตัดตอนมาจากเจ้าภานิคใหญ่มาเกบภานินี้ ถ้าจะส่งเงินต่อเจ้าภานิคใหญ่ ก็ให้แบ่งเงินของตัวที่ได้รับช่วงตัดตอนมาจากเจ้าภานิคใหญ่นั้นออกเป็น ๑๒ งวด ส่งเจ้าภานิคใหญ่เดือนละงวด ให้เหมือนเจ้าภานิคใหญ่ได้ส่งต่อเจ้าพนักงานในออฟฟิศหลวงเสมอทุกเดือน ถ้าเจ้าภานิคใหญ่จะเรียกเงินล่วงหน้า ก็ให้ผู้ที่ผูกช่วงให้เงินล่วงหน้าต่อเจ้าภานิคใหญ่เพียง ๓ เดือน แล้วบอกแก่เจ้าจำนวนให้รู้ไว้ เป็นพยาน ถ้าเจ้าภานิคใหญ่จะทิ้งภานิคเสีย ไม่ส่งเงินหลวงในระหว่าง ๓ เดือน ๔ เดือน มีเจ้าภานิคคนใหม่รับทำต่อไปแล้ว เจ้าภานิคคนใหม่จะเรียกเอาเงินภานิค กับผู้ที่รับช่วงตัดตอนไปจากเจ้าภานิคคนเก่า ในระหว่างที่เป็นเดือนของเจ้าภานิค คนใหม่รับทำนั้น ถูกช่วงจะร้องว่าเจ้าภานิคคนเก่า ได้เรียกเงินล่วงหน้าไปเท่านั้นเดือนแล้ว เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวน ก็จะต้องหาตัวเจ้าภานิคคนเก่า มาชำระเป็นความลำบากยืดยาวเสียเวลามาก จึงได้ประกาศให้ผู้ที่รับช่วงตัดตอนภานิค มาจากเจ้าภานิคใหญ่ให้รู้ทั่วกันไว้ดังนี้ ถึงจะเปลี่ยนเจ้าภานิคใหญ่ในเดือนใดๆ ก็จะไม่ได้เป็นการลำบากเพราะตัวได้ส่งเงินไว้ เป็นงวดเดือนทุกๆเดือน เมื่อเปลี่ยนเจ้าภานิคใหญ่เดือนไร ก็จะได้ส่งเงินต่อเจ้าภานิคคนใหม่ตามจำนวน

เดือนให้ครบปี ตามที่ได้ผูกไปต่อเจ้าภายีคนแก่นั้น ถ้าผู้รับช่วงภายีให้เงินต่อเจ้าภายีใหญ่ล่วงหน้าไปหลายเดือน ถึงเวลาที่จะต้องเปลี่ยนเจ้าภายีใหญ่แล้วจะร้องว่าได้ส่งเงินให้เจ้าภายีใหญ่ ไปเท่านั้นเดือนแล้วนั้นไม่ได้ถ้าเจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวน จะให้ตราตั้งเจ้าภายีใหญ่ไปเก็บภายีก็ให้มีข้อบังคับในพิคัดท้องตราว่า ถ้าเจ้าภายีใหญ่จะตัดตอนให้ มีผู้รับช่วงไปเรียกภายีตำบลไร เปนเงินมากน้อยเท่าไร ก็ให้เจ้าภายีใหญ่คิดกะเงินแบ่งออกเปน ๑๒ งวด ให้ผู้รับช่วงส่งเปนงวดเหมือนอย่างเจ้าภายีใหญ่ ส่งเงินต่อเจ้าพนักงานห้ามอย่าให้เจ้าภายีใหญ่เรียกเงินล่วงหน้าต่อผู้รับช่วง ให้เสร็จตราครั้งหนึ่งเปนอันขาด

ข้อ ๑๔ ให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง ทำบัญชีรายเดือนทุกๆเดือน ว่าเงินภายีอากรรายนั้น ผู้รับทำตั้งแต่วันนั้นถึงวันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนนั้นเปนงวดที่หนึ่ง เจ้าภายีได้ส่งเงินภายีรายนั้นงวดที่หนึ่ง เปนเงินเท่านั้นทุกๆภายี ถ้าภายีรายใดไม่ได้ส่งเงินงวดตามพิคัดท้องตรา ก็ให้ตั้งบัญชีว่าภายีรายนั้นไม่ได้ส่งเงินงวดในเดือนนั้น เจ้าพนักงานต้องหักเงินล่วงหน้าภายีรายนั้น ส่งพระคลังมหาสมบัติงวดหนึ่ง ในจำนวนเดือนนั้น ให้เจ้าพนักงานคัตบัญชี นำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้วให้มีไว้สำหรับในออฟฟิศด้วยฉบับหนึ่ง เสมอจงบทุกเดือนในเวลาที่ได้ตั้งเจ้าภายีนายอากรไปเสร็จสิ้นทุกรายในจำนวนปีนั้นแล้วให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง เก็บบัญชีเงินภายีอากร ซึ่งได้ตั้งให้ผูกไปแล้วนั้นทุกราย คิดรวมเงินที่จะได้ส่งในพระคลังมหาสมบัติ ในปีนั้นเปนเงินมากน้อยเท่าใด แล้วให้คิดตามงวดเดือนซึ่งแบ่งไว้ว่า เงินภายีทุกรายจะได้ส่งพระคลังมหาสมบัติเดือนละมากน้อยเท่าไร แล้วให้คัตบัญชีนำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาฉบับหนึ่ง แลให้เจ้าจำนวนที่ได้บังคับภายีทุกรายทำบัญชีรวมจำนวนเงินในภายีของตน ที่ได้กล่าวอยู่นั้น ให้ถูกกับบัญชีเจ้าพนักงานกลางจงทุกเจ้าจำนวน ให้เจ้าพนักงานบัญชีกลาง รวมบัญชีเงินภายีอากรทั้งหมดให้รู้ชัดว่า ปีหนึ่งจะได้เงินขึ้นในพระคลังมหาสมบัติ จะเปนเงินมากน้อยเท่าใดให้เสมอ จงบทุกปีอย่าให้คลาดเคลื่อนได้

ข้อ ๑๕ เจ้าจำนวนผู้ซึ่งได้ว่าภายีอากรทุกราย ให้ระวังรักษาภายีอากรซึ่งตัวได้ว่าอยู่นั้นจงดี ถ้าเจ้าภายีจะมีถ้อยความเกี่ยวข้องกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นธุระของเจ้าจำนวนแล้ว ให้เจ้าจำนวนว่ากล่าวตักเตือนให้แล้วโดยเร็ว อย่าให้เจ้าจำนวนทำหน่วงเหนี่ยวชักช้าหาประโยชน์ ทำให้เจ้าภายีได้รับความเดือดร้อน เพราะเจ้าจำนวนเบียดเบียนแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เปนอันขาด ถ้าเจ้าภายีจะมีถ้อยความเกี่ยวข้องในการภายีรายนั้น ถ้าเปนความเกินอำนาจที่เจ้าจำนวนจะว่ากล่าวเปรียบเทียบได้ ก็ให้เจ้าจำนวนนำความมากราบทูล ต่อสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์จะได้ทรงตัดสินให้ ถ้าเปนความใหญ่ควรจะกราบบังคมทูลพระกรุณา สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์จะได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ให้ทรงทราบฝ่าละออง ฯ จะได้ทรงตัดสิน ให้ไว้เปนแบบฉบับสำหรับออฟฟิศต่อไป อย่าให้เจ้าจำนวน ละเลยเพิกเฉยในกิจธุระของเจ้าภายีซึ่งขึ้นอยู่ในจำนวนของตน ให้ระวังเอาใจใส่ในการที่จะรักษาภายีให้จงมาก ถ้าถึงเดือนที่เจ้าภายีจะต้องส่งเงินงวด ก็ให้เจ้าจำนวนคอยระวังตักเตือนเร่งรัด อย่าให้เงินงวดภายีขาดค้างข้ามเดือนไป

ได้ ถ้าภาษีอากรรายใดไม่ได้ส่งเงินงวด ตามพิกัดท้องตราถึง ๒ เดือนต้องเปลี่ยนเจ้าภาษีคนนั้น มี เจ้าภาษีคนใหม่เข้ารับทำภาษีอากรรายนั้นแล้ว เจ้าภาษีคนใหม่กับเจ้าภาษีคนเก่าจะเกี่ยวข้องกับตัว ลูกช่วง ที่เจ้าภาษีคนเก่าให้ผูกตัดตอนไปเก็บภาษีทุกตำบลนั้น ก็ให้เจ้าจำนวนดูตามบัญชีของผู้ที่ ได้รับช่วงตัดตอนไปเก็บภาษีนั่น ที่ได้ยื่นบัญชีส่งเงินแก่เจ้าภาษีใหญ่ไว้ต่อเจ้าจำนวน ถ้าเงินราย เดือนของลูกช่วงที่รับผูกไปได้ส่งไว้ต่อเจ้าภาษีคนเก่า เกินเดือนที่เจ้าภาษีคนเก่าจะต้องออกจริง ก็ ให้เจ้าจำนวนเร่งเงินที่ลูกช่วงได้ส่งไว้ต่อเจ้าภาษีคนเก่าที่เกินเดือนให้เจ้าภาษีคนใหม่ ให้ครบตาม จำนวนเดือนที่เกินซึ่งเจ้าภาษีคนเก่าได้เรียกไว้ แลลูกช่วงที่ได้ผูกไปต่อเจ้าภาษีคนเก่าแล้วนั้น ก็ให้ เจ้าภาษีคนใหม่รับเป็นลูกช่วงของตัวต่อไป เมื่อสิ้นจำนวนปีนั้นแล้ว เจ้าภาษีได้ทำภาษีรายนี้ อีก ต่อไป ลูกช่วงของเจ้าภาษีคนเก่านั้น เจ้าภาษีคนใหม่จะให้รับผูกต่อไปก็ตาม ฤจะผลัดเปลี่ยนเสีย ก็ตามแต่ใจของเจ้าภาษีคนใหม่ แต่ในระหว่างที่เจ้าภาษีคนใหม่ รับเปลี่ยนภาษีมานั้นเป็นกลางงวด กลางปีเปลี่ยนเจ้าภาษีแล้ว จะเปลี่ยนลูกช่วงของเจ้าภาษีคนเก่าให้หมดก็จะเป็นการลำบากมากไป เพราะเจ้าภาษีใหญ่ได้รับภาษีกันในกลางงวดกลางปี ข้อความเหล่านี้เป็นธุระของเจ้าจำนวน จะต้องเป็นผู้เปรียบเทียบตัดสินให้เจ้าจำนวนดูกฎหมายสำหรับออฟฟิศนี้ให้ถี่ถ้วนแล้วให้ชำระ เปรียบเทียบตัดสินให้แล้วแก่กันโดยเร็วอย่าให้เนิ่นช้าได้ ถ้าเจ้าจำนวนใดละเลยเพิกเฉยไม่เอาธุระ ถ้อยความเกี่ยวข้องในการภาษีของตัว ซึ่งได้ว่ากล่าวอยู่นั้นโดยยุติธรรมแลพุดจาเป็นอุบาย ถ่ายเท หมายแต่จะหาผลประโยชน์ในการซึ่งไม่เป็นยุติธรรมนั้น ถ้าเจ้าภาษีร้องฟ้องว่ากล่าวเจ้าจำนวน ไม่เอาธุระแลตัดสินความ ไม่เป็นยุติธรรมหมายแต่จะเบียดเบียนหาผลประโยชน์ฝ่ายเดียว ถ้าชำระ ได้ความจริงดังนั้นแล้ว จะให้ถอดเจ้าจำนวนผู้นั้นออกเสียจากที่เจ้าจำนวน แล้วจะลงพระราชอาญา ตามโทษานุโทษผู้ซึ่งล่วงพระราชบัญญัติ จะได้เป็นแบบอย่างแก่ข้าราชการ ผู้ซึ่งจะทำราชการ ฉลองพระเดชพระคุณในแผ่นดินต่อไปภายหน้า

ข้อ ๑๖ แลการภาษีอากรทุกอย่าง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารามปรปักษ์ รับ พระบรมราชโองการเป็นผู้จัดการรวบรวมจำนวนเงินภาษีทุกอย่าง ให้รู้จำนวนเงินซึ่งได้ขึ้นในพระ คลังมหาสมบัติทุกเดือนทุกปี จะเป็นเงินมากน้อยเท่าใดนั้น ก็เพราะมีพระราชประสงค์ ที่จะได้ ทรงจัดการบ้านเมืองให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป แลเงินที่จะจำหน่ายใช้ราชการในแผ่นดินนั้นก็จะได้รู้ กำหนดมากแลน้อย แลเงินภาษีอากรซึ่งเก็บรวบรวมเข้าได้ดังนี้ ก็เป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน บ้านเมืองมิได้เป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ใด เจ้าพนักงาน ผู้ใหญ่ผู้น้อยในบัญชีกลางก็ดี แลผู้ซึ่งเป็น เจ้าจำนวนได้ว่าภาษีทุกอย่างนั้นก็ดี ฤข้าราชการซึ่งได้รับราชการในการภาษีอากร ทำราชการอยู่ ในออฟฟิศบัญชีกลางนี้ จงตั้งใจประพฤติตามพระราชบัญญัติแลกฎหมาย ที่มีอยู่แล้วจะมีต่อไป เมื่อนำจงบทุกข้อทุกประการ พระราชบัญญัติแลกฎหมายสำหรับการออฟฟิศนี้ เป็นการตัดผลตัด ประโยชน์ของเจ้าพนักงานทั้งปวง ถ้าเจ้าพนักงานทั้งปวงจะประพฤติตามพระราชบัญญัติแล กฎหมายนี้ ผลประโยชน์เหมือนอย่างเช่นแต่ก่อน ซึ่งเคยได้เป็นอาณานิคมของตานั้นก็จะ ขาดสูญไป การอันนี้ก็ได้ทรงทราบ ได้ฝ่าลอง ๆ ทุกประการแล้วแลข้าราชการซึ่งได้รับราชการ

อยู่ในออฟฟิศนี้ จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเงินเดือนเงินปี ให้พอสมควรกับการที่คนได้รับ
ราชการนั้นจงทุกนายแต่อย่าให้คิดหาประโยชน์ ให้เกินกว่าราชการของตนที่ได้ทำนั้น ให้อุสาหะ
ประพฤติตามพระราชบัญญัติ แลกกฎหมายที่มีอยู่แล้วนี้ แลที่จะมีต่อไปภายน่าจทุกประการ

(ราชกิจจา. เล่ม ๑ หน้า ๖๕-๖๑)

ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควร

จังหวัดอุดรธานี

ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๒

เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของเนื้อสุกรชำแหละ

เนื่องจากปรากฏว่า สุกรชำแหละซึ่งเป็นอาหารจำเป็นที่ประชาชนต้องบริโภคเป็นประจำได้
มีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ฉะนั้น เพื่อป้องกันการค้ากำไรเกินควร คณะกรรมการส่วนจังหวัด
ป้องกันการค้ากำไรเกินควร อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติ
ป้องกันการค้ากำไรเกินควร พ.ศ.๒๔๕๐ จึงออกประกาศควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของเนื้อ
สุกรชำแหละที่ขายในจังหวัดอุดรธานี ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ สิ่งของที่ควบคุมและห้ามมิให้ค้ากำไรเกินควรตามประกาศฉบับนี้ คือ สุกร
ชำแหละ

ข้อ ๒ ห้ามมิให้ผู้ใดขายสุกรชำแหละเกินกว่าราคาสูงสุดที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ก. ราคาขายส่งสุกรชำแหละจากโรงงานฆ่าสัตว์ ห้ามขายเกินราคาระโลกรัมละ
๑๒.๐๐ บาท

ข. ราคาขายปลีกแก่ประชาชน

๑) เนื้อแดง ห้ามขายเกินราคาระโลกรัมละ ๒๐.๐๐ บาท

๒) เนื้อสามชั้น ห้ามขายเกินราคาระโลกรัมละ ๑๓.๐๐ บาท

๓) มันแข็งและมันเปลว ห้ามขายเกินราคาระโลกรัมละ ๑๒.๐๐ บาท

ข้อ ๓ การขายปลีกสุกรชำแหละต่ำกว่า ๑ กิโลกรัม หรือเศษของกิโลกรัม ให้คิดเทียบ
ราคาตามส่วนของราคาสูงสุดที่กำหนดเป็นรายกิโลกรัม ดังกล่าวในข้อ ๒ ข.

ข้อ ๔ ให้ผู้ขายปลีกสุกรชำแหละจัดให้มีป้ายแสดงราคาสุกรชำแหละชนิดต่าง ๆ ตามข้อ
๒ ข. ติดไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ขายในลักษณะที่เห็นได้โดยง่าย และตัวเลขต้องเป็นเลข
ภาษาไทยหรือตัวเลขอารบิก ขนาดสูงไม่ต่ำกว่า ๒ เซนติเมตร

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๒ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๒ เป็นต้นไป

เจริญ ปานทอง
 ประธานคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควร
 จังหวัดอุดรธานี
 (ราชกิจจา. เล่ม ๘๗ ตอนที่ ๑ ฉบับพิเศษ หน้า ๑๐)

ผงชูรส

สมัยก่อน เสน่ห์ปลายจวักของคุณย่าคุณยายไม่ต้องอาศัยผงชูรส อาหารของท่านอร่อยถูกปากคุณปู่คุณตาด้วยน้ำมือของท่านเองโดยแท้จริง

สมัยนี้แม่ครัวนิยมใช้ผงชูรสช่วยเสริมแต่งรสอาหารกันมากด้วยเกรงว่าฝีมือปรุงรสอาหารจากเครื่องปรุงพื้น ๆ ประเภทกะปิ น้ำปลา น้ำตาลและน้ำส้มจะค่อยไป จึงใส่ผงชูรสในอาหารแทบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นแกงเผ็ด แกงจืด ผัดผัก แม้กระทั่งน้ำพริกก็ต้องใส่ผงชูรส แม่ครัวบางคนใส่ผงชูรสเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าอาหารมีรสอร่อยแน่ บางคนอาจจะใช้เพราะความเคยชิน จนบางครั้งใส่เพลินเกินความต้องการไปก็มี แม้ผงชูรสจะมีคุณสมบัติช่วยปรุงแต่งรสอาหารให้ดีขึ้น แต่ถ้าใช้มากเกินไปก็เกิดโทษได้เช่นกัน

แม่ครัวไทยเพิ่งรู้จักใช้ผงชูรสกันเมื่อประมาณสามสิบปีมาแล้ว ตอนแรกไม่นิยมใช้กันแพร่หลายเพราะมีราคาแพง ต่อมาราคาผงชูรสถูกกว่าเดิมมาก จึงนิยมใช้กันทั่วไป กลายเป็นเครื่องปรุงที่จำเป็น มีประจำแทบทุกครัวเรือนและใช้กันอย่างพร่ำเพรื่อ บางบ้านถึงกับตั้งขวดผงชูรสเพียงขวดน้ำปลาไว้ให้ปรุงอาหารบนโต๊ะอาหาร

ผงชูรสเป็นสารเคมีที่มีชื่อเรียกว่า โมโนโซเดียมกลูตาเมต เมื่อใช้ปรุงอาหารทำให้เกิดความรู้สึกว่าอาหารมีรสดี ชวนกินยิ่งขึ้น เพราะผงชูรสไปกระตุ้นปุ่มรับรสสัมผัสที่บนลิ้นของเราให้รับรสได้ไวขึ้น จึงรู้สึกเหมือนว่าอาหารมีรสเปรี้ยว เค็ม หวาน มากขึ้น คือ อร่อยมากขึ้นนั่นเอง

ปุ่มรับรสสัมผัสของคนวัยต่าง ๆ ต่างกัน เด็กรับรสได้ไวกว่าผู้ใหญ่ ถ้าอาหารมีรสเค็มหรือเปรี้ยวจัดเกินไป เด็กจะรู้สึกมากกว่าผู้ใหญ่ อาหารของเด็กจึงควรมีรสอ่อน ความสามารถในการรับรสสัมผัสของผู้สูงอายุค่อยลงไปมาก ทำให้ผู้สูงอายุนิยมอาหารรสจัด ความเจ็บไข้บางอย่างก็อาจทำให้คนมีรสสัมผัสผิดไป กินอาหารไม่รู้รสชาติ บางครั้งก็รู้สึกว่าการทุกอย่างมีรสขม

เมื่อใช้ผงชูรสมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ผงชูรสไปกระตุ้นปุ่มรับรสสัมผัสมากเกินไปจนมีอาการหน้าแดง ร้อนไหม้ตามกระพุ้งแก้ม ลิ้น และลำคอ และมีอาการอื่น ๆ ตามมาด้วย เช่น อาการผดผื่นที่ตา แขนอก และปวดศีรษะอย่างรุนแรง นักโภชนาการทดลองฉีดผงชูรสเข้าใต้ผิวหนังของลูกหนูและลิง ปรากฏว่าสัตว์ทั้งสองชนิดมีความพิการทางสมอง

แม้ว่าอาการผดผื่นเช่นนี้จะเกิดกับสัตว์ทดลองที่ได้ผงชูรสปริมาณมากเท่านั้น แต่ก็พอจะสันนิษฐานได้ว่า ผงชูรสในปริมาณมากอาจเป็นอันตรายแก่เด็กอ่อนได้ สหรัฐอเมริกาจึงห้ามใส่ผง

ชურสในอาหารเด็กอ่อน ที่จริงเด็กอ่อนก็คงยังไม่มีความรู้สึกริษยาหรือความกลัวเรื่องรสชาติอาหารเท่าผู้ใหญ่ ผู้ผลิตใส่ผงชურสลงไปเพื่อเอาใจแม่ของเด็ก เพราะแม่มักชิมรสอาหารเด็กอ่อนเสมอ และเลือกซื้อเฉพาะอาหารเด็กอ่อนที่มีรสถูกใจตน

ในญี่ปุ่นมีการกล่าวเตือนประชาชนว่า การบริโภคผงชურสมากเกินไปสามารถทำให้ปวดศีรษะและเป็นอัมพาตที่แขนขาชั่วคราวได้

สำหรับประเทศไทย การบริโภคผงชურสมากเกินไป นอกจากจะให้โทษดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีอันตรายที่เกิดจากผงชურสปลอมอีกด้วย เนื่องจากมีผู้นิยมใช้ผงชურสมาก และผงชურสมีราคาค่อนข้างแพง จึงมีผู้คิดเติมสารต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายผงชურสลงไปเพื่อขายเอากำไร บางรายก็เจอบนน้ำตาลหรือปนเกลือซึ่งไม่เป็นอันตราย แต่บางรายเติมสารเคมีที่ไม่ปลอดภัยสำหรับการบริโภค เช่น โซเดียมเมตาฟอสเฟต หรือน้ำประสานทองลงไป

ฉะนั้น ผู้ที่นิยมใช้ผงชურสจึงมีข้อควรระวังสองประการ ประการแรกคือ ปริมาณผงชურสที่ใช้ แม้ในปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ยืนยันอันตรายของการใช้ผงชურสปริมาณมาก และยังเป็นข้อถกเถียงกันระหว่างนักวิจัย อย่างไรก็ตาม เพื่อความปลอดภัยควรใช้ผงชურสเพียงเล็กน้อยเท่าที่จำเป็นและไม่ใช้พร่ำเพื่อ ทั้งควรงดใช้ผงชურสปรุงอาหารสำหรับทารก เด็ก และหญิงมีครรภ์ ถ้ารสอาหารยังไม่อร่อยถึงใจผู้บริโภค ก็อาจเติมน้ำตาล น้ำปลา มีรสจัดขึ้นตามชอบได้

ประการที่สอง ผู้ใช้ผงชურสจะต้องระวังผงชურสปลอม กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินการควบคุมการผลิตและจำหน่ายผงชურสแล้ว ดังนั้น ผงชურสจะต้องมีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนด ต้องมีฉลากและข้อความในฉลากต้องระบุเลขทะเบียนอาหาร ชื่อ และที่ตั้งของสถานที่ผลิต ผู้นำหนักสุทธิ และห้ามใช้ผสมอาหารสำหรับทารกหรือหญิงมีครรภ์ ผู้บริโภคไม่ควรซื้อผงชურสที่แบ่งขายโดยไม่ติดฉลาก หรือผงชურสบรรจุถุงที่ฉลากลบเลือน

(เคมีในบ้าน หน้า๔๔-๔๗)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุคการแข่งขันข่าวสาร-ข้อมูล

คนที่เกิดและเติบโตอยู่ในยุคนี้ จะมีความรู้ดีกว่าในปัจจุบัน การรับรู้ข่าวสาร-ข้อมูล สามารถที่จะทำได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ไม่ใช่เฉพาะในประเทศเท่านั้น แต่สามารถเชื่อมโยงข่าวสารข้อมูลไปทั่วโลก ทำให้ดูเหมือนหนึ่งว่า เหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นใกล้ ๆ กับตัวเรา หรืออยู่ในเมืองไทยนี้เอง

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนและมีบทบาทอย่างสูงก็คือ โทรทัศน์ที่สามารถถ่ายทอดสัญญาณไปสู่เครื่องรับของผู้ชมได้ทันอกทันใจ แลสิ่งที่น่าสนใจมาก ๆ ก็คือ เหตุการณ์การเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๕ ที่ผ่านมามาสด ๆ ร้อน ๆ ซึ่งชี้ชัดว่า “ข่าวสาร-ข้อมูล” ที่ผ่านทางสื่อต่าง ๆ เป็นสิ่งชี้ขาดหรือทำความเข้าใจให้ประชาชนในบางพื้นที่ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ตัดสินใจเลือกผู้สมัครบางท่านและบางพรรค

กลุ่มของสื่อที่ถ่ายทอด ข่าวสาร-ข้อมูล

สื่อ (MEDIA) ที่เป็นตัวกลางถ่ายทอด ข่าวสาร-ข้อมูล ผู้ผู้บริโภคนั้น ในทรรศนะของผม คิดว่าน่าจะสามารแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มตามประสิทธิภาพของสื่อได้ดังนี้

(๑) กลุ่มวิทยุ เคเบิลทีวี และโทรทัศน์ (ทีวี)

สื่อในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ในปัจจุบันสามารถนำเสนอข่าวสาร-ข้อมูล ได้รวดเร็วและทันเหตุการณ์มากที่สุด โดยอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงคือ ถ่ายทอดผ่านสัญญาณดาวเทียม

(๒) กลุ่มหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์

สื่อในกลุ่มนี้ก็พยายามปรับตัว โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวัน เพื่อให้มีข่าวในกรอบด่วนหรือฮอต (HOT) ที่จะสามารถแข่งขันกับสื่อในกลุ่มที่ ๑ ให้ได้ ส่วนรายสัปดาห์ก็พยายามแข่งขันกับรายวันในเชิงแตกต่าง โดยเป็นลักษณะเชิงสรุปข่าวสาร และวิเคราะห์เจาะลึกในแต่ละเรื่อง (ISSUES) หรือเหตุการณ์

(๓) กลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มนิตยสารรายปักษ์และรายเดือน

ซึ่งสื่อในกลุ่มนี้มีทั้ง ธุรกิจ การเมือง การตลาด โฆษณา แฟชั่น บันเทิง กีฬา ฯลฯ โดยเป็นสื่อที่ให้ความรู้สรุปข่าวที่ผ่านมารอบเดือนหรือข่าวเปิดโครงการใหม่ ๆ แต่ระยะเวลาของสื่อที่นำเสนอ ทำให้ข่าวสารโดยเฉพาะในปัจจุบัน อาจจะซ้ำเกินไปเลยต้องฉีกแนวไปในลักษณะ “ค้นพบตัวเอง” “ไลฟ์สไตล์” หรือเป็นลักษณะ “โนว์-ฮาวท์” หรือ “ฮาวท์ทู” เสียมากกว่า

แต่เมื่อทุกสื่อต้องอยู่ในยุคของการแข่งขันด้านข่าวสาร-ข้อมูลที่เป็นยุค “เทคโนโลยีสารสนเทศ” (INFORMATION TECHNOLOGY : IT) ซึ่งเป็นกระแสกดดันต่อการแข่งขัน เพื่อช่วงชิงผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด และผู้บริโภคก็มีอยู่ ๒ ลักษณะใหญ่คือ ลูกค้าประจำ (สมาชิก & ไม่สมาชิก) กับลูกค้าประเภทฉาบฉวย (ถ้าน่าสนใจก็ซื้อ หรือมีการลด แลก แจก แถม หรือเป็นเรื่องราวที่ฮอต (HOT) ในขณะนั้น

กลยุทธ์ที่สื่อต่าง ๆ พยายามใช้แข่งขันกัน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า “ทุก ๆ อย่างในโลกขณะนี้ สามารถรับรู้กันได้ทั่วทุกมุมของแต่ละประเทศโดยไม่มีขีดจำกัด”

ดังนั้น สื่อต่าง ๆ ก็พยายามหากกลยุทธ์ช่วงชิงทั้ง “ข่าวสาร-ข้อมูล” ที่รวดเร็วกว่า และพร้อมกันนั้นก็ดึงดูด “ผู้บริโภค” ให้ได้มากที่สุด เพราะถ้าสามารถทำเช่นนั้นได้ก็หมายถึงว่า

(๑) โฆษณาที่จะเข้ามาจะมีมากขึ้น รายได้ผลกำไรก็จะสูงขึ้นเป็นทวีคูณ และ

(๒) ลูกค้าโดยตรงที่จะบริโภคสื่ออื่น ๆ ก็จะเพิ่มตามไปด้วย

สุดท้ายนี้ ผมคิดว่า ถึงแม้สื่อในกลุ่ม (๑) คือ วิทยุ เคเบิลทีวี แม้จะทรงพลังหรือมีอิทธิพลมากเพียงใดก็ตาม หากการเสนอ “ข้อมูล” หรือ “ข่าวสารสารสนเทศ” นั้นเป็นไปในลักษณะบิดเบือน หรือขาดไว้ซึ่งจรรยาบรรณ ดังเช่น เหตุการณ์ในวัน “พฤษภาวิปโยค” (๑๙-๒๐ พฤษภาคม ๑๕) สื่ออื่น ๆ ก็จะถูกปฏิเสธและขาดความยอมรับจากผู้บริโภค

ดังนั้น ผู้บริโภคที่เป็นผู้บริหาร นักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการ จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่า เมื่อบริโภคสื่อจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ และในอนาคตที่จะมีขึ้นนั้น คงต้องใช้วิจารณญาณและประสบการณ์ของท่านในการ

(๑) ตอบให้ได้ว่าท่านต้องการใช้อะไรคือ “ข้อมูล” (DATA) หรือ “ข่าวสารสารสนเทศ” (INFORMATION) หรือ “ข่าวกรอง” (INTELLIGENCE) ทั้งนี้ก็เพราะอนาคตผู้บริหารต้องจัดการในเรื่องข่าวสารข้อมูลที่ซับซ้อนมากขึ้น

(๒) ทำอย่างไรท่านจึงจะมี “ข้อมูล” “ข่าวสาร” หรือ “ข่าวกรอง” ที่ “ถูกต้อง” “เพียงพอ” และ “ทันเวลา” เพื่อการแข่งขันในธุรกิจของท่านในยุคของการแข่งขันด้านข่าวสาร-ข้อมูล

(แผนนักบริหาร หน้า ๔๒-๔๕)

ประกาศเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์
เรื่อง ศาลเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ก่อนล้มละลาย

คดีหมายเลขแดงที่ ถ. ๒/๒๕๑๐	สำนักงานเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์
ศาลจังหวัดลำปาง	ศาลจังหวัดลำปาง
นายบุญชอบ สงวนไว	โจทก์
คดีล้มละลายระหว่าง นางคำปิ่น พันทิพา	จำเลย

ขอแจ้งให้ทราบทั่วกันว่า ตามประกาศเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๐ ว่า ศาลจังหวัดลำปางได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของนางคำปิ่น พันทิพา ลูกหนี้ (จำเลย) เด็ดขาดนั้น

บัดนี้ ศาลจังหวัดลำปางได้มีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ก่อนล้มละลายของนางคำปิ่น พันทิพา ลูกหนี้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ แล้ว

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๐

บำรุง ดิษพันธุ์
เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๒ หน้า ๑๔)

๒. ประกาศเรื่องโจทก์ทิ้งฟ้อง

(คัดจากหมายรับสั่งเดือนยี่ ปีกุน จุลศักราช ๑๒๑๓)

ด้วยเจ้าพระยาบรมราช รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ณ วัน ๙^๒ ค่ำปีกุนตรีศก เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงวิริยปรีชาญาณทศพิชราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออก ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารวิมลโดยสถานอุตราภิมุข พร้อมด้วยสมเด็จพระยาแลเสนาบดีมนตรี กระจาตปิโรหิตาจารย์เฝ้าล่องธูลิพระบาทโดยอันดับ นายพินิจราชการมหาดเล็กลำดับความกราบทูลพระกรุณาว่า ตั้งแต่ ณ วัน ๙^{๑๗} ค่ำ ปีกุน ตรีศกมาจนถึง ณ วัน ๙^{๑๖} ค่ำ ปีกุนตรีศกได้ เดือน ราษฎรผู้มีคดีฟ้องไว้กับขุนศรีธรรมราชจำศาลศาลหลวงด้วยข้อความแพ่ง อาญา อุทธรณ์ นครบาล ๑๑๒๒ ฉบับ ได้ส่งฟ้องไว้ให้ตุลาการหมายเกาะจำเลยมาพิจารณาแต่ ๓๖๐ ฉบับ ผู้มาฟ้องละฟ้องของตนไว้ที่ขุนศรีธรรมราชจำศาลผู้รับฟ้อง ๔๑๑ ฉบับ ตุลาการผู้พิจารณา ๒๔ ฉบับ เข้ากัน ๓๖๒ ฉบับ

จึงมีพระบรมราชโองการมานพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรงเหนือเกล้าฯ ๙ สั่งว่า ให้เจ้าพระยาบรมราชเป็นผู้สำเร็จการในกรมลูกขุนผู้ปรับแลตุลาการพิจารณาความราษฎรทั้งปวง เป็นยุติธรรมตามกฎหมายให้แล้วโดยเร็ว เจ้าพระยาบรมราชซึ่งได้แต่งกฎหมายประกาศไว้สำหรับผู้รับฟ้อง ผู้ประทับแลตุลาการผู้พิจารณา แต่นี้สืบไปเมื่อนำ ถ้าผู้ใดมาฟ้องไว้แล้วทิ้งฟ้องเสียไม่มาเดือนขุนศรีธรรมราชจำศาลให้ส่งฟ้องไปให้ผู้ประทับก็ดีมิได้มาเดือนพระศรีภูริปริชาศรีศาลักษณ์ ให้ส่งฟ้องที่ประทับไว้ไปให้ตุลาการก็ดี มิได้มาเดือนตุลาการให้หมายเกาะจำเลยมาพิจารณาก็ดี ผู้ที่มาฟ้องละฟ้องของตนไว้ให้ความค้างช้าอยู่ในผู้รับฟ้องผู้ประทับแลตุลาการนั้นหาชอบไม่ ถ้าผู้ฟ้องละฟ้องทิ้งไว้ไม่มาเดือนผู้รับฟ้องผู้ประทับฟ้อง แลตุลาการให้พิจารณาต่อไป พันกำหนด ๑๕ วันแล้วให้ยกฟ้องนั้นเลิกเสียอย่าให้พิจารณาต่อไป

อนึ่ง ผู้มีคดีฟ้องขึ้นใหม่ด้วยข้อความประการใดๆ ก็ดี ให้ขุนศรีธรรมราช จำศาล เขียนบานแผนกจดหมายสั่งกักมูลนายบ้านเรือนผู้ฟ้อง ไว้ว่าจะกล่าวโทษคนนั้นด้วยเรื่องความอย่างนั้นไว้ก่อน แล้วให้ผู้ฟ้องหานายประกันฯ ให้จงได้ใน ๓ วัน อย่าให้ขุนศรีธรรมราชเรียกค่าเชิงประกันแก่ผู้มาฟ้องนั้นเลย ถ้าผู้มาฟ้องขัดแจ้งมิให้นายประกันก็อย่าให้ขุนศรีธรรมราชรับฟ้องนั้นไว้ อนึ่ง ผู้มาฟ้องให้นายประกันแล้ว ผู้รับฟ้องก็รับฟ้องไว้ยังหาได้ส่งเจ้ากระทรวงไม่ ผู้ฟ้องป่วยแลมีราชการ ไปก็ให้ผู้นั่งผู้ใดมาบอกแก่ผู้รับฟ้องไว้เป็นค้ำับ ถ้ากลับจากราชการแลหายป่วยแล้วให้

เดือนว่าความต่อไปใน ๑๕ วัน ถ้าพ้นกำหนดจะให้ยกฟ้องเสีย ให้นายเวรมหาศไทย กลาโหม
 หมายประกาศทุกหมู่ ทุกหมวด ให้เจ้าต่างกรมแลหากรมมิได้ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ใน
 พระบรมมหาราชวังแลพระบวรราชวังแขวงกำนันพันนายบ้าน นายอำเภอ อาณาประชาราษฎร์ผู้มี
 คดีให้รู้แจ้งทั่ว ให้ทำตามหมายประกาศนี้จึงทุกประการ ตามพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ

ลงพิมพ์ ณ วันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จุลศักราช ๑๒๑๓

(ประกาศ ร.๔ หน้า ๘-๑๐)

ยาระงับกลิ่นตัว

เมื่อมีเครื่องสำอางใหม่หรือปรับปรุงล่าสุดออกจำหน่าย ไม่ว่าจะเป็นแป้งผัดหน้า ลิปสติก
 ยาทาเล็บ ครีมรองพื้นหรือน้ำหอม ฯลฯ สตรีที่รักสวยรักงามและหมั่นเสริมความงามให้สวยไม่
 สว่าง ต้องขอลองใช้สูตรใหม่ ชื่อใหม่ กลิ่นใหม่ หรือขวดใหม่ ซึ่งล้วนแต่เข้ายวนใจ สามารถเรียก
 เงินออกจากกระเป๋าได้อย่างง่ายดายและมักจะได้รับความนิยมและแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ผู้ผลิต
 จำหน่ายได้เงินทุนกลับไปหาสูตรใหม่ออกมาล่อใจได้อีก เป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุด

แต่ยังมีเครื่องสำอางอย่างหนึ่งที่มีจำหน่ายมานานแล้ว ถึงจะมีการโฆษณาทั้งในโทรทัศน์
 และในนิตยสารของสตรีเป็นประจำ ก็ยังไม่ค่อยมีคนนิยมใช้เท่าเครื่องสำอางอย่างอื่น นั่นคือยา
 ระงับกลิ่นตัว

ในต่างประเทศถือว่ายาระงับกลิ่นตัวเป็นของจำเป็น สำคัญกว่าลิปสติก น้ำหอมหรือแป้ง
 ผัดหน้าด้วยซ้ำ ถึงจะไม่นิยมแต่งหน้าแต่งตา ก็ยังต้องใช้ ฟรังจึงมีประจำตัว เหมือนกับเวลาอาบน้ำ
 ต้องถูสบู่ เวลาแปรงฟันต้องใช้ยาสีฟัน อาบน้ำแล้ว ก่อนแต่งตัวต้องใช้ยาระงับกลิ่นตัว จึงจะ
 ครบถ้วนกระบวนการทำความสะอาดร่างกาย

หากปราศจากยาระงับกลิ่นก็ป่วยการแต่งตัวให้สวยงามเพราะแม้จะใช้น้ำหอมราคาแพงลิ่ว
 ปานใด ก็ไม่อาจระงับกลิ่นตัวได้ ทั้งกลิ่นน้ำหอมและกลิ่นตัวผสมกัน อาจกลายเป็นกลิ่นประหลาด
 ซึ่งมีฤทธิ์รุนแรงจนผู้ใกล้ชิดถึงกับมีอาการวิงเวียนได้

ยาระงับกลิ่นตัวทำหน้าที่ทำนองเดียวกับยาระงับกลิ่นปาก ผู้ใช้ขอพึงยาทั้งสองอย่างเพราะ
 ต้องการความมั่นใจ ใช้เมื่อใดก็แน่ใจได้ว่าคนปราศจากกลิ่นอันไม่สะอาดตลอดเวลาที่ต้องอยู่
 ใกล้ชิดผู้อื่นทั้งในขณะทำงานหรือเข้าสังคม

ผู้ที่ไม่เคยใช้ยาระงับกลิ่นตัวหรือไม่เคยคิดจะใช้ หลายคนเข้าใจว่าตนไม่มีกลิ่นตัวเพราะ
 ไม่เคยมีใครบอก บางคนคิดว่าการมีกลิ่นตัวเป็นสิ่งที่น่าละอาย เพราะมักจะเป็นที่ล้อเลียน
 โดยเฉพาะคนที่มีกลิ่นแรงเป็นพิเศษ บางคนก็ลังเล อยากจะใช้แต่กลัวมีคนรู้เพราะหากใช้ยาระงับ
 กลิ่นตัวเมื่อใด ก็เท่ากับยอมรับว่าตนมีกลิ่นไม่สะอาด บางคนแย้งว่าฝรั่งเท่านั้นที่มีกลิ่นตัว คนไทย
 มีแต่กลิ่นแบบไทย ๆ เคยชินกันแล้วไม่จัดว่ามีกลิ่นตัว เหล่านี้เป็นข้ออ้างของผู้ที่ไม่ใช้ยาระงับกลิ่น
 ตัว ที่ร้ายที่สุดคือ รู้ตัวว่ามีกลิ่น แต่ไม่นำพาหาทางแก้ไข

อันที่จริง การมีกลิ่นตัวเป็นเรื่องธรรมดา กลิ่นตัวเกิดจากเหงื่อ ร่างกายจำเป็นต้องขับเหงื่อ เพื่อระบายความร้อน เหงื่อช่วยพาความร้อนส่วนเกินออกจากร่างกาย เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้อุณหภูมิของร่างกายคงที่ ยามใช้ขี้้นเหงื่อไม่ออก จึงต้องช่วยใช้ผ้าชุบน้ำอุ่นเช็ดตัวเพื่อระบายความร้อน

ต่อมเหงื่อจึงทำหน้าที่เสมือนเครื่องปรับอากาศประจำตัว อากาศยิ่งร้อนมากหลังออกกำลังกาย เดินไกล หรือทำงานหนัก เหงื่อยิ่งออกมาก ออกทุกขุมขนจนรู้สึกตัว เหงื่อท่วมตัว หากหยุดพัก เหงื่อระเหยระเหยทำให้เหงื่อแห้ง เหงื่อระเหยกลายเป็นไอไปหมด ก็จะรู้สึกเย็นสบายขึ้น

ต่อมเหงื่อมีหลาย ถิ่นต่อมและมีหลายประเภท บางประเภทขับเหงื่อซึ่งมีน้ำเป็นส่วนใหญ่ มีเกลือและสารอินทรีย์ปนอยู่เพียงเล็กน้อย ต่อมเหงื่ออีกประเภทหนึ่งซึ่งอยู่ที่บริเวณรักแร้ หัวนม และอวัยวะเพศขับสารอินทรีย์หลายอย่างออกมาด้วย สารเหล่านี้เป็นอาหารอย่างดีของจุลินทรีย์บนผิวหนัง จุลินทรีย์ทำให้สารดังกล่าวสลายตัว จึงเกิดกลิ่นอย่างที่เราเรียกว่ากลิ่นตัว ทุกคนจึงมีกลิ่นตัว

สัตว์หลายชนิดใช้กลิ่นตัวดึงดูดความสนใจเพศตรงข้าม กลิ่นตัวของสัตว์บางอย่างสื่อสารได้ในระยะไกลอย่างน่าพิศวง ถึงแม้กลิ่นตัวของมนุษย์เราจะไม่มีความสำคัญในแง่ของสัตว์ แต่ก็น่าสังเกตว่าต่อมเหงื่อประเภทหลังเริ่มทำงานเมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยรุ่น ด้วยเหตุนี้เองเด็กจึงมีเฉพาะกลิ่นเหงื่อ ไม่มีกลิ่นรุนแรงเหมือนกลิ่นตัวของผู้ใหญ่

รักแร้เป็นที่อับลมและชุ่มชื้นกว่าที่อื่น เมื่อเหงื่อออกย่อมระเหยไปไม่ได้เร็วเท่าบริเวณอื่น จุลินทรีย์จึงได้ทั้งน้ำและอาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ สามารถผลิตกลิ่นได้รุนแรงและสะสมไว้ได้นานกว่าบริเวณอื่น นอกจากนั้น ขนรักแร้ยังช่วยสะสมและกระพือกลิ่นอีกต่อหนึ่ง ดังนั้นในการระงับกลิ่นตัวจึงมีรักแร้เป็นเป้าหมายสำคัญ

ยาระงับกลิ่นตัวมี ๒ ประเภท ประเภทหนึ่งระงับเฉพาะกลิ่น (deodorant) อีกประเภทหนึ่งระงับเฉพาะเหงื่อ (antiperspirant) ในสหรัฐอเมริกาถือว่าประเภทแรกเป็รเครื่องสำอาง มีสารทำลายจุลินทรีย์และมีน้ำหอมช่วยกลบกลิ่นกลิ่น ส่วนประเภทหลังกลับถือว่าเป็นยา เพราะทำให้การทำงานของร่างกายเปลี่ยนไป ตัวยาสำคัญได้แก่ เกลืออะลูมิเนียมซึ่งทำให้เหงื่อออกน้อยลง ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ (บางคนใช้สารส้มทาร์กแร้หลังอาบน้ำ สารส้มก็ให้ผลอย่างเดียวกัน) เวลาเลือกซื้อ หากสังเกตสลากจะพบว่าหลายชนิดอ้างสรรพคุณว่า สามารถระงับทั้งกลิ่นและเหงื่อ

ยาระงับกลิ่นตัวมีจำหน่ายหลายรูป บางอย่างเป็นครีมบรรจุในตลับเล็ก บางอย่างเป็นโลชั่นบรรจุขวดที่มีลูกกลิ้งบนปากขวด บางอย่างเป็นสเปรย์คล้ายสเปรย์ผม โลชั่นให้ผลดีที่สุด แต่ครีมราคาถูกที่สุด ส่วนสเปรย์นั้นราคาแพงที่สุด เพราะต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเป็นค่าสารขับเคลื่อน ส่วนใหญ่มักใช้ขับเคลื่อนถึงร้อยละ ๘๐ ของน้ำหนัก กระจ่างและหัวฉีดซึ่งราคาแพงกว่าภาชนะบรรจุอย่างอื่นก็ทำให้ยาระงับกลิ่นตัวแพงขึ้นอีกด้วย นอกจากนั้นการสูดยาระงับกลิ่นตัวเข้าไปทุกวันไม่ใช่ของดี เพราะเกลืออะลูมิเนียมซึ่งเป็นส่วนผสมอาจเป็นอันตรายแก่ปอด

การอาบน้ำทุกวันอาจช่วยระงับกลิ่นตัวเพียงพอแล้ว สำหรับบางคนหากยังไม่มั่นใจ การอาบน้ำทั้งเช้าและเย็นย่อมได้ผลดีขึ้น แต่สำหรับบางคนที่คิดว่าจำเป็นต้องพึ่งยาระงับกลิ่นตัวจึงจะนอนใจได้ก็ไม่ควรลังเล น่าจะเริ่มต้นลองใช้ ทั้งไม่ควรถือว่าเป็นเรื่องน่าอายหรือแปลกประหลาด

ในขั้นต้นควรเลือกซื้อยาระงับกลิ่นตัวขนาดเล็กสุดก่อน ลองทาหลังอาบน้ำตอนเช้าสักสองสามวันแล้วสังเกตผล อนึ่ง บางคนอาจจะแพ้ น้ำหอมหรือตัวยาในยาระงับกลิ่นตัว หากปรากฏอาการแพ้ควรเลิกใช้ชนิดนั้นและลองเปลี่ยนไปใช้ชนิดอื่น หากไม่ต้องการให้เสื้อบริเวณรักแร้เปียกจนเป็นรอยดำง เพราะเหงื่อออกมาก ควรเลือกซื้อชนิดที่มีตัวยาระงับเหงื่อด้วย

(เคมีในบ้าน หน้า๑๐๑-๑๐๕)

คำராไฟฟ้า.

Lightning.

อันว่าไฟฟ้านั้นอยู่ในดินทุกแห่ง, แต่ที่ว่าอยู่แห่งละน้อยๆ ทั่วทั้งแผ่นดิน. แลไฟฟ้านั้นออกจากดินทีละน้อยๆ ทุกวัน, ขึ้นพร้อมกับอายดินแลอายน้ำ, ขึ้นไปประชุมพร้อมกันอยู่ในเมฆ, อันธรรมชาติไฟฟ้านั้นถ้าประชุมอยู่ในเมฆก้อนหนึ่งมาก, ในเมฆก้อนหนึ่งน้อย, ถ้าแลเมฆสองก้อนนั้นใกล้กันเข้าแล้ว, ไฟฟ้าที่มากนั้นก็เลยแล่นไปหาที่น้อยให้อยู่เท่ากัน. เพราะเหตุดังนั้นเราจึงได้เห็น, เมื่อฟ้าร้องแลแล่นไปจากเมฆหนึ่งไปถึงเมฆอื่น. อีกประการหนึ่ง, เมฆซึ่งเต็มไปด้วยไฟฟ้านั้นลอยลงมาใกล้แผ่นดินแล้ว, ไฟฟ้าที่มีมากอยู่ในเมฆนั้น, ก็เลยแล่นออกไปหาไฟฟ้าน้อยที่อยู่ในดินให้เสมอเท่ากัน. อันธรรมชาติไฟฟ้าแลลงมาจากเมฆนั้น, ก็ย่อมลงมาตามของอันตั้งอยู่สูง, คือเสากระโดง, แลต้นไม้, แลเรือน, เปนทางที่สายฟ้าจะลงมาถึงแผ่นดิน

แต่ว่ามีของหลายสิ่งที่ไม่ชอบกับไฟฟ้า, คือแก้ว, แลยางไม้, แลกำมะถัน, แลไหม, แลขนสัตว์ทั้งปวง, แลไม้ที่หยาบไฟทอแห้ง, สิ่งทั้งปวงนี้ไม่ชอบกับไฟฟ้า, ไม่เปนหนทางแห่งไฟฟ้า. แลสิ่งทีไฟฟ้ายอมรักตามไปนั้น, คือเงินเปนต้น, แลทองแดงเปนที่สอง, ทองคำเปนที่สาม, สังกะสีเปนที่สี่, เหล็กเปนที่ห้า, ตะกั่วกรียบเปนที่หก, ตะกั่วดำเปนที่เจ็ด. เมื่อไฟฟ้ามาใกล้จะถึงสิ่งทั้งปวงนี้, สิ่งนี้ก็จะยอมชักให้ไฟฟ้างไปตามสิ่งนี้. นักปราชท์ทั้งปวงได้เห็นดังนั้นจึงคิดว่า, เงินแลเหล็กแลทองแดงชักไฟฟ้ามากเท่าไร, แล้วจึงคิดทำเปนคำราห้ามไฟฟ้า, มิให้ตกถูกเปนต้นว่าเรือน, แลกำปั่น, แลสิ่งของทั้งปวง. ถ้าแลมีที่เปนวงกลมลูกใหญ่เท่าใดมิได้กำหนด, ถ้าจะมีให้ไฟฟ้าถูก, จึงเอาเงินก็ได้, แลเหล็กอ่อนก็ได้, แลทองแดงก็ได้, เอาแต่อย่างเดียวทำให้เปนสี่เหลี่ยมสามกระเบียด, ปักไว้ในดินให้สูงส่วนหนึ่ง, ให้วัดคูที่วงนั้นโดยตรงเปนสี่ส่วนเอาส่วนหนึ่ง, จึงเอาแท่งเงินก็ดี, แลแท่งเหล็กอ่อนก็ดี, แลแท่งทองแดงก็ดี, ตามแต่จะเอาอย่างหนึ่ง, ทำให้เปนสี่เหลี่ยมสามกระเบียดปักตั้งแต่ดินขึ้นไป, ให้สูงเท่าส่วนหนึ่งนั้น. เมื่อไฟฟ้างมาก็จะลงมาตามแท่งเงิน, แลแท่งเหล็กอ่อนแลแท่งทองแดง, ที่ปักไว้มิได้ถูกต้องของอื่นๆ ในวงนั้นเลย. ถ้าวางนั้นกว้างแปดวา, ก็จะต้องปักแท่งเงินแลแท่งเหล็กอ่อนแลแท่งทองแดงให้สูงสองวา. ในเมืองนอกนั้น, เขาได้ใช้แต่เหล็กอ่อนอย่างเดียว, เพราะราคาถูกกว่าเงินแลทองแดง. ถ้าเรือนยาวแปดวาจะไม่ให้ไฟฟ้าถูกเรือนนั้น, ก็ให้ปักแท่งเหล็กสี่เหลี่ยมสามกระเบียดตรงหน้าจั่วข้างนอก. ถ้าปักข้างเดียว, ตั้งแต่ดินขึ้นมาให้สูงพ้นออกไปขึ้นไปสี่

วา, ถ้าปีกข้างนอกจั่วทั้งสองข้าง, ให้สูงพ้นอกไก่ข้างละสองวา, ก็จะกันไฟฟ้าได้. อีกอย่างหนึ่ง, ให้ปีกนอกจั่วข้างเดียว, ให้สูงกว่าอกไก่น้อยหนึ่ง, แล้วให้ต่อเหล็กทอดไปตามอกไก่ให้ถึงท่ากลางอกไก่, แล้วให้ติดกันเหมือนทอขึ้นไปตรงกลางอกไก่ให้สูงสองวา, ก็จะกันไฟฟ้าได้. ถ้าเรือนยาวกว่าห้าวา, ให้ปีกแทงเหล็กทั้งสองข้างหน้าจั่ว, ให้สูงกว่าส่วนที่วามาแล้วนั้นน้อยหนึ่ง, ก็จะดีกว่าปีกข้างเดียว. แลที่ปลายแทงเหล็กนั้นข้างบนให้แหลมเป็นสามง่ามสี่ง่าม, ยาวง่ามละหกนิ้ว, แลปลายง่ามข้างบน, ใส่เงินก็ได้, ใส่ทองแดงก็ได้, อย่าให้เป็นสนิม. แลข้างต้นเหล็กที่ปักลงในดินนั้น, ให้ทำเป็นสามง่ามสี่ง่าม, ให้ปักไกลออกจากเรือนลงในดินประมาณสองศอกสามศอก, ฤถถึงดินเปียก. ในเมืองอังกฤษ, แลเมืองอะเมริกา, แลเมืองอาละมานั้น, เขาได้กระทำกันเรือนห้ามไฟฟ้าอย่างนี้เป็นอันมาก. ไฟฟ้ามิได้ผ่าถูกเรือน, แลมิได้ถูกต้องคนซึ่งอยู่ในเรือนนั้นเลย. ถ้ากลัวว่าสนิมจะกินต้นเหล็กที่อยู่ในดินนั้น, ให้ใส่ถ่านไฟน้อยหนึ่งให้รอบเหล็กนั้น. ประการหนึ่ง, เมื่อจะปักแทงเหล็กนั้น, ให้มีสายชูเหล็ก, แลห้วงเหล็กติดไว้, แล้วให้อาผ้าชุบครั้ง, แลชันพันสายชูแลห้วงนั้นเสีย, เพื่อจะมิให้ไฟฟ้าตามเหล็กนั้นเข้าไปในเรือน, เพราะไฟฟ้ามิได้ชอบกันกับครั้งแลชัน. จึงเอาแทงเหล็กสี่เหลี่ยมสามกระเบียดปักลงในสายชูแลในห้วงนั้นเหมือนที่วามาแล้ว. อีกประการหนึ่ง, ถ้าจะมีให้ไฟฟ้าถูกกำปั่นก็ดี, ลำเกาก็ดี, ให้ปักเหล็กสี่เหลี่ยมสามกระเบียดบนปลายเสากระโดง, ให้สูงภอประมาณก็จะกันไฟฟ้าได้. ถ้ากำปั่นมีสามเสา, จะต้องปักเสาหัว, แลเสาท้ายทั้งสองเสา, แล้วจึงเอาโซ่พันให้ติดกับเหล็กนั้น, ให้ล้ามโซ่ลงไปถึงทองแดง, แล้วจะตามทองแดงลงไปใต้น้ำ. ถ้าไม่มีทองแดงก็ให้โซ่นั้นลงไปใต้น้ำสักศอกสองศอกก็ได้. อีกประการหนึ่ง, ดึกที่สำหรับไว้ดินปืนจะมีให้ไฟฟ้าถูกไหม้, ให้ปักเสาทั้งสี่มุม, ให้ห่างดึกศอกหนึ่ง, สองศอกก็ได้, ให้ปักเหล็กสี่เหลี่ยมสามกระเบียดลงในดินให้เข้าในสายชูทุกเสา, ให้สูงกว่าอกไก่คิกนั้นตามตำราที่วามาแล้ว, ไฟฟ้าจะมีได้ถูกต้องคิกนั้นเลย. มาทว่าไฟฟ้าจะลงมาเหล็กนั้นก็จะชักให้ลงไปดินสิ้น. อีกประการหนึ่ง, ถ้าคนกลัวไฟฟ้าจะตกถูกตัว, ให้ทำเก้าอี้แลเตียงนอน, ให้ทำดินเตียงแลดินเก้าอี้ขึ้น, ด้วยแก้วก็ได้, ครั่งก็ได้, ชันก็ได้, สูงศอกหนึ่งสองศอกก็ได้, ถ้าคนนั่งนอนอยู่บนเตียงแลเก้าอี้ขึ้น, อย่าได้ถูกต้องของสิ่งอื่น, อย่าให้เท้าแลมือห้อยลงไปใกล้พื้นเรือน, ให้อยู่แต่บนเตียงแลบนเก้าอี้ขึ้น. ถึงไฟฟ้าจะตกลงบนศีรษะคนนั้น, าก็มิได้เป็นอันตราย, เพราะไฟฟ้ามิได้เล่นออกจากตัวเรา. ถ้าคนจะเอาผ้าแพรทำด้วยไหม, คลุมศีรษะกับทั้งตัวไว้, ก็มิได้เป็นอันตราย, เพราะไฟฟ้ามิได้ชอบกับไหมนั้น.

อันตำราไฟฟ้านี้, นักปราช, ชื่อฟรังกลิน, อยู่ในเมืองอะเมริกา, ได้คิดทำไว้เป็นต้น.

(บางกอกริคอร์ดอร์ เล่ม ๑ หน้า ๘-๑๐)

ชุมชน ๑๖ สิงหาคม : ภาพลักษณ์ของกรุงเทพ ฯ ในอนาคต

เกือบทุกเช้าในวันที่ต้องทำงาน ผมต้องผ่าน “ถนน ๑๖ สิงหาคม” ถนนสายนี้เริ่มจากบริเวณท่าช้างวังหน้า ผ่านหน้าสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทะลุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เลียบน้ำตึกโดม จนจรดบริเวณท่าพระจันทร์ ถนนสายนี้เพิ่งขนานนามเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๓ เพื่อระลึกถึงวันแห่งสันติภาพ - ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘

ในวันที่ผมมาถึงที่ทำงานเช้า ผมมักจะเห็นผู้คนหลายครอบครัวนอนตามริมบาทวิถี ข้างกำแพงวิทยาลัยนาฏศิลป์ คนเหล่านี้อพยพจากชนบทมากันทั้งครอบครัว บ้างก็กางมุ้งนอน บ้างก็นอนคลุมโปงโดยปราศจากมุ้ง บางคนเอาสังกะสีหรือไม้มาล้อมเป็นคอกเพื่อบ่งบอกบริเวณ “บ้าน” ของแต่ละครอบครัว เมื่อ ๒-๓ ปีที่แล้ว จำนวนคำที่นอนริมบาทวิถีดังกล่าวนี้มีไม่มากนัก บัดนี้ผู้คนใน “ชุมชน” นี้เริ่มมีมากขึ้น ผมได้เห็นทารกอายุไม่ถึงขวบนอนดูคนมหรือดูคนแม่ ในเวลากลางวันเมื่อพ่อออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพ แม่อยู่ดูแลลูก บางคนเอาผ้าขาวม้าผูกเป็นเปลระหว่างต้นไม้สองต้น เพื่อให้ลูกนอน

ผมได้พบคำมั่นในตอนสายวันหนึ่งเมื่อฝนตกพริ้ว ๆ คำมั่นอพยพมาจากเชียงราย คำมั่นเล่าให้ผมฟังว่า สมาชิก “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” ส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือ ส่วนน้อยมาจากอีสาน เกือบทั้งหมดอพยพมากันทั้งครอบครัวเพื่อไปตายเอาดาบหน้า เพราะชนบทเป็นดินแดนที่ไร้ความหวังเสียแล้ว สภาพการไร้ที่ทำกินกำลังกลายเป็นปัญหา ร้ายแรงมากขึ้นทุกที

ห้องสนามหลวงเป็นความหวังใหม่ของสมาชิก “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” พวกเขายึดที่นี้เป็นที่ทำการมาหากิน บ้างก็ขายขนมจีนน้ำยา บ้างก็ขายน้ำดื่ม บ้างก็ขายขอบขบเคี้ยว รายได้จากการขายนี้มีพอเพียงแก่การประทังชีวิต ซึ่งกว่าอดตายอยู่ในชนบท แต่กระนั้นก็ยังมีการผจญ เพราะต้องคอยวิ่งหนีเจ้าหน้าที่เทศกิจ คำมั่นหาทางออกด้วยการออกขายของยามค่ำคืน เพราะการรบกวนจากเจ้าหน้าที่เทศกิจมีน้อยกว่าเวลากลางวัน คำมั่นเล่าว่า ในรอบปีที่ผ่านมา เขาถูกเจ้าหน้าที่เทศกิจจับรวม ๑๓ ครั้ง แต่ละครั้งถูกปรับ ๕๐ - ๑๐๐ บาท สำหรับคำมั่นแล้ว เงินค่าปรับจำนวนนี้นับว่ามาก

คำมั่นอยากจะหาที่นอนได้สะพานพระปิ่นเกล้า ฯ เพราะเขาพาลูกเล็ก ๆ มาด้วย แต่ก็ไม่มีที่ว่างเหลืออยู่เลย ผู้คนจากบ้านนอกพากันมาจับจองกันหมด คำมั่นและครอบครัวจึงจำต้องทนนอนกลางสายฝนใน “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” ซึ่งเป็นชีวิตที่ลำบากยากเข็ญพอสมควร แต่จะอย่างไรได้ในเมื่อรายได้ของคำมั่นมีไม่พอที่จะจ่ายค่าเช่าบ้าน

ในยามค่ำคืนหรือตอนเช้าตรู่ หากเราท่องเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร เราจะได้เห็นภาพผู้คนจากชนบทจำนวนมากนอนตามบาทวิถีในย่านชุมชน หรือนอนบนสะพานลอยข้ามถนน และบ้างก็ยึดเชิงสะพานข้ามแม่น้ำลำคลองเป็นที่พำนัก ภาพของผู้คนที่ยึดบริเวณใต้ต้นไม้ริมคลองตลอดเป็นที่หลับนอนเป็นภาพที่ค่อนข้างชินตาสำหรับผม เมื่อไม่นานมานี้รายการวิทยุทหารรายการหนึ่งกล่าวถึงสภาพของผู้คนที่นอนข้างถนนในย่านสะพานควาย ผมอดรู้สึกประหลาดใจมิได้ ก่อนปี ๒๕๒๐ หากใครเอ่ยอ้างถึงความเป็นจริงอันแสนสาหัสนี้ อาจถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ได้โดยง่าย บัดนี้วิทยุทหารกลับมาประโคมข้อมูลเกี่ยวกับความยากจนของราษฎรเสียเอง

เมื่อหลายเดือนมาแล้ว ขณะผมเดินบนถนน ๑๖ สิงหาคม ไปยังท่าช้างวังหน้า ผมสังเกตเห็นชาวต่างประเทศมุงดูสมาชิก “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” ด้วยความสนใจ ท่าช้างวังหน้าซึ่งในยุคต้นรัตนโกสินทร์เคยเป็นท่าสำหรับให้ช้างจากพระราชวังบวรสถานมงคลมาเล่นน้ำ บัดนี้กลายเป็นท่าสำหรับโดยสารเรือเพื่อล่องแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองสายต่าง ๆ ผมไม่สามารถล่วงรู้ความในใจของชาวต่างประเทศเหล่านั้นได้ แต่ผมรู้สึกดีใจที่ชาวต่างประเทศได้พบบทความเป็นจริงแห่งชีวิตในสังคมไทย ภายหลังจากที่ “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” ขยายใหญ่ขึ้น ภาพชาวต่างประเทศมุงดูสมาชิก “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” ขณะขึ้นรถโดยสาร กลายเป็นภาพที่ผมเห็นจนชินตา

การที่ผมพูดถึงการเติบโตของ “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้โดยง่าย เพราะชุมชนนี้เกือบจะไม่มีตัวตนทางกายภาพ ชุมชนนี้มีใจแหล่งเสื่อมโทรมหรือสลัม ลักษณะทางกายภาพของชุมชนนี้จะปรากฏในยามค่ำคืนเมื่อสมาชิกกลับจากการทำมาหากินมาหลับนอน ครั้นรุ่งเช้าเมื่อสมาชิกชุมชนออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพ ลักษณะทางกายภาพของชุมชนก็หายวับไป พวกเขาเพียงแต่อาศัยบาทวิถีเป็นที่หลับนอน ไม่มีบ้านเป็นตัวตน ไม่มีทรัพย์สินสิ่งของที่จะต้องห่วงหาญกลัวและผ้าห่มถูกมัดรวมและทิ้งไว้ข้างบาทวิถีนั่นเอง ในยามกลางวันจะมีแต่แม่ลูกอ่อนและเด็กทารกที่อยู่ในชุมชนนี้ พวกเขาอาศัยบาทวิถีเป็นที่หุงอาหารสำหรับการประทังชีวิต อาหารที่ใส่รถเข็นหรือหอบไปเร่ขายรอบสนามหลวงก็ปรุงและประกอบกันที่นี้ บาทวิถีจึงมีความหมายสำหรับคนเหล่านี้อย่างยิ่ง พวกเขาอาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นที่ชำระล้างร่างกายและซักเสื้อผ้า

เมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๕๓๔ ที่ผ่านมา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี แสดงความไม่พอใจที่ได้เห็นภาพประชาชนที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดเพื่อหางานทำในกรุงเทพฯ นอนกระระกระตามสถานีขนส่งสายต่าง ๆ และสถานีรถไฟหัวลำโพง ภาพเหล่านี้ปรากฏเผยแพร่ในหน้าหนังสือพิมพ์และข่าวโทรทัศน์ ท่านนายกรัฐมนตรีได้สั่งการให้ปลัดกระทรวงมหาดไทย ดำเนินการจัดที่พักแก่คนงานที่เดินทางจากต่างจังหวัดดังกล่าวนี้

(มติชน วันอังคารที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๔)

ชนชั้นปกครองไทยมักจะมีความรู้สึกเสียหน้าสูง คนเหล่านี้มักจะทนไม่ได้ที่มีชาวต่างชาติให้ประเทศไทยต้องเสียภาพพจน์ ไม่ว่าจะป็นข่าวการใช้แรงงานเด็กอย่างทารุณ ข่าวการขายบริการ

ทางเพศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ข้าราชการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ชาวโศภณิเด็ก ฯลฯ คนเหล่านี้ไม่สนใจว่าชาวเหล่านี้มีมูลแห่งความเป็นจริงหรือไม่เพียงใด พวกเขาไม่สนใจว่าสังคมไทยมีอุปลักษณะอะไรบ้างที่ต้องเยียวยาแก้ไข พวกเขาต้องการแต่งหน้าที่ปากปิดอุปลักษณะเหล่านั้น เพื่อให้สังคมไทยมี “ภาพลักษณ์” ที่ดี

ผมไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องขายหน้าหรือเสียภาพลักษณ์ที่ชาวต่างประเทศได้มาเห็นภาพอย่างเช่น “ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” นี้ ตรงกันข้ามผมกลับเห็นว่าเป็นสังคมแห่งสังคมที่มนุษย์โลกพึงรับรู้และหาทางเยียวยาแก้ไขร่วมกัน อุปลักษณะทำนองนี้ปรากฏในทุกสังคม เพียงแต่แตกต่างกันในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผมเคยแบบชื่นชมในใจที่คนที่ผู้รู้จักคนหนึ่งถ่ายทอดทำสารคดีแสดงอุปลักษณะของสังคมไทยเพื่อส่งขายไปขายในยุโรป แต่ภายหลังจากที่คนผู้นั้นแปรสภาพเป็นที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี ทัศนคติในเรื่องนี้ดูเหมือนจะแปรเปลี่ยนไป

ผมมีความรู้สึกเคารพนับถือคนอย่างค้ำประกันและเพื่อนพ้อง อย่างน้อยที่สุดคนเหล่านี้ก็มีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการกัดฟันประกอบสัมมาอาชีวะ คนที่ยืนอยู่ริ้วแถวแห่งความอดตายอยากและต้องหาเช่ากินค้ำ แต่ยังมีมนโสนานึกที่จะประกอบสัมมาอาชีวะต่อไปนั้น สมควรที่สังคมจะให้การยกย่องและส่งเสริมให้ประกอบกรรมดีต่อไป ใครก็ตามที่มโนโงบเข่นฆ่าปราบปรามพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย โดยมีได้ฟังพินิจถึงรากเหง้าแห่งปัญหา ถึงจะยึดถือมังสวิรัต ย่อมส่อให้เห็นความอำมหิตแห่งจิตวิญญาณอย่างยากที่จะปฏิเสธได้ เพราะนโยบายเช่นนี้เองที่ผลักดันให้ผู้คนจำนวนมากพ้นไปจากสัมมาอาชีวะ

นับเป็นเวลากว่า ๔ ทศวรรษแล้วที่ชาวชนบทไทยถูกข่มขืนบีฑาทิศทางเศรษฐกิจโดยไม่รู้ตัว กระบวนการย่ำยีทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ อาศัยยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ไม่สมดุล ซึ่งดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปหล่อเลี้ยงการจำเรียดิจิตทางภาคอุตสาหกรรม ราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศถูกกดให้ต่ำกว่าราคาในตลาดโลก ด้วยมาตรการทางนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรอย่างมาก ตลอดระยะเวลาที่นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมารัฐไทยในชนบทได้พยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอด เริ่มด้วยการกระจายการผลิตไปสู่การเพาะปลูกพืชไร่ การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีใช้เกษตรกรรม การรับจ้างใช้แรงงานภายในภาคเกษตรกรรม และการอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ บางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควรก็ย้ายถิ่นออกไปทำงานต่างประเทศ แรงงานไทยที่ออกไปขุดทองในตะวันออกกลางและที่อื่น ๆ ในบัดนี้มีจำนวนนับแสน

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ สถาบันครอบครัวในชนบทเริ่มสั่นคลอน พ่อต้องพลัดลูกเมียไปทำงานต่างถิ่น ลูกผู้หญิงหากไม่ไปเป็น “ฉันทนา” ในภาคอุตสาหกรรมก็อาจต้องไปขายบริการทางเพศและบริการอื่น ๆ

การเก็งกำไรซื้อขายที่ดินในระหว่างปี ๒๕๓๐-๒๕๓๓ ซึ่งเป็นยุคทองทางเศรษฐกิจได้ขับเคลื่อนให้ราษฎรอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองมากขึ้น กระแสการอพยพดังกล่าวนี้จะยังมีมากขึ้นไปอีก

ในช่วงของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๗ (๒๕๓๕ -๒๕๓๙) เมื่อระบบเศรษฐกิจไทยเร่งเครื่องไต่ก้าวค
กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (Asian NICs) การทอดทิ้งภาคเกษตรกรรมจะปรากฏ
อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้นในอนาคตอันใกล้

ในไม่ช้านี้ เราจะได้เห็นคนอย่างกำนันและเพื่อนพ้องเต็มกรุงเทพ ฯ ชุมชนอย่างเช่น
“ชุมชน ๑๖ สิงหาคม” จะผุดขึ้นราวดอกเห็ด และรัฐบาลอาจต้องจัดตั้ง “กรมรักษาภาพลักษณ์ประเทศ
ไทย” เพื่อปกปิดอัปยศของสังคมไทย (โดยที่หากริงเงาชื่อไทย ฯ อาจเปลี่ยนชื่อเป็น
“กรมสุนทรลักษณ์รักษ์” ก็ได้)

(อนิจ. หน้า ๑๑-๑๘)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศีลธรรม

พิจารณาจากแง่ของพุทธศาสนาแล้ว คำว่า “ธรรม” มีความหมายกว้างไกลจนรวมทุกสิ่งทุกอย่างไว้ คำคำเดียวนี้ อย่างไรก็ตามถ้าจะแยก “องค์ประกอบ” หรือมิติของสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม” แล้วจะสามารถแยกออกได้เป็นสามส่วนหลักด้วยกันคือ ส่วนที่หนึ่งได้แก่ตัวธรรมชาติเอง อันหมายถึงสิ่งที่มีอยู่เอง เป็นอยู่เองในจักรวาลนี้ ส่วนที่สองได้แก่กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ นั่นคือตัวธรรมชาติทั้งหมด ย่อมมีกฎเกณฑ์ของมันเป็นกฎเกณฑ์ด้านการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงและการล่มสลายของสรรพสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนที่สามได้แก่ หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องทำให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เพื่อรักษาภาวะของทุกสิ่งทุกอย่างให้คงสภาพเป็นธรรมชาติอยู่ได้

ในทั้งสามส่วนหรือสามมิติของ “ธรรม” นี้ เรื่องของศีลธรรมมีความเกี่ยวข้องกับส่วนที่สาม นั่นคือ เรื่องของหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ศีลธรรมก็คือ แนวทางที่มนุษย์พึงปฏิบัติเพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้นการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดผลที่ขัดต่อกฎเกณฑ์ธรรมชาตินี้ก็แสดงว่าการกระทำหรือการปฏิบัติของมนุษย์มิได้เป็นไปตามครรลองของศีลธรรม ประเด็นที่ควรแก่การสังเกตก็คือ ศีลธรรมนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง แสดงว่าในแวดวงอื่นที่ไม่มีมนุษย์ ประเด็นเรื่องศีลธรรมก็อาจจะไม่สำคัญ เมื่อเป็นเช่นนี้คำถามที่น่าสนใจก็คือ เพราะเหตุใดเรื่องของศีลธรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เท่านั้น ในบรรดานักศีลธรรมสากลได้มีมติกันว่า เหตุที่ศีลธรรมเกี่ยวข้องกับมนุษย์ก็เพราะว่าในสังคมมนุษย์ที่มีมนุษย์อยู่รวมกันจำนวนมาก สังคมนั้นจะต้องมีกฎเกณฑ์ (ตามธรรมชาติ) ที่จะช่วยให้สังคมนั้นมีความเป็นปรกติสุข หรือเป็นธรรมชาติ ด้วยเหตุที่มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม (มนุษย์) นั้น มีความสัมพันธ์กันทางสังคม ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ดำรงอยู่รอบตัวมนุษย์ กฎเกณฑ์ (ตามธรรมชาติ) จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญ กฎเกณฑ์เหล่านี้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในระดับรูปธรรมและนามธรรม เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของมนุษย์อันจะนำไปสู่การดำรงอยู่ของมนุษย์อย่างเป็นปรกติสุข การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เป็นธรรมชาติดังกล่าวนี้เองคือ ศีลธรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์บางคน บางกลุ่ม บางเหล่า มิได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม มนุษย์จึงคิดกฎเกณฑ์ทางสังคมอย่างอื่น ๆ ขึ้นมาเพิ่มเติมเพื่อบังคับให้มนุษย์ต้องปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เช่น บทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อมนุษย์ไม่ปฏิบัติตามกฎธรรมชาติก็หมายความว่า สังคมมนุษย์นั้นมีความอ่อนแอทางศีลธรรม ดังตัวอย่างที่มนุษย์เอา

เปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์เอาเปรียบและรังแกสัตว์ มนุษย์เอาเปรียบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้) เพื่อการบริโภคที่มากเกินไป หรือเพื่อการสังสรรค์พืชมบัติอันเป็นวัฏธรรมา โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น การกระทำดังกล่าวของมนุษย์ย่อมกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรม เพราะการกระทำดังกล่าวจะก่อให้เกิดความไม่ปรกติสุขขึ้นในสังคมมนุษย์ กล่าวอย่างสั้น ๆ ศีลธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับสังคม (มนุษย์) เป็นกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อไม่ให้มนุษย์เบียดเบียนกัน เพราะฉะนั้น คำกล่าวที่ได้ยินกันบ่อย ๆ ว่า “ศีลธรรมเสื่อม” ก็มีความหมายว่า มนุษย์ (จำนวนหนึ่ง) ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ และการที่มนุษย์ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ก็แสดงว่ามนุษย์ไม่ได้ทำหน้าที่ที่ตนควรจะทำ ความเดือดร้อน รุนแรง และระส่ำระสาย หรือความทุกข์ก็เกิดขึ้นในสังคมนั้น

ด้วยเหตุที่ศีลธรรมเป็นเรื่องที่เล็งถึงสังคมเป็นหลัก สิ่งที่น่าจะเป็นทำความเข้าใจอีกประการหนึ่งก็คือคำว่า “สังคม” โดยความหมายอย่างแคบ คำว่า “สังคม” หมายถึง มนุษย์อยู่ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว คำว่า สังคมถูกใช้ในความหมายที่กว้างมากกว่านั้น และมีองค์ประกอบอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย เป็นต้นว่า สังคมหมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกัน มีกิจกรรมการผลิตเกิดขึ้น มีระบบการปกครอง มีความรู้สึกด้านคุณค่าร่วมกัน ตลอดจนการมีขอบเขตพื้นที่ด้านภูมิศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอ เช่น สังคมชวา นาสังคมไทย สังคมมุสลิม เป็นต้น

ไม่ว่าเราจะใช้คำว่า สังคมในแง่ใดก็เป็นสิ่งที่แน่นอนว่า ในแต่ละสังคมนั้น ๆ ย่อมจะต้องมีกฎเกณฑ์อันเป็นธรรมชาติของสังคมนั้นอยู่ และกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของสังคมนี้ก็มีความเป็นอยู่อย่างปรกติสุข การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติสังคมนั้น ๆ ก็คือ การมีศีลธรรมนั่นเอง ศีลธรรมของสังคมนั้นจะเต็มเปี่ยมหรือย่อหย่อนอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติของสมาชิกของสังคมนั้น ถ้าสมาชิกทุกคนในสังคมนั้นประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ สังคมนั้นก็จะมีศีลธรรมเต็มเปี่ยม แต่ถ้าหาก สมาชิกบางส่วนหรือบางเหล่า บางกลุ่มมิได้ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ สังคมนั้นก็ย่อมมีศีลธรรมย่อหย่อน ส่วนศีลธรรมจะย่อหย่อนมากน้อยเพียงใดก็พิจารณาได้จากการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมนั้นเป็นเกณฑ์

แต่ด้วยเหตุที่ในความเป็นจริงที่ดำรงอยู่นั้น ภายในขอบเขตของสิ่งที่เราเรียกว่า สังคมนั้น อาจจะมีสังคมย่อย ๆ อยู่ภายในสังคมใหญ่ด้วย เช่น เมื่อเราพูดถึงสังคมไทย ก็จะเห็นได้ว่าภายในสังคมไทยนั้นยังมีชวา (ไทย) สังคมมุสลิม (ไทย) เป็นต้น เพราะฉะนั้นเมื่อเราพูดถึงกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสังคม เราจะต้องพิจารณาแยกแยะให้ถูกต้อง เพราะกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสังคมหนึ่ง อาจจะสามารถขัดหรือแย้งกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสังคมอีกสังคมหนึ่งก็ได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ กฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของสังคมต่าง ๆ นั้น มีทั้งกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่เป็น “สากล” หมายถึงว่าเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่ทุกสังคม (ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก) ต่างก็มีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น เช่น การเคารพ

ในสิทธิทรัพย์สินของผู้อื่น การไม่ทำลายหรือเบียดเบียนผู้อื่น เป็นต้น แต่กฎเกณฑ์ธรรมชาติบางอย่างมีเฉพาะในสังคมบางสังคมเท่านั้น มิได้เป็นกฎเกณฑ์สังคมแต่ก็เป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่เกื้อกูลให้สังคมนั้นมีความเป็นอยู่อย่างปรกติสุข เช่น กฎเกณฑ์ที่เราเรียกกันว่า คิหิปฏิบัติ อันได้แก่ข้อปฏิบัติสำหรับบราหฺมาส เป็นต้น

เพราะฉะนั้น การประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมหนึ่งอาจได้รับการยอมรับว่า ถูกต้องตามหลักศีลธรรมสังคมนั้น แต่เป็นการกระทำที่ผิดหลักศีลธรรมของสังคมอีกสังคมหนึ่งก็ได้ ถ้าการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สมาชิกของสังคมอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงควรได้รับการเน้นย้ำว่า เรื่องศีลธรรมนั้นเป็นเรื่องที่มุ่งให้เกิดความสงบสุขของสังคม (ความเป็นธรรมชาติ) อันเป็นเป้าหมายหลัก

เพื่อให้มีความกระจ่างชัดเพิ่มขึ้น จะขอเทียบคำว่า ศีลธรรมกับคำที่สำคัญอื่น เช่น คำว่า จริยธรรม กับคำว่า ศาสนา เป็นต้น เพราะบ่อยครั้งที่เรามักจะได้ยินคำกล่าวทำนองว่า ยุคนี้ “จริยธรรมเสื่อม” บ้าง “ศาสนาเสื่อม” บ้าง ซึ่งก็คล้าย ๆ กับที่กล่าวว่า “ศีลธรรมเสื่อม”

คำทั้งสามนี้แม้จะมีความเกี่ยวพันกันแต่ความหมายเชิงมโนทัศน์ (concept) ไม่เหมือนกัน ในที่นี้จะจำกัดขอบเขตเฉพาะพุทธศาสนา ในทางพุทธศาสนานั้นสิ่งที่เรียกกันรวม ๆ ว่าพุทธธรรมนั้น มีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่สองส่วน คือ ส่วนที่ เรียกว่า สัจธรรม กับส่วนที่เรียกว่า จริยธรรม ส่วนที่เรียกว่า สัจธรรมในพุทธศาสนา หมายถึง คำสอนที่เกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลาย หรือธรรมชาติและความเป็นไปโดยธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งก็คือสองมิติของสิ่งที่เรียกว่าธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง ส่วนจริยธรรม หมายถึง การถือเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย หรือการรูกฎธรรมชาติ แล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ จริยธรรมคือความรู้ในการประยุกต์สัจธรรม

การนำเอาความรู้ความเข้าใจในสภาพและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายมาใช้ให้เป็นประโยชน์ของมนุษย์นั้น ยังสามารถแยกออกได้เป็นสองระดับ คือ ระดับปัจเจกชนหรือแต่ละบุคคลกับระดับสังคม ถ้าการนำเอาความรู้ความเข้าใจในสภาพความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย (จริยธรรม) มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง หมายถึงว่า เพื่อให้เกิดสันติสุขกับตนเองจนถึงระดับสูงสุด เช่น (นิพพาน) สิ่งนั้นก็เรียกว่าศาสนา แต่ถ้าเป็นการนำเอาความรู้ความเข้าใจในสภาพความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายมาใช้ให้เกิดสันติสุขแก่สังคมที่เราอาศัยอยู่ สิ่งนั้นก็เรียกว่า ศีลธรรม

ย่อมเป็นการแน่นอนว่า ถ้าปัจเจกชนแต่ละราย ได้นำเอาความรู้ความเข้าใจในสภาพความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ (กฎธรรมชาติ) มาใช้ให้เกิดสันติสุขกับตน (หลักศาสนา) แล้ว การกระทำดังกล่าวก็ย่อมจะช่วยให้สังคมที่ปัจเจกชนเป็นสมาชิกอยู่เกิดสันติสุขขึ้นได้ด้วย ในทางกลับกัน ถ้าสมาชิกของสังคมได้ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสังคม เพื่อให้เกิดสันติสุขกับสังคมแล้ว ปัจเจกชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้นก็ย่อมมีความสุขด้วย แต่อย่างไรก็ดี การที่สังคมมีสันติสุขมิได้หมายความว่าปัจเจกชน จะได้พัฒนาตนเองให้ถึงระดับสูงสุดของสันติสุข (นิพพาน)

ได้เสมอไป สังคมที่สันติสุขเป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็น (necessary condition) เท่านั้น หาใช่เงื่อนไขที่พอเพียง (sufficient condition) ของการบรรลุถึงสันติสุขขั้นสูงสุด (นิพพาน) ของปัจเจกชนไม่

ความจริงที่ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการกระทำและเป็นศาสนาแห่งความพยายาม มิใช่ศาสนาแห่งการอ่อนน้อมปรารถนา เพราะฉะนั้นการมีความรู้ ความเข้าใจในสภาพความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ (กฎธรรมชาติ) แต่เพียงอย่างเดียวหาเพียงพอไม่ จักต้องนำเอาความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนืองจึงจะถือได้ว่า เราอยู่ในครรลองของจริยธรรม ศาสนา และศีลธรรมอันสมบูรณ์

มิตินี้ของศีลธรรมดังที่อภิปรายมาข้างต้นนี้ ได้มีความหมายต่อชีวิตในสังคมวัฒนธรรมไทย อันมีคติจากพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่ง นับแต่โบราณมาพระมหากษัตริย์ทรง สถิตย์ ณ จุดศูนย์กลางของสังคม ทรงอำนาจเหนือชีวิตและทรัพย์สินของหมู่พสกนิกร หากแต่จะทรง ดำรงอยู่ ณ จุดนั้น ก็โดยการปฏิบัติธรรมของพระองค์ ท่านเป็นเครื่องรองรับความชอบธรรมอยู่ ตามคติไทยโบราณเรามีความเชื่อว่า กษัตริย์ทรงเป็นทั้งรัฐและสังคม หากกษัตริย์ไร้ศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมวดธรรมสำหรับกษัตริย์ที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรมนั้น บ้านเมือง และโลก ธรรมชาติจะปั่นป่วนสับสนไปด้วยจนอาจถึงขนาดต้องล่มสลายไป ส่วนในบรรดาหมู่ขุนนางและ พสกนิกรทั่วไป “คุณความดี” หรือ คุณสมบัติทางศีลธรรมของปัจเจกบุคคลก็เป็นเครื่องรองรับ สถานภาพทางสังคม และสภาวะทุกข์สุขของบุคคลด้วย ในแง่นี้มิตินี้ทางศีลธรรมในบริบทของสังคม วัฒนธรรมไทยมีส่วนผูกพันกับแนวความคิดเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างลึกซึ้ง

ในสังคมไทยปัจจุบัน สถาบันแห่งอำนาจปกครองไม่ได้ผูกพันกับคติทางพุทธศาสนาอย่าง เด่นชัดเหมือนแต่ก่อน แนวคิดเกี่ยวกับมิตินี้ทางศีลธรรม ซึ่งเคยเป็นหนึ่งเดียวกับโลกธรรมชาติและ โลกทางสังคมก็ดูจะอ่อนกำลังลงไปมาก คุณสมบัติแห่งความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามสิทธิอำนาจ ในกฎเกณฑ์สังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ก็ยังไม่ได้พัฒนาขึ้นมาอย่างมีความหมาย ในขณะที่การ พัฒนาเศรษฐกิจกลับมีพลังผลักดันอันเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้นับในชนบท และในเมืองใหญ่เปลี่ยนแปลงไปมาก การแข่งขันทำมาหากินนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น การ สะสมและบริโภคทรัพย์อย่างรวดเร็วจะเป็นจุดหมายของชีวิตผู้คนในปัจจุบันสมัยมากกว่าการ เคารพยำเกรงกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมใด ๆ ภายใต้อำนาจของชีวิตอันซับซ้อนนี้ ความเป็นปรกติสุข ทางกาย ใจ หรือมิตินี้ทางศีลธรรมของผู้คนในสังคมดูจะอ่อนกำลังลงไปมาก จนมีคำกล่าวกันทั่วไป ว่า “คนสมัยนี้ไร้ศีลธรรม” “บ้านเมืองไม่มีชื่อไม่มีแป” อันเป็นภาพสะท้อนความอ่อนล้าของ กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่ควบคุมปัจเจกบุคคล กอปรกับการอ่อนพัฒนาคุณสมบัติแห่งการรับผิดชอบต่อ สาธารณชนในสังคมสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยจะพัฒนาไปอย่างมั่นคงได้คงจะต้องที่ความจำเป็นที่จะหันเอาใน ใต้อย่างจริงจังต่อมิตินี้ทางศีลธรรมและการพัฒนาความสำนึกรับผิดชอบต่อสาธารณชน เพื่อ

เสริมสร้างกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมให้ราบรื่นดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข
มากขึ้น

(คำ. หน้า ๑๓๓-๑๔๐)

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข
เรื่อง แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการยา
ตามความในพระราชบัญญัติยา
พ.ศ. ๒๕๑๐

เนื่องด้วยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการยา ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศ
แต่งตั้งตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๐ จะครบกำหนดวาระ
วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๒ ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ.
๒๕๑๐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน
คณะกรรมการยา ดังต่อไปนี้

๑. นายโกมล เพ็งศรีทอง	เป็นกรรมการ
๒. นายจิตต์ เหมาะจุฬา	เป็นกรรมการ
๓. นายสมภพ โหตระกิตย์	เป็นกรรมการ
๔. นายสงกรานต์ นิยมเสน	เป็นกรรมการ
๕. พลตำรวจตรีชุมพล โลหะชาละ	เป็นกรรมการ
๖. นายรงค์ พิศลบุตร	เป็นกรรมการ
๗. นายเล็ก กรณเศ	เป็นกรรมการ
๘. นายพร ตามประทีป	เป็นกรรมการ
๙. นายไฉน สัมพันธรักษ์ ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน	เป็นกรรมการ
๑๐. นายประดิษฐ์ หุตางกูร ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน	เป็นกรรมการ
๑๑. นายทัพพ์ ดันสุภาพ ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน	เป็นกรรมการ
๑๒. นายอรุณ เก็บไว้ ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณ	เป็นกรรมการ
๑๓. นายโอสถ โกสิน	เป็นกรรมการ
๑๔. นายอบ วสุรัตน์	เป็นกรรมการ
๑๕. นายไสว จิตตดาการ	เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๒ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๒
พลตำรวจเอก ป.รุจิรวงศ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
โอซากาแฟ

เคยเห็นโฆษณาที่คุณพลสวัสดิ์ ชีมากร เล่นคู่กับคุณวิไลวรรณ วัฒนพานิชใช่ไหมครับ คุณพลสวัสดิ์เจ้าของร้านกาแฟกระสอบกระสายรอเวลาที่คุณวิไลวรรณขาประจำจะมาดื่ม โอเลี้ยง แล้วคุณวิไลวรรณก็เดินกร้อมมาอย่างเชื่องช้าตามวัย คุณพลสวัสดิ์ก็ลูบๆของ โอเลี้ยงไว้รอท่าด้วยรอยยิ้มที่เอาใจ คุณวิไลวรรณชำเลืองมองนิดหนึ่งด้วยรอยยิ้มที่อธิบายยาก จะว่าเหยียดก็ไม่ใช่ว่าสมเพชก็ไม่เชิง แล้วเลยไปหยิบโอเลี้ยงกระป๋องขึ้นมาซด

แก้วโอเลี้ยงในมือคุณพลสวัสดิ์ปลัดหล่นลงมาเบื้องหน้า ใบหน้าที่ผิดหวังและเจ็บปวดของเจ้าของ

ผมดูโฆษณานี้ด้วยความรู้สึกสะเทือนใจ เป็นการถ่ายทอดอะไรที่ลึกซึ้งมาก ๆ ลงในแผ่นฟิล์มในระยะเวลาอันสั้นได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด เป็นงานศิลปะชิ้นเยี่ยมที่ต้องยกย่องทุกฝ่าย นับตั้งแต่คนเขียนบท ช่างกล้อง ผู้กำกับภาพ ฯลฯ และเหนือสิ่งอื่นใด คือ ผู้แสดงทั้งคู่ ซึ่งไฉไลฝีมือนักแสดงชั้นครูไว้ในภาพยนตร์ที่ดีเลิศที่สุดชิ้นหนึ่งที่คนไทยเคยสร้างขึ้นมา

แม้ภาพยนตร์ไม่ได้บอกว่าคนทั้งคู่กินโอเลี้ยงกันมานานเท่าไร แต่ดูจากอายุและความรู้จักนิสัยใจคออย่างคุ้นเคยของคนชายต่อคนชื้อแล้ว ก็ต้องเดาว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ยาวนานทีเดียว และอย่างน้อยฝ่ายชายก็แสดงให้เห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหมายต่อเขามากกว่าความสัมพันธ์ในเชิงพาณิชย์เสียด้วย

ในเมืองไทยแต่ก่อนนี้ ร้านกาแฟเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในชีวิตของเมือง เพราะสังคมเมืองเพิ่มพัฒนาขึ้นมาไม่นานในเมืองไทย ความสัมพันธ์ของคนใน “ละแวก” เดียวกันมีร้านกาแฟเป็นรอยเชื่อมที่สำคัญอันหนึ่ง ฉะนั้น ภาพยนตร์เลือกเอาร้านกาแฟเป็นฉาก จึงมีนัยที่สำคัญซึ่งบอกให้รู้ถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ซึ่งอบอุ่นและมีพลัง ร้านกาแฟนั้นแม้เป็นสถานที่ประกอบการเพื่อมุ่งเอากำไรอย่างหนึ่ง แต่ร้านกาแฟเป็นอะไรมากกว่านั้นเพราะมีความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่หลากหลาย มีความรัก ความอาทร การใช้สติปัญญาเพื่อออกความเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ถือว่าเป็นส่วนรวม ความเป็นกันเอง ฯลฯ อยู่ในร้านกาแฟเต็มไปหมด ร้านกาแฟจึงเป็นที่แลกเปลี่ยนหลายอย่างที่มนุษย์ต้องแลกเปลี่ยนกันเพื่อชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ การแลกเปลี่ยนสินค้านั้นเป็นเพียงส่วนเดียวเท่านั้นของการแลกเปลี่ยนในร้านกาแฟ

ภาพแก้วโอดี๋งพลัดหล่นจากมือคุณพุดส์วดี้อาจเป็นละครตลกหยาบ ๆ ที่มักจะเน้นประเด็นให้เกินจริง แต่ถ้าคิดถึงว่าจะอะไรที่มีความสำคัญในชีวิตเรา ซึ่งร้านกาแฟเป็นตัวแทนกำลังถูกทำลายลงด้วยโอดี๋งกระป๋องแล้ว ภาพแก้วโอดี๋งพลัดหล่นลงสู่พื้นก็เป็นการสรุปรวมการแตกสลายของวิถีชีวิตอย่างหนึ่งได้อย่างดีที่สุด

ในทางตรงกันข้าม โอดี๋งกระป๋องเป็นสินค้าเพียงอย่างเดียว ใครคือคนชงโอดี๋ง เขารักและคุ้นเคยกับกาแฟแค่ไหน หรือเพียงแต่เทน้ำตาลลงไปก็ดันตามสูตรเท่านั้น ใครคือเจ้าของโรงงานโอดี๋งโอดี๋งกระป๋อง เขาจะมีความเห็นต่อกรณีธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการว่าอย่างไร หรือเขาไม่ใช่มนุษย์ หากเป็นเพียงพลังของทุนที่ไม่มีความเห็นอะไรอื่น นอกจากกระป๋องละ ๑๐ บาท นี่คืือความเป็นสินค้าบริสุทธ์ของโอดี๋งกระป๋อง ไม่เจือปนด้วยอะไรอื่นอีกเลย

โอดี๋งกระป๋องในอารยธรรมแผนใหม่จึงเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ซึ่งครอบงำความสัมพันธ์ชนิดอื่น ๆ ไปจนมีคึดหมดย่างที่เราพบในทุกวันนี้ มันทำลายสำนึกความเป็นมนุษย์ทุกอย่างที่ยังหลงเหลืออยู่ในตัวเรา แม้ความสัมพันธ์อันยาวนานต่อกันก็ไร้ความหมายลงโดยสิ้นเชิงด้วยรอยยิ้มที่ซาเย็นเหนือกระป๋องโอดี๋ง

ผมสาบานกับตัวเองว่า ซาคินี่ขอหลีกเลียงโอดี๋งกระป๋องไปจนตาย แม้เป็นสงครามที่ไม่มีวันชนะ แต่อย่างน้อยก็บอกตัวเองได้ว่า เราได้พยายามต่อสู้เพื่อรักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้อย่างเต็มที่แล้ว แม้ว่าผลของมันคือความพ่ายแพ้ก็ตาม

คิดได้อย่างนี้แล้ว ผมก็อู้สึกแปลกใจไม่ไ้ได้ว่า คนทำโฆษณาโอดี๋งกระป๋องเขาคิดอะไรอยู่ ทำไมเขาจึงทำโฆษณาที่ทำร้ายสินค้าได้ถึงเพียงนี้ หรือคนในรุ่นหลัง ๆ เขาไม่ได้คิดและอู้สึกเหมือนผมเสียแล้ว ถ้าความสัมพันธ์ในชีวิตของเขาเกิดขึ้นโดยผ่านสื่อสินค้าอยู่เสมอ เช่นสัมพันธ์กันเพราะคอนเสิร์ต หนังสือหรือศูนย์การค้า หรือการคบหากัน เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนเชิงพาณิชย์ไปหมด ทำไมเขาจึงจะสามารถอู้สึกถึงความสูญเสียที่โอดี๋งกระป๋องริบเอาไปจากร้านกาแฟได้แล้ว

ผมเอาเรื่องนี้ไปคุยกับเพื่อนที่มีโอกาสสอนนักศึกษาปีที่ ๑ โขคดีที่บังเอิญในวันหนึ่งท่ชั่วโมงของเธอนำเอาเรื่องบริโศคนิยมเป็นประเด็นการสนทนาในชั้น เธอใช้วิธีโอดี๋งโฆษณาสินค้านานาชนิดที่อู้ดมาจากทีวีฉายนำ เพื่อดึงเข้าสู่ประเด็นบริโศคนิยม และในบรรดาโฆษณาต่าง ๆ ที่อู้ดมาได้นั้น รวมโฆษณาโอซากาแฟนี้ด้วย

ปรากฏว่าปฏิกิริยาของนักศึกษาที่ชมวิดีโอนี้คือหัวเราะคิกคัก ๆ กันอย่างสนุกสนาน และคงประทับใจกับความขบขันและ “น่าเอ็นดู” ของตัวละครทั้งสอง จนกระทั่งรับเอาโอดี๋งกระป๋องไปเป็นส่วนหนึ่งของความอู้สึกดี ๆ อย่างนี้โดยไม่อู้สึกตัว นี่คงเป็นเป้าหมายของผู้ทำโฆษณานี้กระมัง

เมื่อหมดชั่วโมง เพื่อนของผมก็ตั้งวงสนทนากับนักศึกษาต่อว่า เหตุใดพวกเขาจึงพากันหัวเราะคิกคักกับโฆษณานี้ เขาอธิบายว่า ดาราผู้แสดงทั้งสองเพิ่งแสดงเรื่องรักกระจุมกระจิมของคน

วัยเด็กในละครที่วิมาด้วยกัน ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ผิดฝาผิดตัวชวนจำ โฆษณานี้ทำให้นึกถึงละครชวนหัว เรื่องนั้น นอกจากนี้เพลงประกอบก็เป็นเพลงของวงดนตรีวัยรุ่นซึ่งไม่เหมาะกับคนวัยเด็กทั้งสอง

เพื่อนของผมจึงเสนอมุมมองของคนอีกวัยหนึ่งบ้างว่า โฆษณานี้ทำให้สะท้อนใจ เพราะทำให้รู้สึกได้ชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ซึ่งมีหลากหลายมิตินั้น ถูกทำลายลงไปหมดด้วยความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์เท่านั้น นักศึกษาวัยรุ่นเหล่านั้นก็เข้าใจความรู้สึกดีทีเดียว เพราะพวกเขาเจียบงันไปชั่วครู และบอกว่าเขาไม่เคยมองในมุมนี้มาก่อน

ผมเชื่อโดยไม่มีทางพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นต้องการความสัมพันธ์ที่มีมิติอันหลากหลาย อีกทั้งยังต้องการความสัมพันธ์ที่มีความยั่งยืนมากกว่าฉาบฉวยเหมือนพ้อคำ – ลูกค้าสัมพันธ์กันอีกด้วย นี่คือเหตุผลที่โฆษณาสินค้าส่วนใหญ่ต้องเสนอตนเองในฐานะเพื่อนเก่า เพื่อนแท้ มิตรผู้ซื่อสัตย์ เพื่อนที่อาจกดปุ่มเรียกได้ทันทีเมื่อยามต้องการ ฯลฯ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ชีวิตในโลกสมัยปัจจุบัน ผู้คนขาดความสัมพันธ์ที่มีมิติอันหลากหลาย และขาดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน เพราะความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ครอบงำความสัมพันธ์อย่างอื่นเสียหมด จึงทำให้สินค้าต้องเสนอตัวเองแทนความสัมพันธ์อื่น ๆ ทั้งหมด

ผมเสียใจแทนวัยรุ่นที่เห็นโฆษณาโอซากาแฟเป็นเรื่องน่าขำน่าเอ็นดูเท่านั้น แต่ไม่ใช่ของความผิดของเขา ในเมื่อเขาไม่เคยมีโอกาสได้รู้จักคุ้นเคยกับความสัมพันธ์แบบอื่นที่สมัยหนึ่งร้านกาแฟเป็นสถาบันที่จรโลงเอาไว้ จะให้เขาโหยหาหรือชื่นชมกับสิ่งที่เขาไม่รู้จักได้อย่างไร

แม้ผมไม่ได้รู้สึกคุ้นเคยกับวัยรุ่น แต่ผมยอมรับครับว่า รู้สึกโกรธที่คนรุ่นผมซึ่งเป็นผู้สร้างเมืองไทยให้แก่วัยรุ่นได้ทำให้ชีวิตของพวกเขาเป็นได้แต่เพียงไม่พ้อคำก็ลูกค้า ขาดความมั่งคั่งของมิติด้านอื่น ๆ ที่ชีวิตมนุษย์ควรมีควรเป็น จึงไม่อาจเข้าถึงความสัมพันธ์อันอบอุ่นที่คนขายกาแฟรุ่นคุณปู่สวดศรัทธาให้แก่ลูกค้านุ่นคุณวิไลวรรณได้ ในที่สุดเขาก็คิดว่า ชีวิตกระป๋อง กาแฟกระป๋อง ร้านชำกระป๋อง อาหารแตกด่วน และคำพูดสูตรสำเร็จที่พนักงานของสถาบันการค้าเหล่านั้นใช้เป็นปรกติธรรมคาของชีวิต ซึ่งควรยอมรับไว้ เพราะไม่มีทางเลือกเป็นอื่น

ในขณะที่ผมเชื่อว่าทางเลือกยังมี เพียงแต่ไม่มีโอกาสที่จะเสนอตัวให้พิจารณาเท่านั้น เพราะในอีกหลายสังคมซึ่งพัฒนารุดหน้าไปกว่าไทย เขาก็ยังสามารถเก็บสถาบันทางสังคมที่ทำให้มนุษย์ได้สัมพันธ์กันในมิติที่หลากหลายให้ดำรงอยู่ได้ หรือคิดแปลงให้มันเปลี่ยนไปสอดคล้องกับชีวิตสมัยใหม่โดยยังทำหน้าที่อันเก่าได้ต่อไป เช่น ผับในอังกฤษ ร้านไอเต็งในญี่ปุ่น ฯลฯ เป็นต้น

การพังทลายของร้าน “โอซากาแฟ” ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของการพัฒนา แต่การรื้อทำลายวัฒนธรรมลงอย่างไม่ไตร่ตรองของผู้นำการพัฒนา กลุ่มต่าง ๆ ต่างหากที่ทำให้ “โอซากาแฟ” ต้องปิดตัวลง ในที่สุดความเป็นมนุษย์ในตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าก็หายไปด้วย เพราะผู้ที่เข้าไปแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาดก็กลายเป็นสินค้าไปด้วยอีกอย่างหนึ่ง

ประวัติผู้เขียน

นางเทพี (พันธุ์เมธา) จรัสจรุงเกียรติ เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๒ ณ จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา ๒๕๒๓ และสำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย) ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๘ ปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์สังกัดภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย